

**T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

**DOĞU DİLLERİ VE EDEBİYATLARI ANABİLİM DALI
ARAP DİLİ VE EDEBİYATI**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**LEYLA EL-OSMAN VE FETHİYYE TEHTÂRU
MEVTEHÂ ADLI ÖYKÜ KOLEKSİYONU**

Zakire ARMAĞAN OKUDAN

2501120022

TEZ DANIŞMANI

Doç. Dr. İbrahim ŞABAN

İSTANBUL- 2020

ÖZ
LEYLA EL-OSMAN VE
FETHİYYE TEHTÂRU MEVTEHÂ ADLI ÖYKÜ KOLEKSİYONU

ZAKİRE ARMAĞAN OKUDAN

1900'lü yılların ortalarından günümüze dek gelen süreçte Modern Arap öyküsü, edebiyat alanında önemli gelişmeler kaydetmiştir. Aralarında 19 Haziran 1961 yılında bağımsızlığını elde eden Kuveyt'in de yer aldığı Körfez ülkelerinin 20. yy'ının son çeyreğinde bağımsızlıklarını kazanmış olmaları ve ekonomilerindeki hızlı yükseliş bu gelişimin tetikleyici unsuru olmuştur. Bu gelişimin edebiyat dünyasındaki yansımalarını çeşitli gazete ve dergilerde yayımlanan öykü ve diğer yazın türlerinde görmek mümkündür. Kuveyt özelinde sosyo-ekonomik değişimlerin Arap toplumu için yeni sayılabilecek bazı değerleri ve sosyal sorunları ortaya çıkardığı bilinmektedir. Tezimizde ele aldığımız Leyla el-Osman, bu konuları öykülerinde çarpıcı şekilde işlemesi ile ön plana çıkmaktadır.

Leyla el-Osman'ın öykülerinde aşk ve kadın ana temalardır. Eserlerinde kadın kahramanlar kullanmayı tercih etmekte, aile içi ve dışında kadının rolünü eleştirel bir bakış açısı ile işlemektedir. Öykülerinde kadınların yaşamlarında erkeklerle aynı özgürlüğe sahip olduklarını savunan yazar toplumda erkeklerin otoritesini sorgular. O, öykülerinde toplumu yöneten eski ve kısıtlayıcı gelenekler nedeniyle kadınların bireysel ve sosyal ihtiyaçlarını karşılayamamaları üzerinde durur.

Kuveyt toplumunda petrol öncesi ve sonrası sosyo-kültürel duruma nitelikli bir şekilde ayna tutabilme kabiliyetinde olması nedeni ile tezimizde Leyla el-Osman'ın "*Fethiyye Tehtâru Mevtehâ*" adlı öykü koleksiyonunu inceledik. Bu çerçevede tezin birinci bölümünde Kuveyt'te modern öykünün gelişimine, ikinci bölümde yazarın hayatı ve edebi kişiliğine, üçüncü bölümde ise "*Fethiyye Tehtâru Mevtehâ*" adlı on üç öyküden oluşan koleksiyonun tahliline yer verdik. Tercüme ve tahlil yöntemlerinin kullanıldığı tezimizde yer alan öykülerde Leyla el-Osman kadın özelinde "insan gerçeği" üzerinde durmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Leyla el-Osman, Kadın, Kuveyt'te Kısa Öykü, Edebiyat, Aile.

ABSTRACT

LAYLA al-UTHMAN AND FATHIYE TAKHTÂR MAWTAHÂ STORY COLLECTION

ZAKİRE ARMAĞAN OKUDAN

In the period from the mid-1900s to the present day, the modern Arab story has made significant progress in the field of literature. The fact that the Gulf countries, including Kuwait, which gained its independence on June 19, 1961, gained their independence in the last quarter of the 20th century and the rapid rise in their economies was the triggering factor of this development. It is possible to see the reflections of this development in the world of literature in stories and other types of literature published in various newspapers and magazines. It is known that socio-economic changes in Kuwait bring some new values and social problems that can be considered new for the Arab society. Layla al-Uthman, which we discussed in our thesis, comes to the fore with her striking handling of these topics in her stories.

Love and women are the main themes in the stories of Layla al-Uthman. She prefers to use female heroes in her works, and she handles the role of women in and out of the family with a critical perspective. In his stories, the author argues that women have the same freedom as men in their lives, and questions the authority of men in society. In her stories, she emphasizes the inability of the women to meet their individual and social needs due to the old and restrictive traditions that govern society.

In our thesis, we examined the story collection of Layla al-Uthman called “Fathiye Takhtâr Mawtahâ” because of her ability to mirror the socio-cultural situation in the Kuwait society before and after the oil. In this context, we included the development of the modern story in Kuwait in the first part of the thesis, the life and literary personality of the author in the second part, and the analysis of the collection consisting of thirteen stories called “Fathiye Takhtâr Mawtahâ” in the third part. In the stories in our thesis where translation and analysis methods are used, Layla al-Uthman focuses on the “human reality” specifically for women.

Keywords: Layla al-Uthman, Woman, Short Story in Kuwait, Literature, Family.

ÖNSÖZ

Dünya edebiyatında en genç edebi tür olarak kabul edilen kısa öykü Kuveyt'te 20. yy'nin ilk çeyreğine kadar Körfez bölgesinde görülmemiştir. Arapların önemli kültürel miraslarından biri sayılan şiire kıyasla Kuveyt'te yeni bir tür olan kısa öykünün gelişiminde rol oynayan faktörlerin başında yeni eğitim kurumlarının açılmasını, gazete ve dergiciliğin doğuşu ve yaygınlaşmasını, edebi ve kültürel kulüplerin ve organizasyonların ortaya çıkmasını zikredebiliriz.

Kuveyt'te, 1920'lere kadar geleneksel toplum yapısı devam ederken yukarıda zikredilen faktörlerin etkisi ile değişimin ilk tohumları ekilmiştir. 1950'li yıllara gelindiğinde bu tohumların filizlendiği ve meyve verdiği açıkça görülmektedir. Bu dönemde ataerkil toplum yapısını ve kadının konumunu sorunsallaştıran pek çok kadın yazar arasında yer alan Leyla el-Osman, öykülerinde açık şekilde kadın imajını yansıtarak dikkatleri üzerine çekmektedir. el-Osman öykülerinde anlattığı kadın karakterler ve yaşamları ile sadece Kuveyt toplumundaki kadını değil tüm dünyada gelenek ve göreneklerin kısılcığında eğitim, sanat vb. alanlarda engellenen kadınların sesini duyurmaktadır. Biz de modern dönem kısa öykü alanında önemli bir isim olan Leyla el-Osman'ın önemli öykü koleksiyonlarından biri olan *Fethiyye Tehtâru Mevtehâ*'yı incelemek sureti ile bu gelişimin bir örneğini sunmak istedik.

Her çalışmanın daha iyisinin yapılabileceğini kabul ederek, bu alana küçük de olsa bir katkı sağlama arzusu ile gösterdiğim gayretler üzerinde pek çok kişinin desteği bulunmaktadır. Öncelikle tezimde ele aldığım öykü koleksiyonu ile tanışmama vesile olan hocam Sayın Prof. Dr. Hüseyin Yazıcı'ya, çalışmalarımı toparlamam ve tamamlamam konusunda beni teşvikleriyle cesaretlendiren, bana rehberlik ederek yol gösteren danışman hocam Sayın Doç. Dr. İbrahim Şaban'a sabırlarından dolayı müteşekkirim. Bu süreçte dualarıyla manevi desteğini her zaman üzerimde hissettiğim, tezimi yazarken benim için hayatın rutin ağırlığını hafifleten sevgili annem Ayfer Armağan ve babam Ramazan Armağan'a tezimin her aşamasında en yakın desteğim olup fikirleri ve yorumlarıyla yardımını esirgemeyen sevgili eşim Ahmet Yasin Okudan'a, varlığı ile bana her daim güç veren biricik kızım Münibe Meryem'e sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Son olarak öykü tercümelerimi okuyup sorduğu sorularla bende bambaşka ufukların açılmasına vesile olan Esra Okudan Karataş'a, tezin biçimsel şekline

ulaşmasında fikir veren abim Ahmet Karataş'a ve akademik çalışmalar hususunda en başından beri beni teşvik eden halam Fatma Taşçı'ya teşekkürü bir borç bilirim.

İSTANBUL, 2020
ZAKİRE ARMAĞAN OKUDAN

İÇİNDEKİLER

ÖZ	II
ABSTRACT	III
ÖNSÖZ.....	IV
KISALTMALAR LİSTESİ.....	VII
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

KUVEYT'TE KISA HİKÂYENİN DOĞUŞU VE GELİŞİMİ

KUVEYT'TE KISA HİKÂYENİN DOĞUŞU VE GELİŞİMİ	3
---	---

İKİNCİ BÖLÜM

LEYLA el-OSMAN'IN HAYATI EDEBİ KİŞİLİĞİ VE ESERLERİ

2.1. HAYATI	17
2.2. EDEBİ KİŞİLİĞİ	24
2.3. ESERLERİ	33

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

FETHİYYE TEHTÂRU MEVTEHÂ ADLI HİKÂYE KOLEKSİYONUNUN TAHLİLİ

3.1. FETHİYYE TEHTÂRU MEVTEHÂ (FETHİYYE ÖLÜMÜ TERCİH EDİYOR)	38
3.2. VE YEBKA'S-SAVT HAYYEN (SES HAYATTA KALIR)	48
3.3. YENFESILU'L VATAN TENFESILU'T-TARÎK (VATAN AYRILIR YOL AYRILIR)	64
3.4. ALA'S-SEFER (YOLCULUK BAŞLIYOR)	74
3.5. EL- KEBSE.....	84
3.6. EŞ-ŞEMS VE DUHÂHÂ (GÜNEŞ VE İŞİLTİSİ).....	95
3.7. EL-MEDÎNE... EL-HULM (ŞEHİR... HAYAL).....	106
3.8. LÂ YESLİHU LÎ'L-HUBB (AŞKA UYMUYOR)	122
3.9. DAKKÂTU'L-MATAR (YAĞMUR TIPIRTILARI)	134
3.10. AS-SARHATU FÎ FEMİ'S-SU'BÂN (YILANIN AĞZINDAKİ ÇIĞLIK).....	145
3.11. ZEHRA TEDHULU'L-HAYY (ZEHRA MAHALLEYE YERLEŞİYOR)	150
3.12. VAHDEHU'Z-ZİL YEBKÂ (SADECE GÖLGE KALIR).....	159
3.13. RA'SÂN... VE CESED (İKİ BAŞ... VE TEK VÜCUT).....	168
SONUÇ.....	180
KAYNAKÇA.....	182
EKLER	186

KISALTMALAR LİSTESİ

a.e.	: Aynı eser
a.g.e.	: Adı geçen eser
a.g.m.	: Adı geçen makale
bkz.	: Bakınız
C.	: Cilt
Çev.	: Çeviren
DİA.	: Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi
S.	: Sayı
s.	: Sayfa
vb.	: ve benzeri
yy.	: Yüzyıl

GİRİŞ

Bahreyn, Kuveyt, Umman, Katar, Suudi Arabistan ve Birleşik Arap Emirlikleri'nden oluşan körfez ülkeleri bulunduğu stratejik konum itibari ile, zengin petrol yatakları ve inci avcılığı gibi diğer zenginlik kaynakları dolayısıyla tarihsel süreçte pek çok farklı medeniyetin müdahaleleri ile karşı karşıya kalmıştır. Bu sebeple körfez ülkelerinde diğer Arap ülkeleri olan Mısır, Lübnan, Suriye ve Irak'ta olduğu gibi erken dönemlerde modern anlamda edebi ve kültürel faaliyetler görülmemiştir. Körfez ülkelerinde edebi açıdan çalışmaların ilk başladığı yer olması yönünden Kuveyt'in ayrı bir yeri vardır. Kuveyt bu alanda kısa öykünün evi olarak kabul edilmektedir.

Kuveyt'te kültürel ve edebi yükselişin gecikmesinin sebepleri olarak siyasi ve sosyal değişimler gösterilebilir. Ülkenin 1961 yılında ancak bağımsızlığına kavuşmuş olması ve matbaanın ülkeye geç girişi gibi nedenlerden dolayı, edebiyat alanındaki gelişmeler hızlı bir şekilde seyretmemiştir. İlk dönemlerde *el-Mübârekiyye* ve *el-Ahmediyye* okullarının açılması, yurt dışına öğrenci gruplarının gönderilmesi ve zengin Kuveytli aileler tarafından bu alanın desteklenmesi sonucu ülkede edebi türler tanınmaya başlanmış, kısa öyküye dair ilk çalışmalar ortaya çıkmıştır. Kısa öykünün modern anlamda Kuveyt'te şekillenmesi 1960'lı yıllarda olmuştur. Eğitim alanındaki gelişmeler, yayın organları ile oluşan kültürel bilinç, Kuveyt'in önde gelen yazarlarının Arap dünyası ve diğer dünya edebiyatları ile buluşma fırsatını yakalaması kısa öykünün gelişiminde önemli bir etken olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu etkenlere ilave olarak ülkede gazetecilik ve basın -yayın organlarının gelişimi kısa öykünün modern edebiyattaki yerini hazırlamasına büyük ölçüde yardımcı olmuştur. Bu açıdan kısa öykü modern haline ulaşmadan önce yazarların çeşitli alanlarda görüş ve endişelerini dile getirdiği bir saha olarak gazetelerde kendini göstermektedir. Arap körfezinde kaleme alınan ilk kısa öykü Hâlid el-Ferec'in *Munîra* adlı öyküsü olup bu öykü, 1929 yılında *el-Kuveyt* dergisinde yayımlanmıştır.¹

1950'li ve 60'lı yıllarda kısa öykü konusunda kadın yazarların çokluğu dikkat çekmektedir. Kuveyt edebi tarihine bakılacak olursa erken dönemlerde kadın yazarların varlığı açıkça görülmektedir. Bu kadın yazarlar arasında *el-Kuveyt* gazetesinde de öyküleri yayımlanan İbtisâm Abdullah Abdullatîf, Ganîme el-Merzûk

¹ Leyla Yakupoğlu Boran, "XX. Asırda Kuveyt'te Edebî ve Kültürel Faaliyetler", **İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Doğu Dilleri ve Edebiyatları Anabilim Dalı Doktora Tezi**, İstanbul ,2018, s. 200.

ve Ziyâ Hâşim el-Bedr'i zikredebiliriz. Yine 1960'lı yıllarda öykü çalışmalarıyla öne çıkan kadın yazarlardan olan Fâtıma en-Nâhiz ve Fâtıma Yûsuf el-Alî zikredilmeye değer isimler arasında yer alır.

İşte Kuveyt öykücülük tarihinde yerini sağlamlaştıran en önemli isim Leyla el-Osman'dır. Yazar pek çok ülkede çalışılmaya değer bulunmuş ve onun eserleri birçok dile çevrilmiştir. Biz de Kuveyt'in diğer Körfez ülkelerine kıyasla edebi ve kültürel çalışmalara daha erken dönemde başlamış olmasının yanı sıra Kuveyt toplumunu tanımak ve değer dünyasını oluşturan unsurları öğrenmek maksadıyla Kuveytli yazar Leyla el-Osman'ı ve en meşhur öykü koleksiyonlarından biri olan *Fethiyye Tehtâru Mevtahâ* adlı eserini incelemek istedik. Aynı zamanda diğer ülkelere nazaran ülkemizde hakkında yapılan çalışmaların azlığı, onun öykücülük konusundaki eşsiz başarısı ve etkin dili bizi bu tezi hazırlamaya sevk etti. Bu çerçevede Leyla el-Osman'ın öykülerinde hangi tema ve konuları ele aldığını, vermek istediği mesajları, kullandığı üslup gibi sorulara cevap bulmaya çalıştık. Bu çalışmada öykülerin Türkçe'ye çevrilip analiz edilmesiyle Türk okuyucu, Kuveyt toplumunun siyasi, içtimai ve edebi dinamikleri hakkında fikir sahibi olacak, Leyla el-Osman özelinde Kuveyt'te kadınların sorunları başta olmak üzere eski ve yeni toplumsal yapı arasında değişen değer algısını görme imkânı bulacaktır.

Bu çalışmada gerekli literatür taraması yapılarak ulaşılabilen kaynaklar doğrultusunda tez üç bölümde ele alınmıştır. Birinci bölümde Kuveyt'te kısa öykünün doğuşu ve gelişim aşamalarına değinilerek dönemin önemli yazarları hakkında tanıtıcı bilgiler verilmiştir. İkinci bölümde yazarın hayatı ve edebi kişiliği üzerinde durulmuş ve bazı eserleri hakkında kısa bilgiler paylaşılmıştır. Üçüncü bölümde tezin asıl konusunu oluşturan *Fethiyye Tehtâru Mevtehâ* adlı öykü koleksiyonunda yer alan öykü özetlerinin verilmesinin ardından, koleksiyondaki öyküler; anlatıcı, kişiler, zaman, mekân ve anlatım teknikleri incelenmek suretiyle tahlilleri yapılarak ele alınmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

KUVEYT'TE KISA HİKÂYENİN DOĞUŞU VE GELİŞİMİ

İnsanlık tarihini, zamanı ve mekânı ifade eden sanatlardan biri olan kısa öykü, toplumun yaşadığı sosyal gelişmelerin etkisi, süreç içinde kültürel farkındalığın oluşması ve yazarların teknik becerisi ve yeteneği doğrultusunda aşama kaydetmiştir. Evlilik, boşanma, eğitim, adet, gelenek ve görenekler, kadın erkek ilişkilerini kapsayan sosyal problemler hakkında konuşmayı isteyen yazarların varlığı, kısa öykünün ortaya çıkışının bir nedeni olarak karşımıza çıkmaktadır. Körfez ülkelerinde kısa öykü insan bağlamında bir yaşam gerçeği olup yaratıcılık ve hayal konusunda modern bir sanat dalı olmuştur. Bu coğrafyada meydana gelen toplumsal ve ekonomik değişimler ve bu süreçte ülkelerin diğer bölgelerle kültürel ilişkiler içinde olması kültürel ve entelektüel birikimin ortaya çıkmasına imkân hazırlamıştır.²

Napolyon'un 1798 tarihinde Mısır'ı işgali Arap dünyası için yeni bir dönemin başlangıcı niteliğindedir. Zira Mısır Arap dünyasının Batıya açılan iki penceresinden birdir.³ İşgal sonrası bu dönem Batı ve Arap dünyası arasında farklı bir ilişki ağının örülmesine sebep olmuş Arap hikayeciliği modern kısa öykü ile tanışmıştır. Bu dönemde Avrupa'ya öğrenci gönderilmiş, Rifâa et-Tahtâvî ile tercüme hareketleri başlamış ve Mısır valisi Mehmet Ali Paşa'nın matbaayı kurması ile Arap dünyasında matbaacılık buna paralel olarak gazetecilik yayılmıştır. Mehmet Ali Paşa'nın Mısır'da Batı diliyle eğitim yapan okullar açtırması elit bir sınıfın doğmasına sebep olmuş ve bu sınıf Batı kaynaklarına eğilerek kendi kültürüne yabancılaşmıştır. Bu şekilde yeni bir neslin ortaya çıkması edebi türlerin doğup yayılmasını hızlandırmıştır. Avrupa fikirleri, özellikle Fransız anlayışı döneme hâkim olmuştur. Bu nesil tarafından eserlerin orijinal hallerinin okunması, roman ve hikayelerden başlanarak çevirilerin yapılması ile modern hikâye türünün Arap edebiyatına geçişi mümkün hale gelmiştir. Tercüme çalışmalarıyla gelen edebi faaliyetler, geleneksel yapıya sahip Arap öykücülüğünü zamanla etkilemiş ve Batı kaynaklı modern kısa öyküye doğru bir ilerleme sağlanmıştır.

² İbrahim Çallûm, **el-Kıssatu'l-kasıra fi'l-Halîci'l-Arabî- el-Kuveyt ve'l-Bahreyn**, (Çevrimiçi) <https://www.albiladpress.com/newspaper/3469/491596.html> , [Erişim Tarihi: 14 Mayıs 2020].

³ Rahmi Er, **Modern Arap Edebiyatında Mısır'ın Yeri**, (Çevrimiçi) http://www.misirkultur.net/tr/article.php?id_article=17 , [Erişim Tarihi: 20 Mayıs 2020].

İlk defa Mısır'da ortaya çıkıp diğer Arap ülkelerine yayılan modern öykü 20. yy'nin başından I. Dünya Savaşı'na, I. Dünya Savaşı'ndan II. Dünya Savaşı sonlarına ve 1950 yılından günümüze kadar olmak üzere üç evrede incelenebilir.

1900'lü yılların ilk çeyreğine kadarki dönemi içine alan birinci evrede yer alan eserlerde çeviri faaliyetlerinin tesirini, Batı etkisini görmek mümkündür. Bu dönemde verilen eserler taklide dayalı bir özellik taşımaktadır. Bağımsızlığını elde eden Arap ülkelerinin, vazgeçilmez değerlerini çağa taşıyıp çağdaş medeniyeti yakalamaya ve edebiyatta millileşmeye dair çaba harcadığı ikinci evrede Arap öykücülüğünde birçok gelişme yaşanmıştır. Savaş sonrası ortaya çıkan dini, siyasi ve iktisadi patlamalar bütün edebi türlerde olduğu gibi öykü dalında da gerçekçi bir tavrın gelişmesine yol açmış, kadın hakları, zengin-fakir ayrımı, siyasi meseleler, toplumdaki bazı dengesizlikler ele alınan konuların başında gelmiştir. 1950'li yıllardan günümüze kadar olan son evrede ise Arap öykücülüğü tiyatronun çıkışıyla kısmi bir durgunluk yaşamışsa da göz ardı edilemeyecek büyük bir gelişim sürecine girmiştir.⁴ Bunda 19 Haziran 1961 yılında bağımsızlığını kazanan ilk körfez ülkesi Kuveyt⁵ ve diğer körfez ülkelerinin bağımsızlıklarını kazanması etkili olmuştur.

Bir körfez ülkesi olan Kuveyt, edebi ve fikri gelişimleri açısından petrol keşfi öncesi ve sonrası şeklinde iki dönemde incelenebilir. Kuveyt toplumu petrol keşfi öncesi kabileler halinde, birbirine yakın küçük yerleşim yerlerinden ibarettir. Kuveyt'te bu dönem tarımsal faaliyet bulunmamakta içme suyu dahi şehrin dört mil güneyinden getirilmektedir. Ana geçim kapısı deniz, inci avcılığı ve balıkçılıktır. Tekne yapımı dışında herhangi bir zanaat görülmemektedir. İnci avcılığı en önemli meslek olup dalgıçların aylarca körfez üzerinde seyahat etmelerine sebep olmaktadır. Deniz birçok zorlu yönüyle mücadele edilen bir unsur olduğu için Kuveytli erkekler sert, güçlü ve zorluklara karşı dirençli bir yapıdadırlar.

Eski Kuveyt sosyal yapısında aile üyeleri kabileler arasında erken evlilik, boşanma oranlarında düşüklük, çocuk sayısı ile gurur duyma, aile onurunu sağlam tutma gibi derin bağlantılar söz konusudur. Toplumda kadının ev dışında yeri yoktur. Kuveyt toplumunda kadının evlenme, boşanma gibi hakları göz ardı edilmekte, toplumun kadına yüklediği vazife ev işleri, çocuk bakmak, kocalarına körü körüne itaat ile sınırlıdır. Geçim kaynağının deniz olması sebebiyle baba ev dışında olup, eve

⁴ Hüseyin Yazıcı, "Hikâye", **DİA**, İstanbul, 1998, C. XVII, s. 481.

⁵ Mustafa L. Bilge, "Basra Körfezi", **DİA**, C.V, s. 116.

bakma sorumluluğu anneye aittir. Ailenin geçimi için eşinin yokluğunda para kazanmak zorunda olan anne, zengin ailelerin dikiş, elbise tadilatı ve ev işlerini yapmaktadır.

40'lı yılların ortalarında Kuveyt'te petrol ihracatı ile sosyal ve ekonomik koşullar değişmeye başlamıştır. 1948 yılında kız çocuklarının gidebildikleri her kademededen dört okul mevcuttur. Bununla birlikte Kuveytli kadınlar özgürlüklerini inşa etmeye başlamış hayatın her alanında erkeklerle beraber yer almışlardır. Diğer Arap ülkeleri ve Batı toplumlarıyla iletişime geçmek için Kuveyt dışı yolculuklar yapılmaktadır. Toplumda kadının yeri değişmeye erkek egemen kültürün gücü bir nebze de olsa kırılmaya başlamıştır. Bu şekilde yaşam standartlarının yükselmesi sosyolojik yapının değişmesine ve 1950'li yılların başında Kuveyt'te yeni toplumsal değerlerin çıkışına zemin hazırlamıştır.

Petrolün keşfi sonrası ideolojik anlamda da bir değişim olmuş, eski sosyal düzen ile yeni düzen arasında kıyaslamalar başlamıştır. Eski toplumsal değerlerin yerilmesi öykülere de yansımaktadır. Genel olarak toplumsal çatışmalar, aile ile ilgili önemli meseleler, kadının aile içindeki konumu ve şiddet öykü ve romanlarda işlenen konuları teşkil etmektedir.⁶

Diğer Arap ülkelerine göre kültürel gelişimin geç başladığı Kuveyt'te *el-Mubârekiyye* (1912) ve *el-Ahmediye* (1921) okullarının tesiri büyüktür.⁷ Bu okullar toplumun yetişmiş insan ihtiyacını karşılamakla birlikte basın yayın ve sanat alanındaki tesirini daha sonra gösterebilmiştir. Kuveyt'te öykü alanındaki gelişmelerin gecikmesi basının geç ortaya çıkışı ve geleneklerin halk üzerindeki tesiriyle ilişkilendirilmektedir. Aynı zamanda Körfez ülkelerinde yaşanan matbaa sorunu daha evvel yayımlanması mümkün olabilecek koleksiyonların çıkışını geciktirmiştir. Hatta

⁶ Haifa M. A. Al Sanousi, "The Kuwaiti Short Story: 1947-1985 An Analytical Study of Its Social And Political Aspects", **Glasgow University Department of Arabic Faculty of Arts Doktora Tezi**, Glasgow, 1995, s.12.

⁷ Mursel el-Acemî, **el-Kıssatu'l-Kasıra fî'l-Kuveyt: Ecyâl ve İtticâhât**, (Çevrimiçi) <https://www.alquds.co.uk/%d8%a7%d9%84%d9%82%d8%b5%d8%a9-%d8%a7%d9%84%d9%82%d8%b5%d9%8a%d8%b1%d8%a9-%d9%81%d9%8a-%d8%a7%d9%84%d9%83%d9%88%d9%8a%d8%aa-%d8%a3%d8%ac%d9%8a%d8%a7%d9%84-%d9%88%d8%a7%d8%aa%d8%ac%d8%a7%d9%87%d8%a7/> , [Erişim Tarihi: 18 Mayıs 2020].

Kuveytli yazar Ferhân Râşid el-Ferhân⁸ 1950'li yılların başında ancak küçük bir kitap bastırabilmiştir.

Petrol sonrası ideolojik gelişim konusunda öne çıkan isimlerden biri *e/-Mubârekiyye* ve *el-Ahmediye* okullarının kurucusu Şeyh Yusuf İsâ el-Kınâî'dir.⁹ El-Kınâî Kuveyt'te kültür ve fikir akımlarının gelişmesinde önemli rol oynamıştır. Toplumda kadının eğitim hakkına sahip olmasını savunmuştur. Modern bilimin öğretilmesini isteyen ilk şahıslardan biridir. Şeyh Abdulaziz er-Râşid adında bir diğer ünlü isim Kuveytli düşünürleri yazmaya teşvik eden Kuveyt dergisini kurmuştur. Bu dergi dini, içtimaî ve milli reformların gerçekleşmesini savunurken bir yandan da Kuveytli yazarların edebi ve kültürel çalışmalarını neşredebileceği bir yer olmuştur. Kuveyt ve Körfez ülkelerinden birçok yazarın edebi tartışmalarının, şiirlerinin ve çevirilerinin yer aldığı bu dergi 1928 yılında Kuveyt'in ilk dergisi olması yönüyle önemlidir. Kuveyt'in ilk kısa öyküsü "*Munîra*" 1929 yılında Hâlid el-Ferec¹⁰ tarafından bu dergide yayımlanmıştır. "Munîra, amcasının oğlu ile evli olup eşini kendisi seçmemiştir. Bu yönden bir sevgi eksikliği yaşamakta ve çareyi doğuracağı çocuğun hayalini kurmakta bulmaktadır. Bu şekilde bir nebze de olsa "sevgi" sorununu hafifletmek istemektedir. Uzun zaman çocuk hayali gerçekleşmez. Munîra çocuk doğuramamasını kocasının aydın bir kişiliğe sahip olmasına, dindar olmamasına ve ermişlere değer vermemesine bağlamaktadır. Kocas, güzelliğin bir başına cehaleti, hurafeleri yok edemediğini düşünür ve kültürlü biri ile evlenmek istediğini söyler. Bunun üzerine Munîra dilsiz bir ermişin kapısına gider ve elinde avucunda ne varsa kaybeder. Kocası haklı çıkmış kendisi pişman olmuştur fakat artık faydası olmaz." ¹¹

⁸ Hayatı hakkında ayrıntılı bilgi için bkz., (Çevrimiçi) <http://alwatan.kuwait.tt/articledetails.aspx?id=364041&yearquarter=20142> , [Erişim Tarihi: 16 Nisan 2020].

⁹ Hayatı hakkında ayrıntılı bilgi için bkz., (Çevrimiçi) <https://al-sharq.com/opinion/25/06/2016/%D9%8A%D9%88%D8%B3%D9%81-%D8%A8%D9%86-%D8%B9%D9%8A%D8%B3%D9%89-%D8%A7%D9%84%D9%82%D9%86%D8%A7%D8%B9%D9%8A> , [Erişim Tarihi: 12 Mayıs 2020].

¹⁰ Kamil Süleyman el-Cebûrî, "**Mu'cemü'l-üdebâ' mine'l-'asri'l-câhilî hattâ seneti 2002**", Dâru'l-kütübî'l-ilmîyye, C.II, Lübnan, 2002, s.305. (Çevrimiçi) <https://books.google.com.tr/books?id=d3RLCwAAQBAJ&pg=PT304&dq=%D8%AE%D8%A7%D9%84%D8%AF+%D8%A7%D9%84%D9%81%D8%B1%D8%AC&hl=tr&sa=X&ved=0ahUKEwjKmaDQ58TmAhVqTRUIHcGKCoYQ6AEISDAE#v=onepage&q=%D8%AE%D8%A7%D9%84%D8%AF%20%D8%A7%D9%84%D9%81%D8%B1%D8%AC&f=false> , [Erişim Tarihi: 30 Mayıs 2020].

¹¹ Hüseyin Yazıcı, "Kuveyt'te Modern Öykü", **İ.Ü Şarkiyat Mecmuası**, S.11, 2009, s.121.

Öyküde dış güzellik ile iç güzellik arasındaki mücadele yanında verilmek istenen mesaj zoraki evlilikler ve hurafelere olan inançtır. Ezici ve baskın cehalet anlayışının ancak eğitimle aydınlatılabileceği üzerinde durulur.¹² Toplumda sevgi yoksunluğu ile kurulan evlilik sorunu bir kadın karakter vasıtasıyla dile getirilmektedir. Öykünün kaleme alındığı döneme dikkat edildiğinde Arap edebiyatında genellikle bu soruna bir eğilimin olduğu görülmektedir. Dönemin yenilikçileri de toplumun özgürleşmesinin ancak kadının özgürleşmesi ile mümkün olduğuna inandıkları için kadına ayrı bir değer vermişlerdir.

Daha sonra Abdulaziz er-Râşid Endonezya'da *el-Kuveyt ve'l-Irak* adlı başka bir dergi daha kurmuştur. 1924 yılında Hâlid b. Selmân el-Adsânî bir edebiyat kulübünün kurulmasına öncü olmuştur. Bu kulüp edebi ve bilimsel fikirlerin iletiliği ve paylaşıldığı önemli bir merkez haline gelmiştir. Muhammed Salih el-Cû'ân'ın maiyetinde bulunan bu kurum Kuveyt'te görmezden gelinemeyecek bir edebi hareketin ve ideolojik farkındalığın beşiği olmuştur.¹³

1930 yılında *el-Kuveyt* dergisi son sayısını yayımlamıştır. Bunda o dönem yaşanan ekonomik krizin etkisi büyüktür. Bu kriz *el-Mubârekiyye* ve *el-Ahmediye* okullarının mali yönden desteklenmesini de zorlaştırmıştır. Daha sonra Maarif Meclisinin kurulmasının ardından okul sayısı ikiden ona yükselmiştir. Bazı din adamlarının karşı çıkmasına rağmen 1937'de ilk kız okulu açılmış ve 1939 yılında Mısır'a dört kişiden oluşan ilk öğrenci grubu gönderilmiştir. 1945 yılına kadar pek çok öğrenci grubu Mısır'a gönderilmiş ve bu dönem *el-Ba'se* (1946) dergisi ve bunu izleyen *el-İman* (1953), *el-Muctema* (1958), *el-Arabiyye* dergileri neşredilmiştir. Bu dergiler öykünün gelişimi için önemli adımlar olmuşturlardır. Yurt dışında, özellikle Kahire'de öğrenim gören Kuveytli öğrenciler tarafından çıkarılan *el-Ba'se* dergisi, Kuveyt'te modern öykünün başlamasında önemli bir yere sahiptir.¹⁴ Diğer taraftan Süleyman eş-Şattî, öykünün 1940'lı yıllarda Kuveyt'e girdiğini söylemektedir. Fakat bu öykülerin klasik hikâye şeklinde olduğu görülmektedir. *Tefânînu'l-kader (Kaderin Cilveleri)* bu tür çalışmalardan biridir. Bu öyküyü, Halid Halif'in kaleminden çıkan *Beyne'l-mâ ve's-semâ* (Su ile Gökyüzü Arasında) adlı öykü takip etmiştir. Konusu, insanın deniz karşısında yaşadığı zorluklar olan bu öykü bir rivayete göre Kuveyt'te yayımlanan ilk öyküdür. Yayımlanan bu öyküden kısa bir süre sonra Ahmed Ruceyb

¹² Mursel el-Acemî, **a.g.m.**

¹³ al Sanousi, **a.g.e.**, s. 15.

¹⁴ al Sanousi, **a.g.e.**, s. 16.

Men'il-câni (Câni Kim) adlı öyküsünü neşretmiştir.¹⁵ Bunu takip eden dönemde Kuveyt'teki Arap yaşamının bir başka yüzü çöl kavramı Abdulaziz Hüseyin'e ait *Zi'bu's-sahra (Çöl Kurdu)* adlı eserle ortaya konmuştur. Öyküde gece karanlığında siyahi bir bedevinin çölde bir kurt tarafından uğradığı saldırı anlatılmaktadır. Öykü Arap kültürü mirasını aktaran büyük bir kimse tarafından anlatılmış ve bu şekilde öyküye uygun bir form kazandırılmıştır. Anlatıcı öykü kahramanının çölle olan tatlı ve zorlu ilişkisini resmetmiştir.¹⁶ Bu öyküler Kuveyt'te hatta Körfez ülkelerinde öykünün temeli anlamına gelmektedir. 1948 yılında Yakub Hamd tarafından *Bi-sur'ati'l-berk (Şimşek Hızıyla)* adıyla ilk tercüme öykü yayımlanmıştır. Fadıl Halef'in *Hanân umm (Anne Şefkati)* adlı öyküsü ile *Ahlâmu's-şebâb (Gençlerin Hayalleri)* adlı öykü koleksiyonunun Kuveyt öykü tarihinde önemli bir yeri bulunmaktadır.

Hanân Umm adlı öykü 1950'li yılların başlarında yayımlanmış olup o dönem Kuveyt insanının denizle olan ekmek kavgasından kurtularak ülkede petrol çıkaran yabancı şirket ve işçilerin arasına karıştığı döneme denk gelmektedir. Petrol sonrası olmasına rağmen Kuveyt toplumunda yenilik hızla seyretmemiş, sosyal hayat hemen değişmemiştir. Bu öyküde kadın toplumun karşısına farklı görevlerle çıkarılmaktadır.

"Öyküde yer alan Latife karakteri kocasının kaprislerine katlanır fakat kocasının, kardeşinin düğününe gitmesine engel olmasıyla isyan eder ve boşanma kararı alır. Yeni bir evlilik hayali kurar ama kalbi kocasının yanında kalan oğlunda kalır. Öykü Latife'nin karmaşık duyguları üzerine kurulmuştur."¹⁷

Bu şekilde Kuveyt'te öykü koleksiyonları birbirini takip ederek yayımlanmıştır. Kuveytli yazarların etkilendiği isimler arasında Mısırlı Mustafa Lütfî el-Menfulîfî, Necip Mahfuz ve Mahmud Teymur bulunmaktadır. Kuveyt'te sosyal hayatın değişmeye başlaması yabancı şirketlerin iş yapması ile gerçekleşmiştir. Toplum fakirlik ve sefaletten kurtularak müreffeh bir hayat düzenine geçmiştir. Bu dönemde meydana gelen değişimler beraberinde birtakım gelişmelere sebebiyet vermiş, edebiyat alanında da bunun tesiri görülmüştür. Toplumdaki maddi zenginliğin meydana getirdiği değişimi değerlendirip eleştirecek edebi tür olan öykü alanında bazı

¹⁵ al Sanousi, **a.g.e.**, s. 18-19.

¹⁶ Süleyman eş-Şattî, "**Târîhu'l-kıssati'l-kasîra fi'l-Kuweyt**", *el-Âdâb*, sy. 37 (Beyrut, 1989), s. 68. (Çevrimiçi) <https://al-adab.com/volume/1989-v.37/02-03>, [Erişim Tarihi: 03 Nisan 2020].

¹⁷ Yazıcı, **a.g.m.**, s. 123.

alışmalar ortaya konmuştur. Ancak bu çalışmaların 1960'lı yıllardan önce modern şekliyle yapıldığını söylemek imkânı bulunmamaktadır.

1950'li yılların başında önemli öykücüler arasında Yusuf eş-Şaycî, *Rahme fi's-sema* (Gökyüzündeki Merhamet) 1948, *Hulm* (Düş), *Ta'na fi'l-kalb* (Gönül Yarası) 1949, *el-Kaydu'l-hadîdî* (Demir Kelepçe) 1951 adlı öyküleriyle; Abdullatif Salih, *Medinetu'l-ahlâm* (Düşler Şehri) 1951, *Metâfu'l-hubb* (Aşkın Girdabı) 1953 adlı öyküleriyle ve Yusuf en-Nısf da *Zehra zâbile* (Solan Çiçek) 1951, *Emel dâî* (Kaybolan Ümit) 1951, *Dahıyyetu'l-cehl* (Cehalet Kurbanı) 1952 adlı öyküleriyle yer almaktadırlar.¹⁸

1950'li ve 60'lı yıllar arasında kadın yazarların varlığı da dikkat çekmektedir. Bunlar arasında Kuveyt'in ilk kadın öykü yazarı olarak kabul edilen ve öyküleri *el-Ba'se* ve *er-Râid* dergilerinde yayımlanan Heyfa Hâşim karşımıza çıkmaktadır. 1953 yılında ilk öyküsünü *el-İntikamu'r-rahîb* (Korkunç İntikam) adıyla neşretmiştir.

Kuveyt öykücülüğünde ilk merhalenin diğer öncüleri arasında Ferhân Râşid el-Ferhân, realist öykünün öncüsü Fâdıl Halef, Fehd ed-Düveyrî ile Abdulaziz Mahmud, Alî Zekerıyyâ el-Ensârî, sosyal öyküleri yanında reform içerikli öyküler yazan Câsim el-Kattâmî, Yakub Abdülaziz er-Râşid, Ziya Hâşim el-Bedr, Abdulvehhab eş-Şaycî, Muhammed Müsâid es-Salih sayılabilir.¹⁹

Öncüler arasında zikredilen Câsim el-Kattâmî eserlerinde daha çok deniz konusuna eğilmektedir. Bu yönüyle *Nihâyetu bahhâr* (Bir Tayfanın Sonu), *Zevâcu'l-bahhâr* (Bir Tayfanın Evliliği) ve *Yevmiyyâtu'l-bahhâr* (Bir Tayfanın Hatırları) adlı üç koleksiyon kaleme almıştır.²⁰ Kattâmî öykülerinde sosyal düzene eleştirel ve reformist yaklaşmaktadır.

Bu dönem öykücülük alanında oldukça verimli olmuş sosyal eleştiri içerikli farklı temalar işlenmiş, teknik anlamda bir öykü kaleme almaktan ziyade düşünölteni ifade etme ve aktarma yönüyle dikkat çekmiştir.

Kâzime dergisinin ilk sayısında (1948) *Mine'l-vâkı* (Gerçeklerden) adlı öyküsü yayımlanan Fehd ed-Düveyrî, 1950 yılında yayımlanan *el-Umm sadîkun* (Anne Bir

¹⁸ Yazıcı, a.g.m., s. 123.

¹⁹ Yazıcı, a.g.m., s. 124.

²⁰ eş-Şattî, a.g.m., s. 68-69.

Arkadaştır) adlı ilk öykü koleksiyonuyla Ferhân Râşid el-Ferhân ve Fâdıl Halef, modern Kuveyt öyküsünün ilk yol açanlarıdır. Hâlid Suud tarafından “*Kuveytli öykücülerin hocası*” olarak ifade edilen ed-Düveyrî’nin modern anlamda en önemli öyküsü *eş-Şeyh ve’l-usfûr (Hoca ve Serçe)* adlı eseridir. Bu öykü, yazarının ne derece yetenekli olduğunu gösteren bir çalışmadır.²¹ Adı geçen öyküde insan dışı varlıklara değer veriliyor olması Kuveyt öykücülüğünde sembolik üslubun başlangıcı kabul edilmektedir.

1950 yılında ilk öyküsü *Mine’ş-şâri’* adıyla yayımlayan Ferhan Raşid el-Ferhan’ın öykü alanındaki çabaları büyüktür. El-Ferhan eserlerinde realist bir yol izlemiş olsa da öyküleri reform niteliğinde didaktik amaçlı temalarla doludur. Öykülerinde kader, zenginlik ve fakirlik işlenen konuların başında gelmektedir. Vefatından evvel 70’li yılların başında son öykü koleksiyonu olan *Suhriyyâtü’l-kader (Kaderin Alayı)*, on iki öyküden oluşan bir koleksiyondur.²² Süleyman eş-Şattî el-Ferhan hakkına,

“Onun en önemli yönü realist olmasıdır. O aynı zamanda reformcudur ve öykülerinde “kader” nerdeyse her sayfada ağırlığını gösteren kelimedir. Bir öyküsünde aralarında bağlantı olmasa da birkaç olay bulunabilir. Kader, öykülerinin yardımcı unsuru olmaktan çok, öyküyü baştan sona inşa eden unsurdur,” demektedir.²³

Kuveyt öykü tarihinin üçüncü önemli ismi Fâdıl Halef’tir. Kuveyt’te ilk öykü mecmuası çıkaran kişidir. *Ahlâmu’ş-şebâb* adlı öykü koleksiyonunu 1954 yılında yayımlamıştır. Bu koleksiyonda bulunan on yedi* öykünün hepsi telif öykü değildir. Bir kısmı alıntı olup bir kısmı da tercüme edilmiştir. Halef, öykülerinde toplumsal sorunlar üzerinde durmuş ve olayları olduğu gibi aktarmaya özen göstermiştir. Toplumsal reformu ele alan öykülerinin başında *Hadratu’l-mudîr (Sayın Müdür)* adlı eseri gelmektedir. Diploması olmayan bir memurun konu edildiği öykü eleştiri özelliği taşımaktadır:

*“Müdür Abdülaziz’e:
- Sana elimin kolumun bağlı olduğunu, kesinlikle bir şey yapamayacağımı, emrin bir kere elden çıktığını ve Vedi’ Bey’in bu*

²¹ eş-Şattî, **a.g.m.**, s. 70.

²² eş-Şattî, **a.g.m.**, s. 73.

²³ Yazıcı, **a.g.m.**, s. 129.

* Eş-Şattî bu sayıyı on sekiz olarak belirtmektedir. Bkz. **Tarihu’l kışsa kasira fi’l Kuveyt**, s. 74.

akşam işi teslim alacağını söyledim, der. Abdülaziz ise müdüre şöyle söyler:

- Fakat sayın müdür bu büyük bir haksızlıktır. Allah'ın eli herkesin üzerindeyken hakkımı aldığınız halde nasıl sessiz kalabilirim. Kimin haksız olup olmadığını Allah gösterecektir. Müdür ise şöyle karşılık verir:

- Dediğinden bir şey anlamıyorum Abdülaziz açık konuş. Senin diplomam yok onun diploması var..."²⁴

Fâdıl Halef öykülerinde mekân olarak Kuveyt'i kullanmıştır. Tarihten esinlenerek yazdığı öykülerinde modern öykü ölçüleri kullanmaya çalışmışsa da başarılı olduğunu söylemek güçtür.

Süleyman eş-Şattî bu dönemi ele alırken genel olarak yazarların öyküye gerekli özeni göstermediğini, olay ve karakter seçimlerinde realizme doğru bir eğilimin olduğunu, realizm yanında romantizmin de popüler olduğunu ve sonra gelen neslin önceki çalışmalara itibar etmediğini söylemektedir.

1960'lı yılların başında öncekilerin çalışmalarından etkilenmemiş olsalar da yeni bir nesil ortaya çıkar. Bu yeni nesil her ne kadar önceki çalışmalara mesafeli yaklaşıp da o günleri takiben kendi yenisini meydana getirmiştir. İkinci merhale olarak ifade edilen bu dönem daha çok 1962- 1987 yılları arasında geçecektir. Bu dönem tiyatronun tesiri oldukça büyüktür. Pek çok yazar önce tiyatro ile ilgilenmiş sonra öykü çalışmalarına dönmüştür. Ayrıca bu dönemde gazetecilik alanında da büyük gelişmeler yaşanmıştır. Bu yıllarda Kuveyt öyküsü önce toplumsal reformun izlerini taşımış sonra da romantizmin etkisi altında kalmıştır ve nihayet bugünkü modern öykü formuna ulaşmıştır. Kuveyt öykücülüğünde 1963-1967 yılları arasında Muhammed el-Fâyiz dikkat çeken isimlerden biri olmuştur. Bu yıllar arasında otuz dört öykü kaleme alan yazar, öykülerinde Mısırlı Yahya Hakkî ve Sa'd el-Mekkâvî'den etkilenmiştir. El-Fâyiz'in öyküleri dönemin kültürel yapısını ortaya koyması açısından önemlidir. Ayrıca ondan önce öykülerde çocukların dünyasına değinen pek kimse olmamıştır. Bu alanda da el-Fâyiz ve Zekeriyâ el-Ensârî ilkler arasında zikredilir. Aynı dönemde öykü ve diğer çalışmalarıyla öne çıkan başka bir isim de Hasan Yakub el-Alî'dir. Realist bir yazar olan el-Alî öykülerinde deniz ve kader temasını işlemiştir. Petrol öncesi Kuveyt'in hayat kaynağı olan deniz görmezden gelinemeyecek bir gerçektir onun için. Öykülerinde tayfalarla kaptanlar arasındaki ilişkileri mükemmel şekilde

²⁴ Hadratu'l-mudîr" adlı öykünün tanıtımı için bkz. (Çevrimiçi)
<http://www.jehat.com/AR/AlBahrain/naqed/Pages/page-24.html> , [Erişim Tarihi:14 Mart 2020].

ortaya koymaktadır. Hasan Yakub el-Alî'nin *el-Esâbi' (Parmaklar)* ve *Necmetu'l-bülbül (Bülbülün Yıldızı)* adlı öykülerinde deniz kavramı ve oradaki yaşam eşsiz bir biçimde aktarılmıştır. Deniz temasının yanında yazar karadaki yaşamı da konu edinen eserler vermiştir. *Ez-Zemenu'l-ahras (Dilsiz Zaman)* adlı öyküsü siyasi temalı olması yönüyle buna örnek gösterilebilir.

Bu dönem nesli siyasi ve sosyal alanda radikal dönüşümler geçirmiştir. Özellikle 1961'de Kuveyt'in bağımsızlığını kazanması ve modern kurumların kurulması ile siyasi olarak bir deneyim yaşamıştır. Bu siyasi değişimleri 1962 yılında anayasanın kabulü ve 1963 Ulusal Meclis seçimleri takip etmiştir. Bağımsızlık dönemine tesadüf eden maddi refah, Kuveyt toplumunu yoksulluktan zenginlik ve bolluk toplumu haline getirmiş ve bu hızlı değişimler neticesinde Kuveyt insanı kendi yolunu aramaya koyulmuştur. Böylece kısa öykü önde gelen dört yazar tarafından yeniden gündeme gelmiştir. Bu yazarlar Süleyman eş-Şattî, Süleyman el-Huleyfi, İsmail Fehd İsmail ve Abdülaziz es-Seri'dir.²⁵ 1950'li yılların başlarında büyük gayretleriyle Kuveyt öyküsünü önemli bir merhaleye getiren Fehd ed-Düveyri'den daha ileri bir adım atarak öyküyü Avrupa tarzında ele alan Süleyman eş-Şattî olmuştur. İlk öyküsü eski Kuveyt'i anlattığı *ed-Deffetu (Dümen)*, 1962'de *Savtu'l-halîc (Körfezin Sesi)* adlı dergide yayımlanmıştır. Sekiz öyküden oluşan *es-Savtu'l-hafîf (Kısık Ses)* adlı öykü koleksiyonunun mukaddimesinde Kuveyt öykücülüğü hakkında önemli bilgiler vermektedir. Bu koleksiyonda Kuveyt toplumunun petrol sonrasındaki değişimlerine yer verilmesi bakımından önemlidir.²⁶ Bu dönem yazarları üslup ve belagat yönünden açık, nahiv kurallarına uygun yoğun bir dil kullanmaları ile öne çıkmaktadırlar.²⁷

Kuveyt öykücülüğünde 1960'lı yılların ortalarında üzerinde durulması gereken şahsiyetlerden biri de Süleyman el-Huleyfi'dir. 1964 yılında "*Kemik toplumunda yeni bir bakış*" adlı makale yayımlamış ve bunu *Haddâme* adlı öykü koleksiyonu takip etmiştir.²⁸ Huleyfi'nin öyküleri yoğun sembolik ifadelerin hâkim olduğu felsefi nitelikte öykülerdir. Psikolojik verileri kullanarak okuyucuya fikir birikimi sunan yazar, öykülerinde mesajını anlatmak için çözülmesi gereken bir engel kurgular ve öykü sonunda niyetin ne olduğu anlaşılır. Huleyfi eserlerinde yoksulların çektiği acı ve

²⁵ el- Acemî, **a.g.m.**

²⁶ Yazıcı, **a.g.m.**, s. 134.

²⁷ al Sanousi, **a.g.e.**, s. 98.

²⁸ Yazıcı, **a.g.m.**, s. 136.

çaresizliği dile getirir. Sefalet ve aşağılık duygusundan kurtulmaya çalışan aileleri konu edinir. Toplumdaki adaletsizlik, sınıf ve ekonomik farklılıklara değinir ve bireyin toplumdaki yerini kazanabilmesi için kendi içindeki çatışmalara son verip kendini iyileştirmesi gerektiğini savunur.²⁹

1985’li yıllarda Kuveyt’te edebi bir tür olarak romanın önemli bir yeri bulunmamaktadır. Bu sebeple petrol sonrası maddi zenginlik ve refahın getirdiği sosyal değişiklikler öykü ile dile getirilmiştir. Buna rağmen öykü, ancak 1970’lerden sonra Batılı bir çizgiye girmiştir. Bunda yükselmekte olan eğitim seviyesi ve gazeteciliğin etkisi büyüktür.

Yukarıda isimleri zikredilen yazarlar dışında Hidâye Sultan es-Sâalim, Mona eş-Şâfi’î, Fâtıma Yusuf el-Alî, Emire es-Sâyîğ, Fâtıma en-Nâhidî, Ğuneyme el-Merzuk gibi kadın öykü yazarlarının da öykü çalışmalarıyla Kuveyt öykücülüğünün gelişimine hizmet etmişlerdir. Adı geçen kadın öykü yazarlarının yanı sıra Hamd el-Hamd, Nâsir ez-Zufeyrî, Tâlib er-Rifâî, Abdulaziz es-Seri, Târik Abdullah, Abdulaziz Tâhir, İsâ Abdulmuhsin, Halâl Vâdî, Süleyman eş-Şeyh ve İsmail Fehd İsmail gibi isimler de bu alana hizmet eden diğer şahıslar arasında zikredilmektedir.³⁰ Bu isimlerden İsmâîl Fehd İsmâîl roman alanında meşhur olmuşsa da Kuveyt öykü tarihinde önemli bir yere sahiptir. 1965 yılında yayımladığı ilk öykü koleksiyonu *el-Buk’atu’d-dâkine (Karanlık Yer)*, ikinci öykü koleksiyonu ise 1974’te yedi öyküyü içeren *el-Aksâf ve’l-luġatu’l-muštereke (Kafesler ve Ortak Dil)* dir. Öykülerinde çocukluk günleri, aile, gurbet ve acziyet konularına yer veren yazar Kuveyt öykücülüğüne modern bir tarz kazandırmak için önemli çabalar içinde bulunmuştur.³¹

Tiyatro alanında seçkin eserleri bulunan Abdullah es-Seri’nin 1985 yılında yayımladığı *Dumu’ reculi’l-mutezevvic (Evli Bir Adamın Gözyaşları)* adlı eserinin uzantısı 1964-1978 yılları arasındaki çalışmalarına dayanmaktadır. Öykülerinde basit de olsa gergin ilişkileri ele alan yazar, insanların iç dünyaları, duygu ve düşüncelerini ayrıca Kuveyt toplumundaki evlilik sorunlarını tema olarak işlemiştir. *Uġniye (Şarkı)* ve *Kittetâni (İki Kedi)* ve *Dumu’ reculi’l-mutezevvic* adlı öykülerinde buna örnektir. Diğer taraftan yazar, tekdüzeliğin insanın gelişimine ket vuran ve onun moral değerlerini alt üst ettiği bir durum olduğu görüşündedir. *Ez-Zubâbatu’s-selâs (Üç*

²⁹ al Sanousi, **a.g.e.**, s. 110-111.

³⁰ Yazıcı, **a.g.m.**, s. 138.

³¹ eş-Şattî, **a.g.m.**, s. 82-83.

Sinek) adlı öykü çalışmasında tekdüzeliğe karşı hareketi ve canlılığı öne çıkarmaktadır. Bu öykü, Abdulaziz es-Seri'nin üslubunu ortaya koyan en önemli eseri olarak kabul edilmektedir.

1960'lı yıllar kültürel faaliyetler açısından gelecek nesiller için büyük bir zemin olmuştur. 1970'li yılların sonuna kadar yazarların muhafazakarlık konusunda toplum değerlerine karşı titiz davrandıkları görülmektedir. Ancak bu yıllardan sonra kadın yazarların sayısında bir artış görülmüş ve muhafazakarlık konusunda eski katı tutumda bir gevşeme olmuştur. Artık toplumda bazı yaygın ve saygın kabul edilen değerler eleştirilmeye başlanmıştır.

1950'lerde öykü alanında pek çok kadın yazar bulunmaktadır. O dönem Kuveyt basını 1948 tarihinde İbtisâm Abdullah Abdullatîf'in *Havâtiru't-tifle (Bir Çocuğun Anıları)* adlı eserine tanıklık etmiştir. Yine Ziyâ Haşim Bedr *Nüzhetu Ferîd ve Leylâ (Ferit ve Leyla'nın Pikniği)* 1952, Bedriye Müsâid *Emîne* 1953 adlı öyküleriyle bu alana katkı sağlamışlardır. Sonraki yıllarda kadın yazarların ağırlığı devam etmiştir. Bunlar arasında zikredilmesi gereken bir isim de Fâtıma en-Nâhiz'dir. *es-Sâk ve'l-cidâr (Bacak ve Duvar)* 1967 ve *ez-Zinzâne (Zindan)* 1971 adlı çalışmaları dönemin önemli koleksiyonlarından.

1970 neslinin kadın öykücülerinde en dikkat çekici isim Leyla el-Osman'dır. Bu dönem Kuveytli kadın yazarların birçok yazı türünde kendini gösterdiğinde şüphe yoktur. Çağdaş Arap ve Kuveyt toplumunda kadın sorunları, kendini tanımlama çabası, toplumsal cinsiyet gibi konular büyük ilgi uyandırmıştır.³² Kadının dünyasına son derece önem veren, bunu anlatırken tahlil ve tasvir sanatını beceri ile kullanan Leyla el-Osman, "*düşler sanatı*" ifadesini edebiyata kazandırmıştır. Bununla ulaşılması mümkün olmayan bir şeye hayali olarak ulaşmak söz konusudur. Leyla el-Osman, eserlerinde "*aşk*" konusunu bol tasvirlerle eşsiz şekilde işlemiştir. *Ve li'l-hubb savtun* adlı öyküsünde aşk canlı bir varlık gibidir.

1970 neslinin bir diğer önemli kadın yazarı da Süreyya el-Baksamî'dir.³³ 1969 senesinde ilk öykü denemesi *es-Sevbu'l-asfar (Sarı Elbise)* karşımıza çıkmaktadır. Yazarın *es-Sevbu'l-asfar, el-Araku'l-esved (Siyah Ter)* ve *Umm Âdem (Adem'in*

³² An-Chi Hoh, "Contemporary Short Stories By Women Writers In Kuwait From The 1970's to the Present", **University of Manchester Department of Middle East Studies Doktora Tezi**, Manchester, 2004, s. 14.

³³ eş-Şattî, **a.g.m.**, s. 93-94.

Annesi) adlı öyküleri ödül alan eserleridir. Öykülerinde yazar, geçmişten geleceğe bir köprü oluşturmaya çalışmaktadır.

Kuveyt öykücülüğünün önemli bir basamağı olarak görülen bir diğer kalem ise Muhammed el-Acemî'dir. On öyküden oluşan *eş-Şarh (Gençliğin Baharı)* 1982 adlı öykü koleksiyonu kadın erkek ilişkileri ve sorunlarını ele almaktadır. İkinci öykü koleksiyonu *Tedârîsu'l-veshi'l-âhar* insanın kendisinin veya çevresinin ördüğü kalıplardan kurtulma çabasını anlatmaktadır.

Kuveyt öykü tarihinde Velid er-Ruceyb³⁴ üçüncü aşamanın başını çeken isim olarak karşımıza çıkmaktadır. Yazar, modernleşme yolunda dikkat çeken adımlar atmaya çalışmışsa da çevresinin çizdiği dairenin dışına çıkamamıştır. İlk öykü koleksiyonu *Ta'lak nukta tesku't-tak'tır. Talka fî sadri's-şimâl (Kuzeyde Bir Patlama)* 1992, *er-Rîhu tehezzuha'l-eşcâr (Ağaçlar Rüzgârı Sallıyor)* 1994 adlı eserlerinde modernleşme çabaları görülmektedir. Ruceyb'le aynı dönem öykü kaleme alan bir başka önemli isim Tâlib er-Rifâ'î'dir. Hikâye yapısında telgraf üslubunu kullanması ve çevresindeki yabancıların dünyasından konularını seçmesiyle kendini göstermiş bir yazardır.

1980'li yıllardan sonra yeni nesil öykücüler modern insanın sorunlarını ele almışlardır. Modernleşme süreci ile düşünce dünyasında da değişiklikler olmuş petrol öncesi geleneksel yapıdan uzaklaşma, eski ile yeni arasındaki mücadele başlamıştır. Değişen refah düzeyi ile aile yapısında birtakım çatlaklıklar öykülerde anlatılan konular olmuştur. En çok işlenen konulardan biri bununla ilgili olarak eşlerin birbirini aldatmasıdır. Bu konuda Muhammed el-Ucmâ'nın *eş-Şarh*, Süleyman el-Huleyfi'nin *Mâ zâle'l-cihâz yedûru (Cihaz Hâlâ Çalışıyor)*, Leyla el-Osman'ın *es-Sevbu'l-âhar (Başka Elbise)* adlı öyküleri bu temayı çeşitli yönleriyle ele almışlardır.

1970'li yıllara kadar Kuveyt'te öykü yazarları modern dünya edebiyatından pek haberdar değillerdir. Bu döneme kadar edebiyat alanında bazı çeviriler yapılmış olsa da tam anlamıyla modern edebiyata dair geniş bilgi birikiminin olmadığı görülmektedir. İçerik yönünden değerlendirildiğinde bu dönemden sonra ülkenin dışa açılması ve Batıyla olan ilişkilerin sıklaşması öykülerin tematik yapılarında belirgin değişikliğin olduğu gözlenmektedir. Günümüzde Kuveyt öykücülüğü önemli bir yol kat etmiş,

³⁴ eş-Şattî, **a.g.m.**, s. 101-102.

başta Leyla el-Osman olmak üzere pek çok kadın yazarın sarf ettiği gayretler neticesinde edebi alanda kendini göstermiştir.

İKİNCİ BÖLÜM

LEYLA el-OSMAN'IN HAYATI EDEBİ KİŞİLİĞİ VE ESERLERİ

2.1. HAYATI

Tam adı Leylâ Abdullah Abdullatîf el-Osmân olan yazar, en önemli Kuveytli kadın yazarlardan biridir. Kısa öykü ve roman yazarıdır. Kuveyt'te tanınmış bir aile olan el-Osman ailesinin dördüncü kızı olarak 17 Ekim 1943 yılında Kuveyt'in küçük bir sahil kasabasında dünyaya gelmiştir. Kendi ifadesiyle Filistin işgalinin gerçekleştiği en-Nakba* döneminde ve petrol zamanında³⁵ yaşamıştır. Eski evlerde, eski şehirlerde oturmuş daha sonraları Kuveyt'te sur dışı olarak ifade edilen yerleşim yerine taşınmıştır. İlk çocukluk dönemi eski yerleşim yerlerinde geçse de yazar o yerle ilgili hatırladığı üç mahalle olduğunu ifade etmektedir. Böyle olmasına rağmen öykülerinde eski şehri ve mahalle kültürünü anlatan bölümlere değinmiştir.³⁶ İlk ve orta öğrenimini Kuveyt'te görmüş çok okumak istemesine rağmen ailesi tarafından okumasına müsaade edilmemiştir. Bunda o dönemin katı geleneksel yapısının etkisi büyüktür. Geleneksel toplum yapısının etkilerini bir kız çocuk ve kadın olarak hayatının çeşitli merhalelerinde yaşamış, Arap toplumunda erkek çocukların önde tutulmasının psikolojik ağırlığını her daim üzerinde hissetmiştir.³⁷

Babası Abdullah el-Osman Kuveyt'in tanınmış şahsiyetlerindendir. Şair olan babanın büyük kitap koleksiyonları mevcuttur. Çok okuyan bir baba olarak çocuklarını okumaya teşvik etmiş ve onları kitaplardan mahrum bırakmamıştır. Buna karşılık

* Nakba, kara gün, felaket anlamında olup İsrail'in Filistin'i işgalini ifade etmektedir. Bkz. Bilge Deniz Çatak, "Mülteci olmak: Mersin'de yaşayan Filistinli mültecilerin göç hikâyeleri", **Göç Dergisi**: C.3, S.2 2016, 200-224.

³⁵ Daha önce inci avcılığı, balıkçılık gibi sınırlı ölçüde ticaretle uğraşan ülke, 1936'da petrol yataklarının bulunup ihraç edilmesiyle refah seviyesine ulaşmıştır. Daha fazla bilgi için bkz. Sırrı Erinç, "Kuveyt" **DİA**, Ankara, 2003, C.27, s.35-36.

³⁶ Leyla el-Osman ile yapılan röportajın detayları için bkz. (Çevrimiçi) <https://www.youm7.com/story/2014/2/18/%D8%A7%D9%84%D9%83%D9%88%D9%8A%D8%AA%D9%8A%D8%A9-%D9%84%D9%8A%D9%84%D9%89-%D8%A7%D9%84%D8%B9%D8%AB%D9%85%D8%A7%D9%86-%D8%AA%D9%82%D8%AF%D9%85-%D8%B3%D9%8A%D8%B1%D8%AA%D9%87%D8%A7-%D8%A7%D9%84%D8%B0%D8%A7%D8%AA%D9%8A%D8%A9-%D8%AE%D9%84%D8%A7%D9%84-%D8%A3%D9%85%D8%B3%D9%8A%D8%A9-%D9%81%D9%89-%D8%B1%D8%A7%D9%85/1512837> , [Erişim Tarihi: 25.05.2020].

³⁷ Sanem Soyer, "Kuveytli Leyla el-Osman'ın ve Öykücülüğü", **Kırıkkale İslami İlimler Fakültesi Dergisi (KiiFAD)**, Yıl:1, Sayı:2, 2016, s. 101.

babasının onun eğitimine yaklaşımı toplumda kız çocuklarının okumasına engel olan geleneksel yapı ile aynı olmuştur. Leyla el-Osman'ın okula gidişi onun için bir değişimi temsil etmektedir. Öğretmenleri onun yeteneğinin farkında olup onu bu konuda desteklemektedirler. Yazdığı basit tiyatro oyunları, okulun tiyatro kulübünde oynanmıştır. Eski Arap geleneğinin kız çocuğunu eve hapsedmesini gerekli gören anlayış, Leyla'yı babasının isteği ile okuldan uzaklaştırmış ve eğitimine okul sıralarında devam etmesine engel olmuştur. Bundan sonra babası kendi kütüphanesini ona açmışsa da Leyla el-Osman'ın kendi adıyla yayım yapmasına ve edebi toplantılara katılmasına izin vermemiştir. Çok zor bir çocukluk dönemi geçirmiş, daha üç yaşında iken anne ve babasının boşanması ile sıkıntılı süreçler yaşamış, babasının birden fazla evliliği sonucu üvey annelerin yanında yaşamak mecburiyetinde kalmıştır. Onun düşünce dünyasını şekillendirmesinde etkili olan bu boşanma olayı ve sonrasında yaşadığı hayal kırıklıkları yazarın kendi kimliğini oluşturmada etkili olmuştur. Suçu günahı olmadığı halde ailesi tarafından sevilmeyen bir kız çocuğu olmuş ve yetenekleri ailesi tarafından yok edilmeye çalışılmıştır. Üvey anneleri tarafından 'başka bir kadının kızı' olarak görülmüş, kardeşleri tarafından eziyete maruz kalmıştır. Babasının sıklıkla evde olmayışı Leyla el-Osman'ı olumsuz şekilde etkilemiştir. Evde yaşadığı işkence ve kötü muameleye karşı direnişin ve yaşadığı karmaşık duyguları göstermenin bir yolu olarak duvarlara yazılar yazıp resimler çizmiştir.³⁸ Birçok üvey annenin evinde yaşamak durumunda kalan el-Osman, kendisini çöl hayatında yaşamış gibi hissetmektedir. İşte bu çölün ve denizin her türlü havasını teneffüs etmiş, iki çevre arasındaki tozlaşma onda vücut bulmuştur. Anne ve babasından gördüğü psikolojik şiddet ve çektiği acılar onun kabiliyetini artıran bir basamak haline gelmiştir. Babası resim konusuna olan ilgisine ve hayallerine karşı çıkmıştır. Piyano ve tiyatro dersleri almıştır.

Leyla el-Osman edebi çalışmalarına daha okul sıralarındayken başlamıştır. 1965 yılı itibariyle yerel gazetelerde yazmaya başlamış, edebiyat ve toplumsal konularda yazma işi uzun süre devam etmiştir. Yerel ve genel Arap gazetelerinde günlük, haftalık köşe yazıları kaleme almıştır. Babası Leyla el-Osman'ın yazılarını neşretmesine karşı çıkmakta ve bu isteğinin önüne geçmektedir. Yazar babasının vefatından sonra yazı hayatına bil fiil dönmüştür.

³⁸ Matija Miličić, "Nation, State and Society in Literature, Representation in Contemporary Kuwaiti Novels", Universiteit Leiden Middle Eastern Studies Arabic Studies, Leiden, 2019, s. 4-5.

1965 yılında yaptığı evlilik kendisi için bir dönüm noktası niteliğindedir. Eşi Filistinli bir doktordur ve onu yazarlık, makale ve öykülerini neşretme konusunda desteklemektedir. Babası, Leyla el-Osman'ın evliliğinden sonra dahi kızının yayımlarına engel olmaya çalışmış, eşi üzerindeki tesirini kullanarak evliliğin getirdiği serbest imkanları sınırlamıştır. Bu sebeple babasının vefatı ile kanat çırpın bir serçe olarak kendisini görmüş, baskılanan yazma duygusu nihayet coşkulu bir şekilde ortaya çıkmıştır.

Leyla el-Osman'ın en büyük hayali Arap topraklarında büyük bir yazar olmaktır. Bu hayalini gerçekleştirmek için çok çalışıp yorulmuştur. Okul çağında iken edebiyat ile ilgilenmeye başlayan yazarın ilk öykü denemeleri *el- Vatan* gazetesinde yayımlanmıştır. Yazarın öykülerinde büyük ölçüde kadın imajı, kadınların yaşadıkları sorunlar ele alınmıştır. Realist bir yazar olarak yazılarının mihverini kadın sorunu teşkil etmiştir.³⁹

2000 yılında Kuveyt Üniversitesi felsefe bölümü hocası başka bir Kuveytli kadın yazar Aliye el-Şuayb ile dini, ahlaki duyguları rahatsız eden, kamu düzenine karşı tehdit içerikli ifadelerin yer aldığı iddia edilen iki kitap (1996) yayımladığı için iki ay hapis cezası almış ve oğlu, hapis cezasını para cezasına çevirerek ödemiştir. Daha sonra bu karara itiraz hakkını kullanmış fakat mahkeme hapis istemini 2 yıl süre ile yinelemiştir. Cezası paraya çevrilerek serbest bırakılmıştır.

Altı çocuk annesi olan Kuveytli yazar Leyla el-Osman, bir yazarın en büyük düşmanını ailesi olarak görmekte ve bir kadın, bir anne olarak sürecin iyi yönetilmesinin ardından başarının kaçınılmaz olduğunun altını çizmektedir. Birçok yetenekli kişi kendisini anlamayan ailesi yüzünden kabiliyetini kaybetmiştir fakat Leyla el-Osman ailesi ve işi arasında dengeyi yakalayan bir yazar olmuştur. Bilfiil çalışma hayatının olmayışı bu süreci yönetmesinde ona yardım etmiştir. Ona katkı sağlayıp zamanını genişleten bir diğer şey ise babasından kendisine kalan maddi varlığıdır.

Leyla el-Osman pek çok takdir belgesi almış, ödüle layık görülmüştür. Bunların arasında "*Vesmiyye tahruc mine'l-bahr*" (*Vesmiyye Denizden Çıkıyor*)* adlı eseri

³⁹ Hüseyin Yazıcı, "**The Short Story In Modern Arabic Literature**", General Egyptian Book Organization, Kahire, 2009, s. 142-145.

* Leyla el-Osman'ın bu eseri, tezimizden önce yapılan çalışmalarda "*Ve Sümeyye tahruc mine'l-bahr*" şeklinde geçmektedir. Leyla el-Osman'ın verdiği röportajlar ve bu eserin televizyon filmi incelenerek eserin isminin "*Vesmiyye tahruc mine'l-bahr*" olduğu görülmüş ve tezimizde bu şekilde yer almıştır.

büyük ilgi görmüş, övgüye mazhar olmuştur. Bu eser, 20. yy. yüz Arap romanı arasında seçilmiştir. Aynı zamanda televizyon dizisi haline getirilerek yayınlanmıştır. Kuveyt Radyo ve Televizyonu, Yazarlar Derneği, Kuveyt İletişim Bakanlığı, Kuveyt Savaş Mağdurları Derneği, Sosyal İşler ve Çalışma Bakanlığı, Kültür Sanat Konseyi'nden ödüller almıştır. Buna ilaveten George Tarabya Ödülünü/ Beyrut, Tunus Kültür Bakanlığı Ödülünü ve Beyrut İslam Medeniyeti Üniversitesi Fahri Doktora Derecesini elde etmiştir.

2004 yılında bilim kurgu dalında genç yaratıcı yetenek ödülüne layık görülmüş, eserleri birçok dile çevrilmiştir. “*Riyâhu'l-halîc*” (Körfezin Rüzgarı) ve “*Vesmiyye tahruc mine'l-bahr*” (Vesmiyye Denizden Çıkıyor) adlı öykü koleksiyonları Rusça'ya, “*el- Cudrân tetemezzak*” (Duvarlar Yırılıyor) ve “*Zehra tedhulu'l-hay*” (Zehra Mahalleye Geliyor) adlı öykü koleksiyonu Almanca 'ya, “*el-Havâciz es-sevda*” (Siyah Engeller) Fransızca 'ya, “*İmraatun fi'l-inâ*” (Kafeste Bir Kadın) Polonya Diline, “*Fi'd-Dâhil âlemun âhar*” (İçeride Başka Bir Dünya Var) adlı eseri Yugoslavca, Hırvatça ve Arnavutça 'ya çevrilen eserleridir. Kariyeri boyunca Kuveyt Arap toplumunda sosyal ve politik meseleler üzerinde görüşlerini her zaman dile getiren bir ses olmuştur. Bu durum şaşırtıcı olmayacak şekilde tepkileri onun üzerine çekmiş ve eleştirilmesine neden olmuştur. Kitaplarından birkaçını Arap dünyasındaki hususi olaylardan etkilenecek kaleme almıştır. İran Körfez Savaşı, Irak'ın Kuveyt'i işgali, 2006 ve sonrasında İsrail'in Lübnan'a saldırması bunlar arasında gösterilmektedir.

Yazarın üye olduğu pek çok kurum ve kuruluş bulunmaktadır. Bunlardan bazıları şunlardır: Kuveyt Edebiyat Derneği, Arap Yazarlar Birliği, Filistinli Yazarlar ve Gazeteciler Genel Birliği, Uluslararası Af Örgütü, İnsan Hakları Örgütü, Kuveyt Kadın Kültür Derneği üyelikleridir.

Leyla el-Osman, 14 öykü koleksiyonu, dokuz roman ve çok sayıda makale kaleme almış önemli bir yazardır. Çalışmalarından bazıları şu şekildedir: *İmra'atun fi inâ* (1976), *er-Rahîl* (1979), *Yahdusu kulle leyale* (1979), *el-Hubbu lehu suvar* (1983), *Fethiyye tahtâru mevteha* (1987), *55 Hikâyete'l-hub* (1992), *el-Havâciz es-sevda* (1992), *Zehra tedhulu'l-hay* (1995) başlıca öykü koleksiyonlarıdır. Bunun yanında *el-Mer'atu ve'l-kitta* (1985), ve *Vesmiyye tahruc mine'l-bahr* (1986), *el-As'as* (2002) kaleme aldığı romanlarıdır. Romanlarından *el-As'as* ve *Samtu'l-ferâşât* Kuveyt'te yasaklanan kitapları arasında yer alır.

“Enfudu annî el-ğubâr” (*Üzerimdeki tozu silkeliyorum*) (2017) adlı eseri ile otobiyografik eser yazan ilk Kuveytli kadın yazar olmuştur. Leyla el-Osman’ın bu eseri, sert kalıpları yıktığını, birtakım kısıtlamalardan kurtularak özgürlüğüne sahip olma isteğini göstermektedir. Yazar, esere adını veren toz birikintisini insan yaşamındaki pek çok kötü şey olarak değerlendirmektedir. Arap toplumunda yazarın kendi hayatını kaleme alması tartışmalara neden olmuştur zira Leyla el-Osman dışında birçok yazar biyografisinin kaydedilmiş olmasını kabul etmemektedir. Bunun Leyla el-Osman için zamanın getirdiği ağırlıklardan kurtulmak adına bir uğraş olduğu söylenebilir. Bu işin zorluğunu kabul etmesine rağmen yazmaktan geri duramamıştır. Kendi söylemiyle bu yazma eylemini “*hayatımı içine sığdırdığım kutumu açmaya dair vermiş olduğum zor bir karar, öldüğümde asla yanıma alamayacağımı bildiğim gizli bir hazine*”, olarak ifade etmektedir.⁴⁰

Leyla el-Osman hikayesini en başından kaleme alır, başlangıç anne rahmine düştüğü kısımdır. Annesinin karşısında, kız doğurursa kendisini boşamakla tehdit eden bir baba vardır. Dünyaya gözlerini açtığında annesi kız olduğunu öğrenince onu pencereden atmak istemiştir. Hintli bir hemşire annesinden daha merhametli çıkmış onu kurtarmıştır. Allah kendisine bir yaşam dilemiş fakat anne ve babasının arasındaki ilişkinin devam etmesini dilememiştir böylece annesi ve babası ayrılırlar. İstenmeyen bir kız çocuk olarak doğmuş böylece ilk hayali kendiliğinden ortaya çıkmıştır; sevilen biri olmak. Bu yüzden davranışları, sevilen bir kişi olma yönünde gerçekleşmiştir.⁴¹

Zor bir çocukluk dönemi geçirmiş, annesi kendisine ve kız kardeşlerine merhametli davranmayan bir üvey baba ile evlenmiştir. Üvey babası soba maşasıyla derisini yüzdüğünde annesi yaralarını tedavi etmeyerek acısını hafifletmemiştir. Bu sebeple üç yaşında bir kız çocuğu olarak zihninde katı bir anne imajı çizilmiştir. “*Annemin şefkatli olduğunu hatırlamıyorum, yatmadan önce bana eşlik ettiğini ve bana hikayeler anlattığını da*”, yazarın annesi hakkındaki ifadesidir.

⁴⁰ Hasan Şakir Ferit, **Leyla el-Osman tenfudu’l ğubâr an hayâtihâ fî sîretihâ’z-zâtiyye** (Çevrimiçi) <https://www.knooznet.com/?app=article.show.22080> , [Erişim Tarihi: 12 Nisan 2020].

⁴¹ Leyla el-Osman’ın kendi hayatını ve eserlerini anlattığı Dubai **Televizyonunda “Neltekî mea Pervin Habîb”** adlı program için bkz., (Çevrimiçi) <https://www.youtube.com/watch?v=9kmhRVg2XU0&t=180s> , [Erişim Tarihi: 28 Mayıs 2020].

Üç sene sonra üvey baba evinden ayrılır ve kardeşleri ile adeta şeytanla yarışan üvey annesinin evine giderler. Kadın onlara özen göstermez kirli halı üzerinde çarşafsız yatırır. Üvey kardeşleri yumurta, kaymak yerken kendileri çay ve ekmekle kahvaltı ederler. Leyla el-Osman babasının evinde kendisinin ve kız kardeşlerinin durumunu “*dört hizmetçi olmuştuk*” diye anlatır. Üvey anneleri onlara zarar vermekten vazgeçmez. Bir gün topla oyalanan bir kedi ile oynarken topu alır ve ateşe atar tıpkı saç örgülerine yaptığı gibi. Bu yaşanan ona çok büyük tesir etmiştir ve bunu şöyle ifade eder; “*İnanır mısınız bugün bile ona benzeyen bir şey bulabilmek için körfez ülkelerine seyahatim sırasında gözlerim eski çarşıları gezer, belki bulurum, ah nerde!*”.⁴² Bütün bunlar olup biterken babanın durumdan haberi olmaz.

Leyla el-Osman hayatında üç kez ölmek istediğini ifade eder. Bunlardan ilki, kendi yazdığı romantik bir şiiri okuduğunda babasının elinden yüzüne inen tokattır. Diğeri, eğitimini tamamlamak istediği halde babasının izin vermeyişidir. Üçüncüsü ise, evlendiğinde kocasının yeteneklerini görüp ona destek olmak istediği anda yine babasının engel olmasıdır. Babası son derece katı bir adamdır. Leyla el-Osman babasını sevmediğini, onun zalim olduğunu ve kalbinde sevgiden, merhametten yana bir şey olmadığını söyler. Buna rağmen o, babasının istediği kadar kitabı kendisine sunmasını, okumaya teşvik edişini itiraf eder. Babası için kabul edilemez olan kızının romantik şiirler yazıp onları neşretmek istemesidir.

Leyla el-Osman, babasının dayatmalarından ve cehenneme dönen evinden kaçacağı, güvenli bir yer olacağını umduğu başka bir adamın evine gitmenin, evlenmenin hayalini kurar. Bu sayede bir parça özgürlüğünü eline alacaktır. Aralarında yaş farkının büyük olmasına rağmen Filistinli doktor Hüsnü Mansur ile evlenir. Kocasının onun yeteneğini fark eder ve hayran kalır. Ona yazılarını yayımlamasında destek olsa da kayınpederinin engeli karşısına çıkar. Leyla el-Osman bu olayın üzerinden üç ay kadar bir süre sonra babasını kaybeder. Böylece basın ve edebiyat dünyasına tekrar döner.

⁴² İhâb Mahmud el-Hadarî, **Leyla el-Osman** tektub “enfudu annî el-ğubâr” litetehaffef **esgâle’z-zemen**, (Çevrimiçi) <https://diffah.alaraby.co.uk/diffah/print//books/2017/11/22/%D9%84%D9%8A%D9%84%D9%89-%D8%A7%D9%84%D8%B9%D8%AB%D9%85%D8%A7%D9%86-%D8%AA%D9%83%D8%AA%D8%A8-%D8%A3%D9%86%D9%81%D8%B6-%D8%B9%D9%86%D9%8A-%D8%A7%D9%84%D8%BA%D8%A8%D8%A7%D8%B1-%D9%84%D8%AA%D8%AA%D8%AE%D9%81%D9%81-%D8%A3%D8%AB%D9%82%D8%A7%D9%84-%D8%A7%D9%84%D8%B2%D9%85%D9%86>, [Erişim Tarihi:]26 Mayıs 2020].

Gazetede ki tecrübesi için şu ifadeleri kullanır; *“Gazetecilik ilgi çekici, bana aydınlık bir dünya verdi. Bazılarının düşündüğü gibi kolay olmayan okuyucu kitlesi ile buluşturdu beni”*. Gazetecilik Leyla el-Osman’a işinin ne denli önemli olduğunu, varlığının önemini, insanlarla iletişim kurmanın güzelliğini göstermiştir. Fakat bir müddet sonra gazetecilik vücutta varlığı hissedilemeyen bir kanser gibi olmuştur onun için. Bütün enerjisini, yaratıcı eserler kaleme almak için ihtiyacı olan vakti ondan alarak önünde bir set haline gelmiştir.

Leyla el-Osman 1973 yılında eşi Hüsnü Mansur’u kaybeder. Eşi, en büyüğü yedi yaşında olan dört çocuğu ve genç karısını geride bırakarak gitmiştir. Bunun ardından Leyla el-Osman yeniden evlenmeyi düşünür. Filistinli yazar Velid Ebu Bekir ile tanışır, birbirlerini severek evlenirler. On sekiz yıl birlikte bir yaşam sürerler. O günleri şu şekilde anlatır; *“Hayatımın en güzel ve en görkemli yıllarıydı”*. Ancak eşi, Kuveyt savaşı yüzünden siyasi meselelere karışmasından ötürü ülkeden ihraç edilir. Kuveyt yönetimi onu, Kuveyt için bir tehlike olarak görmektedir. Böylece çift sessizce ayrılır fakat ilişkileri devam eder; *“Hala arkadaşız, Ürdün ve Dubai’de buluşuyoruz. Velid hayatımda bugüne dek kendisinde aşkı bulduğum tek kişidir. Birlikte yaşadığımız hayat çok güzeldi.”* demektedir yazar.

Leyla el-Osman, kariyeri hakkında yazarak konuşmuştur. Çalışmaları 1965’ten bu yana devam ederken bir taraftan da şiirle ilgilenmiştir. Sekiz yıl boyunca içinde olanı ifade etmeye çalışmıştır. Başaramayınca yeteneğinden şüphe duyar. Velid Ebu Bekir bunun zaman kaybı olduğunu düşünür ve onu çok sevdiği kısa öykücülüğe yönlendirir. Öykülerini gözden geçirmesine ve yazmasına yardımcı olur. İlk öykü koleksiyonu *“Kafeste Bir Kadın”* 1976 yılında yayımlanır. Bunu diğer yayımları takip eder.

1985 yılında roman toprağına ilk tohumunu bırakır. *“Kadın ve Ked”* adlı romanını neşreder. Kitabı basmaya korkar fakat Dr. Suheyl İdris onu bu konuda teşvik eder.

Yazmak Leyla el-Osman için sefalet ve mutluluğun yanında ipek ve dikenden bir yatak olmuştur. Bunu şu cümleler ile ifade eder; *“Çoğu zaman yazmanın kendilerinden merhamet görmediğim annem ve babam gibi olduğunu hissediyorum. Kendisine karşı isyan edemediğim ve beni sömüren bir yücelik. Bana ne kadar eziyet ederse etsin onu seviyorum, özliyorum”*.

Yazar öykülerini genellikle gece vakti kâğıda döker. “Ben geceye aşık bir kadını, yazmak için en uygun zaman gece, içinde tam manasıyla bir sessizlik ve sakinlik vardır.” ifadesini kullanır. Çoğu yazarın bugün yaptığı gibi laptopla yazmak yerine hala kurşun kalemle yazmaktadır öykülerini. “Kağıtla oynamayı seviyorum... Elle yazmak yaşayan bir fiil, o yazarın şahsiyeti, karmaşası, sakinliği, deliliği, aklı, sesinin kısıklığı ile ciğerlerinin ayaklanmasıdır. Parmaklarımı yorsa da elimle yazarım bu yüzden”.

Leyla el-Osman “Üzerimdeki Tozu Silkeliyorum” adlı kitabında hayatının önemli bir bölümünü ortaya koymaktadır. Sefil çocukluğunu, parçalanmış ailesini, maruz kaldığı zorluklara rağmen onu muhafaza eden psikolojik oluşumu hakkında bilgi vermektedir. Leyla el-Osman hatıralarını önemli bir notla nihayete erdirir; “Hayat henüz bitmedi”.⁴³

2.2. EDEBİ KİŞİLİĞİ

Sanat hayata bir bakış, hayatı estetize ediş biçimidir. Hayat dışımızda ve ölü durumdadır; o yazarın eliyle canlı bir hale bürünmekte, bize hayatı yeniden yorumlamayı öğretmektedir.⁴⁴

Edebi eser okuyanın dikkat ve alakası ile canlanır. Okumaya başlamadan önce, edebi eser, kâğıt üzerindeki kara harflerden ibarettir. Onları notalara benzetebiliriz. Okuyan, onları adeta kendisine göre icra eder, kendi duygu ve düşüncesiyle doldurur.⁴⁵

Yazarın kalemiyle okuyucunun zihninde eşya, renk ve kokular gibi hayata dair her şey yeniden canlanır. Bu bir anlamda hikâyenin bilinçli, dikkatli ve aktif okuyucu ile muhatap olmasına bağlıdır. Zira hikâye edilen öykülerde ‘gerçek insan’ın birçok yönüyle karşılaşma imkânı ancak bu şekilde doğmaktadır. Leyla el-Osman’ın öykülerinde de geçmişe ve şimdiye ait pek çok hayat parçası ve gerçek insanı görmek söz konusudur.

Leyla el-Osman okul sıralarında iken başladığı yazı yolculuğuna ara vermeden devam etmiştir. Ataerkil aile yapısının ve geleneksel Arap kültürünün ağırlığını bir kadın olarak hayatının çeşitli merhalelerinde taşımak zorunda kalmıştır.

⁴³ İhâb Mahmud el-Hadarî, a.g.m.

⁴⁴ Mehmet Tekin, **Roman Sanatı**, İstanbul, Ötüken Neşriyat, 2001, s. 11.

⁴⁵ Mehmet Kaplan, **Hikâye Tahlilleri**, İstanbul, Dergâh Yayınları, 2015, s. 14.

Çocukluğunun sevgi ve merhametten uzak geçmiş olması onu karanlık ev ortamından uzaklaştıran okul kapısını yüceltmıştır. Okul, okumak ve beraberinde yazmak Leyla el-Osman için özgürlüğün bir nevi kanatları gibi olmuştur. Fakat bu kanatlar uçmanın ne demek olduğunu bilseler de kafese kapatılmış bir rüzgâr olmak zorunda kalmışlardır. İşte bu Leyla el-Osman'ı yaralayan aynı zamanda onun edebi gücünü kuvvetlendiren bir yön olmuştur. Sait Faik'in "yazmasam deli olacaktım" diyerek yazma tutkusunu göstermesi gibi Leyla el-Osman da yazmasa hayatın buhranlarında yok olup gidecek bir şahsiyet olacaktır. Yazmak onu diri tutmuş, gömülmesi beklenen edebi duygularının açığa çıkmasında, yaşadığı hüznün dolu günleri, sevinçlerini aktardığı bir hürriyet sahası olmasında dönüm noktası olmuştur. Kaleme aldığı öykülerinde geçmiş ve şimdi arasında önemli bağlantılar kurması ve kadın sorunlarına eğilmesi bu yüzdendir. *el-Havâcizu's-sevda (Siyah Engeller) 2000* ve *Fethiyye tahtâru mevtehâ (Fethiye Ölümü Tercih Ediyor) 1987* adlı eserlerinde yazarın bu hususta kat ettiği mesafe açıkça görülmektedir. Eserlerinde sembolik dile yer veren Leyla el-Osman, duygu ve düşünceleri açıktan değil örtük olarak ifade etme yoluna gitmiş, anlatılanların daha ilgi çekici olmasını ve okuyucunun yaratıcı düşüncesini önemsemiştir. 13 öykünün yer aldığı *el-Havâcizu's-sevda* adlı kitabında yazarın semboller kullandığı görülür. Adı geçen koleksiyon Irak'ın Kuveyt'i işgalinin sanat diliyle anlatımıdır. Ayrıca öyküde, yazarın kişisel ve toplumsal özgürlük üzerinde de durduğu dikkati çekmektedir. Bu çalışmada yazarın hayal ve duygularının hakimiyetinden sıyrılarak akla ve sağ duyuya önem verdiği, gözlemlemelerden yana taraf olduğu, olayları olduğu gibi aktarmada tarafsız bir yön sergilediği görülmektedir. Bu öykü koleksiyonunda yer alan *el-Cerâd yenhişu'l-medîne; (Çekirgeler Şehri Yağmıyor)* adlı öykü Kuveyt'in Irak tarafında işgali ile ilgilidir. Öyküde "çekirge ve sürü" sembolleri, Saddam'ın askerlerini ifade etmektedir.⁴⁶ Aynı şekilde *Fethiyye tahtâru mevtehâ; (Fethiye Ölümü Tercih Ediyor)* öykü koleksiyonunda yer alan *el Medînetu ve'l-hulm; (Şehir ve Hayal)* adlı öyküde yazar yine sembolik anlatıma yer vermiş öyküde geçen "iki şehir" ifadesiyle sembolik olarak anne ve baba anlatılmıştır. Öykü "Birbirleriyle uyumsuz iki şehri keşif yolculuğu başlıyor."⁴⁷ şeklinde başlayan öykü "Kesinlikle... İnsanlarımıza anlatacaklarımız var. Şehrimizi baştan yapabiliriz"⁴⁸ diye son bulmaktadır.

⁴⁶ Yazıcı, **a.g.m.**, s. 142.

⁴⁷ Leyla el-Osman, **Fethiyye Tahtâru Mavtehâ**, Damascus, Al Mada, 2000, s. 95.

⁴⁸ Yazıcı, **a.g.m.**, s. 142.

Leyla el-Osman, ilk öykü denemelerini *el-Vatan* gazetesinde yayımlamıştır. Kadın imajına ve onun dünyasına büyük önem veren yazar, kullandığı tahlil ve tasvir sanatı ile öykülerinde, aile, aşk, kıskançlık, zenginlik, fakirlik gibi konulara değinmiştir. Süleyman eş-Şatti'ye göre Leyla el-Osman'ın öyküleri; geçmişin derinlikleri, psikolojik çevreye göre yazarın bakış açısının oluşumu ve geniş toplumsal boyut olmak üzere üç ana unsur üzerinde kurulmuştur.⁴⁹

Leyla el-Osman, çalışmalarında petrolün ortaya çıkışıyla meydana gelen toplumsal devrimin sebep olduğu eski ve yeni Kuveyt toplumunu ve gelişimini izlemektedir. Geleneksel, aşiret kültürüne dayanan küçük ticari bir toplumdan kapitalist endüstriyel bir topluma dönüşümü ele almaktadır. Denizin, insanların denizle olan ilişkisinin onun eserlerinde önemli bir yeri vardır. Çünkü deniz, bu insanların geçimini temin ettikleri maişet kapısı ve yaşadıkları toprak olmuş, onlara neşe, rahatlık, ilham ve sevgi veren uçsuz bucaksız bir pınar haline gelmiştir. Deniz coşkulu bir şekilde Kuveytli insanların kalbine dökülür. Kendileri için çoğu zaman sefalet ve zorluk olmasına rağmen insanların denize olan sevgisi devam etmiştir.

Leyla el-Osman öykülerinde yoksul ve savunmasız kişilerin sömürüden muzdarip olduğu Kuveyt toplumundaki sınıf eşitsizliğine değinmiştir. Ülke halkının dışarıdan gelen yabancılara karşı nasıl yüceltildiğini konu edinmiştir. Kuveyt'in bazı bölgeleri özellikle hizmetçi takımının yerleştiği yerlerdir. Her sınıfın kendine ait bir yaşam alanı vardır. Yazar, pek çok öyküsünde bu iki sınıf arasındaki yaşam farkını, göçmenlerin durumunu işlemektedir.

Kendi ifadesiyle bu durumu, "Biz Kuveytlilerin yaşadığı yerler insani ilişkilerden uzak, ruhsuz ve soğuktur. Yabancı Arap kardeşlerimizin yaşadıkları yerler ise hayatın dalgalandığı, insan ve lokanta kokularının gezindiği, dostluk lezzetlerinin, alın terinin olduğu, çocukların oynağı ve komşuların buluştuğu bir yerdir" şeklinde anlatmaktadır.⁵⁰ Aynı zamanda yazar, metanın insan davranışları ve insani ilişkiler üzerindeki etkisine de temas etmekten kaçınmaz.

Leyla el-Osman gelenek ve göreneklerin insan yaşamları ve davranışları üzerindeki tesirini müşahade eder. Basit toplumlarda pek çok üzüntü ve aksaklığa neden olan hastalık durumlarının iyileştirilmesinde halkın başvurduğu kocakarı

⁴⁹ Yazıcı, **a.g.m.**, s. 145.

⁵⁰ Nebih el-Kasım, **Leyla el-Osman: İmraatun bilâ kuyûd ve Muhammed Safûrî**, (Çevrimiçi) <http://www.nabih-alkasem.com/safuri1.htm>, [Erişim Tarihi: 30 Nisan 2020].

ilaçları, büyücülük vb. şeylere dayanan yönleri aktarır. İnsanların böyle saçma ve yüzeysel inanç ağı içinde yaşamalarını eleştirir.

Yazara göre hurafeler, masallar, cin hikayeleri, özellikle din adamları tarafından anlatılan kıssalar, insanların kendi çıkarları doğrultusunda amaçlarına hizmet eden öğeler olmakta ve toplumda hor görülen kadını bu gibi anlatılar iyice aşağılamaktadır. Buna ilaveten insanların davranışlarını yönlendiren geleneksel yapıda kadının toplum nezdinde sadece meta olarak görüldüğüne işaret etmektedir. Tıpkı gerdek gecesi kapı önünde beklenerek kadının bakire olup olmadığını duyurulması gibi. Zira geleneksel yapıda bekaretini kaybeden kızı kapıda ölüm beklemektedir.

Öykülerinde Kuveyt toplumundaki hizmetçilerin durumu, onların ihtiyaçları ve endişeleri ile resmî kurumlarda yaygın görülen yolsuzluk meseleleri üzerine de eğilir yazar. Aile ve aile ilişkileri eserlerinde önemli bir eksene sahiptir. Özellikle ailenin başı olarak görülen erkeğin tasallutu üzerinde durmaktadır. Kadın her zaman bu gücün önünde eğilen ve böylece ailenin devamlılığını sağlayan bir yapıdır.

Kuveyt toplumunun gelişmesi, refah düzeyinin artması ve zenginlik birçok varlıklı insanın birden fazla evlilik hayatı yaşamasına yol açmıştır. Bu durum çok sayıda sosyal soruna, anormal davranış biçimlerine, karı koca arasındaki karşılıklı ihanetlere neden olmuştur. Bu tarz evlilik yaşantıları eşlerin birbirleri ve çocukları ile olan münasebetlerini olumsuz yönde etkilemiştir. Leyla el-Osman, Kuveyt toplumunda kocanın karısını sömürdüğü, para ve servet kazanmak için onu kötüye kullandığını ortaya koyan tehlikeli bir olgunun varlığına temas etmektedir. Pek çok erkek karakterini buna göre çizerek ezilen kadınları yansıtmaktadır. Ayrıca erkek ve kadın arasında yaşanan karşılıklı ihanet, duygu ve sevgi sorunları ile toplumun hesap verilebilirlik konusunda erkekten taraf olduğunu işlemiştir, bunun yanlış olduğunu belirtmiş ve kadının daima suçlu ve mağdur olarak görülmesini buna karşılık erkeğin şüphe ve cezadan uzak oluşunu eleştirmiştir.

Leyla el-Osman'ın öykülerinde dikkate değer başka bir husus da onun eserlerinde erotik anlatımlara yer vermesidir. Erotik sahnelerin anlatımında kelime ve ifadeleri cesur şekilde kullanır. Bu yönüyle o, yaşadığı toplumda özellikle din adamlarının öfkesini kendi üzerine çekmiştir. Bunun yanında yazar öykülerinde, toplumda fuhuş, ensest ilişkiler, çarpık akraba ilişkileri, tecavüz gibi üstü örtülen meseleleri gün yüzüne çıkarmıştır.

Öykülerinde anne, kız kardeş, üvey anne, üvey kız kardeş, hizmetçi gibi kadın karakterleri incelemiş bunu yaparken toplumdaki çeşitli erkek tiplerini anlatmıştır.

Edebi kişiliğinde romantizm yaklaşımını *Vesmiyye tahruc mine'l-bahr* ve *el-Mar'atu ve'l-kitta* romanlarında, realist yaklaşımını ise *el-Havâcizu's-sevda* adlı eserinde görmek mümkündür. Sembolik anlatımın yer aldığı yazılarında ise siyasi, milli, örfi içerik dikkat çekmektedir. Bu durum, *Fethiyye tahtâru mevtehâ*, *Tahdusu kulle leyale* adlı öykü koleksiyonlarında açıkça fark edilmektedir. Yazar, karakterlerinin dünyasına dalıp onlarda gizli kalmış yönleri bulup çıkararak insan ruhunu anlatma konusunda sembolik dili güzel bir araç olarak kullanmıştır. Gerçek olayların öykülendiği eserlerinde yazar realist bir tutum takınır ve anlatımı diyalog ve monologlarla akıcı hale getirir. Sembolik ve felsefik anlatımla, anlatının gerçek dünyasının ötesine geçilebileceğini ifade eder. Eserlerinde anlatma, gösterme, diyalog, monolog, flash back gibi çeşitli teknikleri kullanmış özellikle psikolojik karakterleri çözerken bilinç akışı, iç monolog tekniklerine yer vermiştir. Yazarın ilk şiir ve yazı çalışmalarında olduğu gibi akıcı, tatlı ve süslü bir anlatımı vardır. Öykülerine bazen bir gerilim unsuru ile başlar, bazen de öykünün sonunda olacakları en başta zikreder. Siyasi, sosyal ve tarihi konuları ele alan öykülerinde son genellikle kapalı şekilde biterken, sosyal meseleleri ele alan aşk konulu öykülerinde sonu açık şekilde bitirir. Öykülerinde genel olarak birinci tekil anlatıcı tipini tercih etmesine rağmen üçüncü tekil, nadiren de olsa ikinci tekil anlatıcıyı kullanmıştır.

Leyla el-Osman öykü ve romanlarında mekân tasavvuruna büyük önem vermiştir. Biz mekânı oluştururuz, mekân da bizi oluşturur diyerek kaleme aldığı eserlerde mekânın önemine işaret etmiştir. Bazen öykülerinde ana kahraman mekân gibidir ve diğer karakterler onun etrafında dönerler. *Er Rahîl (Ölüm)*, *Yenfesîlu'l-vatan yenfesîlu't-tarîk (Vatan Ayrılır Yol Ayrılır)* adlı öykülerinde yazar mekân unsurunu bu şekilde kullanmıştır. Realist yaklaşımla kaleme aldığı öykülerinde mekânı çizerken kültürel çevreyi dikkate almaktadır. Romantik yaklaşımla yazdığı eserlerde tabiata ve denize eğilmiştir. Öykülerinde genel olarak ev, oda, yuva, stüdyo gibi kapalı mekanlara yer vermiştir. Öykülerinde geçen mekanların bazıları; hastane, muayenehane, gece kulübü, otel, konferans salonudur. Açık mekân örneği olarak kafe, sokak, park, mahalle, deniz ve çölü kullanmıştır.

Bilinç altı Leyla el-Osman'ın yazılarının birçoğuna hükmeder. Özenle seçilen kelimelerini insan davranışlarını ve sırlarını açıklamak için kullanır. Hayal ve rüya metaforunu da öykülerinde kullanan yazar içinde yaşanılan dünyaya mantıklı gelme

de kendi içinde bir mantığı olan eserler kaleme alır. *el-Hâkimetân (İki Hükümdar)* adlı eserinde tabiat unsurlarına karşı insanın gün boyunca işledikleri günahları konu edinir. İnsan bir rüyadan çıkmış gibidir. Leyla el-Osman'ın öykülerinde tasvir etmeye uğraştığı insani yön kişinin zenginliğidir. Öykülerindeki sıkıntı ve darlık, çatışma, gizem ve sırlar dolu insan ruhunu ifade eden kadın ve erkekleri hareketlendiren bir ritim olmaktadır. Sevgi, nefret, vermek, intikam alma yeteneğine sahip olan ruh, kişiliğin sınırlarını aşan ona olgunluk ve anlayış katan bir dünyadır. Bunula birlikte Kuveyt ve çevresinde doğmuş kültürel lehçe, gelenek ve örften yararlanan bir dünyadır bu.⁵¹

Öykülerinde şimdiki zaman dilimini esas almış olsa da geçmişe bir dönüş mutlaka söz konusudur. İnsan düşüncelerinin zaruri olarak sunulmasının gerekli olduğu durumlarda geçmiş zamana gidilir. Hasret ve kederle şekillenmiş geçmiş hayatı temiz ve saf bir biçimde hayal eder. Çünkü şehir hayatının kirliliği ve toplumsal değerlerin yok olması şimdiki zamanda karşılaşılan bir durum olmaktadır. Yazar, sembolik romantik anlatımlarda meseleleri izah için hayali zaman unsuruna başvurmuştur. Şiirsel dili edebi yaratıcılığını temsil ederken Leyla el-Osman yerel konuşma diline de oldukça geniş yer vermiştir. Kadını konu alan anlatımlarda yoğun, abartılı bir dil kullandığı dikkat çekmektedir.

Öykülerinde kullandığı dil günlük konuşma diline pek yakın değildir. Kelime tercihinde çok özenli oluşu ve tasvir gücü öykülerinde dikkat çeken bir unsur olmuştur. Oluşturduğu karakterlerin isimleri, öykünün geçtiği mekân ve kurgu birlikte düşünüldüğünde Leyla el-Osman'ın bütünü oluşturan her ilmeği atmak için ayrı bir uğraş verdiği görülmektedir.

Realist bir yazar olan Leyla el-Osman eserlerinde kadın sorunsalına ağırlık vermiş, öykü ve romanlarında daha çok kadın karakterler kullanmıştır. Öykülerindeki erkek karakterler ise kadına değer vermeyen, özgürlük karşıtı, erkek egemen toplumun savunucusu olarak karşımıza çıkmaktadır. Genel olarak Leyla el-Osman'ın bakış açıcı kadınsı olmayan feminist bir vizyona sahip olmasıyla öne çıkar. Modern kapitalist toplumlarda yer alan tüm eril değerlerin karşısındadır. Ataerkil erkeklik değerlerine hükmeden insan ilişkilerini dengelemeyi, yeniden düzenlemeyi hedef alan bir dünya görüşüne sahiptir. Bu feminist yaklaşım, bir karşı duruş değil insanlığın

⁵¹ Şirin Ebu'n-Necâ, **Medhal ilâ kısas Leyla el-Osman** (Çevrimiçi) <http://www.3rbi.info/Article.asp?ID=10684> , [Erişim Tarihi: 01 Mayıs 2020].

boynunda donuk bir kılıca dönüşen toplumsal normlardan kaynaklanan tüm insan baskı biçimlerinin zayıflatılmasına yöneliktir. Bununla Leyla el-Osman kadınların kendilerine ve hem cinslerine karşı oluşmuş gelenek ve örfi düzenin tehlikesini kastetmektedir. Bu sebeple öykü dili kadın ve erkek cinsi üzerine kuruludur. Nitekim erkek egemen görüş hem erkeği hem de kadını ezen bir anlayıştır.⁵² *Fethiyye tahtâru mevteha* adlı öyküde bu açık bir şekilde karşımıza çıkmaktadır. Bu öyküde insanın iç ve dış dünyasının aynı seviyede önemli olduğunun üzerinde durulmakta, dış dünyanın doğru biçimde okunabilmesi için iç dünyanın mutlaka bilinmesi zaruri olarak gösterilmektedir. Öykü sırt üstü dönmüş bir böceğin kendisini düzeltme çabasını seyreden bir kadın karakterin “Bu esarete kim razı gelir? Aramızda kim her an özgürlüğe özlem duymaz? Bu sefil kaybettiği özgürlüğü nasıl yeniden kazanacak?”⁵³ gibi değerlendirmelerle başlamaktadır. Özgürlük konusu yazarın üzerinde durduğu, dönemin toplumsal yapısından kaynaklanan engeli anlatan konuların başında gelmektedir. Böcek burada insan kadar değerli görülmüş onun özgürlüğü ile insanın özgürlüğü eş tutulmuştur.

Lu’betun fi’l-leyl; (Geceleyin Bir Oyun) adlı öyküsünde üvey kızlarının kocasına ihanetinden bihaber olmasını isteyen üvey anne şahsiyeti ortaya çıkar. Ve onları korkutur. “Üvey annem bana emrediyor, bana uyu diyor... Tehlike kanatlarıyla beni tehdit ediyor ve bana uyu diyor... Nasıl uyuyayım? Tehlikeyi kapısında bekleyen hiç uyuyabilir mi?” Leyla el-Osman zulme maruz kalan kadınları hedef almaz aksine erkek egemen sistemin değerlerini emen tipleri ortaya koymaktadır. Sonra aynı öyküde madalyonu ters çevirerek kadınları kurtarır. Kız kardeş dayanışmasının bir örneğini sunar ve biri diğerini sakinleştirir.

Yazar, sembolik öykü derecesinde kadınların bazı değerleri özümsemesinin kötülüklerine işaret etme fırsatını da kaçırmaz. *Zehra tedhulu’l-hay (Zehra Mahalleye Geliyor)* adlı öyküsünde saf temiz bir kadın maskesi altında bir kadın modeli sunar. Öykünün Ümmü Muhammed isimli karakteri sayesinde gerçek yüzü ortaya çıkar. Zehra karakterinde tüm anti-feminist karakterler somutlaştırılır. Sembolik olarak aç gözlülük, aldatma ve hırsıla, bilge kadın Ümmü Muhammed’in karşısında duran ve zayıf, ihtiyaçlı olarak kendini gösteren mahalleyi ele geçiren bir kadın profili çizilmektedir. Kendisini zayıf ve aciz biri olarak gösteren Zehra karakteri toplumda duyguları

⁵² Şirin Ebu’n-Necâ, **a.g.m.**

⁵³ Leyla el-Osman, **a.e.**, s. 8.

sömüren ve bu durumunu diğer kadınlara karşı kullanan bir kadın olarak anlatılmaktadır.

Leyla el-Osman kadınların dayanışma yoluyla eril değerlerin karşısında durmalarının mümkün olabileceğini vurgular. Bu imkânsız gibi görünse de yazar fark edilmeyen günlük olayları tasvir ederek bunun açık ve basit şeklini resmeder. *Tufûletî el-uhrâ (Başka Çocukluğum)* adlı bir başka öyküsünde küçük hizmetçi, besleme Fethiye hanımının kötü muamelesini çekmektedir. Bu çirkin şekilde dayak anlamına gelen kötü bir muameledir. Annesinin bu kötü tutumuna itiraz eden sadece kızı Sena'dır. Fethiye'nin durumunu düzeltip onu tedavi ettirmek için açlık grevi yapar. Öykünün önemi sadece kadın dayanışması ve merhamet değildir, doğrusu Arap dünyasını karakterize eden ideolojinin ötesine geçiliyor olmasıdır; o da sınıf ayrımcılığıdır. Fethiye yaptığı iş gereği faklı bir sınıfa aittir. Sena'nın onula dayanışma içinde olması sadece kadın dayanışmasını ifade etmekle kalmaz feminist vizyonun ufkunu geniş tutarak sınıf ayrımcılığının baskısını anlatır.

Yazar erkek ve kadınların toplum tarafından ezilmesinin üzerinde de durur. Kadınlar hem cinslerini ataerkil erkek düzenine karşı boyun eğdirirken erkekler genel olarak kadınların hepsine boyun eğdirir, onlara hükmederler. Kadın bedeni kutsiyetini kaybederek erkeğin mülkiyeti haline gelir. *es-Sevbu'l-âhar (Başka Elbise)* öyküsünde olduğu gibi adam karısını arkadaşlarının yanında oturmaya zorlar. “*Öfkem arttı ve sinirden saçlarımı yoldum... Kendimi yenilmiş, ezilmiş hissettim...Her zamanki gibi...Mekânı terk ettim, odama koştum... Beni bu adamın kabuğunda sessiz bir inci tanesi haline getiren talihime yandım...*” Beden hayvani dürtülerin açığa çıktığı bir araç olmaktadır. Tıpkı *el-Cudrân tetemezzak (Duvarlar Yırılıyor)* öyküsünde olduğu gibi adam öğrenci olan baldızını taciz eder, kızın hamile kalmasına sebep olur ve kız okul tuvaletinde çocuğunu doğurur. Herkes kızıdan yüz çevirir ve ona hapis hayatı yaşatır. Yazar güvenilirliğini kanıtlamak ve histerik kişilik bozukluğundan uzak kalmak için öyküyü bir sosyal araştırmacı aracılığıyla öğrenci kızın ağzından aktarır. Eniştesi tarafından taciz edildiğini kabul eder. “*Başta korkudan teslim oldum... Sonra... Zor bir alışkanlık haline döndü. Başladığında ortaya çıkan istek yüzünden teslim oldum.*”

Bir kadınla zorla evlenen erkeğe gelince yazar bunu başka bir tecavüz örneği olarak görür. Öykülerinde basit gelenek hakimiyetine boyun eğmiş toplumlarda yaşanan çarpık ilişkiler ve bu ilişkilerde kadının durumunu anlatmaktan geri durmaz. *Râihatu'l-ceset râihatu'r-rimâd (Vücut Kokusu Kül Kokusu)* adlı öyküsünde bunu konu edinir.

Leyla el-Osman hayatı dengesine kavuşturan ve ona insani bir özellik katan değer olarak sevgiyi asla ihmal etmemiştir. Ona göre sevgi, aşk bir erkek ve kadın arasındaki sevgiyle sınırlı değildir. Narsist anlamda değil ruh uzlaşısı içinde sevmekten bahseder. *el-Âlâm ra'su'l-melike; (Kraliçenin Baş Ağrıları)* adlı öyküde kadın şiddetli ve devamlı baş ağrısı çekmektedir. Ancak sevgilisinin hediye ettiği taç onu teskin eder. Onu ağrıdan kurtarır. Daha sonra tacın başka özellikleri ortaya çıkar; kişiyi güvende hissettirir, tehlikeden korur ve hayalleri gerçekleştirir. Taç popüler kültürde şunu sembolize eder: Aşk mucizeler yaratır ve bunun sadece bir hayal olduğu ortaya çıkınca sembolizm artar. Hayatın kötülüğü karşısında bilinç altının bir savunması gibidir bu hal. Bu durum kadının uykusundan uyanıp, tüm ağrıların yok olması sayesinde bilinir.⁵⁴

Cezayir milli kütüphanesinde düzenlenen sempozyumla büyük yankı uyandıran *Samtu'l-ferâşât (Kelebeklerin Sessizliği)* yazarı Leyla el-Osman, erkek egemen toplumun karşısında kadınların acılarını dile getirmiştir. Toplumun bedevilikten sanayi dönemine geçişini gözlemlemiştir. Körfezdeki hizmetçilerin ağır çalışma koşulları, sınıf eşitsizliği, yolsuzluk, gelenek ve örfün ağırlığı konularına değinmiş din adamlarını hedef almıştır. Ayrıca baş kaldıran kadını ve aşkı konu edinmiştir. Cezayir'de ataerkil sistem içinde yaratıcı kadınların karşılaştığı dışlanma ve kısıtlamalar hakkında “yazma özgürlüğü” hakkında konuşma yapmıştır.⁵⁵ Fakat bunlara karşın Leyla el-Osman yazdıklarından dolayı eleştirilmiş bazı eserleri Kuveyt'te yasaklanmıştır. Bunlardan bazıları, *el-Muhâkeme (Duruşma)*, *el-As'as (Kuyruk Sokumu)* 2002, *el-Hubbu lehu suver (Aşkın Çeşitleri Var)* 1983, *er-Rahîl (Ölüm)* 1979, *Samtu'l-ferâşât (Kelebeklerin Sessizliği)* dir.

el- Osman'ın Kadın Hakkında Konuşmalar, Öykü Sanatında Kadın, Yetenek ve Yaratıcılık, Roman Yazma Tecrübesi, Öykülerde Eski Kuveyt, Arap Romanı ve Sinemasında Kadına Şiddet gibi çeşitli çalışmaları mevcuttur. Başta Arap dünyası olmak üzere pek çok ülkede hakkında çalışmalar ve araştırmalar yapılmıştır.

⁵⁴ Şirin Ebu'n-Necâ, **a.g.m.**

⁵⁵ Piyâr Ebî Sa'b, **Leyla el-Osman**, (Çevrimiçi) https://www.al-akhbar.com/Culture_People/167525/%D9%84%D9%8A%D9%84%D9%89-%D8%A7%D9%84%D8%B9%D8%AB%D9%85%D8%A7 , [Erişim Tarihi: 30 Nisan 2020].

2.3. ESERLERİ

Leyla el-Osman'ın on dört öykü koleksiyonu, dokuz romanı ve çeşitli makaleleri mevcuttur. Yazar ilerlemiş yaşına rağmen yazma işine devam etmektedir. Son olarak hayatını kaleme aldığı *Enfudu annî el-ğubâr (Üzerimdeki Tozu Silkeliyorum)* 2017 adlı çalışması çok ses getirmiş ve alanında ilk olmuştur. Başlıca romanları; *el-Mar'atu ve'l-kitta* 1985 ve *Vesmiyye tahruc mine'l-bahr* 1986, *el-As'as* 2002, *Huzhâ lâ urîduhâ* 2008, *el-Muhâkeme* 2009, *Samtu'l-ferâşât* 2011, *Hikâyetun sağîra* 2013, *Hulmu'l-leyleti'l-ûlâ* 2013 dır.

el-Mar'atu ve'l kitta (Kadın ve Kedi): Eserin Arapça özgün adı المرأة والقطّة dır.

Leyla el-Osman bu romanda özel bir hikâye anlatır. Hikâye psikolojik bir yaklaşımla kaleme alınmıştır. Roman karakterlerinin davranışları yaşamış oldukları zulüm ve adaletsizlikler sebebiyle yaşamları boyunca tattıkları acı tecrübelerin bir sonucudur. Romanda yer alan karakterler genç Salim, otoriter hala, fakir baba ve mazlum karısıdır. Polisiye bir tarzla sosyal bir anlatı örneğidir. Romanın başında karısı "Hassa"yı öldürmekle suçlanan Salim bulunmaktadır. Salim suçu inkâr eder fakat avukat bunun aksini kanıtlamaya çalışmaktadır. Salim bu durumda psikolojik olarak yıkılır ve yumruğunu duvara vurur ve avukattan halasının getirilmesini ister. Salim'e göre karısını ve güzel kedisini halası öldürmüştür. İşte burada kahramanın sağlığı elinden gider. Avukat tedavi görmesi için onun hapishaneden ruh ve sinir hastalıkları hastanesine sevkini istemektedir. Orada Salim teyzesinin elinde geçen hayatını dilsiz olarak vasıflandırdığı her koşulda sessiz kalan babasını anlatır. Babası iradesini kaybetmiştir ve şefkat kokulu annesinden mahrum kalmış Salim'i annesini ziyarete dahi götürmemiştir.

Hikâye kaybetme üzerine kuruludur. Salim önce annesini, sonra kedisini sonra da karısını kaybeder. Yazar, okuyucunun kedi hakkındaki düşüncelerini değiştirir. Kedi Salim için annesinin kaybolan yüzü gibidir yine de kaybolan annesinin yerini tutmaz fakat onun için bir sevinç kaynağı olur. Arap kültüründe kedinin çağrıştırdığı birkaç şey vardır. Kediler, güzellik, nankörlük, utanç gibi konularda kadınlarla benzerlik gösterirler. Romanda kedi "Dânâ" sevgi ve şefkat örneği olarak kadını temsil etmektedir ve burada yazar erkeğin kadına olan bakışına denge getirmektedir. Kedi Salim'e annesini hatırlatır, daha sonra karısı kaybolan kedisini ona hatırlatır böylece

olumlu bir bağlanma örneği gerçekleşir. Salim, Dâna, anne ve Hassa, halanın kötülükleri karşısında müspet bir duvar olurlar.⁵⁶

Romanda farklı konuşma bölümlerinde sembolik ifadeler kullanılmış roman metninde romantik ve realist konuşmalar iç içe verilmiştir. Aynı şekilde ifşa, itiraf ve içsel konuşma üslubu romantizm ve sembolizm tarzı hayallerle ilgilidir. Romandaki olaylar, Salim' e halasının hem ona hem kendisine itaat edecek Hassa adında bir kız bulup evlendirmesine kadar gider. Böylece ikisi arasındaki ilişki ve romantik aşk anlatılır. Romanın sonunda kadının öldürülmesine neden olan şüpheli hamileliği, halası ve babasının karısını boşamasını istemelerini yol açar, buna rağmen roman kahramanı karısına tutunur. Hassa'nın neden öldürüldüğünü ortaya çıkarmanın peşine düşülür. Nasıl hamile kaldığı ve niçin öldürüldüğü bilinmeyen Hassa'nın hikayesinde olduğu gibi kadının değeri üzerinde temel kriterin aile şerefi olarak görüldüğü doğu toplumlarında kadın haklarını savunmak dile getirilmeye çalışılmıştır. Romanda tamamlanmamış ucu açık bir soru vardır. Leyla el-Osman'ın çalışmalarında fark yaratan da bu durumdur. Genel olarak romanda seçenekleri düşünmekten başka çare kalmaz. Bir yaraya parmak basan romancı, insan ruhunun karanlık ve korkutucu derinliklerini ortaya koymuştur. *“Bu gece uyku nedir bilmedim. Halamın sarf ettiği sözler üzerimde gezinen bir kurt gibi. Aklım iyice birbirine karışıyor ve ben Hassa'yı düşünüyorum. Onu koruyup gözetebilecek miyim? Ona sevgimi verebilecek miyim? Ah... aşk.”*⁵⁷

Vesmiyye tahruc mine'l-bahr (Vesmiyye Denizden Çıkıyor): Eserin Arapça özgün adı *وسمية تخرج من البحر* dır. Bu eser, başrollerini sanatçı Suad Abdullah ve Halit Emin'in oynadığı televizyon filmi olarak yayınlanmıştır. Denizcilik günlerinde deniz kokusuyla dolu bir aşk hikayesidir. Hikâye Kuveyt gelenekleri arasında ve Kuveyt'in eski sokaklarında geçmektedir. Hikâye denizde başlayıp denizde biter. Vesmiyye denizden çıktığında sınır tanımayan dalgalar üzerinde bir deniz kızı gibidir. Eserin televizyon filmi Kahire Radyo ve Televizyon Festivalinde pek çok sanat ödülüne layık görülmüştür. Aynı zamanda bu eser, 20. yy'nin en iyi yüz Arap romanı arasında yerini almıştır.

Roman, fakir bir ailenin oğlu olan Abdullah ile zengin bir ailenin kızı olan Vesmiyye arasındaki aşkı konu edinir. Aşkları küçükken başlar, onlar büyüdüğünde

⁵⁶ Şirin Ebu'n-Necâ, **a.g.m.**

⁵⁷ Leyla el-Osman, **El Mar'atu ve'l Kitta**, Beyrut, Arab Scientific Publishers, 2010, s. 45.

aşkları da büyüüp olgunlaşır. Bununla birlikte sosyal sınıf farkı, asil bir ailenin kızı olduğu için bir engel olarak anlatılmaktadır. Deniz gençlerin buluşma yeridir. Genç aşıkların romantik duygularını denizin esintisi besler. Uzun bir aradan sonra iki genç buluşma vakti üzerinde anlaşır. Mekân deniz kenarıdır, yatsı namazından sonra, herkes uykuya dalınca, aşkı, acıyı, güzel anıları, taze tecrübeleri konuşacakları fırsatı bulacaklardır. Uzaktan güvenlik görevlisi iki kişi onlara doğru yaklaşır ve Vesmiyye denize saklanır, Abdullah iki adamla bir başına kalır ve görevliler onu deniz bölgesinden uzaklaştırır. Sonra denizdeki sevgilisine döner, feracesinden başka bir şey göremez, kız boğulmuştur. Abdullah ne yapacağını bilemez deliye döner ve çarpan kalbi aşkta kaybolur. Vesmiyye'nin feracesini de alarak annesine gider.⁵⁸ Onu annesinden başkası teskin edemez. Ancak annesinin vefatından sonra deniz kıyısında Vesmiyye'ye hitaben konuşur sonra kendini dalgalara bırakır. Vesmiyye ve Abdullah arasında peşinden kaybetmenin geldiği aşk, sınıf ayrımcılığı üzerinde yoğunlaşır. İkisini birleştiren aşk öyle ki tüm sınıfsal kısıtlamaları ve sosyal duvarları aşmıştır. Her ne kadar Vesmiye Abdullah'a göre bir üst sınıf olsa da kadın olması hasebiyle sosyal açıdan erkeğin karşısında daha alt durumdadır. Cinsiyet ve sosyal statüye ayrı ayrı bakılamaz.⁵⁹

Kadın sorunlarına değinen feminist bir yaklaşım söz konusu ise de romanda olayları anlatan roman kahramanı Abdullah'tır. Anlatıcın erkek olması yazarın romandaki denge unsurunu göstermesi açısından önemlidir. Romanda ana kahraman deniz olarak karşımıza çıkar. Tutkulu bir aşk hikayesi ile Leyla el-Osman romanında gelenek ile çatışmayı, sosyal sınıf anlayışına körü körüne bağlılığı ortaya koyar.⁶⁰

el-As'as (Kuyruk Sokumu): Eserin Arapça özgün adı العصص tır. 2003 yılında yazarın bu kitabı için yayım yasağı getirilmiştir. Bu roman, Ma'yufun ve ikinci karısı olan Suat'ın kendisini, Casum, Sallum ve Vadha adındaki üç çocuğunu yetiştirmeye adanmış bir anne olarak iç monoloğuna dayanmaktadır. Karısı Suat, kızı Vadha üç yaşına geldikten sonra bir çocuk daha doğurmak ister. Romanda Suat'ın iç monoloğu

⁵⁸ el-Osman'ın Vesmiye Tahruc mine'l bahr adlı öyküsünün tiyatro olarak sahnelenmesi hakkında bkz. (Çevrimiçi) <https://www.aljarida.com/ext/articles/print/1461365655105989300/> , [Erişim Tarihi: 4 Mayıs 2020].

⁵⁹ Şirin Ebu'n-Necâ, **a.g.m.**

⁶⁰ Leyla el-Osman'ın Vesmiyye Tehruc mine'l Bahr isimli romanı hakkında değerlendirme için bkz. es-Seyyid el-Heybân, **Leyla el-Osman fi Vesmiyye tahruc mine'l- bahr** (Çevrimiçi) <https://pulpit.alwatanvoice.com/articles/2014/12/09/350526.html>, [Erişim Tarihi: 07 Nisan 2020].

kendisine “kuyruk kesen” lakabı verilen üçüncü çocuğu Sellum doğana kadar devam etmektedir.⁶¹

Mahallede gördüğü her hayvanın kuyruğunu kesen ve mahalle insanlarıyla sorunlar yaşanmasına sebep olan Sellum babasının azarından kurtulamaz. Annesinin oğlu hakkındaki duygularına yoğunlaşan roman, yazarın son çalışmalarından biridir. Aile fertlerinden hiçbiri Sellum’un bu garip davranışına bir anlam veremez. Birkaç hadiseden sonra Sellum Ferzane’nin kızı Fattum’dan çirkin davranışından ötürü intikam alır. Ferzane kızına dersini verir. Sallum kızın yüzünü sıcak ekmekle yakar ve saç örüklerini keser. Bütün mahalle halkı onu aradıktan sonra Sellum döner, Ferzane ve kızı gizlenirler. Bu romanda önemli olan iki husus bulunmaktadır; ilki Leyla el-Osman’ın geçmişin şimdiyi şekillendirmedeki önemine dair iddiasıdır. Bilinç altında gizlenen şeyler, insanın bilinçli davranışını kontrol etmektedir. Ma’yuf ve karısı gördüğü her kuyruğu kesen Sellum’un kötü sırrına vakıf olurlar, babasını daha önce çıplak görmüş, kendisinde bir kuyruğun çıktığını hayal etmiş, babasında olmadığını düşündüğü için gördüğü kuyruğu kesmede tereddüt etmemiştir. İkinci önemli husus Leyla el-Osman’ın tekniklerinin duyguyu yoğunlaştırmadaki becerisidir. Ma’yuf ailesinin tarihini takip eder. Bu, Ma’yuf’un karısına ve çocuklarına yönelik davranışlarının çoğunu açıkladığı, roman içinde geniş bir bağlam ve çerçeve oluşturduğu için roman derinlik kazandırmıştır.⁶²

Leyla el-Osman içinde elem ve sevinci ihtiva eden edebiyatın derinliklerinde yaşamış bir yazardır. Hayatının dönüm noktalarında başından geçenler, maruz kaldığı katı eleştiriler ve engellemeler onun mücadelecî ruhunu yıpratmamış bilakis kaleminin gücünü artırmıştır. Bu duruşuyla başta ailesi ve çocukları olmak üzere onun gibi, bir davanın savaşını veren tüm kadınlara örneklik teşkil etmiştir. Yaşamın koridorlarında acıları, zaferleri, yenilgileri ile edebiyat dünyasında yer edinmiş başarılı bir yazar olan Leyla el-Osman’ın öykü koleksiyonlarında onun hayatından kesitler bulmak mümkündür. Öykü koleksiyonları genellikle on üç ila on beş kısa öyküden oluşmakta ve koleksiyonlarında temel olarak kadın sorunsalı üzerinde durmaktadır. Kadınların maruz kaldıkları cinsiyet ayrımı, aile baskısı, koca şiddeti, tecavüz olayları gibi problemlere değinerek insan olarak kadının özgürlüğünü kazanmasına kelimeleri

⁶¹ Leyla Muhammed Salih, **Leyla el-Osman eykûnetu’s-serd’il-Kuveytî** (Çevrimiçi) <http://alrabeta.com/MagazinePostDetails.aspx?SID=29&EntryID=41> , [Erişim Tarihi: 30 Nisan 2020].

⁶² Şirin Ebu’n-Necâ, **a.g.m.**

ile destek olmuştur. Başlıca öykü koleksiyonları şu şekildedir: *İmra'atun fi'l-inâ* 1976, *er-Rahîl* 1980, *el Hubbu lehu suvar* 1982, *Fethiyye tahtâru mevtehâ* 1987, *Lâ yeslîhu li'l-hub* 1987, *55 Hikâyetu'l-hub* 1992, *el-Havâciz es-sevda* 1994, *Zehra tedhulu'l-hay* 1995, *Yahdusu kulle leyle* 1998, *Leyletü'l-kahr* 2010, *Abâetu'l-makâm* 2011.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

FETHİYYE TEHTÂRU MEVTEHÂ ADLI HİKÂYE KOLEKSİYONUNUN TAHLİLİ

Leyla el-Osman'ın 1987 yılında yayımladığı on üç öykülük “Fethiye Ölümü Tercih Ediyor” adlı koleksiyonu yazarın geçmişi ve şimdiyi birlikte ele aldığı, kadın gözüyle sorunların dile getirildiği ve edebi yönden öne çıkarılan eserlerinden biri olması yönüyle önemlidir. Bu koleksiyon yazarın hayatı boyunca ön plana çıkardığı ve hikayelerini üzerine kurduğu ana aks ile paralellik göstermektedir. Bu bölümde koleksiyonda yer alan öykülerin özetlerine ve tahlillerine yer verilmiştir.

3.1. FETHİYYE TEHTÂRU MEVTEHÂ (FETHİYYE ÖLÜMÜ TERCİH EDİYOR)

Fethiye'nin kız kardeşlerinden biri annesinin evinde pencereden dışarı bakmaktadır. Ters dönmüş bir böceğin doğrulmak için uğraş vermesini izlemektedir. Böceğin haline acır ve ona şefkatle bakar. Böceğin bu şekilde esaret içinde kalmasını istemez. Üvey baba da böceği fark eder. Sonra kız ona yaklaşır, üvey babadan böceği düzeltmesini ya da onu öldürmesini ister. Başkası için sadece bir böcektir yerde hayat mücadelesi veren. Fakat onun için başkadır. Bu manzaraya şahit olması ölen kardeşi Fethiye'yi hatırlatır ona. Fethiye, annesini o sabah ziyarete gitmek istemez. Diğer kız kardeşler istemeseler de gitmek mecburiyetinde olduklarının farkındadırlar. Fethiye'nin kalkıp hazırlanması için ısrar ederler. Fakat Fethiye annesinin yüzünü görmek istemez. Büyük abla sert bir şekilde Fethiye'yi ikaz eder. Küçük abla ise ona nazikçe yaklaşır ve kendilerinin de annelerini görmek istemediklerini ifade ederek yataktan kalkması için Fethiye'ye ısrar eder. Kızlar annelerini ziyaret edip kendilerine güzel davranmaları için konuşmak niyetindedirler. Fethiye asla gitmeyeceğini annelerine ‘Fethiye öldü’ demelerini ister ve kızlar onu bırakıp çıkarlar. Kızlar annelerinin bu işe çok öfkeleneceğini bilirler. İçlerinden biri ağlamaya başlar. Onları babaları ziyarete götürür fakat eski eşinin hışmına uğramaktan korktuğu için, annenin evine yaklaşmaz ve kızları uzak bir yerde bekler. Kızlar annelerinin katı tutumundan bir an evvel kurtulmak için babalarına kavuşacakları zamanı iple çekmektedirler. Bu esnada pencereden dışarı bakan kardeş yine böceğe döner, top gibi büzülmüştür. Fethiye'nin dayak yediği an büzülmesi gözünde canlanır. Yaşadıkları bu zorluk onlara zarar verse de bir gün annelerine aynı şekilde karşılık vermeyi hayal ederler. Annenin

evine girdiklerinde avluda sert bakışlarıyla onları beklediğini görürler. Anne Fethiye'yi sorar. Fethiye'nin hasta olduğu için gelemediğini söyleseler de anne çıkıp onu getirmeye gider. Bu esnada tekrar böceğe döner kız (anlatıcı) yağmur yağmak üzeredir, sel birazdan ona -böceğe- ulaşacak gibidir. Anne Fethiye'nin yanına gittiğinde üvey baba onları içeri alır, kızlar beklemeye başlarlar. Nihayet anne Fethiye'yi getirir. Fethiye gülerek girer, onun yüzündeki gülümseme yeniden bir başlangıcın habercisi gibi görünse de anne dış kıyafetini çıkarır ve kızlara vurmaya başlar. Fethiye annesinin darbelerini eliyle, ayağıyla kendisinden uzaklaştırmaya çalışır. Verdiği mücadele böceğin verdiği mücadeleyle aynıdır. Fethiye kendisine bir el uzanmasını bekler kardeşlerinden. Fakat kızlardan hiçbiri buna cesaret edemez. Anne şiddetle yerde imdat dilenen kızı Fethiye'ye vurmaya devam etmektedir. Bu esnada üvey baba olanları uzaktan keyifle izlemektedir. Üvey baba böceği öldürdüğünde mi yoksa düzelttiğinde mi rahatlayacağını sorar kıza (anlatıcı). Onu öldürmesini istemez. Adam kızın ne düşündüğünü anlamıştır. Fethiye'nin ölümünden kendilerini mesul tutmamaları gerektiğini söyler onlara. Kızı bağına basar ve kız üvey babanın elini tutar, nehir gibi akan gözyaşları ile onun gömleğini ıslatır.

Anlatıcı: Anlatıcı, öykünün hayata en yakın unsurudur. Okuyucunun kulağına dolan ses anlatıcıya aittir. Öyküde anlatımın samimiyeti ve sıcaklığı anlatıcının gücüne bağlıdır. Bu açıdan anlatıcının seçilmesi önemlidir.

Fethiye ölümü tercih ediyor adlı öyküsünde yazar, üçüncü tekil kişi anlatıcı tipini gözlemci figürün bakış açısıyla kaleme almıştır. Yazar öyküde Fethiye'nin kardeşini gözlemci figür olarak kullanmış ve okuyucunun anlatılanları daha iyi anlamasına imkân sağlamıştır.

"Fethiye yataktan kalkmak istemedi... Büyük kız kardeşim şöyle bağırdı:

- Kalk ... Hareket et...

*Fakat uykuyu seven Fethiye ... Hareket etmek istemediği için öylece kalmaya devam etti... Yatağına sokulmayı sürdürdü... Nakışlı yorganının üzerine çekti."*⁶³

Kişiler: Anlatı sisteminin bir bölümünü kişiler oluşturmaktadır. Yazar kişileri biçimlendirirken hayatı esas alır ve çeşitli şekillerde onları anlatının kurmaca dünyasına yerleştirir.

⁶³ Leyla el-Osman, **Fethiyye Tahtâru Mevtahâ**, Damascus, al-Mada 2000, s. 9.

Fethiye: Öyküde ana kahramandır. Öykünün merkezinde bulunan kişi odur. Anne- baba ayrı parçalanmış bir ailenin kızıdır. Annenin katı tutumu ve öfkesi yüzünden onu ziyarete gitmek istememekte ve bu konuda inat etmektedir. Kardeşlerinin ısrarcı davranmalarına rağmen annesinin yüzünü görmek istememekte kararlı kişidir. Yaptığı davranışın olumsuz sonucu hakkında bilgi sahibi olmasına rağmen yine de kararından vazgeçmez. Bu yönüyle ölümü göze alarak dik bir duruş sergileyen karakterdir. Annesinin öfkesi onun ölümüne sebep olur. Bu anlamda rahat etmiş özgürlüğüne kavuşmuştur.

“- Hiçbirimiz onu görmek istemiyoruz... Fakat bunu yapmamız gerek... Annemizle karşılaşmamız gerek... Ona şefkatli ol anne diyeceğiz...”

Seni sevelim... Gönül rızası ile sana gelelim.

Fethiye işittikleri ile alay etti ve dedi ki:

- Annemle tartışmaya gerek yok, o istediğini yapar biz de ona boyun eğerez.

- Konuşmak işe yarar Fethiye, haydi kalk bizimle gel... Annemiz sesimizi duymalı... Bizim bu şekilde katı tutuma razı gelmediğimizi bilmeli.

-

- Haydi kalk Fethiye...

- Asla hayır... Kesinlikle gitmeyeceğim.

- O zaman yalnızlığı seçiyorsun... Peki... Seni bırakıp gideceğiz...

Büyük kız kardeşim şöyle dedi:

- Evet... Gidiyoruz... Bu işin sonunu tek başımıza görürüz...

Fethiye dedi ki:

- O ve kocası sesinizi kısıacak ve sizi darma duman edecek.”⁶⁴

Anne: Eski eşinden ayrılmış, başka bir adamla evlenmiştir. Eski evliliğinden dört, yeni evliliğinden bir olmak üzere beş kız çocuk annesidir. Öyküde anne karakterinin seçimi önemlidir, anne karakteri kültürel açıdan her zaman sonsuz sevgi, şefkat ve merhamet kaynağıdır. Fakat yazar bunu tersine çevirmiştir. Anne acımasız, sert tutumuyla öne çıkmaktadır. Böylece kültürel normları ve geleneksel algıyı aşan şekliyle okuyucunun dikkati bir yöne çekilmektedir. Öyküde Fethiye'nin ölümü annenin

⁶⁴ el-Osman, a.g.e., s. 11.

evinde gerçekleşmektedir. Onu doğuran ve öldüren kişinin anne olması dikkate değer bir noktadır.

“Orada, başka bir evde annemizin dikdörtgen yüzü bekliyor. Babamdan başka birinin sevip okşadığı parlak omuzlarına dökülen kalın saç örgüleriyle oynayan annem... Bizden sakındığı sütü verdiği başka bir kız çocuğunun göğsüne yapıştığı annem... Şimdi gitssek... Kapıyı açsa... Yüzümüze şefkatle sarılmak onun için bir anlam ifade etmez. Kalbi sevinçten pır pır etmez... Bilakis gözleri fırl fırl yüzümüzde gezer.

Bir ...

İki...

Üç...

Dördüncü nerde?”⁶⁵

Öykünün başka bir bölümünde annenin kızlarına karşı merhametsizliği şu şekilde anlatılmaktadır:

“Feracesini çıkardı annem... Elbisesini ateşe atar gibi fırlattı, bize vurmaya başladı... Her birimizi bir kenara savurdu... Alınlarımız yerin sıcaklığına değdi ve bizi hemen bir yere topladı. Oyuncaklar, tatlılar, hediyeler hepsi hayal oldu... Ayağıyla hepsini tekmeledi... Sırt üstü uzandı... Fethiye eliyle hareket etmeye çalıştı... Ayakları annemin tekmelerini engellemeye çalışıyordu. O mücadeleyi unutamam. Varlığı ile beni kahreden o böceğin mücadelesi gibi.”⁶⁶

Kız Kardeşler: Öykü kız kardeşlerden küçüküğünün gözünden anlatılmaktadır. Fethiye dışında kimsenin adı belli edilmez. Anlatıcının küçük kardeş olduğu, annenin ziyarete gidilmesi sırasında korkudan ağlaması üzerine sezilmektedir. Diğerleri anlatıcının gözünden büyük abla, küçük abla şeklinde nitelenmektedir. Büyük kız kardeş diğerlerine göre daha sert ve ciddi bir yapıdadır. Küçük olan ise nazik davranışlıdır. Bunu öyküde geçen ana kahraman Fethiye'nin yataktan kaldırılıp ziyarete gitmeye ikna edilmeye çalışıldığı diyaloglarda görmekteyiz. Fethiye'nin ölümünün açıklanmasında yardımcı unsurlardır.

“- Kalk... Biraz sonra babam gelecek ve oraya gideceğiz. Fethiye yataкта doğruldu. Bakışlarındaki çirkinliğe rağmen, durumu izah eden kıvılcımlar çaktı, keşke şöyle diyebilseydi:

- Asla gitmeyeceğim... Babam beni zorlayamayacak... Sen ne zırvalıyorsun ki?? Öfkeli bir şekilde yatağına geri döndü.

⁶⁵ el-Osman, a.g.e., s. 9.

⁶⁶ el-Osman, a.g.e., s. 17.

Orada küçük kız kardeşimin sesi geliyordu; büyük kız kardeşime nazikçe:

- Bırak onu, onu zorlama...

Fakat bu nezaket kız kardeşimi kızdırdı ve şöyle diyerek bağırdı:

- Hayır... Asla onu (bu şekilde) bırakmam... Tek başına böyle bir karar alamaz... Kendi kafasına göre böyle bir karar veremez... Bizden ayrılmamalı... Gitmesi gerek..."⁶⁷

Diğerleri: Baba: Kızlarına karşı şefkatli bir baba tipidir. Karısının kendisine karşı hışmından ve öfkesinden korkmakta kızlarını ziyarete götürürken uzakta beklemektedir. Kızların yanında kalmak istedikleri ebeveynidir. Erkek egemen bir topluma göre pasif bir erkek karakter olması düşündürücüdür.

"Fakat bugün Fethiye... Ayrılmak istiyor... Sanki biz bu ayrılığı istemişiz gibi bizi üç kişi olarak öfke ocağında bırakmak istiyor... Orada annemin öfkesi bizi bekliyor, babamın önünde zorla durduğu, varlığını bildiği öfke kıvılcımları bizi bekliyor... Bizi uğurlamak için cadde başında duracak... Yaklaşmaya cesaret edemez... Cesaret etse daha önce ninemin yaptığı gibi telaşlı telaşlı ona doğru çıkardı kesin... O gün babamı gözlerimizin önünde dövmüştü... Ağladı babam... Acıdan değil ama kendi haline üzüldüğü için... Bizden utandığı için... O günden sonra uzak durdu... Arabasını uzağa park ederdi..."⁶⁸

Üvey Baba: Karısının başka adamdan olan kızlarına karşı tutumu mesafeli ve soğuktur. Kızların 'cici baba' olarak hakkında konuştukları, annelerinin sert tutumuna sessiz kalan, seyirci karakterdir. Öykünün son bölümünde üvey baba iyi bir karakter imajı çizerek anlatıcı kızı teskin etmeye çalışmaktadır.

"Avludaki yerden üç basamak yukarıda yumuşak koltuklarda işlemeli yastıklara dayanmış yan yana oturuyorduk. Gündüzün sıcağına rağmen iyice birbirimize sokulduk... Bedenlerimiz titriyordu... Annemin kocası keçiyi bağlamak için ağacın yanından avludaki bir başka yere geçiyor, elinde sopasıyla sinirli görünüyordu. Gerginliği daha da artınca sopasını keçinin sırtına indirdi. Zavallı keçi hareketsiz meledi... Biz de bu manzarayı izliyorduk sanki o sopa keçinin sırtına değil de bizim sırtımıza inmişti. Endişe bizi paramparça etmişti... Annemin kocasını da öyle... Gecikmişti... Orada ne yapıyordu? Babama hangi tuzağı kuruyordu?! Ve Fethiye'ye?"⁶⁹

Zaman: Öyküde zaman unsurunun sabah vakti olduğu anlaşılmaktadır. Kızlar annelerini ziyarete gidecekleri için kardeşleri Fethiye'yi yataktan kaldırmaya

⁶⁷ el-Osman, a.g.e., s. 10.

⁶⁸ el-Osman, a.g.e., s. 12-13.

⁶⁹ el-Osman, a.g.e., s. 16.

çalışmaktadırlar. Öyküde bugün, öğle vakti gibi zamanı gösteren ifadelere de yer verilmiştir. Öyküde olayların sabah vakti başlayıp akşama kadar sürdüğü anlaşılmaktadır.

Mekân: Mekân, öyküdeki kahraman ve kişilerin kimliğini tanıtmada ve yaşanılan ortamın havasını teneffüs ettirmede önemli bir unsurdur. Öyküde mekân unsuru ile anlatıcının psikolojik durumuna yer verilmektedir. Anne karakterinin evi, avlusu, avludaki bitkileri onun kişiliğine dair bize fikir vermektedir. Öyküde olay- Fethiye'nin ölümü- annenin evinde gerçekleşmektedir. Kapalı mekân kullanılması beraberinde gelecek sıkıntıyı sezdirmesi açısından önemlidir.

Anlatım Teknikleri: Anlatım teknikleri, anlatıma çeşitlilik, dinamizm ve derinlik kazandırır.⁷⁰ Bir eserin estetik değerini bu tekniklerde aramak gerekir.

Anlatma- Gösterme: Anlatma tekniğinin ağırlıklı kullanıldığı anlatılarda anlatıcının mutlak hakimiyeti söz konusudur. Okuyucu metnin içine rahatlıkla dahil edilememekte, anlatıda yer alan malumatın yaşantıya dönüştürülmesi zor olmaktadır. Bu durum anlatıdaki beşerî sıcaklığı ortadan kaldırmakta veya etkisini azaltmaktadır. Bu tekniğin yoğun olduğu anlatılarda duygu, yazarın kaleminin gücüne bağlıdır. Anlatma yönteminin sunumdaki darlığı gösterme tekniği ile hafifletilmekte, duygu aktarımı rahat hale gelmektedir.

Bu öyküde yazar, bu yöntemi ustaca kullanmış ve yapısındaki olumsuzlukları bertaraf etmiştir.

*“Ölümün bir sesi vardır ve onu sadece ölümü çok arzu edenler duyar. **Bize göre ölüm... Rahat bir yaşam demek...** Taraflar arasındaki bu çekişme çocukluğumu mahvetti. Kaç kere çocukluk sevincim kursağımda kaldı. Kaç kez iliğim kemiğinden ayrıldı. Sinirlerim harap oldu... Güneş bir harikaydı o gün – ayrılacakları gün-. Ölmek için birçok sebep var diyordu, yaşamak için de. **İşte bu şekilde bölük pörçük yaşamamız mı gerek? Yoksa düzgün bir şekilde mi?**”⁷¹*

Yukarıdaki alıntıda siyahlaştırılmış satırlar gösterme, diğerleri anlatma yöntemi tekniğidir.

⁷⁰ Tekin, a.g.e, s. 203.

⁷¹ el-Osman, a.g.e., s. 12.

Tasvir: Tasvir, anlatının kurmaca dünyasında yer alan kişi, zaman, olay, mekân gibi unsurları, sanatın sağladığı imkanlardan yararlanarak görünür kılmaktır.⁷² Tasvir sanatı gerçeğin ta kendisi olmayı hedeflememekte, ‘gerçekmiş gibi’ algısı oluşturmayı amaçlamaktadır.

Bu öyküde geniş bir yer tutan tasvir sanatı, çevrenin tasviri, kişilerin ruh dünyaları ve duygu durumlarını anlatmada başarılı bir şekilde kullanılmıştır.

“Babam mesafe kat eden küçük adımlarımızı şefkatle beklemeye dururdu... Kapiya vardığımızda ona işaret ediyorduk o da bize el sallayarak işaret ediyordu... Her defasında bu ayrılığın son olmasından korkuyordu... Fakat akşam yaklaşırdı ve güneş doğarken geldiğimiz aynı dar sokaktan korkarak geçerdik. İçimizdeki kasveti, hüznümüzü, annemizin evinde tüm gün maruz kaldığımız acıyı ilan eden zifiri karanlıkta onun yanından çıkıyorduk... Girişimizden daha hızlı caddeyi geçiyorduk... Kalplerimiz serçeler gibi çırpınıyordu... Yüksek sesle şöyle diyorduk:

Sana dönüyoruz babacım... Kalbinin kanatları arasında taşı bizi... Bize doğru uç... Sana yalvarırız bir daha bizi buraya getirme.”⁷³

Diyalog: Öyküde yer alan diyalog yöntemi, kişilerin tavır ve davranışlarının, duygu dünyalarının aşikâr kılınmasında etkili olarak kullanılmıştır. Anne ile kızları arasında geçen diyaloglarda annenin katı tutumunu ve soğuk duruşuna şahit olmaktayız.

“- Nerde kız kardeşiniz?

- Gelmedi...

Kız kardeşim bunu başını eğip üzgün bir şekilde söyledi. Ve annemin eli ablamın şakaklarına düşüverdi.

- Sizden biri!!... Niçin sizinle gelmedi...

- Amerikan tuzu içti...*

Annem iyice bağırdı:

- Bütün Amerikan tuzlarını içse bile gelecek... Bizi içeri çekti ve ipek feracesini giydi... Bize baktı:

- Gideceğim... Onu getireceğim... Göreceksiniz!”⁷⁴

⁷² Tekin, **a.g.e.**, s. 218.

⁷³ el-Osman, **a.g.e.**, s. 12-13.

* Amerikan tuzunun magnezyum sülfat benzeri bir madde olduğu, kişinin bağırsaklarını hareketlendirip ishal yapan etkisinin bulunduğu anlaşılmaktadır.

⁷⁴ el-Osman, **a.g.e.**, s.14.

Geriye Dönüş: Öyküde anlatıcı, Fethiye'nin ölümü ile ters dönmüş böcek arasında bağlantı kurmaktadır. Kız kardeşinin ölümüne sebep olan zamanı ve olayı geriye dönüş tekniği ile anlatmaktadır. Yapıcı geriye dönüş tekniği ile kahramanın başından geçen olay açıklanmıştır. Öyküde şimdiki zaman anlatılırken birden geçmiş zaman diliminden kesitler verilmektedir. Geriye dönüş tekniği okuyucuda meydana getirilen merak unsurunun giderilmesi için kullanılmıştır.

"Bu sırada böcek top gibi oldu..."

Orada ise Fethiye top gibi olmuştu... Kız kardeşim Fethiye'yi yerinden etmekten vazgeçti... Kız kardeşim de içinden geçiriyordu- bizim içimizden geçirdiğimiz gibi- Fethiye gibi yatağa gömülmeyi, hiçbirimizin gitmek istemediğini haykırmak istiyordu babama... Fakat bu çocukça bir düşünüş... Kıpırdamak gerektiğini biliyordu..."

"İşte bu kötülük bizi bekliyor... Gecenin böceği kaskatı etmeyi beklemesi gibi bekliyor... Nefes almak için yeni bir sabah bekliyor... Fethiye de aynı halde... Nerde olduğunun önemi yok bir lahza nefes almak istiyor. Fethiye böcek(hunfusa)? Bize engel olmadı. Üçümüz kendimizi babamın arabasına doğru ittik... Titrek kalbimiz yerinde duramıyor..."⁷⁵

Sonuç: Öyküde dört kız kardeşten biri olan Fethiye'nin annesinin zalim tutumuna karşı gelmek maksadıyla onu ziyarete gitmeyişi ve akabinde annesinin onu zorla evine götürerek dövmesi bunun sonucunda çocuğun ölmesi konu edinilmektedir. Öykü parçalanmış aile yapısında çocukların yaşadığı olumsuz süreçleri anlatmaktadır. Anne karakterinin sevgi ve merhamet kaynağı olması beklenirken tam tersi sevgiden yoksun, acımasız olması dikkat çekicidir. Ataerkil toplum yapısına sahip olan doğu kültüründe erkek egemenliği söz konusuysa burada kötü bir kadın karakterin zulmü, çocukları üzerinden sarsıcı olarak anlatılmaktadır. Bu karakterin eski eşi üzerindeki etkisi de erkek egemenliğini hiçe sayan bir tarz olarak karşımıza çıkmaktadır. Burada yazarın anlatmak istediği, kültürel unsurların dışına çıkılarak ister eş ister evlat olsun acımasız düzenin katılığıdır.

Çocukların ebeveyn ayrılıklarında tercih ettikleri yaşam tarzı şüphesiz kendilerine gösterilen sevgi ve şefkate göre şekillenmektedir. Öyküde anne istenmeyen, baba ise yanında yaşamın güzelleştiği yer olarak anlatılmaktadır.

"O gün öfkeli annemin ayakları altında sırt üstü ezilen Fethiye'ye yardım etmeye çalışıyorduk... Öyle ki ağaca yaklaştı gövdesinden bir tuttu ki yerinden sökülüp çıkaracaktı... Toprak içinde kaldı... Ağacı salladı... Kırmızı alıç taneleri düştü. Babamın evinde olsaydık böyle

⁷⁵ el-Osman, a.g.e., s. 13.

bir ağacımız olsaydı etrafında koşar meyvelerini toplardık, onları yerdik... Sevinçle meyve çekirdeklerini saçardık. Mutluluğa doyardık... Fakat Fethiye işte önümüzde... Acı çekiyor! Meyvenin tadı olur mu hiç, sevincin tadı kalır mı?”⁷⁶

Anlatıcı öyküde gördüğü böcekle kardeşi arasında bağ kurmaktadır. Böceğin normal haline gelmek için uğraş vermesini bir esaret olarak nitelemekte ve bu esarete kimsenin razı gelmeyeceği ifade edilmektedir. Kendi durumları da tıpkı böceğin durumuna benzemektedir. Annelerinin esareti boyunlarındayken özgür değillerdir. Ona karşı durmak istemekte fakat buna güçleri yetmemektedir. Guruptan ayrılan Fethiye yalnızlığı seçmiş, olacaklara karşı kendini hazırlamıştır. Onun ölmesini kız kardeşi özgürlüğe, rahata kavuşması olarak değerlendirmektedir. Nitekim öykü kahramanı Fethiye de annesinin kendisini öldü olarak bilmesini, yok saymasını istemektedir. Ancak bu şekilde nefes alacak, rahat edecektir.

Anne evindeki üvey baba, anlatıcının böceğe ihtimam göstermesini idrak edemez ve onun sadece bir böcek olduğunu söyler. Kız için o, böcekten başka bir varlıktır. Buradan hareketle üvey baba nezdinde bu tip insanların bakış açısı yansıtılmaktadır.

“Sonuçta o da diğer adamlar gibi bir adam... Kadın olmuş, haşere olmuş, ters dönmüş veya düz durmuşsun umurunda değil.

Önemli olan onun ruh haline uygun olman... Onun erkeklik duygularına hitap etmen... Gururunu okşaman... O haşereyi benim gördüğüm “gergedan böceği” olarak görüyor- o ok göğsüme batıyor- görüyorum onu... Fethiye.”⁷⁷

Öyküde mekân evdir. Annesinin evine giden dar sokaklara da yer verilmiştir. Ev huzuru temsil eden bir yer iken öyküde huzursuzluğun yaşandığı yer avlu olmaktadır. Annenin evi, onun karakterini temsil edecek şekilde tasvir edilmiştir.

“Gündüz güneşi yakıyor... Evin avlusu-annemin evi- tertemiz parlıyor... Ortasında kocaman yeşil bir ağaç, ağacın etrafı kare bir havuz ve çevresinde annemin kızı... Havuzun çevresinde açlığa ve susuzluğa dayanıklı bitkiler ekilmiş... Annem zeki kadın bu görkemli ağacın güzelliğini yok etmeyecek, başlarını kaldırmayan kanaatkar bitkileri iyi seçmiş... Toprağın hepsini sulamıyor... Sadece ağacın gövdesinin altını suluyor...ki ayrık otları ağacın gövdesini sarmasın... Onu çürütmesin... Annem güçlü bitkilerin ağacı geçmesinden hoşlanmazdı... Bu dikilmiş bitkiler sadece ağacın çevresini süslemek içindi.”⁷⁸

⁷⁶ el-Osman, **a.g.e.**, s. 18.

⁷⁷ el-Osman, **a.g.e.**, s. 8.

⁷⁸ el-Osman, **a.g.e.**, s. 15.

Anne evi tasvir edilirken avluda büyük yeşil bir ağacın olması ve etrafında suya dayanıklı bitkilerin yer alması sembolik olarak kadını yani anneyi ve kızlarını anlatmaktadır. Ağaç etrafında kanaatkâr bitkileri barındırmaktadır. Ağacın su isterken etrafındaki bitkilerin su istemeyişi ile kızların sevgi konusunda kanaatkâr olmaları beklentisi ifade edilmektedir. Kızlar anneleriyle uzlaşıp onlara şefkatle yaklaşsın istemektedirler. “Ona şefkatli ol anne diyeceğiz... Seni sevelim... Gönül rızası ile sana gelelim” ifadesi bunu göstermektedir.

Öyküde geçmişin, yaşanmışlıkların insanın şahsiyet oluşumunda etken rol oynadığına da yer verilmektedir. Anlatıcının basit görülebilecek bir durumda dahi geçmişe gitmesi bu yüzdendir.

Öyküde karakter çizimi dramatik yöntemle gerçekleştirilmiştir. Karakterler açık olarak anlatılmamakta öykü içinde cereyan eden olay ve konuşmalar neticesinde karakterler hakkında bilgi sahibi olunmaktadır.

Tasvirlerdeki anlatım yoğunluğu dil ve üslup açısından okuyucuyu yormaktadır. Diyaloglarla öyküdeki bu yoğunluk hafifletilmiştir. Öyküde kelime seçimi öykünün kurgusuna göre gerçekleşmiş, sahneler arası geçişte kelimelerin gücünden istifade edilmiştir. Yazarın farklı bulduğu kelimeler ((حبات الكنار)) yani alıç ağacı örneğinde olduğu gibi çift parantez ile yazılmıştır.

Öyküde Fethiye’nin çektiği acı, ölümle cebelleşen bir böceğin acı çekmesiyle özdeşleştirilmektedir. Böceğin vaziyetinden kurtulamayışı anlatıcısı üzmette, onun özgürlüğüne kavuşmasını temenni etmesine sebep olmaktadır. Fethiye’nin ölümünden dolayı duyduğu derin üzüntü kendisini suçlamasına neden olmaktadır. Zira ona yardım elini uzatamamışlardır. Annesinin evinin balkonunda böceği o şekilde görmesi ona o günü hatırlatır ve kız gözyaşlarına boğulur.

“- Üzülme... Fethiye’nin ölümünden siz sorumlu değilsiniz... Fırtına çok sertti.

- Bu manzarayı unutmadım... Büyüsem de...

- Düşüncelerim büyüdü...

Elini tuttum... Parmaklarımı avcunun içine koydum, nehir gibi akan gözyaşlarım gömleğini ıslatmıştı.”⁷⁹

⁷⁹ el-Osman, a.g.e., s. 19-20.

3.2. VE YEBKA'S-SAVT HAYYEN (SES HAYATTA KALIR)

Mahallenin sessizliğini bozan bir ses duyulur. Bu ses içinde hüznün ve yakarmanın olduğu yüksek bir sestir. Gece duyulmaya başlanan bu ses gündüzün gürültüsüne rağmen hareket halindeki insanlar tarafından işitilmeye devam eder. Bu sesin ne olduğuna dair mahalle insanları sorular sorup dururlar. Cuma günü cami cemaati elinde tesbihiyle evlerine doğru dağılır. Es Safa meydanından geçer, orada kadınların kimi tavuk, kimi yumurta, kimi de bazı kadın ihtiyaçlarına yönelik malzemeler satar. Çocuklar kadınların adamların arasında koşuşurlar, meydan işlektir. Genç kızlar süt almaktan veya terziden dönerlerken çocuklarla münakaşa ederler. Daha sonra bu kalabalık yemek kokusunun geldiği sıcak yollardan geçer. Bu yollardan geçen herkes o sesi duyar, yüzlerine hayret ve korku yüklenir ve sesin sahibinin kim olduğuna dair sorular gelmeye başlar. Yatsı namazından sonra toplanan cami cemaati böyle bir sesin olmadığını konuşur fakat kadınlar durmazlar ve her gün başka bir hikâye uydururlar ses için. Bazıları bu acıklı sese dayanamaz gözyaşlarına boğulur. Bazıları ise sesin falanın evinden geldiğini söyler. Mahalle kadınlarının türlü türlü yorumları vardır bu konuda. Öyle ki kadınlar yufka açarlarken, çamaşır yıkarlarken, kumla tencereleri ovalarken bu sesi mırıldanırlar. Babalar hanımlarına, kızlarına bağırsalar da bu nağmeler gece gündüz söylenir durur. Bu hal bir süre sonra sıradanlaşır. Gelip geçenler sesi duyup, kaynağını ararlar fakat bulmazlar. Bir sabah gökyüzünü kırmızı bir toz bulutu kaplar. Nasır ve Vadha isimli iki kardeş okula gitmek için geç kalmışlardır. Yetişmek için Nasır kız kardeşini tarla yoluna doğru çekiştirir. Kız şeker almak istediği için oradan gitmek istemez. Gün ışımaya başlar, rüzgâr yerdeki çer çöpü, poşet parçalarını kaldırır. Bomboş tarlada ufak tefek dal ve yaprakları yesin diye bırakılmış keçi dışında bir şey yoktur. Kız kardeşi birden bir çukura düşer, abi kardeşini çekmek için eğilir ve yaş toprak tümsek gözüne çarpar. Kız kardeşi tümseğin üzerine düşünce dağılır toprak, kızı kenara iter ve toprağın içinde ne olduğunu merak eder. Kız geciktikleri için okula gitmek ister fakat abisi toprağın içinde ne olduğunu öğrenmek istemektedir. O sırada bir köpek havlar ve kız korkar. Abisi kardeşini yanına çeker ve tümseğe meraklı gözlerle bakarlar. Toprağı eşelemeye başlar Nasır. Kız, içinden canlı çıkar diye ürkse de abisi eşelemeye devam etmektedir. Eli bir cisme çarpar, tutup çeker. Hazine bulduklarını sanıp sevinirler. Beyaz keseyi yanlarına koyarlar, tam kesenin iplerini çezecekken tarlanın başında havlayan köpek onlara yaklaşır. Keseyi koklar, iki kardeş merak ve korku ile gözlerini ona çeviriler. Keseyi açtıklarında bir çocuk bedeni ile karşılaşır. Köpeği oradan

uzaklaştırıp, çocuk cesedini kontrol ederler. Kız ağlamaya başlar. Abisi onu sakinleştirir ve çocuğu keseye yeniden sararlar. Bu esnada başka çocuklar tarlaya akın ederler, onlara doğru yaklaşırlar. Çocuk cesedini çukura koymadan evvel etraflarını sararlar. Çocuklardan biri elini Nasır'a uzatır, beyaz keseyi çeker. Diğer çocukların gözü önünde keseyi açar ve çocuklar gördükleri sahnenin haberini yaymak için evlerine koşarlar. Haber hızla yayılır. Kısa sürede tarlaya insanlar akın eder. Adamlar kalabalığı yönlendirmeye çalışır fakat kalabalık bir taraftan diğerine geçerek olanları izler ve konuşmaları dinler. Biri onu gömmeyi teklif eder, diğeri itiraz ederek bunu kimin yaptığını sorar. Kimi de onun veledi zina olduğunu yüksek sesle duyurur. Kırmızı toz bulutu artar o sırada ve yerdeki çer çöpü döndürmeye devam eder. Sonra mahallenin dindar olarak bildiği Ebu Yusuf gelir, çocuğu doktora götürmeyi teklif eder, ikinci teklifini söylemeden sözü kesilir. Biri çocuğu gömmenin daha iyi olacağını belirtir. Ebu Yusuf hükümete haber verilmesini ister. Çoğu Ebu Yusuf'un bu fikrini destekler ve o kalabalığı dağıtır. İki kişi cesedi gömmek için kalır, biri de hükümete haber vermeye gider. Fakat kadınlar dağılmazlar. Konuşmaya devam edip çocuğun kime ait olduğunu sorarlar birbirlerine. İçlerinden biri daha önce duydukları ağlamaklı sesle ceset arasında bir bağlantı olabileceğini söyler. Fakat sesin bir ay evvel duyulmaya başlandığı, çocuk cesedinin ise taze olduğu düşünülerek önceki fikirden vazgeçilir. Bu çocuğun başka bir çocuk olduğunda hem fikir olurlar. Fakat kadınlar, belediye binasında, cami avlusunda veya çarşıda sepet içinde bulunan birçok çocuğun hikayesinin unutulması gibi bu çocuğun da hikayesinin unutulacağını bilirler. Müezzinin sabah ezanını okumasından bu yana o ses gök katmanlarını geçen namaz gibi yükselir. O ne bir eski vehim ne de sadece bir şarkıdır. O ses bugün kendini gösteren bir hakikattir. Cami cemaati namaza giden adımlarını sesin geldiği yöne çevirir. Her adımda sesin kaynağına biraz daha yaklaşırlar. Kadınlar da feracelerini giyip çoluk çocuk kalabalığa karışırlar. Sabahın erken saatlerinde soluk sesi ve ayak seslerinden başka ses duyulmaz. Tarla başına doğru yürür insanlar, bu kez sesin oradan geldiği apaçık ortadadır. Yaş toprağın üzerinde kadın bedeni uzanmış yatmaktadır. Daha evvel kendisi hakkında bilgi vermeyen kadın, bugün boş kabre eğilmiş toprağı kazmakta, aradığını bulamayınca ulur gibi ağlamaktadır. İki adam belirir. Biri yüzünü örten feracesini kaldırır, diğeri onu toprağın üzerinden çekip almak için kollarından tutar. Fakat kadın tekrar kabre yapışır elleriyle. Adamların endişeli halleri kadını tanımaya yetmez. Diğer kadınlar da meraktan duramazlar. Bir parça görebilmek isterler ya gözünü ya dudağını ya da yanağını. Belki de kadının kim

olduğunu tahmin etmişlerdir. Fakat kadın başını kaldırmaz, etrafında ne olup bittiğini anlamamaktadır. Dinleyenleri perişan eden nağmelere karışmış hüznü dökülür: *“Bağırıyorum, içim köz oldu... Bu evladımın toprağı”*. Adamlar da ağlamaya başlar. Diğer kadınlar ağlamaktan ıslanmış peçelerini yüzlerine örter, kadını tanımlarını sağlayacak bir karışık mesafeye bile bakmazlar. Hüzün ciğerlerine işlemiştir, meraklarından eser kalmaz. Gözler merakla bu anne gibi işe karışan diğer kişinin neden burada olmadığını, ağlamadığını, dövünmediğini sormaktadır. Kadınlardan biri kucağındaki çocuğu uzatıp *“al oğlun ölmedi bu senin çocuğun”* demek ister fakat korkusu buna engel olur. Kadının hisli ağlayışı herkesi etkilemiştir. Kalabalık ayrıldığında o şarkı/ nağmeler kulaklara dolmaya devam eder. Ses hep canlıdır... Adamlar kadının ölü bedenini taşımak için geldiklerinde göğüslerinden kabre süt aktığını görürler. Sonunda onu defnederler. Yaşadığı sırla gömmüşlerdir onu, sırrı da ölüp gitmiştir. Kimse ne olduğunu bilemez... Sadece kadın bilmektedir.

Anlatıcı: Öykü yansız düzeyde üçüncü tekil kişi anlatıcı tipi ile yazılmıştır. Öykü içindeki betimlemeler ve diyalog pasajlarında anlatıcının yansız tutumu açıktır. Anlatıcı gördüklerini tarafsız şekilde okuyucuya yansıtmaktadır.

“Cuma günü namazcılar dağılıyor. Her biri elinde tesbihi ile camiden çıkıyor, hamt ve şükür ayetleri birbirini geride bırakıyor, civardaki dükkanlar arasından geçiyorlar sonra evlerine yönelerek ayrılıyorlar. Zor bir günün ardından “es Safa” meydanından dönen çalışkan kadınların görüldüğü yerden, toprak sokaklardan geçiyorlar, kadınlardan biri başının üzerinde tavuk kafesi taşıyor, yavaşça yürüyor kadın, kafesteki tavukların kavgası devam ediyor, öyle ki tavuk tüyleri soluk renkli peçeye yapışıyor. Bir diğer kadın içinde yumurta kabuklarının kırılıp sarıya boyadığı boş bir sepet taşıyor...”⁸⁰

Kişiler:

Anne: Öyküde, mahallelinin duymuş olduğu elem dolu matemli nağmelerin sahibi kadındır. Evladını kaybetmiş acılı bir annedir. Öykünün ana karakteri bu kadındır. Diğerleri bu karakterin hüznünü anlatmak için öyküde yer almaktadırlar. Kadın olmanın en kutsal hali olan annelik duygusu evlat acısı ile verilmektedir. Anne karakterinin kim olduğu, evladını nasıl kaybettiği hakkında bilgi verilmez öyküde. Anlatılmak istenen bir kadın ve anne olarak evladının ölümüne karşı duyulan can

⁸⁰ el-Osman, a.g.e., s. 23-24.

acıdır. Anne karakteri bu kederi uzun süre taşıyamaz, ağlamaları herkesi etkilemektedir. Sonunca evlat acısına dayanamaz ve o da ölür.

“Adamlar, kadının cesedini taşımak için geldiklerinde kabrine dolmuş göğüslerinden süt aktığını gördüler... Toprak anlatıyor...”

Onu (kadını) defnettiler... İçinde yaşadığı sırla gömdüler... Sır da beraber öldü. Kimse ne olduğunu bilmiyor... Sadece o biliyor. Eğer gözleri parlayan ufuğa karşı açık olsaydı hikayesini anlatır, belki şöyle derdi...”⁸¹

Kadının evlat acısı için yaktığı nağmelerin sözü öyküde şu şekilde geçmektedir:

*“Kalbim gelen kuşların üzerinde
Ellerimden çıkıp yükselen
Ne göz gördü
Ne de göğüs süt verdi
Gözümün yaşları kör etti
Yanağımda ateş gibi
Bağırıyorum, içerde köz
Güzel bebeğim nerede”⁸²*

Ümmü Hudar: Mahallenin tanıyıp bildiği kadın ihtiyaçlarını satan kişidir. Sepetini bir evin avlusunda açar ve etrafındaki kadınlarla konuşurken o sesin falanın evinden geldiğini söyler ve öyküde sesin gizemine dair soruşturma işini başlatmış olur. Gezin bir satıcı olması sayesinde mahalleden haberi olan bir tiptir. Öykünün sempatik karakterinden biri olmuştur.

“Evlerden birinin avlusunda sepetini açarken Ümmü Hudar şöyle diyordu:

- Ses “falanın” evinden geliyor.

Ümmü Süleyman göğüs kafesi elbisesinden sıyrılıp çıkacak gibi göğsüne vuruyordu:

- Vay! Her Cuma çarşıda gördüğüm iki karısı var.

Ümmü Hudar parmaklarını yelpaze gibi oynattı sonra üç kez estağfurullah çekti ve şöyle fısıldadı:

⁸¹ el-Osman, a.g.e., s. 42.

⁸² el-Osman, a.g.e., s.23.

- Evde kalmış kızı var! Allah u alem.

Ümmü Süleyman ellerini birbirine vurarak:

- La havle vela kuvvete illa billah... Fakat Ümmü Hudar çocuğuna yas tutan bir kadın bu, dedi.

Ümmü Hudar feracesini silkti ve ayağa kalkarak ofladı:

- Allah'a şikâyet olsun. Vallahi ne olup bittiğini bilmiyoruz.⁸³

Ümmü Süleyman: Meraklı bir kadın tipidir. İstediği şeyi öğrenmek için alelade bir sohbet halkasında muhatabından gizlice bilgi alır. Bu haliyle türlü desiselere başvuran bir kadın karakterdir. Gerçek hayatta, mahalle tarzı küçük yerleşim yerlerinde örneğini rahatlıkla bulabileceğimiz bir kadın temsilidir.

“Ğarrube boğuk sesle gururlandı:

- Vay... Ana babana rahmet, insanlar fısıldaşmaya başladı.

Ümmü Süleyman'ın merakı sevinçle belirdi:

- Ne ile? Kim fısıldaştı?

Ğarrube bir isim söylemekten kaçındı:

- İnsanlar... Bazılarını kastediyorum... Hatta amcam “Ebu Vezzan”ın, sesin “Ebu Şihab”ın evinden geldiğini fısıldadığını duydum. Sonra elbisesini silkeledi: Allah u alem, dedi.

Ümmü Süleyman ise:

- Ebu Vezzan'ın öyle dediğini söylüyorsun?

Ğarrube'nin yüzünde bir korku belirdi:

- Allah aşkına Ümmü Süleyman. Benim dediğimi söyleme... Allah u alem...

Geç kalıp, yanımdaki turpun az kaldığını gördüğünde halama, dolanıyordum, o sesin kaynağını arıyordum, bilmiyorum bulamadım, dedim...

- Ne dedi?

- Öfkeyle turpu elimden çekip aldı. Öğle yemeğinde başımdan geçeni, hikâyeyi “Ebu Vezzan” a anlattığını duydum.

Orada sana dediğimi fısıldadı. Ümmü Süleyman duyduğumu söylemeyeceğime söz verdim. Ğarrube'yi evin avlusunda bıraktığında Ümmü Süleyman'ın aklından düşünceler, resimler, hazırlıklar geçti, sonra kendi kendine söylenerek yürüdü: Şikâyet

⁸³ el-Osman, a.g.e., s.26.

Allah'a şikâyet Allah'a... Ebu Vezzan'ın dediğini Ebu Süleyman'a haber vereceğim.”⁸⁴

Ğarrube: Ebu Vezzan denilen meşhur kimsenin hizmetini gören kişidir. Meraklı olduğu kadar geveze bir kadındır. Sır saklamayı beceremeyen sıradan bir karakterdir.

“Fakat “Ebu Vezzan” ın hizmetçisi “Abde” akşam vakti bir maksat için geldiğinde kanaatini sunuyor! Oturdu, geyirdi ve turp kokusu mekânı sardı. Ümmü Süleyman yelpazesini salladı, dudaklarını tiksinti ile büzdü:

- Allah seni bildiği gibi yapsın “Ğarrube” Sanki on kez turp yemişsin.

Utanarak gülümsedi:

- Vallahi doğru dedin Ümmü Süleyman... Turp yediğimi fark etmeden yedim... Öğlen dükkâna giden yoldayken... Yakınan ses bana da geldi... Euzü besmele çektim yoluma devam ettim, fakat Şeytan Cabbar, vesvese verdi bana, ses buradan diye ben de yürüdüm. Fakat oraya vardığımda ses kayboldu, sanki arkadan geliyordu, bana şöyle fısıldadı: Orada... Takip ettim sesi... Karnım acıktı ben de turp yemişim. Bir saatten fazla oldu hatta ikinci okunacak fayda yok, yetiştiğimde ses kayboluyor... Bıraktığımda peşimden geliyor... Ve... Ümmü Süleyman sözünü keserek:

- Ne zorun vardı? Senin dışındakiler de aynı şeyi yaptı... Kimse şimdiye kadar sesin sahibini ya da kaynağını bilemedi.”⁸⁵

Nasır: Mahallenin okullu çocuğudur. Bir sabah okula geç kalır ve kardeşini de alarak tarla yolundan okula gitmek ister. Kardeşi bir çukura düşünce onu çekmek için eğilir ve topraktaki tümsek dikkatini çeker. Tarlaya gömülü çocuk cesedini bulan ve öyküdeki gizemi çözmeye bil fiil vesile olan yan karakterdir.

“Kızı kaldırmak için yere eğildi. Gözü yaş toprak tümseğe çarptı... Kız kardeşi üzerine düşüp de kalktığına dağıldı... Kardeşini bir kenara etti, ona baktı ve merakla sordu:

- Bu ne?

Kız abisinden intikam almak ister gibi bağırdı:

- Hadi geciktik.

Elini dudağına götürdü:

- Şşş önce ne olduğunu görelim. Aniden bir köpek havladı, küçük kız titredi fakat o kız kardeşini sakinleştirdi... Kızın yanına oturdu... Yaş toprak yığınının düşünmeye başladılar. Dört meraklı göz...

⁸⁴ el-Osman, a.g.e., s. 27-28.

⁸⁵ el-Osman, a.g.e., s. 26-27.

Uzaklaştı... Birleşti... Sonra toprak yığınının üzerine düştü. Elini uzattı... Toprağı eşelemeye başladı.”⁸⁶

Vadha Nasır'ın ürkek kız kardeşidir. Cesedi görünce korkar. Abisinin onu sakinleştirmesiyle olacakları meraklı gözlerle bekler.

Ebu Yusuf: Mahallede dindar kişiliği ile öne çıkmış fikrine değer verilen bir tiptir. Cesedin akıbeti ile ilgili son kararı o vermektedir. Ağır başlı, hakkaniyetli, dürüst biri olmasıyla öne çıkar. Cesedin etrafında toplanmış kalabalığı dağıtır ve işleri yoluna koymaya, düzensizliği ortadan kaldırmaya çalışır.

“Sonunda Ebu Yusuf’un sesi geldi... Dindar adam şöyle dedi:

- Ey güzel insanlar! Salavat getirin. Çocuğu doktora götürelim ya da

Biri araya girdi:

- Niçin onu gömmüyoruz Ebu Yusuf, bizimiz hükümete haber verir. Çocuğun cesedini böyle taşımaya yazık. Birkaç ses onu destekleyerek:

- Böylesi daha iyi... Makul.

Ebu Yusuf etrafa bakındı, herkese sorulmasını istedi... Küçüklere de ve işaret ederek:

- Bu insanlar! İş olurlar mı bakacaklar?

- Doğru söylersin Ebu Yusuf doğru dedin... Doğru... Uğultular başladı, her yüz başka yüze bakıp soruyor, Ebu Yusuf şöyle teklifte bulundu:

- İçinizden biri hükümete gitme işini üstlenir mi? Bir diğeri de cesede göz kulak olmayı? Sizlerse...

İnsanların arasını yararak geçti:

- Hadi bakalım... Herkes evine.”⁸⁷

Diğerleri: Sütçü Ümmü Ali, terzi Ümmü Ubeyde, Ebu Vezzan, mahalledeki diğer kadınlar, adamlar ve çocuklar.

Zaman: Öykünün giriş bölümünde herkes tarafından merak edilen sesin, gece vakti ortaya çıktığı ifade edilmektedir. Buna ilaveten çocuk cesedinin bulunması, acılı annenin bulunduğu yer sabahın erken vakitlerinde gerçekleşmektedir. Öyküde zamana ait unsurlar dini öğelerle verilmiştir. Cuma günü, ikindi ezanı, yatsı ve sabah namazı gibi ifadeler öyküde geçen zaman kavramlarıdır. Bunun yanında gün

⁸⁶ el-Osman, a.g.e., s. 29-30.

⁸⁷ el-Osman, a.g.e., s. 33.

ışıldığında, gökyüzünün maviliği kızıla çaldığında gibi ifadeler olayın gecenin bir vaktinden sabahın ilk saatlerine kadarki zaman diliminde olduğunu göstermesi açısından önemlidir. Öyküde neden öldüğü bilinmeyen bir çocuk ve annesinin gizemli durumu dikkate alınacak olursa gece karanlığında sesin duyulmaya başlanması oldukça önemlidir. Zira başkaları tarafından bilinmesi istenmeyen bazı işler gece vakti veya sabah aydınlık bastırmadan, karanlık vakitte yapılır. Bu anlamda öyküde hissettirilen gizem atmosferi açısından bu vakitler özenle seçilmiştir. Yine öyküdeki olayın esrarının çözülmeye başladığı zaman sabahın ilk ışıdığı andır. Aydınlığın temsil ettiği açıklık ve duruluk gizemli işin anlaşılması adına seçilmiş güzel bir zamandır. Yazar öyküdeki merak unsuruna güç kazandırmak için zamanı çarpıcı şekilde kullanmıştır.

“Kulaklar dikkat kesildi. Mesafeleri kat eden fısıltı sesi yankılanıyor, vicdanlara tesir ediyor, göz kapaklarındaki durgun uykuyu sarsıyor... Müezzin sabah ezanı için Allah u Ekber dediğinden beri bu hüzünlü şarkı alacakaranlık gök katmanlarını geçen namaz gibi yükseliyor. O ses eski bir vehim değil... O şarkı sadece bir ses değil... O bugün kendini gösteren bir hakikat, içinde seherin uzayıp gittiği geceden sonra nefes alan sabahın can damarlarını parçalıyor. Sözler çoğaldı... Ve tahminler.

Birbirine yapışan bedenler ayrıldı, adamlar camiye gidiyor, adımlar değişiyor... Etraflarında haykıran canlı olduğunu bildikleri sese doğru gidiyorlar... Her adımlarında yaklaşıyorlar...”⁸⁸

Mekân: Mekân olarak öyküde mahalle anlatılmaktadır. Mahalle samimiyetin, yakınlığın ve sadeliğin olduğu sıcak bir mekandır. Mahalle içinde yaşayan kişiler de dikkate alındığında yazarın, sıradan, sıcak ilişkileri gösteren bir atmosfer çizdiğini görmekteyiz. Aynı zamanda mahalle insanının birbirini tanıması ve birbirinden hızlıca haberdar olması yönüyle seçilen mekân, öyküdeki gizemli olayın aşikâr olmasına yardımcı olmaktadır. Mahallenin “es Safa” denilen işlek bir meydanı vardır. Bu meydan birçok kimsenin buluşup konuştuğu yerdir. Mekânın kalabalık olması işlek olduğunu göstermesinin yanı sıra oradan geçen haber akışının da temsili olmaktadır. En hareketli yer adı olarak seçilen “safa meydanı” kelime anlamı itibariyle gönül şenliği, rahatlık anlamına gelmekte, mahalle insanının durumunu okuyucuya hissettirmektedir. Gamdan uzak kendi işlerini gören, kendi halinde insanların yaşadığı bu yer rahattır. Meydanın açık bir yer olması, kalabalığı taşıyabilecek durumu öyküye ferah bir hava katmaktadır. Camiden

⁸⁸ el-Osman, a.g.e., s. 38.

çıkan adamların geçtiği, satıcı kadınların oturduğu, çoluk çocuğun koşuşturduğu yer olan meydan, toplanılan yer olarak şenlik görüntüsü çizmektedir. Mekânın açık ve sade olması öyküde anlatılan mahalle kültürünü desteklemektedir.

“Cuma günü namazcılar dağılıyor. Her biri elinde teşbihi ile camiden çıkıyor, hamt ve şükür ayetleri birbirini geride bırakıyor, civardaki dükkanlar arasından geçiyorlar sonra evlerine yönelerek ayrılıyorlar. Zor bir günün ardından “es Safa” meydanından dönen çalışkan kadınların görüldüğü yerden, toprak sokaklardan geçiyorlar, kadınlardan biri başının üzerinde tavuk kafesi taşıyor, yavaşça yürüyor kadın, kafesteki tavukların kavgası devam ediyor, öyle ki tavuk tüyleri soluk renkli peçeye yapışıyor. Bir diğer kadın içinde yumurta kabuklarının kırılıp sarıya boyadığı boş bir sepet taşıyor. Ve Ümmü Hudar- mahallenin bildiği, tanıdığı- kadın ihtiyaçlarının olduğu sepeti gizliyor, çoğu zaman dönüş yolunda sepetin bir bölümü, sabah çıktığı vakitten daha küçük oluyor. Bakla satan biri yüzüne bağırıyor, duvarın altında bir gölge seçiyor. Yol uğultulardan boş kalmıyor. Selamlardan... Gelip geçen kadınların konuşmalarından. İçlerinden biri caddenin ortasında sepetini açıp bazı ihtiyaçlarını görüp alsın diye Ümmü Hudar’ı durduruyor.

Çocuklar kadınların, adamların arasında koşuşuyorlar. Ayaklarının altında yolun tozu uçuşuyor, ayaklarından kaçıp kurtulan taşlar saçılıyor, bakla tenceresine düşüyor ve satıcısı kızıyor, kimse duymadan küfrediyor.

Bu kalabalık uzun caddeye dökülüyor, oradan hoş yemek kokularının geldiği sıcak yollardan geçiyorlar... Gaz yağı kokan... Toz toprak kokan...”⁸⁹

Öyküde üzerinde durulması gereken bir diğer mekân mahalledeki boş tarladır. Bu boş tarla ıssızdır. Sessiz ve ıssız olması bir çocuk bedeninin gömülerek kolaylıkla saklandığı bir yer olması açısından önemlidir.

“Gökyüzünün maviliği kırmızıya çalıyordu... Hava poşet parçaları ve bazı çer çöple oynuyordu, tarla tamamen boştu sadece ufak tefek dal ve yaprakları yesin diye bırakılmış bir keçi vardı.”⁹⁰

İssiz bir mekân olarak tarlaya gömülen sadece çocuk bedeni değildir. Acılı annenin hüznü ve matemi de gömülmüştür oraya. İnsan yapısı gereği başkalarının önünde rahatça ağlayamaz. Ağlayıp üzüntüsünü gidermek için sessiz, kimsesiz bir yere ihtiyaç duyar. Öyküde tarla bu anlatımı karşılayan mekandır.

⁸⁹ el-Osman, a.g.e., s. 24-25.

⁹⁰ el-Osman, a.g.e., s. 30.

Gizemli olayın nispeten aydınlatılması açık bir mekânda gerçekleşmektedir; tarlada. Geniş bir yer olarak seçilen arazi karanlık olayın açıklığa kavuştuğu yerdir. Bu yönüyle öykünün bütünselliğinde önemlidir.

Öyküde telaşın taşındığı, meraklı insanların alelacele akın ettikleri yer basit bir tarla olmuştur. Yeni kalabalığı göğüsleyen bu mekân yazarın tasvir gücüyle bir sinema sahnesini andırmaktadır.

“Samana düşen ateş gibi haber hızla yayıldı. Kısa süre içinde tarla onlarca kadın ve erkek, uykuya doymayan gözlerini ovalayan kısa çizgili pijamalarıyla yalın ayak bazı çocuklarla doldu. Bazı adamlar kalabalığı yönlendirmeye başladı. Fakat cemaat bir taraftan, kalabalık edeceği başka bir tarafa doğru uzaklaştı.

Herkesin gözü önünde duran çocuk cesedinin etrafını saran adamların konuştukları her kelimeyi duymaya çalışan annelerin parmakları, çocukların baldırlarını ve kollarını çimdikledikleri sırada bazı çocuklar sanki aralarında eskiden bir hınç var gibi kavgaya tutuştu.”⁹¹

Öyküde mekân unsuru etkileyici şekilde verilmiştir. Okuyucu anlatılan olayın duygusunu taşımakta zorlanmamaktadır. Zikredilen eşyalar ve mekân tasviri öyküde geçen toplumsal hayatın aynası durumundadır.

Anlatım Teknikleri:

Anlatma- Gösterme: Öyküye genel olarak anlatma yöntemi hakimdir. Fakat anlatma yönteminden kaynaklanan bir ağırlık söz konusu değildir. Diyalog pasajlarıyla gösterme tekniğine de geniş yer verilmiştir.

“Birden donakaldılar... Tarlanın sonunda havlayan köpek yaklaştı... Pis kulaklarını dikti, dilini çıkardı sonra biraz daha yaklaştı. Keseyi koklamaya başladı ve başını iki kardeşe doğru çevirdi... Sonra döndü... Merak ve korku dolu gözler ona bakarken gitti.”⁹²

Öyküde anlatma ve gösterme yöntemi tekniği birlikte kullanılmıştır.

“Ümmü Hudar feracesini silkti ve ayağa kalkarak ofladı:

- Allah’a şikâyet olsun. Vallahi ne olup bittiğini bilmiyoruz.

Çıkıyor ve soruyu ucu açık bırakıyordu: Acaba! O ses felanın evinden mi geliyor, gerçekten? Kadın içini rahatlatmak için Ümmü Hudar’ın sözünü yineleyecekti... Fakat “Ebu Vezzan” ın hizmetçisi “Abde” akşam vakti bir maksat için geldiğinde kanaatini sunuyor!

⁹¹ el-Osman, a.g.e., s. 33.

⁹² el-Osman, a.g.e., s. 31.

Oturdu, geçirdi ve turp kokusu mekânı sardı. Ümmü Süleyman yelpazesini salladı, dudaklarını tiksinti ile büzdü:

- **Allah seni bildiği gibi yapsın “Ğarrube” Sanki on kez turp yemişsin.**

Utanarak gülümsedi:

- **Vallahi doğru dedin Ümmü Süleyman... Turp yediğimi fark etmeden yedim...**⁹³

Anlatma ve gösterme tekniğinin beraber kullanıldığı bir örnek de aşağıdaki gibidir:

*“Hüzün ta ciğerlerine işledi. İşte orada kadınların merakı öldü. **Kadının yüzünü tanımanın ne anlamı var?** Öfkeye ağlama sesleri eşlik ediyordu... Etrafını saran adamların yüzlerine bağırarak istiyor... Parmaklarıyla işaret ede adamlara! Tıpkı kadının iniltisinin dağılması gibi dağılmalarını! Yerdeki toprağın çürüttüğü siyah örgülerinin dağılması gibi. Çocuğun cesedine serpilen tuzun çürüttüğü gibi... Gözler merakla şunu soruyordu: **Bu işe ortak olan adam nerde, tohumu eken adam? Kadının geldiği gibi o niçin gelmedi! Ağlamıyor. Kadının ağladığı gibi... Üstünü başını yırtan kadın gibi niçin üzerini yırtmıyor?** Fakat öfke çıkmıyor, bastırılmış çığlık. Sessiz senelerin ağırlığından kaçıp kurtulmaya korkuyor.”*⁹⁴

Yukarıdaki alıntılarda siyahlaştırılmış kısımlar gösterme, diğerleri anlatma tekniğidir.

Tasvir: Tasvir tekniği yaşanan çevre ve oradaki kişileri anlatma yönünden tesirli bir biçimde kullanılmıştır. Mahalle yaşamına ait otantik havayı okuyucuya teneffüs ettiren bir teknik olmuştur.

“Kırmızı renkli toz bulutu artıyor, hemen inip kalkıyor ve beraberinde yaprakları taşıyor... Ve çer çöpü. Öyle ki kadınların feraceleri uçuşmaya başlıyor, adamlardan biri kadının bacağına göz ucuyla bakıyor ve ona yaklaşarak şöyle diyor:

*- Sen... Al çocuğunu da evine git...”*⁹⁵

Öyküye öznel tasvir estetik düzeyde katkı sağlamıştır.

“Kulaklar dikkat kesildi. Mesafeleri kat eden fısıltı sesi yankılanıyor, vicdanlara tesir ediyor, göz kapaklarındaki durgun uykuyu sarsıyor... Müezzin sabah ezanı için Allah u Ekber dediğinden beri bu hüzünlü şarkı alacakaranlık gök katmanlarını geçen namaz gibi yükseliyor. O ses eski bir vehim değil... O şarkı sadece bir ses değil... O bugün kendini gösteren bir hakikat, içinde seherin uzayıp

⁹³ el-Osman, **a.g.e.**, s. 27.

⁹⁴ el-Osman, **a.g.e.**, s. 41.

⁹⁵ el-Osman, **a.g.e.**, s. 34.

*gittiği geceden sonra nefes alan sabahın can damarlarını parçalıyor.
Sözler çoğaldı... Ve tahminler.”⁹⁶*

Aynı zamanda öyküde nesnel tasvir de geniş yer kaplamaktadır. Anlatı gerçeğe uygun verilmiştir.

*“İki adam öne çıktı. Biri kadının yüzünü örten feracesini kaldırdı...
Diğerleri onu toprağın üzerinden çekip almak için kollarından tuttu.
Fakat kadın uzanan güçlü kollarıyla tekrar yere yapıştı... Açık kabre
elini batırdı ve bağırdı:*

- Bırakın beni... Ölüyorum. Onu öldürdüler.”⁹⁷

Diyalog: Bu teknik, öyküde mahalle insanının yapısını göstermesi amacıyla geniş şekilde kullanılmıştır. Kültürel üslubun ifade edilmesi açısından önemli bir yeri vardır.

Tarladaki cesedin başına toplanan insanların konuşmalarını aktaran diyalog örneği şu şekildedir:

“Biri şöyle dedi:

- Cesedi toprağa gömelim.

Diğeri itiraz etti:

- Burası mezar değil. Üçüncü biri iç çekti, euzü besmele çekerek:

- Bu işi kim yaptı?

Yüksek bir ses duyuldu:

*- Vallahi bu “veledi zina” ondan kurtulmak istediler! Bir adam sesin
sahibini sakinleştirerek:*

*- Allah'ın adını an. Hakikati bilmeden yemin etme. Fakat
öfkelenerek:*

- Hakikat... Nerde hakikat?

Eliyle cesedi gösterip sözünü şöyle tamamladı.

*Hakikat önünde... Kör değilsin... Tarlada gömülü bir ölü olduğunu
bilmezden mi geliyorsun? Onu sakinleştirerek:*

- Doğru... Doğru... Fakat belki!

- Belkisi yok... Olmaz... Ortaya çıkacak diye gizlenmiş bir rezalet.”⁹⁸

⁹⁶ el-Osman, **a.g.e.**, s. 38.

⁹⁷ el-Osman, **a.g.e.**, s. 39.

⁹⁸ el-Osman, **a.g.e.**, s. 33.

Öyküde sözü dinlenen ve görüşlerine itibar edilen Ebu Yusuf'un olaya müdahil olması şu şekilde aktarılmaktadır:

“Sonunda Ebu Yusuf’un sesi geldi... Dindar adam şöyle dedi:

- Ey güzel insanlar! Salavat getirin. Çocuğu doktora götürelim ya da

Biri araya girdi:

- Niçin onu gömmüyoruz Ebu Yusuf, bizim hükümete haber verir. Çocuğun cesedini böyle taşımaya yazık. Birkaç ses onu destekleyerek:

- Böylesi daha iyi... Makul.

Ebu Yusuf etrafa bakındı, herkese sorulmasını istedi... Küçüklere de ve işaret ederek:

- Bu insanlar! İş oluruna mı bakacaklar?

- Doğru söylersin Ebu Yusuf doğru dedin... Doğru... Uğultular başladı, her yüz başka yüze bakıp soruyor, Ebu Yusuf şöyle teklifte bulundu:

- İçinizden biri hükümete gitme işini üstlenir mi? Bir diğeri de cesede göz kulak olmayı? Sizlerse...

İnsanların arasını yararak geçti:

- Hadi bakalım... Herkes evine.”⁹⁹

Montaj: Bu teknik yazarın kültürel bağlamda bir değer ifade eden anonim, bireysel ve hatta ilahî nitelikli bir metni, söz veya yazıyı belli bir maksatla alıntı şeklinde kullanmasıdır.¹⁰⁰ Öyküde montaj tekniği acılı annenin söylediği nağmeli sözler aktarılırken kullanılmıştır.

“Kalbim gelen kuşların üzerinde

Ellerimden çıkıp yükselen

Ne göz gördü

Ne de göğüs süt verdi

Gözümün yaşları kör etti

Yanağımda ateş gibi

Bağırıyorum, içerde köz

Güzel bebeğim nerede”¹⁰¹

⁹⁹ el-Osman, **a.g.e.**, s. 34.

¹⁰⁰ Tekin, **a.g.e.**, s. 265

¹⁰¹ el-Osman, **a.g.e.**, s. 24.

Sonuç: İnsanın tabiatında bulunan merak duygusu, öyküde mahallede herkes tarafından işitilen sesin kaynağını aramaya sebep olmaktadır. Kişinin bilinmeyi merak etmesi sorular sormasını sağlar. Yazar, insan fıtratından gelen öğrenme isteğinin mahalle halkı tarafından işlenen somut bir örneğini sunmaktadır. Duyulan sesin kaynağının bulunamaması ve bir müddet sonra ortaya çıkan bir çocuk cesedi ile bu sesin arasında münasebet kurulmaya başlanması öykünün konusunu oluşturmaktadır. Öyküde ceset ve ses hakkında net bilginin olmayışı okuyucu üzerinde merak duygusu oluşturmakta ve zihinde bilinmeyi açıklamaya dair sorular sordurmaktadır. Yazar kurgu itibarıyla daha en başından okuyucuyu istediği yöne çevirmektedir. Öykünün anahtar kelimesi meraktır. Aristoteles'in de Metafiziğinde dediği gibi *"Tüm insanlar doğaları gereği bilmeyi isterler"* ifadesi insan gerçeğinde merak duygusunun önemini göstermektedir. Öyle ki merak insanı harekete geçiren bir unsur olmuştur her zaman. Bilgiye götüren bir amaç olmasına rağmen insanın her şeyi biliyor olması kendisi için bazen olumsuz neticeler getirebilir. Bu anlamda bilmemek insana başka bir serbestlik sağlamaktadır. Öyküde merak duygusu ile mahalledeki insanların dikkati bir konu üzerine toplanmakta ve yine bir çocuğun merakı üzerine tarladaki cesede ulaşılmaktadır. Öykünün birçok yerinde merak duygusu diri tutulmuştur; mahalle insanının gizemli sesin kaynağını aradıkları zaman duydukları merak, ölen çocuğun annesinin kim olduğu, bu ölüm işine karışan diğer tarafın kim olduğuna dair merak öyküde bilinmeyen bir sonun peşine düşülmesini zaruri kılmaktadır. Okuyucu tıpkı öyküdeki mahalleli gibi bir an evvel zihinleri meşgul eden bu kapalılığı açmak istemektedir. Bu durum öyküye kuvvet katan bir unsur olarak karşımıza çıkmaktadır.

Öyküde evlat acısı ile yüreği yanan bir annenin matemi ve bu üzüntü sonrası kendisinin de hayata veda etmesi dile getirilirken, verilmek istenen duygu acının büyüklüğü karşısında bütün soruların ve merakın değersiz oluşunun hissettirilmesidir. Öykünün başından beri insanları meşgul eden sorular ve öğrenme duygusu öykü sonunda evladını kaybeden annenin durumu ile basit görülmektedir. İnsanın içinde yaşadığı bazı hakikatlerin büyüklüğü, kalplerde olan şüpheleri ve hayret unsurunu hiçe dönüştürür. Bu durum öyküde şu şekilde ifade edilmektedir:

"Adamların kaygılı hali kadını tanımaya yetmedi, onlar apaçık güneşin altında yüzünü görseler de onu tanıyamazlardı... Fakat kadınların merakı kaynıyordu... Hepsi bir parça görmek istiyordu, Göz... Veya dudak yahut yanak... Belki kim olduğunu tahmin etmişlerdi."

Fakat kadın yüzünü kaldırmıyor... Etrafında kimin olduğunu anlamıyor... Gözlerden uzanan öldürücü merakı hissetmiyor, etrafında sadece dün kalbini parça parça eden elin hayaletini görüyordu...

...

Hüzün ta ciğerlerine işledi. İşte orada kadınların merakı öldü. Kadının yüzünü tanımanın ne anlamı var? Öfkeye ağlama sesleri eşlik ediyordu..."¹⁰²

Öyküde olay örgüsü; sesin duyulmaya başlanması ile mahallelinin öğrenmeye dair merakı, tarlada bir çocuk cesedinin bulunması ve cesedin evladını kaybeden bir annenin çocuğuna ait oluşu şeklindedir. Olayın geçtiği zamanın gece, sabah vakitleri arasında olması öyküde zaman unsurunun merak duygusu ile kullanıldığını göstermesi açısından önemlidir. Zaman ifadelerinde yer alan dini unsurlar öykünün geçtiği çevre hakkında bilgi vermektedir. İnsanların değer yargılarının dini duygular ve ahlaki esaslar üzerinde şekillendiğini öyküde adı geçen Ebu Yusuf karakterinin otoritesinden anlamaktayız. Onun duruşu ve öğütleri ile toplumda hâkim olan anlayış okuyucuya sezdirilmektedir. Aynı zamanda tarlada bulunan cesedin bazıları tarafından kendisinden kurtulmak istenen “veledi zina” olması iddiası da toplumda yaşanan gayri ahlaki durumların üzerinin örtüldüğünü ifade etmesi açısından dikkat çekicidir.

Öyküde mekâna da geniş yer verildiğini tasvir tekniğinin kullanıldığı mahalle detayında görmekteyiz. Çizilen resimde mahalle yaşayışı sahici bir biçimde verilmektedir.

Öykünün başlığından anlaşılabileceği üzere öyküde ses hayatı, canlılığı temsil etmektedir. Sonu ölümle biten öykünün başlığının bu şekilde olması bilinçli olarak yazarın kelime ve çağrışımları üzerindeki tesirini okuyucuya hissettirmesi adına çok başarılıdır. Öykünün başlangıç ve son bölümü dikkate alındığında okuyucu şunu fark etmektedir; giriş kısmında sesin gizemli ve matem dolu hali ile söylenen şarkı sözleri bir anneye aittir. Anne öykü sonunda ölür fakat onun söylediği sözler insanların kulaklarında can bulmaya, zihinlerinde yaşamaya devam eder. Bu demektir ki insan yaşanmışlıkları doğrultusunda nihai bir sonla karşılaşmamaktadır. Cisim yok olmaya mecbur kalsa da söylenenler, yaşananlar bir şekilde canlı kalmaya devam etmektedir.

¹⁰² el-Ösman, a.g.e., s. 40.

Öyküde çatışma unsurları sesin hayat, cesedin ölüm gerçeğiyle verilmesi ile gerçekleşmektedir. Mahalle insanlarında yükselen merak duygusunun, yaşanan acı karşısında sönmesi de başka bir tezat örneği olarak karşımıza çıkmaktadır.

Öyküde karakterlerin isimleri dikkat celbeden başka bir husustur. Tarladaki cesedi bularak bir olayın aydınlanmasına yardımcı olan kişi Nasır adlı çocuktur. Nasır, yardım eden demektir. Kardeşinin adının Vadha olması da tesadüf değildir. Vadaha açıklamak anlamına gelmekte ve olaydaki düğümün çözümünde kız kardeş bir parça olmaktadır. Yazarın karakterlere verdiği diğer isimler de karakterin öyküdeki pozisyonu ve ismi arasında kuvvetli bir bağ olduğunu göstermektedir. Buna karşılık öyküde ana kahramanın adının olmaması dikkat çekicidir. Onun bir anne olarak geçmesi öyküde verilmek istenen duyguyu fazlasıyla karşılamaktadır.

Öykü üslup yönünden estetik değere sahip bir öyküdür. Akıcı ve etkileyici bir üslup söz konusudur. Buna ilaveten yazarın, mahalleyi ve mahalle insanını, davranışlarını anlatırken yaptığı tasvirlerde mizahi yön de görülmektedir. Öyküde o döneme ait eski kelimeler yer almaktadır, yazar dipnot şeklinde açıklamalarda bulunmuş kelimelerin manasını açıklamıştır. Örneğin بوشية kelimesi kadınların yüzlerini örttüğü rengi siyaha çalan bir tür peçe olarak tanımlanmıştır. Yine مطابق kelimesi مطابق kelimesinin çoğulu, süt koyulan özel bir kap olarak açıklanmıştır. Bunun yanında manası açıklanan bazı kelimelerin Türkçede benzer anlamda olduğu da görülmektedir. الطور kelimesinin karşılığı olarak yazar, yaz günü kırmızı renkli toz notunu düşmektedir. Yine الدختر kelimesinin karşılığı doktor şeklinde olup iki kültürün ortak geçmişini göstermesi açısından önem arz eder. Yazarın kullandığı dil ve anlatım şekli hayata bakışının gerçekçi olduğunu göstermektedir.

Öykü son kısmı itibariyle eleştiri niteliği taşımaktadır. Mahalle kültürünün hâkim olduğu küçük yerleşim yerlerinde gayri meşru dünyaya gelen çocuk cesetlerinin bulunduğu mahalle kadınlarının ağzından ifade edilmektedir. Bu tarz şeylerin ilk olmadığı daha önce buna benzer durumların yaşandığı fakat üzerinin örtülüp unutulduğu anlatılmakta, son çocuk cesedinin de akıbetinin diğerleri gibi olacağı ifade edilmektedir. Bu ölümlerin toplumda hukuki bir karşılığının olmayışı böyle acıların yaşanmasının devam edebileceğinin altını çizmektedir.

"Biri üzümlere şöyle dedi:

- Üzümler nerde? Hükümet onu alacak ve defnedecek, daha öncekilerin hikayesinin kaybolması gibi onun da hikayesi kaybolacak.

Daha önceki hikayelerin üzerinin örtüldüğü gibi bu hikâyenin de üzerinin örtülmesi kader değil... Gelip geçenler belediye mekanının belli yerlerinde çocuğun ağlamasını duyduklarında ya da cami kapılarında... ya da söylendiği gibi çarşıda bir sepette çocuk buluyorlar... Söylentiler parlıyor sonra sönüyor, daha sonra üzerini toz kaplıyor ve unutuluyor."¹⁰³

Öykünün sonu hüznle biter. Ne yaşandığı tam olarak bilinemez. Evlat acısına dayanamayan anne ölür. Sırlarıyla beraber gömülür.

3.3. YENFESILU'L VATAN TENFESILU'T-TARÎK (VATAN AYRILIR YOL AYRILIR)

Okul zili çalar çalmaz öğrenciler sınıfları dakikalar içinde boşaltır. Kız öğrenciler birbirilerini iterek servis aracına doluşurlar. Hava sıcaktır; ter kokusu, çorap kokusu birbirine karışır. Şoför, kızları servis aracına topladıktan sonra anahtarı çevirir fakat hareket edemez. Önünde lüks bir araba beklemektedir. Defalarca kornaya bassa da şoför, lüks aracın sürücüsü umursamaz. Sıcak etkisini daha çok artırır ve sinirler gerilir. Servis aracının şoförü kornaya şiddetle basmaya devam eder. Sonunda lüks araç hareket eder. Ve iki şoför söz kavgasına girerler. Lüks aracın şoförü servis aracının şoförünü patronunun gücünü kullanarak tehdit eder. Bu tehdit karşısında sessiz kalan servis aracı şoförü kızlara mecburen bekleyeceklerini ifade eder. O sırada kız öğrenciler lüks aracın Ganime adında zengin bir kızın şoförü olduğunu söylerler. Servis şoförü, kızın da şoförünün de mağrur olduğunu belirtir ve kız öğrenciler buna itiraz ederler. Ganime'nin mütevazı ve iyi biri olduğunu hep bir ağızdan haykırırlar. Bu esnada Ganime araca gelir biner penceresini açar fakat şoförü kapattırır pencereyi. İki araç da hareket ederler. Servis şoförü radyoyu çalıştırıp haberleri dinlemeye başlar, haberler hoşuna gitmez kapatır radyoyu. Sonra kız öğrenciler şarkı söylemeye başlar hep bir ağızdan. Bir müddet sonra trafik işaretlerinde servis aracı ile lüks araç yan yana gelirler. Kızlar servis şoförünü galeyana getirerek lüks aracı geçmesini isterler ve sesler yükselir heyecanla. Servis aracı lüks aracı geçer öğrencilerin sesi ve heyecanı artar. Yine trafik işaretlerinde iki araç yan yana gelirler. Servis aracının açık pencerelerinden şarkılar dışarı yayılır.

¹⁰³ el-Osman, a.g.e., s. 37.

Ganime penceresini açar, kızlara döner fakat şoförü pencereyi kapattırır. Ve iki araç yollarını ayırır, servis aracı Filistinlilerin oturduğu mahalleye döner. Burada hayat vardır; Ticarethaneler, ufak tefek dükkanlar, insanlar... Kız öğrenciler aralarında akşam yemeği muhabbeti yaparlar. Ve sırayla evlerine doğru araçtan inerler. Ganime'nin aracı da kendi dünyalarına doğru döner. Burada sessizlik hâkimdir. Sokakları ne insan ne bakkallar ne de yemek kokuları kaplamıştır. Her yer tertemiz ve yeşilliktir. Otobüs pencerelerinden yayılan şarkılar da yoktur. Ganiem'nin içinde kızlardan duyduğu şarkının nağmeleri çalar, kızcağız derin bir nefes çeker. Evine ulaşmıştır. Nefis yemek kokuları olmasına rağmen annesine yemek istemediğini söyler. Annesi üzülerek ne isterse onu yaptıracığını söylese de Ganime'nin yüzü değişmez. Annesi hasta olduğunu düşünür. Fakat Ganime hayal kurduğunu ifade eder. Anne hayalini söylemesini ister ve hemen onu yerine getireceğini söyler. Kızın yüzünü hüznün kaplar ümitsizdir. Annesi ısrar ettiğinde o da diğer kızlar gibi servis aracına binmek istediğini ifade eder ve annenin yüzü buruşur.

Anlatıcı: Öyküde tercih edilen anlatım yansız düzeyde üçüncü tekil kişidir. Yazar olayları izler, gördüklerini kaydeder ve yansıtır. Kişilerin davranışları üzerinde bir yoruma gitmez. Nesnel anlatım söz konusudur.

"Ganime penceresini açıyor... Yüzünde hüznün ve temenni bulutları geziyor. Şoförüne bakıyor, otobüsten sızan milli marşın girdiği pencereyi kapatmasını işaret ediyor.

Öğrencilerin sesi, cam pencere yukarı doğru kapanırken meydan okurcasına yükseliyordu. Ganime onlara gülümsedi. Heyecanla işaret etti."¹⁰⁴

Kişiler:

Ebu Racih: Filistin kökenli, okul servis aracının şoförü, öğrencilerle samimi ilişkileri olan sıcak bir karakterdir. Şoförün söz ve davranışları dikkate alındığında onun mülteci olarak başka bir ülkede olduğu, fakir mahallelerde iskân ettiği, mütevazı bir şahıs olduğu anlaşılmaktadır. Öyküde duygu yoğunluğunu oluşturan diyaloglarda önemli bir rolü olduğu aşikardır.

Şoför kız öğrencilerin şamatasına sığağın da etkisiyle dayanamaz, bir taraftan öğrencileri evlerine ulaştırmak istemekte bir taraftan önünde duran lüks aracın hareket etmesi için uğraş vermektedir.

¹⁰⁴ el-Osman, **a.g.e.**, s. 51.

"Hava sıcak... Otobüs neredeyse kusacak, nem... Kızların nefesleri... Kızların bazıları, öğrenci olduklarından beri nefret ettikleri coğrafya dersini tekrar ediyorlar. Onlara döndü ve kendini kaybetmeye başladı sinirlenerek:

*- Susun kızlar... Acıyın bana. Kızlar gülüştü kaş göz işareti yaparak eğlendiler... Ve gevezeliklerine geri döndüler fakat daha kısık bir sesle."*¹⁰⁵

"Sonunda... Lüks otomobilin şoförü hareket etti. Onun da öfkeli olduğu anlaşılıyordu... Otobüse yanaştı ... Açık pencereden söylendi:

- Ey eşek! Niçin anırıyorsun? Kızlar gülüştüler... Sanki her zaman kendilerini susturan şoföre sövmüşler gibi...

Öğrencilerden utandığı için sakın bir şekilde konuştu servis şoförü:

- Allah affetsin seni... Yolumu açmanı istedim... Geciktik.

Fakat diğer şoför elini havada salladı ve şöyle bağırdı:

- Geç kal. Geç kalsan ne olacak? Bakanın çocuğunu veya başkanın çocuğunu mu taşıyorsun?

Servis şoförü onu şöyle diyerek susturdu:

*Kardeşim... Lütfen... Dünya sıcak, kızların aileleri bekliyor..."*¹⁰⁶

Lüks aracın Şoförü: Zengin bir ailenin şoförlüğünü yapmaktadır. Gücünü çalıştığı insanların zenginliğinden almakta ve okul servis aracının şoförüyle kavga etmektedir. Kendisini şoför olmasına rağmen zengin bir ailenin yanında olduğu için sınıf atlamış olarak görmektedir. Soğuk bir karakterdir.

"Fakat diğer şoför tehditkâr bir şekilde onu şöyle püskürttü:

- Yürümeyeceğim... Bir kez daha otobüsün kornasına basarsan yarın patronum gelir, kafanı koparmaya. Servis şoförü teslim olarak derin bir nefes aldı... Motoru kapattı kirli mendili ile yüzünün terini sildi ve kızlara dönerek:

*- Haydi susun... Bu mağrur şoför lütfedip hareket edene kadar bu fırında kalacaksınız..."*¹⁰⁷

Ganime: Zengin ailenin kızıdır. Öyküde ana kahraman odur. Onu anlatmak için diğer kişiler öykünün bir parçası olmuştur. Zengin ve lüks bir yaşama sahip olmasına rağmen mütevazı, iyi biridir. Zenginliğin onun için bir önemi yoktur. Diğer

¹⁰⁵ el-Osman, **a.g.e.**, s. 46.

¹⁰⁶ el-Osman, **a.g.e.**, s. 47.

¹⁰⁷ el-Osman, **a.g.e.**, s.47.

öğrenciler gibi o da servis aracına binmek, onların yaşadığı yerlerde bulunmak ister. Zenginlik Ganime için bir yoksulluk çeşidi olmuştur.

“Ganime’nin aracı meskûn mahallesinde yolculuğuna başladı... Sessizlik caddelerde sarkıyordu... Ne küçük ticarethaneler ne de bakkallar vardı ne tavuk ne zahter kokusu geliyordu... Bu sıcakta yemyeşil nefes olan ekili biçili bahçeler, apaçık temizlik vardı. Yaprakları birbirine geçmiş ağaç dalları... Ne onları sallayan bir rüzgâr ne de insandan eser vardı... Ne de otobüslerin pencerelerinden yayılan şarkılar!

Ganime sıkıldı... Kulağında hala o coşkulu şarkının nağmeleri vardı... Kendi kendine dedi ki:

- Yarın... Şarkının sözlerini isteyeyim kızlardan.

Klimasız otobüste sıkış tıktık olmalarına rağmen yüzlerindeki sevinci ve kızların simalarını hatırlayarak bu kararına sevindi ve derin bir iç çekti.”¹⁰⁸

Diğerleri: Anne: Zenginlik ve sefahatin içinde olup dışarıya kapalı bir anne karakteridir. Fakir insanlarla kızının görüşmesini, onlar gibi olmasını istemez. Bu anlamda kızının iç dünyasından bihaber anne karakteridir. Anne kızının her isteğini yerine getirebilecek imkana sahiptir. Fakat Ganime bunun böyle olmadığını bilir.

“- Ganime... Neyin var? Hasta mısın?

- Hayır anne.

- Öyleyse neden suskunsun! Neden yemek istemiyorsun?

- Hayal ediyorum... Hayal kuruyorum anne... Rahat bir sandalyeye oturdu ve annesi heyecanla sordu:

- Hayal ediyorsun! Neyi? Söyle her hayalini hemen gerçekleştiririm.

Kızın yüzüne bir hüznün çöktü.

Annesine ısrarlı bir şekilde:

- Bu hayal hariç.

Annesi onu teşvik etti söylemesi için:

- Bütün hayalleri senin için gerçekleştiririm...

Kız doğruldu yerinden:

- Öyleyse... Diğer kızlar gibi ben de okul servisine binmek istiyorum.

Ve....

Annesinin yüzü buruştu.”¹⁰⁹

¹⁰⁸ el-Osman, a.g.e., s.53.

¹⁰⁹ el-Osman, a.g.e., s. 53.

Kız öğrenciler: Öyküde figüran konumundadırlar. Kız öğrencilerin aralarında samimi ilişkileri vardır. Onların da birçoğunun tıpkı şoför gibi Filistin kökenli olduğu anlaşılmaktadır. Fakir mahallelerde otururlar. Ganime'yi severler ve ona söz söyletmezler.

“ Ah ah... Büyük birinin kızı öyle görünüyor.

Otobüs şoförü vücudunun yarısıyla kızlara dönerek bunu söyledi. Bir öğrenci cevap verdi:

- Babası çok meşhur bir tüccar.

- Mağrur görgülü, şoförü de görgülü, e kızı da mağrur tabi ki.

Kızlar protesto ederek bağırıyorlar:

- Hayır... Ganime çok iyidir... Mütevazıdır... Çok hoştur... Ve... Ve... Servis şoförü elini kaldırarak yatıştırdı kızları:

- Tamam tamam Allah ona verdiğini bize de versin.

Kızlar ümit ettiler... Bir sürü kız öğrencinin kalbinde hüznü bir yer olduğunu düşünmedi ve kızların sesi peş peşe geldi:

- Amiiin...”¹¹⁰

Zaman: Öykünün giriş bölümünde okuldan dağılan kız öğrenciler anlatılmaktadır. Zaman net olarak ifade edilmese de okul sonrası olması akşama yakın bir zamanı işaret etmektedir. Öyküde zamanı gösteren ‘okul gününün sonu, dakikalar içinde, yarın’ gibi ifadelerle yer verilmiştir.

“Hapishane müziği gibi çalan ayrı bir melodisi var zilin, okul gününün sonu kalabalık sınıflarda mahpusların özgürlüğü anlamına geliyordu, nemli bir günün ardından kaçmak güzel geliyordu; elbiseyi bedene birleştiren yapışkanlıktan sonra...

Dakikalar içinde sınıflar boşalıyordu tıpkı geç işareti bekleyen atların dağılması gibi. Yere çarpan ayak sesleri, dışarıda bekleyen araçlardan çıkan seslere karışıyor coşkulu bir müzik oluyordu. Servis aracının radyosundan yayılan müziğe uyum sağlıyordu.”¹¹¹

Mekân: Öyküde mekâna geniş yer verilmektedir. Okul çıkışı, servis aracı, yol, Filistinlilerin yaşadıkları yerler, Ganime'nin yaşadığı zengin muhit ve çevresi öyküdeki mekân unsurunun geniş kullanımını göstermektedir. Açık ve kapalı mekânlar söz konusudur. Okul servisi, Ganime'nin lüks aracı ve evi kapalı mekanlardır. Kişilerin ruh dünyasının bir parçası halindedir. Servis şoförü de Ganime de sıkıntılıdır. Buna

¹¹⁰ el-Osman, a.g.e., s. 48.

¹¹¹ el-Osman, a.g.e., s. 45.

karşılık fakir mahalleler ve buradaki tasvirden anlaşıldığı üzere mekânın açık olması kişilerin burada mutlu olduğunu ifade etmektedir. Mekân tasvirlerinde yansıyan hareket ve sakinlik ifadeleri kültürel unsurların aktarımı olarak dikkat çekmektedir.

“Son trafik işaretinden sonra okul servisi meskûn mahallelerden birine girerek arabadan ayrıldı... Otobüs daha çok Filistinlilerin oturduğu bir mahalleye dönüyor ve atları ağaçlarına dağıtma yolculuğu başlıyor.

Hayat dolu... Ticarethaneler... Etrafa ufak tefek yerleşmiş bakkallar... Kaldırımları dolduran yayalar... Adamlar... Kız öğrenciler... Erkek öğrenciler... Sıcaktan kaçmak için evlerine koşuyorlar.

Lokantalar, tavuk dönerciler, enfes kokuları geliyor ve öğrencilerin karınlarını acıktırıyor... Ağızları sulanıyor. İçlerinden biri şöyle temenni ediyor:

- Keşke annem tavuk pişirmiş olsa...”¹¹²

Ganime'nin yaşadığı yer ise yukarıdaki anlatımın tam aksidir. Hareketsizlikle beraber canlılığın olmadığını anlatmaktadır.

“Ganime'nin aracı meskûn mahallesinde yolculuğuna başladı... Sessizlik caddelerden sarkıyordu... Ne küçük ticarethaneler ne de bakkallar vardı ne tavuk ne zahter kokusu geliyordu... Bu sıcakta yemyeşil nefes olan ekili biçili bahçeler, apaçık temizlik vardı. Yaprakları birbirine geçmiş ağaç dalları... Ne onları sallayan bir rüzgâr ne de insandan eser vardı... Ne de okul servislerinin pencerelerinden yayılan şarkılar!”¹¹³

Anlatım Teknikleri:

Anlatma- Gösterme: Öyküye anlatma yöntemi hâkimdir. Bunun yanında gösterme tekniği diyaloglar şeklinde karşımıza çıkmaktadır.

“Kız öğrenciler birbirinin kucağına atlıyor kahkahalarla, saç telleri ıslak alınlarına yapışıyor... Bazılarının gözünde gözyaşı belirliyordu. Bu hal okulun bitmesine razı gelmedikleri anlamına geliyordu. Sürüler... Sürüler... Neredeyse ağızlarına kadar midelerini dolduruyorlar, kaçak atlar nemle birlikte istiflenmiş sardalye gibi oldular. Ter kokusu yayıldı ve çorap kokusu, yıpranmış spor ayakkabıları.

Şoför derin bir nefes aldı. Mendilini çekti ve burnuna kapadı sayının tam olmasını bekleyerek. Kız öğrencilerin bağışmaları ve konuşmaları servis aracı dolmadan evvel aracın pencerelerinden duyulan melodilere karışıyor.”¹¹⁴

¹¹² el-Osman, **a.g.e.**, s. 51-52.

¹¹³ el-Osman, **a.g.e.**, s. 53.

¹¹⁴ el-Osman, **a.g.e.**, s. 45-46.

Yukarıdaki alıntı anlatma tekniğine örnek olup, anlatma ve gösterme tekniğinin birlikte kullanıldığını gösteren bölümler de vardır.

“Bir diğeri oflarken:

- Yaa ben o yemeği hiç sevmem. Kızların çoğu ona katılmadı... Hatta servis şoförü de:

- Zengin yemeğidir o... “zimba gibi yapar adamı” kızlar kahkaha attılar:

- Ben güçlü olmak istemiyorum. Güçlüyüm zaten... Jimnastik yapıyorum... Yağ severim, tavuk... Et... Bezelye... Patates.

- Ay... Kalbine sağlık.”

Şoför virajı döndüğü sırada kıza kapıyı açtı ve:

- Haydi... Sıra diğerlerine de gelecek... Beş öğrenci birbirini itti... Kapı kapanmadan servis aracındaki kızlar sıra kendilerine çabucak gelsin diye ellerini sallayarak işaret etmeye başladılar.

Okul servisinin yükü hafifledi... Mahpus nem kokusu özgürlüğüne kavuştu... Hava biraz rahatladı... Kız öğrencilerin sesleri kısıldı... Çeşitli konular konuşuyorlar, bazı öğretmenlerin taklidini yapıyorlar, bazılarına sövüyorlardı...”¹¹⁵

Alıntıda siyahlaştırılmış yerler gösterme, diğerleri anlatma yöntemi tekniğidir.

Tasvir: Yazar kişi, olay ve çevreye dönük tasvirlerde okuyucuyu etkilemeyi başarmıştır.

“Şoför derin bir nefes aldı. Mendilini çekti ve burnuna kapadı sayının tam olmasını bekleyerek. Kız öğrencilerin bağışmaları ve konuşmaları servis aracı dolmadan evvel aracın pencerelerinden duyulan melodilere karışıyor.

Şoför dondurma satıcısının etrafında toplanan bazı kızlara seslenerek bağırdı ve kızlar hemen kapıları kapanana kadar bedenleri yutan otobüse koştular... Şoför anahtarı çevirdi, kalkmadan önce... Önünde lüks bir araba durdu ve yolu kapattı.”¹¹⁶

Tasvir tekniği öyküde farklı yaşam yerlerini anlatmak için özellikle kullanılmıştır. Bunun yanında insan tasvirlerinde de karşımıza çıkmaktadır.

“... On dört yaşında... Zengin görünümlü düzenli... Günün yorgunluğuna rağmen ayakkabısı temiz duruyor... Saçlarını bembeyaz bir kurdele ile bağlıyor.

- Ah ah... Büyük birinin kızı öyle görünüyor.”¹¹⁷

¹¹⁵ el-Osman, **a.g.e.**, s. 52.

¹¹⁶ el-Osman, **a.g.e.**, s. 46.

¹¹⁷ el-Osman, **a.g.e.**, s. 48.

Diyalog: Öyküde kişiler hakkında fikir sahibi olmamıza yarayan tekniktir. Kahramanların psiko-sosyal durumlarını açıklamada başarılı bir şekilde kullanılmıştır.

“Vatan hasreti arttı, gözleri doldu, yanağından süzülen bir damla yaşı öğrenciler fark etti:

- Niçin ağlıyorsun?

- Ülkemi hatırladım.

- Çok net hatırlıyor musun ki?

- Tabi ki ... On yaşımda iken ayrılmıştım.

- Ah!

Öğrenci de iç çekti ve devam etti:

- Biz bilmiyoruz... Ailemiz sadece o topraklardan bahsediyor... Ama seviyoruz.

Şoför başını salladı:

- Vatan çok değerli kızım... Vatan çok kıymetli.”¹¹⁸

Montaj: Montaj tekniği servis şoförünün vatan hasretini çektiği sırada kız öğrencilerin söylediği şarkı sözleri ile uygulanmıştır. Bu yöntemle öyküde duygusal bir atmosfer oluşturulmuştur.¹¹⁹

“Öğrencilerden biri ona şu şekilde sordu:

- Niye? Ülke haberlerini dinlemek istemiyor musun?

- Amaaan haberleri gizliyorlar.

Kız öğrenciler uzun ve derin bir şekilde iç çekmenin sırrına vakıf oldular, alkışlamaya ve şarkı söylemeye başladılar.

‘Kara yerlerden gelen sestir bu aaah... Diyarından... Güneşinden... Halkının acılarında...’

Şoför başını salladı:

- Vatan çok değerli kızım... Vatan çok kıymetli

Kızların şarkılı sesleri yükseliyordu:

‘Özgürlük adına... Döneceğiz ey Filistin... Filistin... Arap toprağı Filistin...’¹²⁰

¹¹⁸ el-Osman, **a.g.e.**, s. 50.

¹¹⁹ Tekin, **a.e.**, s. 266.

¹²⁰ el-Osman, **a.g.e.**, s. 49-50.

Alıntıda siyahlaştırılmış kızım Marcel Khalife'nin Filistin'i anlatan şarkı sözleridir.

Sonuç: Öykü iki yaşam tarzının farkı şeklinde okuyucuya sunulmaktadır. Zengin bir muhite ait olan Ganime adlı kızın diğer kız öğrenciler gibi servis aracına binmek istemesi anlatılmaktadır. Öykünün arka planında Filistin vardır. Kız öğrenciler haberlerde vatanı ile ilgili kötü haberleri dinlemek istemeyen şoförün duygulandığını fark edince hep birlikte Marcel Khalife**'ye ait Filistin'i anlatan bir şarkı söylerler. Burada vatanından ayrı yaşayan insanların hasreti ve gurbet anlatılmaktadır.

"Kara topraklardan gelen sestir bu, tarlalardan, güneşten halkın acılarından... Özgürlük adına döneceğiz ey Filistin... Filistin... Arap toprağı Filistin"¹²¹

Öyküde kız öğrenciler Havalley denilen yerde ikamet etmektedirler. Bu bölge Kuveyt'in başkentine yedi km uzaklıkta bulunan Havalley (حوالی) denilen yerdir. Çoğunluğu Filistinli olan Arapların yaşadığı, içinde ticarethanelerin, çarşı pazarın olduğu meşhur bir yerleşim yeridir. Öyküde hayatın, canlılığın olduğu bir mekân olarak resmedilmektedir. Bunun paralelinde Ganime'in yaşadığı yer anlatılır. Orada ticarethaneler, bakkallar, zahter, tavuk kokusu, kaldırımlarda sıcaktan kaçışan insanlar yoktur. Kimselerin olmadığı, bakımlı bahçelerin yer aldığı sakin bir hayat vardır. Her yer tertemizdir. Ganime pencerelerinden şarkıların sarktığı o servis aracına, otobüse binmenin hayalini kurmaktadır. Burada yazar dünya yasalarını ihlal etmektedir. İnsani değerleri tasvir etmek için bu dünyanın dışına çıkmaktadır. Alışıl gelmiş, kabul görmüş duygu durumunun tersi bir anlatım söz konusudur. Genelin el üstünde tuttuğu, tutmak istediği varlık, zenginlik, sessizlik gibi unsurları tam tersi olan fakirliğe, gürültüye tercih etmektedir.

Öykünün başlık seçimi, ana kahramanın isim seçimi yazarın kelimeler ve çağrışımlarına olan gücünü yansıtmaları açısından dikkat çekicidir. Ana kahramanın adı Ganimedir. Ganime sözlükte, bir şeyi zorluk çekmeden elde etmek anlamına gelmektedir. Ana kahraman da yaşadığı hayat şartları bakımından rahattır. Öyküde karakter çizimi yapılırken elinde bulunan imkanların güzelliğini önemsemeyip,

* Marcel Khalife, dünyaca ünlü Lübnanlı şarkıcı ve udîdir. Filistin halkının mücadelesini anlattığı "Asfur" isimli şarkısıyla ülkemizde de büyük bir üne sahiptir. Genellikle şarkılarında özgürlük, vatan gibi konuları işlemektedir.

¹²¹ el-Ösman, **a.g.e.**, s. 49-50.

sadeliği, samimiyeti bu yönüyle sahiciliği önemseyen bir karakter yaratılmıştır. Burada isim ve mizaç arasındaki tezat okuyucunun ufkunu açmaktadır.

Bu öyküde farklı şekilde bir mekân çağrışımı ortaya çıkmaktadır. O da hayatın, samimiyetin, sevginin olduğu yer olan okul servsidir. Servis aracı, şoförü ve kız öğrenciler hakikatin, hayatın en yalın halini temsil etmektedirler. Buna karşılık Ganime'nin şoförü ve içindeki Hintli hizmetçi soğuk bir portre çizmektedir. Araçların somut durumu yani otobüsün klimasız, sıcak ve kalabalık oluşu ile lüks aracın klimalı, soğuk ve تنها oluşu tesadüf değil okuyucudaki his dünyasını galeyana getiren bilinçli bir tercihtir. Bu yönüyle yazar, kurgusundaki karakter, mekân uyumunda son derece başarılıdır.

*"Madem Hintli kadının yüzü göründü şoför kesin onu tembihlemişti...
Ve servis şoförü kornaya basmaya devam etti... Hayal kırıklığına
uğradı, derin bir iç çekiyor... Kornaya basıyor... Terini siliyor...
Kornaya basıyor..."*

*Hintli kadın sararmış kolunu uzattı, parmak uçlarını birleştirdi ve
yavaş, yavaş ol, demek isteyerek eliyle işaret etti..."¹²²*

Dil ve üslup açısından öykü ele alındığında kelime seçimindeki titizlik dikkat çekmektedir. Ayrıca eski kelime ve tabirlere de yer verilmiştir. Servis aracı ve lüks aracın trafik ışıklarında yarışmaları esnasında birinin külüstür iken diğerinin cadillac olduğu ifade edilmiştir. Buradaki külüstür kelimesinin Arapça karşılığı كبحان olup yazar dip not vererek bunun eski ve yıpranmış manasında kullanıldığını açıklamıştır. Servis aracında dışarıdan yemek kokularını alan öğrenciler evde akşam yemeği için aralarında konuşurlarken yöresel yemek isimleri zikredilir. المجدة etli bulgur ve yeşil mercimekten yapılan bir yemek türüdür. Buna şoför مسامير الרכب ifadesini kullanarak onun zengin, çeşitli bir yemek olduğunu anlatır. Bu yönüyle öyküde kültürel öğelere de yer verilmiştir.

Öykünün sonu değişmeyen bir gerçeğe bitmektedir. Zengin çevrenin fakir çevreye bakışı annenin durumuyla izah edilmektedir. Bu yönüyle öykü sosyal yapıya temas etmekten geri durmamıştır. Öyküde anne, kızı Ganime'nin her dileğini gerçekleştirebilecek durumda iken kızının servis aracına binmek istemesini hoş karşılamaz. Ayrı dünyalar gerçeği, bir kez daha ortaya konulmaktadır. Öykü sonunda vatan, yaşanılan yerin ayrılması ile oraya giden yol da ayrılmaktadır. Aidiyet

¹²² el-Osman, a.g.e., s. 46-47.

probleminin en yalın ifadesi Ganime karakteridir ve bu öykü sonunda vurucu bir şekilde ifade edilir.

“ Bütün hayalleri senin için gerçekleştiririm...”

Kız doğruldu yerinden:

- Öyleyse... Diğer kızlar gibi ben de okul servisine binmek istiyorum.

Ve....

Annesinin yüzü buruştu.”¹²³

3.4. ALA’S-SEFER (YOLCULUK BAŞLIYOR)

Zengin bir hayat süren Hamd babasının ölümüyle birlikte bir sorgulama sürecine girer. Babasını ve babasının etrafındakileri eleştirir.

Babanın ölümü ev halkını derin bir yasa boğar fakat Hamd için bu böyle değildir. Hamd babasının bu yolculuğuna içten içte sevinir.

Yatak odasında babanın cesedi ve eşyalarına bakan Hamd annesinin feryatları, kardeşlerinin telaşı arasında kendisini garipsemektedir. Odada bulunan eşyaların gösterişli olması birçoğunun sadece dekor amaçlı yer işgal etmesine rağmen yine de babasının kullandığı birkaç eşyanın, ölünün ardından ağladığını düşünmektedir.

Annesinin çılgınlıklarını anlamsızca bulan Hamd onu sakinleştirmeye çalışır. Bunu yaparken de annesi ile babasının evvelce yaşadıkları nahoş diyalogları zihinden geçirmektedir. Yolculukları sırasında sıklıkla kullandığı pabuçları dikkatini çeker. Annesi üzerine basılmaması için titizlikle davranır. Hamd biri diğerinin üzerinde olan pabuçları düzeltmek ister fakat bu babasının geri döneceği hissiyatını onda uyandırır ve hemen bu davranışından vazgeçer. Tekrar babasının cesedine bakar gözleri. Baş ucundaki düğmeler ve bununla çağırdıkları kişileri anımsar; düğmelerden biri annesine seslenmesi içindir, biri evrak işlerini takip eden Mun'im adındaki yardımcısı, bir diğeri kahvesini getirip hizmetini yapan Sellum adındaki hizmetçisi içindir. Babasının etrafındaki herkesin ondan nefret ettiğini düşünmektedir. Ve buna rağmen bu insanların neden üzülüp ağladıklarına bir anlam verememektedir. Yine babasının, annesi ve hizmetçileriyle yaşadığı çirkin görüntüler zihninde sahnelenir. Sonra büyük

¹²³ el-Ösman, a.g.e., s. 54.

bir nefret ile tekrar cesede bakar. Kendisini şımartmasını, kayırmasını hazmedemez. Büyük hatalar yaptığı halde ona hiçbir şey yokmuş gibi davranmasını asla kabul etmez. Ve bu durum babaya olan nefreti artırır. Ölümün kapladığı o sarı çehreye tekrar bakar, ürperir. Göz yaşlarına hâkim olmaya çalışmaktadır, babasının gerçekten yolculuğa çıktığını idrak eder. Ve aslında bunu beklemediğini itiraf ederek pabuçlarını düzeltir o anda gözyaşı düşer.

Anlatıcı: Dünya bir hikayedir, eşya bir hikayedir, insan bir hikayedir. Ve insan hikâyenin ana unsurudur, insan canlıdır öyleyse hikâye de okundukça canlanır. Böylece hikâye bir hayat parçası, bir yaşanmışlık veya yaşanmamışlık halini alır, okuyucunun parçası haline gelir. Hikâyede insana dair anlatılan şeyler, okuyucunun etine kemiğine bürünür. Bu büsbütün böyle olmasa da hayal unsuru zihnimizde “gerçeklik algısını” okuyucuya tattırır. Hayat bulan hikâye artık ya kendimizdir ya da yanı başımızdaki yakınımız.

Yazar da öyküsünde oluşturduğu atmosfere okuyucuyu kolaylıkla hapsetmekte ve anlatının canlılığına bizi ikna etmektedir.

Anlatıcı tipi olarak yazar, birinci şahıs anlatıcıyı tercih etmiştir. Anlatıcı öyküde yer alan bir karakterdir. Olayları onun ağzından okumakta ve sahneler onun aktarımıyla gözümüzün önünden akmaktadır.

“... önümde yatan cesedine bakıyorum. Onun öldüğüne inanmıyorum... Annemin bağırısları olmasa onu birazdan kalkmak üzere uzun bir şekerleme yapıyor sanırdım.”¹²⁴

Kimi yerlerde birinci kişi anlatıcı eline kamerayı almış gibi etrafı, kişileri aktarır. Bu yönüyle bize gözlemci birinci kişi anlatıcıyı da anımsatmaktadır. Okuyucu ile anlatıcı arasındaki ilişki ve empati yüksek düzeydedir.

“Kardeşlerim yatağın etrafında gidip geliyorlar... Sararmış yüzüne bakıyorlar... Gerçekten elveda mı demişti bize?”¹²⁵

Diğer bir örnekte de şu şekilde verilebilir.

“Sadece süs için duran bir kez bile yakılmadığını bildiğim iki şamdan... Yatağın yanında yaldızlı mumluk, elbiseleri duruyor... İpek entarinin kolları, altın düğmeleri ağır geldiği için düşüyor... Beyaz poşu siyah kefiyenin üzerinde asılı duruyor... Klima

¹²⁴ el-Osman, **a.g.e.**, s. 57.

¹²⁵ el-Osman, **a.g.e.**, s. 57.

açıldığında gelen soğuk hava rüzgârı poşunun uçlarını hareket ettiriyor. Sahibine ağladığını düşünüyorum.”¹²⁶

Kişiler

Baba: Ataerkil aile reisidir. Herhangi bir eğitim görmemiş ve ticaretle meşgul olarak son derece varlıklı bir hale gelmiştir. Sürekli seyahate çıkması, yolculuklara gidişi aile içinde kısmen sıkıntı oluştursa da eve fazlaca para bırakarak bu eksikliğini örtmeye çalışmaktadır. Anne ile arası pek iyi değildir. Eşini aldatan ve bunu erkeklik olarak gören bir baba karakteri vardır. Karısına değer vermeyen biridir, onu döver. Oğlu Hamd ise koşulsuz sevdiği belki de tahammül ettiği evladıdır.

Öyküde baba karakterini betimleyen bir anlatı örneği şu şekildedir.

“- Yeni yılı bizimle kutlamayı arzu ediyorum.

Fakat babam annemin yüzüne iğrenerek baktı ve:

-Sizinle ne yapayım? Bir şeye ihtiyacınız var mı?

Annem şöyle cevap verdi:

-Senin varlığına ihtiyacımız var.

Annemin omzunu tuttu ve:

-Bereket çocuklarda, dedi. Gitmeden önce annemi ikna etmiş gibi ona döndü ve:

-Sana on bin dinar meblağ bırakıyorum...yolculuğum uzayabilir.”¹²⁷

Anne: Kocasından dayak yiyen ve şiddet gören, dövüldüğü zamanlar içine kapanıp depresyon yaşayan fakat birkaç gün sonra kocasına gülümseyen klasik kadın tipi olarak öyküde yer almaktadır. Kocasıyla arasında yaşanan şiddete, mücevhere, şık giysilere tutkun zavallı bir kadın olması yüzünden katlanmaktadır. Gösteriş yapmaktan hoşlanan, eşinin aldatmasına, sert tutumuna karşı o öldükten sonra onun iyi yönlerini zikreden kadın karakterdir.

Öyküde annenin tamahkar tutumunu sergileyen ifade oğlu Hamd'ın aktarımıyla şöyledir:

“Seneler önce gözümüzün önünde kefiyeyle yahut ayakkabısıyla annemi dövmekten geri durmadı... Bunalıma girdi annem, mahvoldu, ıslak yüzünü bizden utandığı için çevirdi... Bir iki gün sonra onu, babamın yüzüne gülümserken gördük...Ona elmas veya

¹²⁶ el-Osman, **a.g.e.**, s. 58.

¹²⁷ el-Osman, **a.g.e.**, s. 58-59.

altın bir mücevher takdim ederken görüyoruz babamı ve annem razı geliyor... Aynı gün yeni bir mevzu ortaya çıkıyor:

-Yarın bazı arkadaşları çaya çağıracağım. Babam, yeni hediyesini arkadaşlarına göstermek için bir münasebet olduğunu anlayarak kurnazca gülümsedi ve annem babamın kendisine olan sevgisi ve cömertliğini ortaya çıkarmak için nasıl mühim bir sebep bulacağını biliyordu. Fakat kadınlar arasında, bu hediyein ancak atılan bir tokadın karşılığı olduğu anlaşılıyordu...Bir iki gece üzüntüsünden ve aşığılanmasından dolayı ağladı.”¹²⁸

Hamd / İlk Oğlu ve Anlatıcı: Hikâye onun bakış açısıyla bizlere aktarılmaktadır. Okuyucu onun gördüğünü görmekte ve onun söylediğine inanmaktadır. Üniversitede okuyan baba parasıyla günlerini geçiren, lüks araç ve eşyalar kullanan biri olmasına rağmen babasının bu zenginliğinin kendisini esir ettiği düşüncesindedir. O da fakir arkadaşları gibi otobüse binmek istemekte, kendi çabasıyla eğitimini akranları gibi tamamlayıp çalışmayı hayal etmektedir. Fakat babası diplomaya önem vermez ve oğlunun bu gaye için çalışıyor olmasını küçümser. Diplomayı fakirlere bırakmasını ve kendisinin ona sağlayacağı apartmanlar, banka hesapları gibi mal varlığını düşünmesini istemektedir. Babasının her şeyi para ile ölçmesi ondan nefret etmesi için bir sebeptir. İlgisiz bir baba olması, annesini aldatması ve değersizleştirmesi de nefretini besleyen bir başka unsurdur. Babasının ölümüne sevinmekte onun ölümünün bu yolculuğunun kendi özgürlüğüne açılan kapı olduğunu düşünmektedir. Öykünün sonunda Hamd göz yaşlarına hâkim olmaya çalışmaktadır. Babasının gerçekten uzun bir yolculuğa çıktığını bilir ve o hep yolculuğa çıkarken giydiği ayakkabılarını düzletirken göz yaşı döker.

Ana karakterin yukarıda belirtilen özellikleri babasıyla yaşadıklarını hatırlaması ve kendisi ile hesaplaşması üzerinden şöyle anlatılmaktadır:

“Bir başıma kinle cesede bakıyorum...Nefretle...Gözlerimden sorular fışkırıyor...Şimdi hayatta olsa? Yüzüne şöyle bağırır mıyım?

-Tüm bunları istemiyorum... İstemiyorum... Sonra sesimi daha da yükselterek:

-Bir kez olsun baba, hayır de...Bir kez olsun anneme vurduğun gibi bana da vur. Ve bana özel öğretmenlerin olmasına rağmen niçin notların düşük de... Bir kez olsun yüzüme tükür sana geldiğimde, yeni arabayı paramparça ettiğimde! Yahut altın saati bozduğumda. Fakat sen asla yapamazsın; umursamadan bana bakar ertesi gün:

Ya Hamd...Bozduğun saatin yerine al bunu...Ücreti bin dolar...Beğendin mi?

¹²⁸ el-Osman, a.g.e., s. 60.

Başımı sallıyorum iki yana, beğendiğimi belli etmiyorum, saati alıp bir cesaretle onu kafana çarpmak istiyorum veya yarın sabah kolumdan çalınmasını istiyorum...Ve bunun için uğraşıyorum...Onu çıkarıyorum... Kaybedecek şekilde kulübün masasına koyuyorum.”¹²⁹

Hamd'ın babasına karşı kinini gösteren başka bir diyalog örneği şu şekildedir:

- “Niçin fakir çocuklarla samimi oluyorsun? Onlarla ders çalışıyorsun?

İyi bir not almadığımda umutlarımı parça parça eden kelimelerini asla duymayacağım:

-Önemli değil Hamd. Okumak sana asla bir şey katmaz. Sen çok şükür birçoklarının kıskanacağı bir nimetin içindesin. Sana ticarethane açarım... Sana kar sağlayacak adının yazılı olduğu apartmanlar dikerim... Bankada senin için hesap açarım...Uzun seneler bir günde üç bin dinar harcayabileceğin hesaplar.

-Fakat ben baba- itiraz etme çabasında- diploma almak istiyorum.

Beni susturuyor...”¹³⁰

Sellum: Efendisine kahve getirip götüren, ayak hizmetlerine bakan siyahi çocuk yaştadır. Çok defa efendisinin dayacağına maruz kalan yine de onun ölümüne üzülen hizmetçi karakterdir.

Sellum'un insan onuruna yakışmayacak şekilde kötü muamele görmesine rağmen efendisine karşı duruşu şu şekilde aktarılmaktadır:

“... Memnun bir şekilde kaç defa babam fincanı sallarken kibarca bekleyen Sellum'un tedirgin yüzünü gördüm... Kaç defa yakaladım onu, yatak odasıyla salonu ayıran koridorda kahvenin kalanına nefretle bakarken. Şimdi Sellum efendisinin emirlerini bekleyen bir hayvan gibi yatağın ucunda bekliyor; kolunu dizine yaslamış, başını kolları arasına almış bir halde...Simsiyah yanaklarında iz bırakan gözyaşı... Ona acıyorum.”

Sellum'un efendisi tarafından hor görülmesine karşılık ona olan sadakati şöyle ifade edilmektedir:

“... Sellum, kaç kez babamın onu sebepsiz yere dövmesine rağmen onu gerçekten seviyor. Şimdi o, sahibine ağlayan sadık bir köpek gibi oturuyor.”

Mun'im: Evrak işlerini yürüten, imza ve posta işleri ile alakalı olan sekreterdir.

¹²⁹ el-Osman, **a.g.e.**, s. 61.

¹³⁰ el-Osman, **a.g.e.**, s. 62.

Diğerleri: Kardeşler, telefonda konuşulan dayı, annesinin mücevher göstermek istediği konu komşu öyküde dekoratif unsur konumundadırlar.

Zaman: Öyküde zaman açıkça belirtilmemekle birlikte “*Altın göğün sarısı yastığa yansıyor, başı yastığa uzanmış... Önümde yatan cesedine bakıyorum.*” ifadesi öykünün ilk cümlesidir ve okuyucuya iki vakit hakkında fikir vermektedir; ya sabahın erken saatleri olup güneş ışınları yastığı aydınlatmıştır ya da akşam güneş batarken güneş huzmeleri yastığa yansımıştır. Bunun dışında ana karakterin aktarımıyla şimdi ve geçmiş arasında gidip gelmeler mevcuttur. Öykü içinde “aynı gün, bir iki gün sonra, yarın” ifadeleri anlatıda akışı hızlandırmakta ve yaşanan süreçler arasındaki zamana işaret etmektedir.

Mekân: Öykü evde, evin bir bölümü yatak odası –babanın cesedinin bulunduğu yer– ile oraya uzanan koridorda geçmektedir. Odayı tasvir eden birkaç cümle şu şekildedir:

“... Bu fildişi yapımı yatak... Üstünde duvarı kaplayan sessiz bir tablo...”

Sadece süs için duran bir kez bile yakılmadığını bildiğim iki şamdan... Yatağın yanında yaldızlı mumluk, elbiseleri duruyor... İpek entarinin kolları altın düğmeleri ağır geldiği için düşüyor... Beyaz poşu, siyah kefiyenin üzerinde asılı duruyor... Klima açıldığında gelen soğuk hava rüzgârı poşunun uçlarını hareket ettiriyor. Sahibine ağladığını düşünüyorum.

Tiftik kılından yapılmış seccade üzerinde timsah derisi pabuçları duruyor; biri diğerinin üzerinde.”¹³¹

Anlatım Teknikleri:

Anlatma: Öyküde okuyucunun dikkati anlatıcı üzerinde yoğunlaşmaktadır. Aynı zamanda yazar gösterme yöntemini de kullanmış okuyucuyu anlatıcının içinde yaşadığı zamana ve mekâna dahil etmiştir. Kişiler arası kısa konuşmalar da metni okuyucuya yakın kılmaktadır. Geçmiş zamana dair unsurlar anlatma yöntemiyle aktarılırken şimdiye ait unsurlar gösterme yöntemiyle sunulmuştur.

“Yüksek sesle bağırıyor:

- Amcanı ara... Komşuları ara... Ambulansı... Bir şey yap. Kardeşlerim uçuşuyorlar... Biri kapı ile yatak arasındaki mesafeyi hayal gibi geçiyor... Diğeri telefon ahizesini tutup parmağını

¹³¹ el-Ösman, a.g.e., s. 58.

deliklere sokuyor ve gözünün görmediği rakamları çeviriyor... Nasıl mı anladım?"

Anlatma tekniğine bir örnek de şu şekildedir:

"Kavgaları her zaman bize kadar gelirdi... Annemin kabaran soluğu... Odanın duvarlarını yakan ağlama sesleri babama karşı bizde kin pınarlarının fışkırmasına sebep olurdu. Seneler önce gözümüzün önünde kefiyeyle yahut ayakkabısıyla annemi dövmekten geri durmadı..."

Tasvir: Öznel tasvire yer verilmiştir anlatıda. Anlatıcının bakış açısıyla yapılan tasvirlerde, karakterlerin kimliğine dair ip uçları da verilmektedir.

"Bu düşme acı kahveyi getiren sabi Sellum için, kahveyi döküyor fakat babam doymuyor, fincanı sallayana kadar bakıyor, memnun bir şekilde kaç defa babam fincanı sallarken kibarca bekleyen Sellum'un tedirgin yüzünü gördüm... Kaç defa yakaladım onu, yatak odasıyla salonu ayıran koridorda kahvenin kalanına nefretle bakarken. Şimdi Sellum efendisinin emirlerini bekleyen bir hayvan gibi yatağın ucunda bekliyor; kolunu dizine yaslamış, başını kolları arasına almış bir halde...Simsiyah yanaklarında iz bırakan gözyaşı... Ona acıyorum."¹³²

Tasvirde kelime seçimleri de duyguyu aktarma açısından önemlidir:

"Kavgaları her zaman bize kadar gelirdi... Annemin kabaran soluğu...Odanın duvarlarını yakan ağlama sesleri babama karşı bizde kin pınarlarının fışkırmasına sebep olurdu. Seneler önce gözümüzün önünde kefiyeyle yahut ayakkabısıyla annemi dövmekten utanmadı."¹³³

Geriye Dönüş: Okuyucuda merak duygusu yaratıldıktan sonra şahıslar veya olaylarla ilgili bazı detaylar bu teknikle sunulur. Bu öyküde geriye dönüş tekniğinin bir çeşidi olan dar anlamda geriye dönüş tekniği uygulanmıştır. Hali hazırdaki bir durumu desteklemek için geçmişe, yakın geçmişe bir dönüş söz konusudur.¹³⁴

"Bir başıma kinle cesede bakıyorum... Nefretle... Gözlerimden sorular fışkırıyor... Şimdi hayatta olsa? Yüzüne şöyle bağırır mıyım?:

-Tüm bunları istemiyorum... İstemiyorum... Sonra sesimi daha da yükselterek:

-Bir kez olsun baba, hayır de...Bir kez olsun anneme vurduğun gibi bana da vur. Ve bana özel öğretmenlerin olmasına rağmen niçin notların düşük de... bir kez olsun yüzüme tükür sana geldiğimde,

¹³² el-Osman, **a.g.e.**, s. 59.

¹³³ el-Osman, **a.g.e.**, s. 60.

¹³⁴ Tekin, **a.g.e.**, s. 254-255.

*yeni arabayı paramparça ettiğimde! Yahut altın saati bozduğumda.
Fakat sen asla yapamazsın; umursamadan bana bakar ertesi gün:*

*-Ya hamd... Bozduğun saatin yerine al bunu... Ücreti bin dinar...
Beğendin mi?"¹³⁵*

Yukarıdaki alıntı geriye dönüş tekniği olduğu gibi iç monolog olarak da değerlendirilebilir.

Diyalog: Öyküde kısa geçişli diyaloglara yer verilmiştir. Bu da karakterlerin psiko-sosyal durumları hakkında okuyucuya bilgi vermektedir.

- "Evet dayıcım... Başımız sağ olsun...Çabuk gel.

Kapatmadan annemin eli telefon ahizesine uzanıyor:

*-Kardeşim, öldü... Ebu Hamd öldü... Evimin direği öldü. Niçin ortaya
çıktığını sorguladığım yeni bir hıçkırık kopardı annem!*

*Babamın verdiklerine rağmen bir gün bile onunla mutlu olmayan
kendisiydi."*

- "Bu ne?

Meraklı yüzüne bakmaksızın hiçbir şey olmamış gibi nazikçe:

-Seni ilgilendirmez, derdi.

*Pes etmedin sizden bize kalan aşağılanma-duygusun-dan
vazgeçmedin ve sordun:*

-Başka biri mi var?

Alay ederek güldü:

*-Bir... On... Ben erkeğim... Ve özgürüm... Bir gün bile hür olmadın
anne. Mücevherlere olan tutkun yüzünden mahpus kaldın...Senin
emsalindeki aşağılık kadınları kışkandıracak şık elbiselere olan
tutku... Diğer kadınların hayaletleri rüyada bile seni rahat
bırakmazken. Babamın nefesinde. O bir erkek... Onda Karun malı
var... Şimdi bütün mal mülk senin anne."¹³⁶*

Leitmotiv: Öykü veya romanlarda anlamın pekişmesi için sıkça tekrarlanan söz veya söz gurupları olmaktadır.¹³⁷ Bu öyküde de belli aralıklarla tekrar edilen ve yolculuk ile ilişkilendirilen ölen babanın pabuçlarının duruşu bu tekniğe örnek teşkil etmektedir.

*"... Ebediyete giden son hayat yolculuğunu bekliyor muydum?
Ayakkabılarının durduğu yere kayıyor gözlerim... Hala biri diğerinin*

¹³⁵ el-Osman, **a.g.e.**, s. 61.

¹³⁶ el-Osman, **a.g.e.**, s. 63-64.

¹³⁷ Tekin, **a.g.e.**, s. 274.

üzerinde- yolculuk başlıyor sessizce yaklaşıyorum... Eğiliyorum, ayakkabıları düzeltiyorum..."¹³⁸

Sonuç: Öyküde olay basittir. Evin reisi konumundaki baba vefat etmiştir. Baba ticaretle meşgul olmakta ve bu sebeple sık sık yolculuklara çıkmaktadır. Baba büyük bir mal varlığına sahiptir. Bu mal varlığı ve getirisi yüzünden anne, babanın şiddetine tahammül etmekte ve kendisine değer vermeyen kocasını öldükten sonra iyi özellikleriyle anmaktadır. Büyük çocuk Hamd'ın gözüyle olay aktarımı gerçekleşmekte, annesinin ve kendisinin yaşadığı durumları hatırlamakta, önünde yatan babasının cesedini muhatap alarak hesaplaşmaktadır. Öykü bir durum öyküsüdür. Öyküde tema olarak, zenginliğin bir çeşit esaret olduğu ve kişiyi pek çok güzel ve basit şeyden engellemiş olması anlatılmaktadır. *Yenfesılı't- vatan tenfesılı't-tarik* adlı öyküde de yazar aynı konu üzerinde durmuş ve maddi zenginliğin getirisinden ziyade insandan götürdüğü pek çok şeye atıf yapmıştır. Öyküde ebeveyn baskısı anlatıcının bakış açısıyla eleştirilen bir durumdur. Evde paranın tutsağı olan anne karakteri, sert şekilde eleştirilmekte gösteriş budalası bir toplumun ferdi olarak yaşadığı aktarılmaktadır. Aile fertlerinin bu şekilde para- mal düşkün olmasının yanı sıra Hamd-anlatıcı tam tersi duygular içindedir. Ve bu tezat öyküyü güçlendirmektedir. Onun gözünde paranın bir değeri yoktur ve para insanın elini kolunu bağlayan, onu tutsak eden bir kelepçedir. Babasının ölümüne de bu açıdan sevinmekte ve özgürlüğüne aralanan bir kapı olarak görmektedir. Zira babası onun fakir arkadaş edinmesine ve onlar gibi çalışıp diploma sahibi olmasına engel olur. Diğer insanlar gibi sıradan bir hayat yaşamamanın özlemini çeken Hamd, bu maddesel bakış açısını sert şekilde eleştirmekte ve asıl zenginliğin, kişinin çabası ile geldiğini ve bunun bir özgürlük olduğunu vurgulamaktadır.

Değer algısının sadece maddi kazançlar üzerinden teşekkül ettiği bir aile ortamında yetişen biri olan Hamd bu ortama ters düşen bir görüşe sahiptir. Hamd, anne ve babasının dünya görüşüne uzak, kendi kişilik ve karakterini oluşturmak için farklı bir dünya arayışında olan gençtir. Burada yazar toplumda yetiştiği aile kültüründen bağımsız kendi doğrularını arayan genç hayatlara işaret etmektedir.

Öyküde olay basit olmakla birlikte anlatış üslubu konuyu dramatik olarak aktarmış ve etkili hale getirmiştir. Öyküde aile içi birtakım problemler dile getirilmekte aynı zamanda aile konusu, aile içi ilişkilerin durumu, kadın/anne modeli, baba modeli

¹³⁸ el-Ösman, a.g.e., s. 64.

eleştirel olarak işlenmektedir. Anlatıcının gözünden kısa diyaloglara yer verilmesi öyküyü canlı kılmış ve inandırıcılık derecesini yükseltmiştir. Anlatıcı, bilinç akışı ile duyduğu öfke, acıma gibi duyguları hissettirmede başarılıdır.

Öyküye hâkim olan öfke duygusudur. Babanın erkek olarak kendisinin hesap vermeksizin her şeyi yapmakta özgür olduğu, karısını aldatmasının tabii bir şey olduğu, oğluna karşı tutumu ve maddesel dünya görüşü, her şeyin ölçüsünü para olarak görmesi okuyucuda da öfke duygusunu uyandırmaktadır. Buna ilaveten Hamd'ın babasına karşı hissettiği öfke ve sevgi duyguları arasında yaşadığı çatışma öyküde gerçeğin iki yönünü göstermesi açısından önemlidir. Sevmediğimizi düşünsek de sevdiğimiz, ayrılık zamanlarında hüznün sebebi olan silinemeyecek birtakım ilişkiler vardır. Bunlardan biri evlat- ebeveyn ilişkisidir. Öyküde Hamd karakteri babasına karşı ne kadar öfkeli olursa olsun, onun ayrılığına sevinmiş gibi görünürse görünsün aslında bu gidiş onu üzmemektedir. Bu yönüyle insan olmanın zorluğuna da işaret edilmektedir.

Öyküde mekâna dair- ki mekân yatak odasıdır- yapılan tasnif paranın amaçsız kullanımına işaret etmekte, gerekli gereksiz zenginlik belirtisi olarak addedilecek birtakım eşyalar, dekor olarak evin içinde yer almaktadır. Mekân kapalı olması yönüyle ve karakterler doğrultusunda ele alındığında anlaşılıyor ki bir sıkıntıyı temsil etmektedir.

Öyküde eğitime, aile yapısına ve sosyal çevreye değinilmiştir. Zengin fakir ayrımının yapılması, kadın erkek eşitsizliği gibi tezat durumlar öykünün gücünü artıran unsurlardır. Öyküde az da olsa kendisinden bahsedilen siyahi hizmetçi Sellum da sosyal tabaka konusunda bize fikir vermektedir. Zengin güruh ile onların hizmetlerini gören güruhu karşılaştırmamızı ister. Siyahilerin dünyanın genelinde bu şekilde görülmesi de eleştirilmesi gereken başka bir hususu sezdirir. Parayı, gücü elinde tutan ile fakir halk arasındaki durum gerek hizmetçi gerek anlatıcının arkadaş çevresi – akıllı, azimli ve yoksul gençler- üzerinden ele alınmaktadır. Arka plana bakıldığında öyküde bir gencin kendi olma çabasını ve babanın tutumunun buna engel oluşu da sezdirilmektedir.

Öykü, üslup yönünden anlaşılması kolay bir metindir. Hayatın içinden bir kare sadelik içinde sunulmuştur.

Öyküde zikredilmeye değer bir başka husus da belli aralıklarla tekrar edilen nakarat cümledir ve bu öykünün başlığı olan “yolculuk” kelimesini sembolize eder.

“Tiftik kılından yapılmış seccade üzerinde timsah derisi pabuçları duruyor; biri diğerinin üzerinde.”¹³⁹

Bu ifade biri diğerinin üzerinde pabuçlar ifadesi hayat ile ölüm arasındaki ince çizgiyi de ifade etmektedir.

“Yolculuk başlıyor, öyle diyorlar.

Bu yüzden annem biri diğerinin üzerinde duran pabuçlarına basılmamasına özen gösteriyor çünkü onlarla seyahat etmesinden hoşlanmıyor.”¹⁴⁰

İfadesinde ölümle başlayan yolculuğun sembolü haline gelen pabuç imgesi, bir başka ifadede yeniden hayatı temsil eden bir öge olarak veriliyor;

“Gözlerim babamın pabuçlarında; biri diğerinin üzerinde. Babam gidiyor. Bu kez ebediyete gidiyor.

Yaklaştım...Pabucu diğer çiftinin yanına koymak istedim fakat vazgeçtim.

Bağırmasından, tekrar kalmaya karar vermesinden korktum, dönmesini istemiyordum.”¹⁴¹

Yazar, düşüncelerini bize anlatıcının bakış açısı doğrultusunda aktarmaktadır ve sübjektif bir anlatım tarzı tercih etmiştir. Anlatıcın oluşturduğu psikolojik atmosfer ve aktardıkları didaktik bir amacın taşındığını hissettirmekte asıl değerli olanın kişinin çabası olduğu gerçeğinin altını çizmektedir.

3.5. EL- KEBSE*

Öykü, bir kadın ve kısır gelininin dertlerine çare aramaları ile başlar. Senelerdir bebek hasreti çeken kadın ve gelini eli şifalı olarak bilinen bir kadına giderler. Yolda kocaman bir kedi görürler. Gelin kedinin kendisiyle konuştuğunu ve asla doğuramayacağını söylediğini ifade eder ve kayıncı gelini uyararak vesvese yapmamasını tembihler. Gittikleri şifalı kadından kimse boş dönmemiştir zira. Gelinin hamile kalabilmesi için yeni doğum yapmış bir kadını ve bebeğini ziyaret etmesi gerektiği bilgisini alırlar. Fakat bunun lohusa anneye ve bebeğine zarar vereceğini de bilmektedirler. Bu sebeple tanımadıkları bir lohusayı ziyaret etmelerinin uygun olduğunu düşünür fakat bunu nasıl bileceklerine dair arayışa koyulurlar. Etraftan haberi olan, kulağı kesik bir bohçacıya varırlar. Dertlerini onunla paylaştıktan sonra

¹³⁹ el-Osman, **a.g.e.**, s. 58.

¹⁴⁰ el-Osman, **a.g.e.**, s. 58.

¹⁴¹ el-Osman, **a.g.e.**, s. 59.

* Öykünün ifade edildiği sosyo-kültürel yapı içinde uygulanan bir çeşit büyü.

kendisine çok para vereceklerini söyleyip yardımcı olmasını isterler. Bohçacı kadın bunun kendisi için zor olmadığını belirtir ve gelin umutlanır. Kısa bir süre sonra aranan lohusa bulunur. Eli şifalı kadının dediklerini içinden tekrar eder durur gelin. Bu bir çeşit büyü ritüelleridir ve bunu unutmamak için kendini tembihler. Ve nihayet lohusayı ziyaret ederler. Bu ritüelleri sırasıyla ziyaretleri esnasında yapar gelin. Lohusanın annesi durumdan işkillenir ama yine de ziyaretçileri güler yüzle karşılar ve uğurlar. Birkaç gün sonra bebeğin ölüm haberi duyulur. Eve taziye için gelenler ne olduğunu sorarlarken mesele anlaşılmaya başlar. Kısır olan gelin lohusaya büyü yapmıştır ve bu sebeple bebek ölmüştür. Lohusanın annesi bu duruma çare aramak için başta kısır gelinin yaptığını yapar ve eli şifalı olarak bilinen kişiye giderler.

Anlatıcı: Anlatıcı adeta bir seyirci gibi gördüklerini anlatır. Yansız düzeyde üçüncü şahıs anlatıcı tipi ile öykü sunulmuştur. Olaylar ve kişiler nesnel bir biçimde aktarılmıştır.

“Çarşafını giydi ve gelinine emretti:

- Kalk Ayşe...

Kendine geldiğinde Ayşe kalktı, mangal kenarına atılmış ıslak havluya elini sildi ve kayınvalidesini takip etti.”¹⁴²

Öykü, anlatı içeriği yönünden gerçek olsun olmasın aktarımı sayesinde okuyucuya “gerçeklik” algısını vermektedir. Okuyucu olaylara hızla uyum sağlamakta, işin sonunun nereye varacağını merak etmektedir.

“İki kadın gündüzün sessizliğini bozmayan adımlarla yürürken Ayşe kayınvalidesine şöyle dedi:

- Allahu'l Azim anne gördün mü... Ömrümde böyle büyük kedi görmedim...Kapının eşiğinde durdu... Sağ patisini salladı ve şunları söylediğini duydum:

- “Asla doğuramayacaksın”

Kayınvalidesi Ayşe'nin sıcak kolunu çimdikledi...

Ayşe'nin gözleri yere çevrildi ve yola devam ettiler.”¹⁴³

Kişiler:

Kayınvalide (Ümmü Halit): Geleneksel aile yapısındaki aile büyüğü olarak söz söyleme gücü ve karar verme yetkisini üzerinde taşıyan kadın karakterdir.

¹⁴² el-Osman, **a.g.e.**, s. 67.

¹⁴³ el-Osman, **a.g.e.**, s. 69.

Kayınvalide konumunda olması ona bu yetkileri sağlamış olmalıdır. Eski birtakım inanışlara sahip olup kısır olan gelinini yine eskiden kalma yöntemlere göre çocuk sahibi yapmak niyetiyle şifacı kadına götüren kişidir. Büyü yapılacak lohusa kadına zarar gelmesini önce kabul etmez fakat sonra ikna olur. Baskın mizaçlı bir yapıya sahiptir.

“Yolda kayınvalidesi şöyle diyerek fısıldadı:

- İnşallah eli şifalıdır.

Kelimeler Ayşe’nin ağzında sürçtü:

Dokuz seneden sonra olacağını sanıyor musun?

Çekinerek kelimelerini sarf etti:

O işi düşünme sen... “Ümmü Şeybe” ye gidip de hayal kırıklığına uğrayan yok.

Ah! Sen hiç vazgeçmiyorsun annecim”¹⁴⁴

Geleneksel aile tiplerinde gelin kayınvalide tarafından pek değer görmez ve bir nevi rakip olarak görülür. Fakat öyküde bu böyle değildir. Kayınvalide gelinini önemser ve onun çocuk sahibi olması için uğraşır.

Gelin Ayşe: Dokuz senelik evli olmasına rağmen çocuk hasreti ile yanan bir gelindir. Kayınvalidesine tabi olup onun sözünden çıkmayan klasik gelin tipidir. Öyküde ana karakterdir. Onun derdine çare bulmak için çaba harcanır. Ve onun üzerinden olay aktarımı gerçekleşmektedir. Evlat özlemi yüzünden bir başkasına zarar vereceğini bildiği halde bu büyü işine girer. Fakat buna rağmen bir parça da olsa rahatsız olan vicdanını ikna etmeye uğraşır.

“Çocuğumun olmasını hak ettim mi!! Halit de hak etti mi...Torun özlemi çeken kayınvalidem...Sevinmeyi hak ettiler mi: ailem... Akrabalarım... ve... Fakat: bu yeni doğan bebeği ve lohusa anneyi incitmez asla değil mi?!

Hayır... Kayınvalidem tanımadığımız birinin yanına gideceğimizi söyledi...”

Ümmü Şeybe: Eli şifalı olarak meşhur olmuş herkesin akıl danışmak veya derdine çare bulmak adına başvurduğu kadındır.

¹⁴⁴ el-Osman, a.g.e., s. 67.

“Ümmü Şeybe kapıyı açtı... Ve niçin geldiklerini anladı:

*- Hoş geldiniz canlar... Ne zamandan beri bu ziyareti bekliyordum...
Kayınvalide Ümmü Şeybe'nin dizine dürttü ve samimi bir şekilde
gülümsedi...”¹⁴⁵*

Ümmü Dehhaş: Bohçacı bedevi ve arabulucu kadındır. Bohçasında tütsü, baharat, makyaj malzemeleri ve eski eşyalarla satış yapmak için gezer. Çok gezdiği, girip çıktığı için de insanlar hakkında bilgi sahibidir. Dış görünüşü itibariyle yaşlı bir bedevi kadın portresi çizer. Paraya düşkündür. Gelinden sonra ikinci öykü kahramanı gibidir. Öykünün bir yerinden sonra bu ikili- gelin ve Ümmü Dehhaş- öyküye adını veren kebse olayına sebep olurlar.

“Bedevi kadının gevşek dudağı titredi ve tekrarlamaya başladı:

*-Tütsü... Baharat... Makyaj malzemesi...Eski eşyalar... ve... Ümmü
Halit kadının sözünü kesti:*

-Bugün hiçbirine ihtiyacımız yok...

Ümmü Dehhaş derin bir nefes aldı:

-Ümmü Halit beni hayal kırıklığına uğratmak mı istiyorsun?

Ümmü Halit güldü... Ona daha da yaklaştı... Sesini biraz kısarak:

Hayır Ümmü Dehhaş...Fakat bugün ki isteğimiz zor...”¹⁴⁶

Fatma: Ziyaret edilecek olan lohusa kadındır. Yeni doğum yapmış ve bebeğine süt vermeye çabalamakla meşgul annedir. Bebeğinin ateşinin olması ve süt içmemesi onu üzmektedir. Kebse olayında büyü yapılan karakterdir ve bu sebeple bebeğini kaybeder! Büyü yapıldığını öğrendikten sonra acısını hafifletmek ve çare bulmak için Ümmü Şeybe'ye gitmeye karar verir.

*“Fatma bebeğin başını düzeltti...hala sıcak...kalbi titredi...üç kez
besmele çekti... yatağını beyaz temiz bir bezle örttü... sırt üstü
uzandı...kendisinden son derece emin olarak: Allah bebeği korur
dedi.”¹⁴⁷*

Fatma'nın Annesi: Lohusa kızının hizmetini gören, ona moral verip sağlığına kavuşmasına yardımcı olan anne karakteridir. Kızını tebrik etmeye gelenleri iyi şekilde karşılar ve uğurlar. Kızının bebeğini kaybetmesinin ardından, onun derdinin çaresini aramanın peşine düşer.

¹⁴⁵ el-Osman, **a.g.e.**, s. 69.

¹⁴⁶ el-Osman, **a.g.e.**, s. 70.

¹⁴⁷ el-Osman, **a.g.e.**, s. 74.

“Fatma’nın annesi ölen çocuğu düşünmüyordu artık. Bütün kederini bir yana bıraktı...Fatma’daki büyüğü çözmenin yollarını düşünüyordu...”¹⁴⁸

Diğerleri: Naum; Ümmü Şeybe’ye giderken yolda camdan sarkan yaşlı kadın, yolda görülen büyük kedi, taziye gelen komşu kadınlar dekoratif unsurlar olarak öyküde yer almaktadır.

Zaman: Kayınvalidenin gelini uykudan kaldırıp hazırlanmasını istemesi ile öykü başlamaktadır. Anlaşılacağı üzere sabah saatleridir.

“Çarşafını giydi ve gelinine emretti:

-Kalk Ayşe...

Kendine geldiğinde Ayşe kalktı, mangal kenarına atılmış ıslak havluya elini sildi ve kayınvalidesini takip etti.”¹⁴⁹

Öyküde olaylar birkaç gün içinde gerçekleşmektedir. Bunu öyküde geçen “öğleden sonra, o gece, birkaç gün sonra, yarın” gibi ifadelerden anlamaktayız.

“Öğleden sonra. Bedevi arabulucu Ümmü Dehhaş her zamanki gibi muhallebi kokan çıkısını taşıyarak girdi...”¹⁵⁰

Öyküde büyüün tutması için yapılacaklar gece vakti olmaktadır;

“O gece geldi...

Güzel mahallede yavaş yavaş siyah perdeler çekiliyor, gözler uykuya dalıyordu... tavuklar kafeslerinde uyuyor...ocak kokusu sönüyor, çay ibrikleri soğuyordu.

Ve gözleri... gece incisi gözleri ziyaretçisini bekliyordu...”¹⁵¹

Burada gece vakti gizli saklı işlerin yapıldığı an olması yönünden önemlidir.

“Çocuk öldü...

Ayşe ve Ümmü Dehhaş’ın ziyaretinden üç gün sonra...”

“Yarın... Ümmü Şeybe’nin yanına gideyim belki bir hal çaresi olur, ilacı vardır.”¹⁵²

Öyküye sabah vakti başlanmış olması bir umut ifadesi olarak karşımıza çıkmaktadır. Gelin ve kayınvalidesi bebek hayali ile umutlanarak sabah erken

¹⁴⁸ el-Osman, **a.g.e.**, s. 78.

¹⁴⁹ el-Osman, **a.g.e.**, s. 67.

¹⁵⁰ el-Osman, **a.g.e.**, s. 70.

¹⁵¹ el-Osman, **a.g.e.**, s. 72.

¹⁵² el-Osman, **a.g.e.**, s. 78.

saatlerde evden çıkarlar. Gece ise bir gizemi, bir suçu, saklı bir şeyi ifade etmektedir. Kebse -büyü- olayı için gereken ritüeller gece karanlığında yapılmaktadır.

Mekân: Öyküde mekân kayınvalide ve gelinin Ümmü Şeybe'nin evine doğru yola revan olmalarıyla anlatılmaktadır. Mekân olarak sokak kelimesinin zikredilmesi olayın mahallede geçtiğini göstermektedir. Sokak açık bir yer olması yönüyle gelinin umudunu temsil etmektedir. Aynı zamanda gelinin aktarımıyla mekanın mahalle olduğu anlaşılmaktadır;

“O gece geldi...”

Güzel mahallede yavaş yavaş siyah perdeler çekiliyor, gözler uykuya dalıyordu... tavuklar kafeslerinde uyuyor...ocak kokusu sönüyor, çay ibrikleri soğuyordu.”¹⁵³

Son olarak kebsse olayının gerçekleştiği Fatma'nın evi de mekân unsuruna dahildir.

“Odadan çemen otu, tere ve hasu (bir nevi ilaç) kokusu geliyordu...Kırk gündür yıkanmamış vücut kokusu... Fatma'nın elbisesinden göğsünden akıp üzerini ıslatmış ekşi bir koku geliyordu... Annesi odada gidip geliyor ve dayandığı yastıkları düzeltiyordu... Tebrik etmek için kimse gelmeden yastıkları ve örtüleri nazikçe düzeltiyordu. İşini bitirdiğinde kızına döndü.”¹⁵⁴

Dış mekânda başlayan öykü, kapalı mekanlarda, evlerde devam etmektedir. Ev unsurunun mekân olarak kullanılması güven duyulan yer manasında olsa da büyü, yine bir evde gerçekleşmekte ve buradaki güven duygusu yerini korku ve kaygıya bırakmaktadır. Ev sığınma, korunma yeri iken aynı zamanda kötü niyet ve ölümün de karşılığı olmuştur.

Anlatım Teknikleri:

Gösterme: Öyküde anlatma yönteminden ziyade gösterme yöntemi kullanılmıştır. Zira yazar okuyucuyu kişiler arasında geçen diyaloglara muhatap kılmış böylece olaylara, duygu ve düşüncelere doğrudan şahit olunmuştur. Sanki öyküye bir pencere açılmakta ve okuyucu bu pencereden her şeyi izleyen, duyan biri haline gelmektedir. Böylece okuyucu eserle özdeşleşmektedir.

¹⁵³ el-Osman, **a.g.e.**, s. 72.

¹⁵⁴ el-Osman, **a.g.e.**, s. 74.

“Öğleden sonra. Bedevi arabulucu Ümmü Dehhaş her zamanki gibi muhallebi kokan çıkısını taşıyarak girdi... Bohçasını gösterdi...Ümmü Halit incelemek için yanaştı.

-Bugün ne var bohçanda Ümmü Dehhaş?

Bedevi kadının gevşek dudağı titredi ve tekrarlamaya başladı:

-Tütsü... Baharat... Makyaj malzemesi...Eski eşyalar... ve... Ümmü Halit kadının sözünü kesti:

-Bugün hiçbirine ihtiyacımız yok...”¹⁵⁵

Diğer bir anlatma tekniği örneği ise şöyledir.

“Fatma bebeğin başını düzeltti...hala sıcak...kalbi titredi...üç kez besmele çekti... yatağını beyaz temiz bir bezle örttü... sırt üstü uzandı...kendisinden son derece emin olarak: Allah bebeği korur dedi.”¹⁵⁶

Koyu renkle belirtilmiş cümleler anlatma, diyalog halindeki kısım ise gösterme yöntemidir.

Tasvir: Öyküde az da olsa tasvire yer verilmiştir. Öznel tasvirin hâkim olduğu görülmektedir.

“O gece geldi...”

Güzel mahallede yavaş yavaş siyah perdeler çekiliyor, gözler uykuya dalıyordu... tavuklar kafeslerinde uyuyor...ocak kokusu sönüyor, çay ibrikleri soğuyordu.

Ve gözleri... gece incisi gözleri ziyaretçisini bekliyordu”. ¹⁵⁷

Başka bir tasvir tekniği örneği şu şekildedir.

“Odadan çemen otu, tere ve hasu(bir nevi ilaç) kokusu geliyordu...Kırk gündür yıkanmamış vücut kokusu... Fatma'nın elbisesinden göğsünden akıp üzerini ıslatmış ekşi bir koku geliyordu... Annesi odada gidip geliyor ve dayandığı yastıkları düzeltiyordu... Tebrik etmek için kimse gelmeden yastıkları ve örtüleri nazikçe düzeltiyordu.”¹⁵⁸

¹⁵⁵ el-Osman, **a.g.e.**, s. 71.

¹⁵⁶ el-Osman, **a.g.e.**, s. 74.

¹⁵⁷ el-Osman, **a.g.e.**, s. 72.

¹⁵⁸ el-Osman, **a.g.e.**, s. 74.

Diyalog: Öyküde en sık kullanılan anlatım tekniğidir. Okuyucuyu olayların akışına hızla çekmesi yönünden öyküyü güçlendiren bir unsur olmuştur. Öyküde doğallığı yakalamamıza yardımcı olmaktadır.

- “Allah razı olsun...Bu yüzden sana geldik...

Bedevi kadın Ümmü Halit’in güveninden dolayı sevindi ve şöyle dedi:

-Sevin Ümmü Halit vallahi Ümmü Dehhaşın gözlerini istesen sana ucuza verir.

-Gözlerin senin olsun canın sağ olsun Ümmü Dehhaş.

Bedevi kadın isteklerini hızla öğrenmek istedi:

-İsteğiniz nedir? Muradınız?

Ümmü Halit oturduğu yerden kalktı... Sözlerinde rica kokuyordu:

-Ayşe’nin lohusa bir kadını ziyaret etmesini istiyoruz Ümmü Dehhaş, öyle ki Allah gelinimin muradını gerçekleştirsin.”¹⁵⁹

Kullanılan diyalog yöntemi karakterlerin duygusal yoğunluğunu hissettirmesi açısından önemlidir. Böylece karakterlerle empati kurmak kolaylaşmaktadır.

- “Çocuğu emzirdin mi?

Fatma’nın sesi hüzün dolu geldi:

-Üçüncü kez çabaladım... Almıyor...

-Hala ateşi yüksek mi?!

-Evet... Bu sabah sağdığim bütün sütü boşalttım... Annesi yaklaştı... Çocuğun alnını yokladı... Kızını rahatlatmaya çalışarak ona baktı:

- Endişelenme... İllaki iyileşir...Sonra odanın kapısına doğru yöneldi... Sesi de onunla birlikte uzaklaşıyordu:

- Sana otlu mantı hazırlayacağım, kimse gelmeden yersin, annesi cümlesini tamamlamadan bir el evin kapısını çaldı.”¹⁶⁰

İç monolog: Öyküde karakterin iç dünyasındaki karmaşıklığı, tedirginliği sezdirmesi açısından önemlidir. İç diyaloga da benzemektedir. Cümle akışı karakterin psikolojik durumuna göre gelir. Dışarıdan sakın görünümlü gelin karakterinin iç dünyasındaki dalgalanmaları bu şekilde görmekteyiz.

¹⁵⁹ el-Osman, **a.g.e.**, s. 71.

¹⁶⁰ el-Osman, **a.g.e.**, s. 74.

- "O kedi bu gece gelecek. Kapı eşiğinde duracak...Patisini sallayacak...

Hayır... Bu gece asla konuşmayacak... Ona vuracağım ve sonsuza dek susacak... Ve saç örgüsüyle oynamaya başladı... Ve Ümmü Şeybe'nin talimatları zihninde peş peşe sıralandı:

-Bak Ayşe adetinden sonra yedinci gün...Yıkanacaksın...ve ...ve...ve..."¹⁶¹

Başka bir iç monolog örneği;

"Saçımı yıkayacağım...Islak bırakacağım...Lohusa kadınlara gitmeliyim...İşte öyle...

- Bak Ayşe saçından süzülen damlalar doğum yapan annenin yatağına düşmeli...ve ... Derin bir nefes al...

-Ah... Ah... Üzgün bir göğsün şişirip bıraktığı nefesi ancak gece duydu... Sırrını tekrarladı:

- Su süzülecek damla damla...İnşallah hamile kalırım. Kendi kendine gülümsedi... Şimdiye kadar hiç çocuk taşımamış karnının gerildiğini hissetti."¹⁶²

Sonuç: Yazar bu öyküde toplumda kabul görmüş bir batıl inanışın peşinden giden insanların hikayesini anlatmaktadır. Batıl inançlar kimileri tarafından tuhaf görülen ve batıl olarak değerlendirilen olgular iken başkaları tarafından normal algılanan alışılmış durumlar olabilirler. Bu inancın gerçeklik durumunun bilinmemesine rağmen insan bundan bir fayda elde etme gayesi gütmektedir. Öyküde toplumun belli bir kesimi anlatılmaktadır. Bu öykü sosyolojik açıdan eğitim ve bilimden uzak, geleneksel yapıya bağlı toplumun kadınlarını yansıtmaktadır.

Öyküde kısır bir gelin ile kayınvalidesi şifa bulmak ümidiyle sabahın erken saatlerinde Ümmü Şeybe'ye giderler. Öykünün sabah vakti ile başlaması yeni bir hayata olan umudun temsilidir. Kısır olan kadın gebe olma hayalini taşır. Yolda kocaman bir kedi görünür ve gelinin iddiasına göre ona asla doğuramayacağını söyler bu da kısır gelinin içinde yaşadığı gelgitleri göstermesi açısından önemlidir. Aslında eşikte duran bu kocaman kedi belki de onun içinde kabanar ümit dalgasını söndüren iç sesin somut halidir. Gelinin çocuk sahibi olabilmek için öğrendiği büyü ritüellerini uygulamaya geçerken yaptığı konuşma bize kedi imgesi üzerinde haklılık payı verir;

- "O kedi bu gece gelecek. Kapı eşiğinde duracak...Patisini sallayacak...

¹⁶¹ el-Osman, a.g.e., s. 73.

¹⁶² el-Osman, a.g.e., s. 73.

Hayır...Bu gece asla konuşmayacak... Ona vuracağım ve sonsuza dek susacak... Ve saç örgüsüyle oynamaya başladı...Ve Ümmü Şeybe'nin talimatları zihninde peş peşe sıralandı:

Bak Ayşe adetinden sonra yedinci gün...Yıkanacaksın...ve ...ve...ve..."¹⁶³

Öyküde eli şifalı olarak bilinen kadının yapılmasını istediği büyü, lohusa bir kadını ziyarete dayanmaktadır. Ancak bu şekilde dedikleri yapılırsa kısır gelin hamile kalacaktır. Fakat işin sonunda lohusa kadın bundan olumsuz etkilenecektir ve bu hem gelin hem de kayınvalide tarafınca malumdur. Kayınvalide durumdan rahatsız olur ve vicdan yapar fakat eli şifalı kadın *"tanımadığınız birini ziyaret edersiniz, başkasından size ne"* diyerek onu ikna eder. Dolaylı olarak gelin de başkasına gelecek zarardan rahatsız olsa da tanımadıkları için büyüden vazgeçmez. Yazar burada ahlaki bir problemi ortaya çıkarır. İnsan, içindeki sesin doğruluğunu çok basit bir mazeret ile susturarak kendi benliğini önceler. Bu da insan onuruna yakışmayacak bir vaziyettir ve bencillik duygusunun toplumda açtığı yarayı göstermesi açısından dikkate değerdir. Yine başka bir ahlak problemi toplumdaki zafiyeti göstermesi açısından önem arz eder; kayınvalide ve gelin tanımadıkları birini ziyaret edebilmek için bedevi bir bohçacı kadın bulurlar ve ona çok para vereceklerini söylerler. Bedevi kadının tabiri caizse ağzının suyu akar ve para için başka bir ocağa ateş düşmesini umursamaz.

Öyküde büyü olayının cereyan ettiği karakterler düzleminde para unsurunun gücünü görmekteyiz.

Öyküde vicdan unsuru karakterlerin yakasını bırakmaz. Ziyaret edilecek lohusa kadın bulununca kayınvalide bedevi kadına parasını verir ve *"hak ettin"* der. Bunun üzerine gelin bu "hak" meselesi üzerinden yine vicdani sorgulamaya girer;

- "Hak ettin... Ümmü Dehhaş...

Ve ben...

Çocuğumun olmasını hak ettim mi!! Halit(kocas) de hak etti mi...Torun özlemi çeken kayınvalidem...Sevinmeyi hak ettiler mi: Ailem... Akrabalarım... ve... Fakat: bu yeni doğan bebeği ve lohusa anneyi incitmez asla değil mi?!..."¹⁶⁴

Öyküde gelin üzerinden insanların sıklıkla karşı karşıya kaldığı doğru ve yanlış hattındaki ikilem dile getirilmektedir.

¹⁶³ el-Osman, **a.g.e.**, s. 73.

¹⁶⁴ el-Osman, **a.g.e.**, s. 74.

Öykü bir olay öyküsüdür. Üç bölümden oluşur: a) kayınvalide ve gelinin Ümmü Şeybe'ye gitmeleri ve büyüü öğrenmeleri, b) gelin Ayşe'nin Ümmü Dehhaş ile ziyarete gidişi, c) lohusa Fatma'nın evinde yaşananlar. Öykü bu üç bölüm üzerinden ele alındığında ilk bölümde yer alan diyaloglarda kayınvalide, ikinci bölümde gelin, son bölümde ise Fatma'nın annesi anlatıcı olarak karşımızdadır. Öyküde karakterler dinamik tavırlarıyla sunulur. Harekete dayanan bu öyküde okuyucu ne olacağına dair merak içinde bırakılır ve öykü sonuna kadar heyecan ivmesi düşmez.

Öyküde kültürel unsurlar karakterler üzerinden aktarılmıştır. Diyaloglardaki bu detay inandırıcılığa dair şüphe uyandırmaz;

- "A merhaba... Merhaba... Buyurun...

Fakat gözlerinde bir şüphe parladı... Gönlünü yakan bir vesvese ateşi tutuştu. Ve hemen üç kez euzü besmele çekti. Ümmü Dehhaş Fatma'nın odasına doğru geçti. Ve Ayşe ağır ve ürkek onu takip etti.

-Bismillahirrahmanirrahim..."¹⁶⁵

Bir başka kültürel unsur örneğini aşağıdaki diyalogda görmekteyiz.

"Emin olduğunda... Yatakta uzanan Fatma'ya döndü ve:

- La ilahe illallah ... Dünden daha iyisin bugün. Veda ederek Ayşe'yi çekti. Fatma'nın annesi onlara kapıya kadar eşlik etti... Döner dönmez tütsüyü yaktı ve odada dönmeye başladı...Ve besmele çekmeye... Şeytandan Allah'a sığınmaya başladı."¹⁶⁶

Kültürel unsurlar öyküde mekân tasviri ile de verilmiştir;

"Odadan çemen otu, tere ve hasu(bir nevi ilaç) kokusu geliyordu...Kırk gündür yıkanmamış vücut kokusu... Fatma'nın elbisesinden, göğsünden akıp üzerini ıslatmış ekşi bir koku geliyordu... Annesi odada gidip geliyor ve dayandığı yastıkları düzeltiyordu... Tebrik etmek için kimse gelmeden yastıkları ve örtüleri nazikçe düzeltiyordu."¹⁶⁷

Öyküde büyüün tutup tutmadığı bildirilmez. Fakat lohusa Fatma'nın bebeğinin ateşli olması, emmeyi reddetmesi onun hasta olduğu bilgisini bize verir. Ayşe-gelin-nin ziyaretinden üç gün sonra bebeğin ölmesi Fatma ve annesi tarafından büyüye yorulur ve okuyucu da bebeğin bu sebeple öldüğünü zanneder. Yazar zihinlere bu anlamda soru işareti bırakmaktadır. Öyküde doğum ve ölüm kavramı

¹⁶⁵ el-Osman, a.g.e., s. 76.

¹⁶⁶ el-Osman, a.g.e., s. 77.

¹⁶⁷ el-Osman, a.g.e., s. 74.

bebek üzerinden anlatılmaktadır. Birinin mutlu olması bir diğersinin mutsuzluğu olabilmektedir düşüncesine bizi sevk eder.

Öykü batıl inançlar konusu üzerinde döner. Bebek sahibi olmak için yapılanlar, Fatma'nın annesinin ziyaretçiler gittikten sonra tütsü yakarak kötü duygu ve nazarı evden uzaklaştırmaya çalışması toplumda yer eden inanışların sorgulanmaksızın yapılageldiğini anlatır. Burada basit bir yaşantı öyküsü aktarılmakta ve çeşitli insan halleri sahnelenmektedir. Ümmü Şeybe'nin kapısında başlayan öykü yine Ümmü Şeybe'nin kapısında sonlanır.

Üslup yönünden öykü sade ve akıcıdır. Eski dönemleri anlatan bir nitelik taşıdığı için öyküde bazı kelimelere yazar şerh düşmüştür. Arap toplumunda kayınvalide yerine خالتي ifadesinin kullanılıyor olması örnek olarak gösterilebilir. Yine الجاثوم kelimesinin açıklaması 'kâbus' olarak verilmiştir. Bedevi kadının bohçasında حلتيت denilen malzeme vardır. Bu da eskiden kadınların kullandığı bir çeşit ağda ve süs malzemesidir. Bunun gibi pek çok eski kelimeye ve açıklamasına öyküde rastlamak mümkündür.

Yazar, geleneksel toplum yapısında sıkça cereyan eden durumlardan sadece birini bu öyküde aktarmış, hurafelerin cahil insanların hayatındaki yerini göstermiştir. Bunu yaparken insanın yaşadığı olumlu ve olumsuz duyguları, insanın iç dünyasında hakikat ve sahtelik çatışmasını ele almıştır.

3.6. EŞ-ŞEMS VE DUHÂHÂ (GÜNEŞ VE İŞİLTİSİ)

Yaşlı bir adamla evli genç kız, evliliğin esaretinden kurtulmak ister. Bu sebeple hatıralarına dönmeye karar verir ve uzun süredir kapısını açmadığı resim odasına gider. Odası karanlıktır mazisi gibi. Işığı açtığında her şey aydınlanır. Eşyayı aydınlatan bu ışık mazisine de ışık tutmaktadır. Sevdiği bir genci, komşularının kızı Rima'yı ve Zenda kalesi olarak tabir ettiği baba evini hatırlar. Bir gün bu kalenin caddeye bakan penceresinden Kerim'i görür. Ona âşık olur. Mektuplaşırlar, sevişirler. Fakat kızın babası bunu öğrenir ve kızını eve hapseder. Daha sonra baba, kızından kurtulmak ister gibi onunla uzlaşma yoluna gider; genç kızın yaşına denk çocukları olan yaşlı bir adamla evlendirmeye karar verir. Baba kızını ikna etmek için adamın olgun olup sevgisini göstereceğini söyler, fakat bunun genç kız için bir anlamı yoktur. Onun için bir parça özgürlüğünü kazanmak kafidir. Böylece baba evi Zenda kalesinden çıkmayı kabul eder. Gideceği yer aslında başka bir Zenda kalesidir ve

genç kız bunun farkındadır. Resim yapmayı tutkulu bir şekilde seven genç kız aşkını, hüznünü tuvaline yansıtır. Bu sebeple kocasına resim yapmayı sevdiğini çekinerek de olsa söyler. Kocasına buna müsaade eder. Boya kokuları yaşlı kocayı rahatsız ettiği için apartmanda genç kıza bir daire tahsis edilir. O an genç kız yaşlı adama karşı bir sevgi duyar. Resim odasında gidip hatıralarını toplar ve bu hatıralardaki yüzleri resmetmeye başlar. Evlilik ölümünden sonra kendisini hayata çağıran sevgilisi Kerim'in sesi kulağına gelir bir an. Damarlarında bir şeyin tatlı tatlı aktığını, kalbinin hızla attığını hisseder. Kerim gelmiştir. Genç kız şaşırır. Kerim genç kızın böyle bir ânı beklediğini iyi bilir. Ve genç kız duygularının tesiriyle Kerim'le mi gitmelidir yoksa muhtaç olduğu, önünde duran saadetin mezarını açıp yaşlı kocasıyla boğulduğu zaman nehrinde mi kalmalıdır bilemez. Cesur olup bir karar vermelidir. Nikah kalesinde basit ve narin bir şey olmayı değil üzerine güneş ışığının değdiği bir ağaç gibi olmayı istemektedir. Yine de hemen karar veremez fakat sabah olur olmaz resim odasına giderek orada hatıralarına tekrar döner. Kerim'le buluştukları yer hayalinde canlanır. Ona var gücüyle çok sevdiğini söylediğini düşünür. Sonra kendine gelir, kocasını evde bırakmış, kendisi yeni bir güne karışmıştır. Kerim'le buluşmaya gider. Geride bıraktığı kocasının buruşuk yüzünü, tehdidini unuttur. Genç kızın yeniden başlaması için sanki kapılar önünde açılmaktadır. Otelin lobisine gider. Resim odasında vaktin nasıl geçtiğini anlamadığından buluşma saatine geç kalmıştır. Çok üzülür, gözleri her yerde Kerim'i arar. Danışma görevlisine gider. Danışma görevlisi Kerim'in genç kızı beklediğini ve ona bir kâğıt bıraktığını söyler. Kerim Londra'daki işine geri dönmüştür. Genç kız sevdiği adama kavuşma şansını kaybeder. Cesaretinin doğduğu o gün yaşadığı hayal kırıklığı genç kızı kendisine getirir. Resim odasına geri döner ve oradaki her şeyi sönükleşmiş bulur. Kendisini iğne deliğinden geçmeye mecbur kalan bir ip gibi hisseder. O dar yoldan geçmeye gücünün yetip yetmeyeceğini kestiremez. Onun için güneş ve ışığı, aydınlatmaya muktedir değildir artık. Perdeleri çeker, gözlerini kapatır. Yaşlı adamı ve komşularının kızı Rima'yı hayal eder.

Anlatıcı: Öykü birinci tekil şahıs anlatıcı tipi ile kaleme alınmıştır. Birinci şahıs anlatımda (ben anlatım); anlatıcı, yaşadığı bir olayı, izlenimi kendi ağzından bize anlatır.¹⁶⁸ Öyküde anlatıcı ses genç kıza aittir. Onun gördüğü zihin dünyamıza düşmektedir. Öykü, seçilen karakterin bilgisi ve hisleri doğrultusunda okuyucuya yansımaktadır.

¹⁶⁸ Necip Tosun, "Öyküde Anlatıcı Ses", **Hece Öykü**, S.47, 2011, s. 61.

“Anahtarı kapının deliğine soktum... Paslanmış eşyalara rağmen bunu yaparken hiç zorlanmadım... Anahtar deliği mecnuna dönmüş gibi, kavuşmaya muhtaç... Sanki hep bu anı beklemiş gibi. Anahtarı çevirdiğimde yardım ister gibi inledi... Acı çekiyordu... Ve şöyle fısıldıyordu sanki: ‘Sana karşı çok öfkeliyim, uzun zaman beni bir başıma bıraktın’.”¹⁶⁹

Kişiler:

Genç Kız: Babasının zoruyla yaşlı bir adamla evlendirilmiş ana kahramandır. Öyküde genç kızın içinde bulunduğu durum anlatılmaktadır. Doğu toplumunda kadının söz hakkının sınırlı olduğu, nikah bağının koca elinde bir kement olduğu hissettirilmektedir. Babasının sözüne karşı duramayıp yaşlı bir adamla evlenmeyi kabul eden pasif bir kadın karakter vardır ilk bakışta. Bu yapay evlilik gösterir ki genç kızın kocasıyla mutlu bir evliliği yoktur. Nikah bağının kollarında bir esaret çemberi olduğunu düşünür. Ve bu esarete, yalnızlığına son vermek ister.

“Dün gece düşündüm: Yeniden başlayabilir miyim? Geçen senelerin halka halka taktığı kelepçelerimi kırabilir miyim?! Babamın evini – Zenda kalesini- terk ettikten sonra başka kalelerin olmadığını düşünmüştüm...”¹⁷⁰

Bu yönüyle cesur bir kadın tipi ortaya çıkar. Sevgilisine kavuşmak, arzu ettiği hayatı yaşamak için çaba harcar. Resim yapmayı tutkulu bir biçimde sever. Resim yaparak geçmişini canlı tutmayı hedefleyen bir karakterdir. Bu yönüyle anlatıcı, sanatı zor zamanlarda hayatta kalabilmenin bir aracı olarak kabul etmektedir. Evliliğinden bir süre sonra sanat/resim becerisini terk etmiş olduğu anlaşılır. Yeniden bir hayata başlamak için resim odasının kapısını açar. Hatıralarından güç almayı istemektedir. Zira orada sevgilisi Kerim de vardır.

“İçeri girdiğimde karanlık her yeri kaplamıştı. Dışarıda ise güneş Allah’ı zikrediyordu... Aydınlatıyordu her yeri... Burada ise ısrarla her yeri boyayan karanlık... Elim ışığın kaynağını hissediyor... Bekleyen ışığa uzandı ellerim. Aniden! Her yer aydınlandı... Eşyanın rayıhası, yaşanmışlığın verdiği o eski kokular sardı her yeri. Ta ciğerlerime kadar çektim, aldım kokuyu... Onu sevmemiş miydim... Seviyordum. Ona olan sevgimi tazelemek için gelmiştim... Dönmesi için, durgun bereketi yeniden canlandırması, sınıksız sarılması için yardım istiyorum. Etimi iliğimi kemiren o anın tadını bilmek için... Sonra telkinler, davranışlar, yüz ifadeleri gelip geçiyor...”¹⁷¹

¹⁶⁹ el-Osman, **a.g.e.**, s. 81.

¹⁷⁰ el-Osman, **a.g.e.**, s. 86.

¹⁷¹ el-Osman, **a.g.e.**, s. 82.

Uzun zaman sonra Kerim karşısına çıkar ve genç kız bir ikileme düşer. Bu ikilem bize insan oğlunun yapısını göstermesi açısından önemlidir. Bir yanda duygular bir yanda akıl vardır.

“İçimde haykırışlar yükseldi... Evet mi diyeyim! Yoksa geri mi çevireyim hayır diyerek! Duygularımın tesiriyle onunla mı gideyim? Yoksa ölümle hayat arasındaki bu incecik bağla mı kalayım? Yeniden doğabilir miyim? Yahut muhtaç olduğum ve önümde duran saadetimin mezarını mı açayım! Kerim nasıl geldi... Niçin aradı? Zaman bir nehir gibi bizi ayırmıştı... Bana birçok vaatle bulunan adamlarla beraber boğulup gittiğimiz nehir... Beni resim yapmaktan alıkoyan ve beni, bütün hayatımı kalesine hapseden... Duvarda asılı yüzlerin hatlarını unuttum... Eski evlerin izlerini de... Öyle ki babamın o kaleden önce yaptığı toprak evimizi de... Delilik mi ediyorum? Kendimi nehre atmalı mıyım? Yoksa aşkıyla yandığım hayat kaynağım Kerim’le mi gideyim?”¹⁷²

Duygularının peşinden gider lakin kendisini terkedilmiş bir kapıda bulur. Sevdiği adama kavuşamaz, geri döner. Cesareti hayal kırıklığı ile sonuçlanmıştır. Artık genç kız için güneş ve ışığı sönmüş, her yer karamıştır.

Yaşlı Koca: Yaşlı adam, genç kızın baba evindeki esaretten kurtulup bir parça özgürlük kazanacağını düşündüğü sığınak konumundadır. Maddi imkanları geniş bir koca karakteridir. Başta genç kıza değer verir onun isteğini hoş karşılar, apartmanda onun için özel bir resim odası hazırlar. Fakat sonra erkek egemen toplumların tipik bir örneği olur ve karısına karşı sert tutumuyla karşımıza çıkar. Aralarında yaş farkı çoktur. Bu durum dünyaya bakışlarındaki farklılığı ortaya çıkarır. Genç kız dışarı çıkıp arkadaşlarıyla sohbet etmek isterken adam buna mâni olur ve kızı tehdit eder. Bu yönüyle zorba bir karakterdir.

“ Nereye gideceksin?

- ‘Sabah çayına’ davet eden arkadaşıma.

- Gıybet ve acımasızca konuşma çayını mı kastediyorsun?

- Nasıl istersen öyle de.

- Fakat sen vakti boşa harcamaktan hoşlanmazsın!

- Ömrüm harcanmış... Vaktin boşa gitmesi umurumda mı?

...

¹⁷² el-Osman, a.g.e., s. 89.

- Çıkarsan boşarım seni.
- Ah! Ruhumu boşamanı ne çok isterim.
- Yahut... Seni öldürürüm.

Büyük bir tikslenme ile ona döndüm. Şöyle dedim:

- Yapmadıktan sonra olacağını mı zannediyorsun? Sen içimdeki sevinci öldürdün! Yemyeşil ağaçlarımı kuruttun... Beni her daim sarı sonbahara çevirdin. Yüzüme degecek gün ışığını haram kıldın... Sabahın ilk ışıkları etrafımı aydınlatıyor... Çıkacağım... Bugün beni hiçbir şey geri çeviremeyecek... Ne olacağı ne söyleneceği umurumda değil... Yetti.”¹⁷³

Kerim: Genç kızın sevdiği, âşık olduğu adamdır. Genç kızın duygularını, dünyasını yansıtmaya yardımcı olan figüran konumundadır. Kerim de genç kıza sevmiş, onu unutmamıştır. Londra’dan döndüğünde kızla görüşür.

“Kerim’in sesi kulağıma geldiğinden beri... inanamıyordum:

- Sen!?
- Evet... Ben...
- Buraya nasıl geldin?
- Böyle bir ânı beklediğini düşünüyordum.”¹⁷⁴

Rima: Genç kızın hatıralarında net bir şekilde yer alan küçük kız çocuğudur.

“Sadece Rima’nın yüzü hafızamda hala net. O günlerde küçük değildim fakat hayalim iç içe geçmiş karmaşa ile hareket ediyor... Büyüyüp evlendiğimde... Tıpkı Rima gibi bir kız çocuk dünyaya getirecektim. Ona benzeyecekti... Ona da aynı ismi verecektim. Rima birden kayboldu. Ailesi ile başka bir şehre gitti. Yüzü hala zihnimde canlı. İşte şimdi önümde duruyor. Ey hatıramın eziyeti... Yüzü hala gülümsüyor. Yüzümü okşuyor, sanki beni selamlıyor, ruhumdan taşan her şey duvarlarda...”¹⁷⁵

Diğerleri: Baba; Kız çocuğuna ehemmiyet vermeyen ve onu namus meselesi olarak görüp yaşlı bir adamla evlendiren baba karakteridir.

Cami avlusunda karşılaştığı dilenci; verdiği parayı beğenmeyip genç kıza bağırarak ve onu korkutan biridir.

¹⁷³ el-Ösman, **a.g.e.**, s. 84-84.

¹⁷⁴ el-Ösman, **a.g.e.**, s. 88.

¹⁷⁵ el-Ösman, **a.g.e.**, s. 82-83.

Zaman: Öykü başlığından da anlaşılacağı üzere Güneş ve aydınlığı anlatan sabah vakti ile başlar. Öyküde zaman ifadesi olarak sabah, gece, dün gece, geçen talihsiz gece, kaylûle vakti, buluşma saati gibi ifadeler kullanılmıştır.

“Aşk rüzgarlarının estiği o eşsiz pencereyi babamın öğrendiği gün... Merdivene tırmandım... Oradan uzandım Kerim’le kaylûle vakti konuşacaktım. Ona mektuplarımı verdim. O da bana verdi mektuplarını. Babam öğrenince beni hapsedmeye karar verdi... Benden kurtulmaya...”¹⁷⁶

Mekân: Öykünün büyük bir bölümü resim odasında geçer. Kapalı ve karanlık bir mekânın kullanılıyor olması anlatıcının psikolojik yönüne işaret eder ve ruhsal açıdan sıkıntılı olduğunu sezdirir. Yine öyküde geçen mekânlardan biri Zenda kalesi olarak tabir edilen baba evidir. Burası özgürlüğü kısıtlanmış genç kızın hapis hayatı yaşadığı yerdir. Buraya benzetilen bir başka kale kocasının apartmanıdır. Apartman, soğuk ilişkilerin olduğu, yapay bir barınak olarak anlatıcının mekanla özdeşleşemediğini ifade eder. Bu mekanların da kapalı olması anlatıcının aynı haleti ruhiyede olduğunu gösterir.

“Babamın evini – Zenda kalesini- terk ettikten sonra başka kalelerin olmadığını düşünmüştüm... Benimle dertleşen babamla anlaşma yolunu seçtim:

- Yaşı çok büyük. Fakat olgun adam sevgisini gösterir.

Kaleden çıkmaya razı geldim. Sevgi dolu bir ihtiyar olmasını umursamıyorum... Veya kalbimi avutacak bir genç olmasını da... Bir parça özgürlüğü tecrübe etmek istiyordum... Kale duvarları beni Kerim’in yüzünü görmekten alıkoyduktan sonra... Aşk rüzgarlarının estiği o eşsiz pencereyi babamın öğrendiği gün... Merdivene tırmandım... Oradan uzandım, Kerim’le kaylûle vakti konuşacaktım. Ona mektuplarımı verdim. O da bana verdi mektuplarını. Babam öğrenince beni hapsedmeye karar verdi...”¹⁷⁷

Sevdiği adam Kerim’le buluşmak için gittiği otel de kapalı mekân olması yönünden anlatıcının yaşayacağı hüzne ve hayal kırıklığına işaret etmektedir.

“Otelin büyük lobisinde onu aradım... Beni bekliyor olacağını söyledi... Bana buluşma saatini de vermişti. Resim odasına kendimi attığımda zamanı durdurduğumu fark ettim... Saate baktım... Eyvah!.. Randevumuz saat onda imiş... Şimdi bir buçuk! Nasıl da geçmiş vakit?

¹⁷⁶ el-Osman, a.g.e., s. 87.

¹⁷⁷ el-Osman, a.g.e., s. 86-87.

*Mahvoldum... Gözlerim tek tek yüzleri gözden geçirerek gezindi.
Yok... Yok yüzler arasında Kerim'in yüzü yok..."¹⁷⁸*

Öyküde gerçek mekanlara yer verilmiştir. Mekân unsuru işlevsel bir konumdadır.¹⁷⁹

Anlatım Teknikleri:

Anlatma- Gösterme: Anlatma ve gösterme teknikleri iç içe birlikte kullanılmıştır.

"Geçen talihsiz gece... Bağırışlar, çekişmeler koptu. Bir karar vermem gerekiyor... Bir seçim yapmam gerekiyor. Bir kere bile olsa cesur olmam gerek. Hayatımı felç eden bu pıhtıyı atmam gerek... Bana hiçbir şey veremeyecek olan, bütün arzularımı öldüren bu adamı bırakmam gerek... Gündüzün terennümü ve gecenin yorgunluğu bana engel oluyor... Benim bir kadın olmama, bazı ihtiyaçları olan ve bu ihtiyaçları gerçekleştirmek isteyen bir kadın olmama o engel oluyor. Uzak bir kalede basit, narin bir şey olmamak için bu sessizliği yakmalıyım... Bir ağaç gibi olmalıyım... Üzerime güneş ışınları değmeli..."¹⁸⁰

Dramatik yöntem ile anlatma birlikte öyküyü güçlü kılmıştır.

*"Hatıralarım yeniden doğuyor... Titriyorum... Yerimde sakince oturmaya devam ediyorum. Ense kökümünden yarı bir baş ağrısı gelmeye başladı. Azar azar artıyordu. Beni çepeçevre saran bir ses... Duyuyorum onu... Biraz kendime geliyorum. Bu tek sığınağım... Gerçekler beni rahatlatıyor... **Niçin bir şey yapmak için kalkmıyorum?** Sıçradım... Fırçamı çektim ve renk paletlerimi aldım... Duvarda asılı tablolara göz gezdirdim. **İstediğim şeyi yapabileceğim yeri nereden bulacağım?**... Gözlerim yaşlı birine takıldı... Günün birinde cami kapısında gördüğüm bir yüz..."¹⁸¹*

Anlatma yöntemi öyküye hakimse de diyaloglar ile gösterme yöntemi kullanılmıştır.

*"Yüzüne tuhaf bir şekilde baktı... Uzun seneler ruhunu teslim etmiş olan avın tekrar canlandığına inanamıyordu. Ben de inanamıyordum. **İçimdeki bu meydan okuyuş nasıl ortaya çıktı? Hissetmeksizin nasıl yetiştirdi? Nasıl cesaret verdi ki benimle eyleme geçti? Bu şiddet, beni tahrik ediyor ve saldırıyorum sanki vahşi bir hayvan oldum o da titrek bir tavşan.***

- Çıkarsan boşarım seni.

¹⁷⁸ el-Osman, a.g.e., s. 91.

¹⁷⁹ Zeynelabidin Rüzgâr, "Erdal Öz'ün Öykü ve Romanlarında Yapı ve Tema", **Batman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi**, Batman, 2018, s.59.

¹⁸⁰ el-Osman, a.g.e., s. 89.

¹⁸¹ el-Osman, a.g.e., s. 83.

- Ah! Ruhumu boşamanı ne çok isterim.

- Yahut...seni öldürürüm.”¹⁸²

Yukarıdaki alıntılarda siyahlaştırılmış kısımlar gösterme, diğerleri anlatma tekniğinin örneğidir.

Tasvir: Öyküde yer alan betimlemeler güçlü bir anlatım dili oluşturmaktadır. Anlatıcının ruh durumu dikkate alınarak öznel tasvire yer verilmiştir.

“Mecbur kaldığım bu uzun ayrılık, aramızda mümkün olacak bütün sevgiyi yok etmişti... Fakat ben bütün kederleri yüklenmiş bir vaziyette bu acılardan uzaklaşmayı düşündüm bir an. Ormandaki ağaçların ormanı çepeçevre sarıp kuşatması gibi hayatımı saran, kupkuru dalları ile parça parça eden köklerine düşen yaprak yığınlarının nefes aldırmadığı ağaç gibi bana nefes aldırmayan o günlerimin her anına yerleşmiş bu yaşanmışlıkları alt üst etmeyi düşündüm... Bugün o yükü atacağım üzerimden... Gizli duygularım mütebessim yüzümün altında kalacak. Ahmaklığımın durgunluğumun karşısına çıkacağım. Bana merhametsiz bir şekilde ağır gelen bu acıyı sileceğim. Nereye düşüp nereyi aydınlatacağını bilen bir kıvılcım gibi yanacağım. İşte orada düşüncelerim bedenimi bırakıp gidecek...”¹⁸³

Anlatıcının ruhsal durumunu ifade etmede tasvir tekniği araç olarak başarılı bir biçimde kullanılmıştır. Genç kız otelde Kerim’i bulamayınca resim odasına gidişi ve yaşadığı hayal kırıklığı anlatılır. Genç kızın ruhsal durumuna göre aynı mekân başka bir gözle yeniden şekillenir.

“Sonra... Korkarak resim atölyeme döndüm... Her şey sönük... Duvardaki yüzler kör... Gözleri yok... Kulakları yok... Sağır. Dilsiz; ağızları yok, dilleri yok... Bana güzel gelen hiçbir şey yok... Kısa bir süre önce bedenimi uğurlayan yerime/koltuğuma oturdum. Sanki içinde iğneler vardı ve batıyordu... Henüz kurumamış tabloya baktım... Çizdiğim güneş nerde! Sabahtı... Bomboş gökyüzü matem elbisesi giymiş, güneş yüzünden yaşlar damlayan solgun aya dönüşmüş... Gözyaşları akıyor ve tabloyu batırıyor.”¹⁸⁴

Diyalog: Anlatma ve tasvir teknikleri arasında kısa diyaloglara yer verilmiştir. Öykünün geneli ele alındığında çok az kullanıldığı görülür.

“Danışma görevlisine yaklaştım? Gülümsedi... Neden gülümsediğini bilmiyorum... Arkasını döndü... Oda numaralarına bakarken elini çenesine götürdü... 503 numaralı odanın anahtarının yanında küçük bir kâğıt sarkıyordu... Uzun parmakları ile onu aldı ve bana verdi...”

¹⁸² el-Osman, **a.g.e.**, s. 85-86.

¹⁸³ el-Osman, **a.g.e.**, s. 81.

¹⁸⁴ el-Osman, **a.g.e.**, s. 92.

- Seni bekledi... Sonra sana bu kâğıdı bıraktı.

- Nereye gitti?

- Londra'daki işinin başına döndü. Bir gün dönecekti!"¹⁸⁵

İç Monolog: Bu teknik kahramanın iç dünyasını bize yansıtmaktadır. Konuşma dilinin doğallığı ve samimiyeti söz konusudur.¹⁸⁶

"İçimde haykırışlar yükseldi... Evet mi diyeyim! Yoksa geri mi çevireyim hayır diyerek! Duygularımın tesiriyle onunla mı gideyim? Yoksa ölümle hayat arasındaki bu incecik bağla mı kalayım? Yeniden doğabilir miyim? Yahut muhtaç olduğum ve önümde duran saadetimin mezarını mı açayım! Kerim nasıl geldi... Niçin aradı? Zaman bir nehir gibi bizi ayırmıştı... Bana birçok vaatte bulunan adamla beraber boğulup gittiğimiz nehir... Beni resim yapmaktan alıkoyan ve beni, bütün hayatımı kalesine hapseden... Duvar da asılı yüzlerin hatlarını unuttum... Eski evlerin izlerini de... Öyle ki babamın o kaleden önce yaptığı toprak evimizi de... Delilik mi ediyorum? Kendimi nehre atmalı mıyım? Yoksa aşkıyla yandığım hayat kaynağım Kerim'le mi gideyim?"¹⁸⁷

Geriye Dönüş: Öykü, okuyucun önüne konan bir sahne ile başlamaktadır. Anlatıcı genç kız karamsar bir atmosfer çizer. Başlangıçta ne olduğu tam olarak anlaşılamamakta böylece okuyucuda merak duygusu ortaya çıkmaktadır. Merak duygusu geriye dönüş tekniği ile aydınlatılmaktadır. Yapıcı geriye dönüş tekniğinin kullanıldığı öyküde anlatıcının merak edilen durumu açığa çıkmaktadır. Öyküde genç kızın mutsuz bir evliliği vardır. Mutsuz oluşunun sebebi âşık olduğu gençten uzak kalması ve başkasıyla evlendirilmesidir.

"Aşk rüzgarlarının estiği o eşsiz pencereyi babamın öğrendiği gün... Merdivene tırmandım... Oradan uzandım Kerim'le kayıtle vakti konuşacaktım. Ona mektuplarımı verdim. O da bana verdi mektuplarını. Babam öğrenince beni hapsedmeye karar verdi... Benden kurtulmaya... Benim yaşımda evlatları olan yaşlı bir adamla beni nikahlamaya... Anneleri o adamın nikahında hayata veda etmiş. Hastalıklarına rağmen ayakta kalmış.

Başka bir Zenda kalesi, buna razı gelerek evlendim. Bütün kalenin yıkılıp yok olacağını zannetmişim!"¹⁸⁸

Sonuç: Bu öyküde, genç kızın evliliğın esaretinden kurtularak gerçek aşkına kavuşma çabası anlatılmaktadır. Olay öyküsü olmasına rağmen genç kızın iç dünyasını aktaran hislere, düşüncelere ve durumlara geniş yer verilmiştir. Öyküde

¹⁸⁵ el-Osman, a.g.e., s. 91.

¹⁸⁶ Tekin, a.e., s. 289-290.

¹⁸⁷ el-Osman, a.g.e., s. 89.

¹⁸⁸ el-Osman, a.g.e., s. 87.

olay, genç kızın içinde bulunduğu durumu anlatan ilk bölümle başlamaktadır. Burada genç kız üzerindeki acı yükü atmak istemektedir. Ahmaklığının karşısında durduğuna ve nereye düşüp nereyi aydınlatacağını bilen bir kıvılcım gibi olacağına dair kararlılıkla terk edilmiş bir kapı önünde bulur kendini.

“Bugün o yükü atacağım üzerimden... Gizli duygularım mütebessim yüzümün altında kalacak. Ahmaklığımın, durgunluğumun karşısına çıkacağım. Bana merhametsiz bir şekilde ağır gelen bu acıyı sileceğim. Nereye düşüp nereyi aydınlatacağını bilen bir kıvılcım gibi yanacağım. İşte orada düşüncelerim bedenimi bırakıp gidecek... Mesafeleri yok edip bedenimin peşinden gideceğim... Ayaklarım yerden kesilecek... Beni buraya nasıl getirdiklerini bilmediğim güçlü kanatlarım var... Ve kendimi terk edilmiş kapının önünde buluyorum.”¹⁸⁹

Yukarıdaki alıntıda kızın düşüncelerini geride bırakıp bedeninin peşinden gideceğini söylemesi sevdiği adama kavuşma arzusunu ima etmektedir.

Öykünün giriş kısmında kızın kapı önünde beklemesi ile öykünün sonunda kızın otel kapısından çıkarak resim odasına dönüşü arasında ilişki kurulmaktadır. Sinematografik öğelerin kullanıldığı öykü, giriş bölümünde ifade edilen ‘kapı’ imgesi ile başka bir şekilde devam eder. Genç kız uzun zamandır açılmayan bir kapı önündedir. Burası onun resim odasıdır. Odanın duvarlarında geçmişine ait yüzlerin resimleri bulunmaktadır. Anılarını hatırlarken bir yandan da başka yüzleri tuvale aktarmaya devam eder. Sonra sabah aydınlığını resmetmeye başlar. Kızın, resim sanatıyla geçmişini daima canlı tutması acılarına tahammül gücü olur. Birden başka bir sahneye geçer okuyucu. Kocasıyla olan diyalogunda adamın genç kızın dışarıya, arkadaşlarıyla sohbet etmeye gitmesine izin vermediği görülür. Fakat giriş bölümünde ifade edilen kararlı duruşu ile kız kocasının tehdidine rağmen evden çıkar. Çıkmasının başka bir sebebi de Kerim’in dönüyor olmasıdır. Buradan kızın hatıralarına tekrar dönüş yapılır ve Kerim’le yaşadıkları aşk ve sonrasında babasının onu yaşlı adamla evlendirmesi anlatılır. Kızın Kerim’i sevdiği ve Kerim’in de onu unutmadığı anlatılarak öyküdeki şimdiye geçiş yapılır. Kız kerimle otelde buluşacaktır. Son kez resim odasına gider ve orada vaktin nasıl geçtiğini anlamaz. Buluşma saatini geçirmiştir. Kerim Londra’daki işine geri dönmüş ve kız hayal kırıklığı ile resim odasına dönmüştür. Umutları tükenmiş çabası boşa çıkmıştır.

¹⁸⁹ el-Osman, a.g.e., s. 81.

Öyküde dikkat çekilmek istenen nokta genç kızın sonu nasıl biterse bitsin bir çaba içinde olup duygularının peşinden gitmesidir. Genç kızın gelenek zincirini kıran cesareti ile aşkın peşinden gidiyor olması önemlidir.

Öyküde baba ve koca karakterleri ile geleneksel toplumda kadına bakış eleştirilmekte ve genç kızın kararlılığı ile güçlü kadın imgesi yaratılmaktadır. Öykünün sonu kapalı biter, yaşanan hayal kırıklığı güneşin ve ışığının anlamını yitirmesine sebep olur.

Öykünün başında ve sonunda güneş ve ışığı, sabah ifadeleri umudu temsil ederken, resim odasının kasvetli, karanlık oluşu, genç kızın karar verme aşamasındaki gece unsuru ise umutsuzluğun temsili olmaktadır.

“Sonra... Korkarak resim atölyeme döndüm... Her şey sönük... Duvardaki yüzler kör... Gözleri yok... Kulakları yok... Sağır. Dilsiz; ağızları yok, dilleri yok... Bana güzel gelen hiçbir şey yok... Kısa bir süre önce bedenimi uğurlayan yerime oturdum. Sanki içinde iğneler vardı ve batıyordu... Henüz kurumamış tabloya baktım... Çizdiğim güneş nerde! Sabahtı... Bomboş gökyüzü matem elbisesi giymiş, güneş yüzünden yaşlar damlayan solgun aya dönüşmüş... Gözyaşları akıyor ve tabloyu batırıyor.”¹⁹⁰

Öyküde zikredilen Zenda kalesi “The Prisoner of Zenda” isimli 1894’te Anthony Hope tarafından kaleme alınmış esere atıf konumundadır. Öyküde genç kız kendisini hem babasının hem de kocasının evinde Zenda kalesinde olarak görür. “The Prisoner of Zenda” adlı eserde kral, Roritanya denilen hayali bir ülkenin Zenda şehrinde yakınları tarafından hapsedilir. Bu anlamda genç kız da yakınları tarafından gerçekleştirilen bir çeşit hapis hayatı yaşamaktadır.

Öykü üslup açısından değerlendirildiğinde, eşsiz betimlemelerle ruh tahlillerinin yapıyor olduğu ve teşbih sanatı ile yazarın anlatım gücü karşımıza çıkmaktadır. Gerçekçi bir yaklaşımla genç kızın başından geçenler anlatılmıştır. Gerçeklik, yoğunluk ve vuruculuk öykünün temel özellikleri olarak zikredilebilir.

“Bu mekân daralmaya başladı... Sıkıyor... Elim kolum bağlı hissediyorum... Yüksek... Şiddetli bir rüzgâr esiyor... Önümde iğne deliği ya ona doğru koşup geçeceğim içinden ya böyle asılı kalacağım havada.

Kendimi ıslatıp delikten geçebilir miyim? Deliğe dönmek için gerçekten yoldaki işaretleri bulmaya gücüm yeter mi? Ve kendim oradan geçebilir miyim?

¹⁹⁰ el Osman, a.g.e., s. 92.

Güneş ve aydınlığı, pırıltılarını vermeye muktedir değil. Hüzün elbisesini çekmiş kapalı pencereler yeri aydınlatmaya izin vermiyor.

Gözlerimi kapatıyorum... Ve gözümün önüne yaşlı adam ve Rima'nın yüzü geliyor.”¹⁹¹

3.7. EL-MEDÎNE... EL-HULM (ŞEHİR... HAYAL)

Bir başlangıç yapmaya hazırlanan genç kız yanındaki arkadaşıyla zihni bir yolculuğa çıkar. Bu zihni yolculuk genç kızın hatıralarını muhatabına anlatmasıyla gerçekleşir. Kendisine dair geçmişin muhatabını endişelendirmemesini salık verir. Onu sevdiğini söylemekte ve kendisine eşlik ettiği -hayat yolculuğu- için ona müteşekkir olduğunu söylemektedir. “Şehir” metaforu genç kızın zihin dünyasını anlatan kelimedir ve anlatı iki şehrin el sallaması ile başlar. Genç kız bu şehirlerde gezerken çocukluk hatıralarına iner. Annesini, ilk aşk deneyimlerini, iç dünyasındaki gelgitleri aktarır. Onu en çok etkileyen olay annesinden ayrılmasıdır. Annesi kendisi için sıcacık bir kucak olmuştur daima. Buna karşılık babası sert bir kaya gibidir. Babasının katı tutumu genç kızın çocukluğunun sıcacık günlerini gölgede bırakmıştır. İki şehir olarak genç kızın anlattığı annesi ve babasıdır. Annesi ve babası arasında kalmıştır, ikisi arasında bir tercih yapmanın ızdırabını yaşamaktadır. Hâkim huzurunda annesini tercih eder. Babasının yüzü sapsarı kesilir fakat kız ve annesi kavuşmuştur. Yeni bir hayata tutunmayı ağaç imgesi üzerinden kurmaktadır. Genç kız gözlerini kapatır, etrafındaki yemyeşil yerleri, ağaçları, yapraklarını düşünür. Yeni hayatı için şehri baştan imar etmeye karar verir.

Anlatıcı: Yazar, anlatıcı olarak birinci tekil şahıs anlatıcı tipini tercih etmiştir. Okuyucu, anlatıcının zihin ve bakış açısının izin verdiği ölçüde olaylara şahit olmakta ve olay örgüsündeki kişileri, nesneleri onun verdiği ipuçlarıyla anlamaya çalışmaktadır.¹⁹²

“Yürüyüş sona erdi. Susuzluk ve yorgunluk... Şimdi oraya bakıyorum... Birbiriyle uyumsuz iki şehri keşif yolculuğu başlıyor...”¹⁹³

Yazar, metaforik anlatımlara ve hatıralarına yer vererek anlatıcıyı donanımlı kılmış ve gücünü artırmıştır.

“Sana bakıyorum... Ayaklarım kaskatı... İlk adımı bekliyorsun... İlk şehre doğru... Sonra ikinci şehre... Yanımdasın... Bana eşlik

¹⁹¹ el-Osman, **a.g.e.**, s. 92.

¹⁹² Tekin, **a.e.**, s. 47,48.

¹⁹³ el-Osman, **a.g.e.**, s. 95.

etmene memnun oldum... Beni sevmene... Bu riski alman sana zarar vermez... Elbette keyif alırsın... Dilimdeki düğümü çözeceğim... Geçen seneleri sana anlatacağımı söyledim, önümüzdeki yol kısa sürecek ve zevkli bir hal alacak.”¹⁹⁴

Kişiler:

Genç kız: Öyküde anlatıcıdır. Annesi ve babasının ayrılığından olumsuz yönde etkilenmiştir. İlk çocukluk döneminin bir kısmını annesinin yanında sonraki bölümünü babasının yanında geçirmiştir. Annesine özlem duymaktadır. Annesi ve babasının kişiliği, çevresi şehir metaforu üzerinden anlatılmaktadır. Bir yerde güzel şehir bir yerde ise kötü şehir vardır.

“İki şehir el sallıyor...”

- Korkuyor musun?

- Orada ne olduğunu bilmiyorum... Bilmemek korkunun babasıdır.

- Benimlesin, korkma bir şeyden... Seni sakinleştireceğim... Hafıza tetiğini çekeceğim, çocukluk yılları dökülecek... Bir kez yaşadığım gençlik yılları... Çevremizdeki dünyanın ateşi körüklendiğinde inen soğuk yağmur gibi... Onu söndürmeye çalışıyorum... Islanıyorum... Hissettiğim şey bir an kaburgalarımın inen bir kamçı gibi... Canımı yakıyor... Gökyüzüne varana kadar bu acıyı izhar etmeye istiyorum sesimle... Bunun için üzülüyümde... Vazgeçiyorum... Sıcak hapisneden kurtulup esen rüzgarla kaçmaya korkuyorum. Hafızam düşmanlık ediyor... Hatırlamıyorum...”¹⁹⁵

Annesine büyük bir tutkuyla bağlıdır. Çocukluğun altı yılını ayağındaki rahatsızlıkla geçirmiştir. Bunu çocukluğuna dair hatıralarını canlandırdığında görmekteyiz.

“Yıpranmış renkli bir bezle annemin ayağımı sardığı o gün... Komşu ve ahbablarına diktiği elbiselerden kalan birkaç çer çöp kumaş.

Onlardan biri ile provası vardı... Bir top elbise kumaşını kucakladı ve yüzüme baktı. Üzüntü ve pişmanlıkla şöyle dedi:

- Mesafe uzak...

- Evde kal anne

- Tek başına -kızı kastederek- olmaz ...

Annem yutkundu ve üzüntüyle şöyle dedi:

-Bütün yol seni taşımaya mecbur kalacağım.

¹⁹⁴ el-Osman, **a.g.e.**, s. 97-98.

¹⁹⁵ el-Osman, **a.g.e.**, s. 96.

O an onu çok seviyor olduğumu gördüm. Beni taşıyan çelimsiz vücuduna şefkatle baktım öyle ki altı senedir sürünen bir çocuksanız.”¹⁹⁶

Genç kız muhatabına geçmişini anlatırken ilk aşk tecrübelerinden paylaşımlarda bulunmakta ve burada anlatıcının sevgi ve aşk konusundaki görüşleri yansıtılmaktadır.

“Gerçek bir sevgili olamadım... Adam istiyor... Umurumda değil... Ama küçük kalp defalarca seviyor... Defalarca... Büyüdüğünde bir kez sevecek ve böylece sonsuz bir tabut olacak.”

- Ne oldu da bana böyle bakıyorsun?

- Aşkın ebedi mezar olduğunu mu söylüyorsun!

- Seni sevdim... Bu son kez... Demek istediğim... Sadece senin olarak öleceğim... Benim için sonsuza den sen varsın... Kızdın mı?

- Hayır... Sana bazı nasihatlerde bulunmam gerekiyor, çocuksun...

- Annem de böyle yapardı... Kafamın içinde yığın yığın biriken nasihat ve telkin tepeleri...”¹⁹⁷

Bundan hoşlanmıyorum... Beni sıkıyor... Büyüdüğümde arzu ve isteklerimi saran duygu yoğunluğunu hayal ettiğim aşkın doruklarından istifade etmeyi keşfettim. Yemyeşil emeller.

İlk aşkımda başarısız oldum... İkinci kez sevebilmenin ümidiyle yaşadım, üçüncü kez, dördüncü kez, mezarı hazırlayana kadar...

Ölmüş gibi mezar konusunda ısrarcısın.”¹⁹⁸

Genç kız babasına dair bilgiler vermekte ve babasının sert tutumunu şu ifadelerle aktarmaktadır:

“- Kız büyüdü... O seçecek...

Annem yalvarsa da yakarsa da gelebilecek cevapların hepsi için sert, keskin sesini sarf etti babam:

- Asla seçmeyeceksin... Ben seçtim... Onu yanımda götüreceğim.

Annemin kucağına sımsıkı sarıldım... Ne günlerdi! Ne haftalar! Ne aylar! Seçme zamanım ne vakit gelecek diye ne kadar bekledim bilmiyorum. Hâkimin sesi kulağıma gelmeden önce sessizlik denizine çarpıyordu:

- Anneni mi... Yoksa babanı mı istiyorsun?

¹⁹⁶ el-Osman, **a.g.e.**, s. 97.

¹⁹⁷ el-Osman, **a.g.e.**, s. 98.

¹⁹⁸ el-Osman, **a.g.e.**, s. 99.

Cevabımı bekleyen babamda kendi yüzümü gördüm... Bir tohumun yetişebilmek için kendisine ancak en uygun yeri seçecek olmasına olan güveni gibi, kendisinden emin annemin yüzü

Ve ben..."¹⁹⁹

Genç kıza arkadaşlık eden kişi: Genç kıza eşlik eden ve kızın sevgilisi olduğu düşünülen kişidir. Genç kızın geçmişine, hatıralarına dönmesini kolaylaştıran, ona sorular sorarak yardımcı olan bir dinleyici konumundadır. Yazarın önceki öykülerinde değindiği erkek tipine benzemez. Kıskaç olmayan medeni bir adam tipi örneği sergilenmektedir.

"Yüzüme bir yaprak düştü... Çekip aldım... Yaprğa bakıp düşündüm... Çizgileri pek düzgün.

- Bak Allah nasıl yaratmış bu yaprağı, çizgilerini nasıl düzgün çekmiş ve bu hayata göndermiş

- Yapraklar düştüğü zaman ölürlür.

"Düşen yaprakları yeniden hayata bağlıyordum... Bir adamı sevdiğim gün, gittiğim her yerde ağaç yaprakları topluyordum ve üzerlerine onun adını yazıyordum... Buluştuğumuz tarihleri... Kurusun diye bir kitabın arasına koyuyordum yaprakları... Çizgileri kayboluyordu ama yeşil rengi kalıyordu. İsim silinmiyordu."

- Nerede o yapraklar şimdi?

- Seni sevdiğim gün eski yaprakların hepsini yaktım.

- Bu yaprakları anı olarak bırakman mümkündü... Bir çeşit dekor gibi..."²⁰⁰

Genç adam her erkeğin fitratında olan kadın sevgisini yanında sevgilisi varken ifade etmekte bu anlamda rahat bir ilişki örneği sezdirilmektedir.

"-Sadece kadınları seviyorum ben.

-Bunda şaşılacak bir şey yok... Bu şarap şehri... Kadınlar... Kurşunlar...

-O şehrin kadınları... Kendilerine has güzellikleri var mı?

-Güzeller! Fakat vefasızlar, sarhoşluk anında beline hançeri saplayabilir. İçinde bir hazine olduğunu sanırsın."²⁰¹

¹⁹⁹ el-Osman, **a.g.e.**, s. 106.

²⁰⁰ el-Osman, **a.g.e.**, s. 102-103.

²⁰¹ el-Osman, **a.g.e.**, s. 104.

Anne: Çocuğunun ayağındaki sıkıntıdan dolayı onu bir an bile tek başına bırakmaya gönlü razı gelmeyen, yavrusuna karşı son derece şefkatli, merhametli klasik anne tipidir. Zorlukları göğüsleyen güçlü kadın örneğidir.

“Yıpranmış renkli bir bezle annemin ayağımı sardığı o gün... Komşu ve ahbablarına diktiği elbiselerden kalan birkaç çer çöp kumaş.

Onlardan biri ile provası vardı... Bir top elbise kumaşını kucakladı ve yüzüme baktı. Üzüntü ve pişmanlıkla şöyle dedi:

- Mesafe uzak...

- Evde kal anne

- Tek başına -kızı kastederek- olmaz...

Annem yutkundu ve üzüntüyle şöyle dedi:

- Bütün yol seni taşımaya mecbur kalacağım.

O an onu çok seviyor olduğumu gördüm. Beni taşıyan çelimsiz vücuduna şefkatle baktım öyle ki altı senedir sürünen bir çocuksanız.

Ona dedim ki:

- Bırak da yürüyeyim... Yanan yer çok acımıyor...

Bazı acılar adım attırmaz diye fısıldadığını duydum sanki.”²⁰²

Baba: Kızının velayetini vermek istemeyen, katı tutumuyla anlatılan baba tipidir. Şehir metaforuyla temsil edilen bir kimse de babadır. Bu şehir kötü gösterilmektedir. Anlatıcı genç kız bu şehirde yaşadıklarını okuyucuya hissettirir. Genç kız sevgilisi ile diyalog halindedir ve sevgilisine babayı ifade eden şehir güzel görünse de kız için durum böyle değildir.

“- Şimdi... Başka bir yere gözlerimizi çeviriyoruz... Ne görüyorsun?

- Allah Allah... Bu harika bir şehir!

- Tabi ki... Ebedi bir bitki gibi filizlenir... Neşeli bir kadın gibi kalkar... Diğerinden güzel olduğunu söyleme fakat o...

- Tamam... Farklıdır... O (şehir) sessiz ve sakin... Böyle olmaktan sıkılmışa benziyor fakat... Buna (diğer şehir) gelince, çığlık atıyor, feryat ediyor, merak uyandıracak kadar ilginç görünüyor.

- Sanki kâğıttan bir şehir... Kırılgan... Elimle dokunsam dağılıvereceğini düşünüyorum.

²⁰² el-Osman, a.g.e., s. 97.

- Ama cazip bir şehir... Kalabalık görünüyor... Gürültülü... Uyku nedir bilmiyor gibi...

- Rahat nedir onu da bilmiyor gibi.

Niçin önce bu sesli şehre girmiyoruz?

- Diğerini görmeden ölmek mi istiyorsun?

- Bu bir ihtar mı! Yoksa gerçek mi?

- Orada ölüm insanı gözleyip duruyor! Bir şey olsa ölsem seni kim taşıyacak? Kim örtecek üstünü, kim namazını kılacak?

- İnsanlar!

- Burada insanlar ancak kendilerini umursuyorlar! Ölüm mermiden çıkıp geliyor! Cesetler kaldırımlara örtü oluyor."²⁰³

Burada ilk şehir sessiz, sakin ve sessizlikten sıkılmış olan anneyi, gürültülü, şenlikli görünen fakat kimsenin kimseyi umursamadığı şehir ise babayı temsil etmektedir.

Diğerleri: Hâkim; kızın beklediği kararı açıklayan figürandır. Komşu adam; kızın çocukluk hatırasında okuldan dönerken komşularından birinin cenazesini görüp kalabalığa yaklaştığı sıra kendisini uzaklaştıran, kız uzaklaşmadığında da ona tokat atan kişidir. O da hâkim gibi figüran konumundadır.

"Suyla ıslanmış tahtaya uzanan bir ölüyü ilk kez gördüm orada... Okuldan dönüyordum... Caddenin adamlarla dolup taşıtığını gördüm. Ve hüznle... Evime giden yoldan yürümek istediğimde komşulardan biri ismimi söyleyerek seslendi:

- Başka yerden git.

Fakat merak bu söze kulaklarımı tıkamaya itti beni... Adımlarımı attım... Yaklaştım... Tahta sedye üzerinde komşumuzun cesedi beni şaşkına çevirdi. Beni bir telaş sardı, uzaklaşmamı emreden bir adamın elinden savrulan tokatla kendime geldim... Yüzüme şöyle bağırdı:

- Başka yerden git demedim mi sana, haydi evinize..."²⁰⁴

Zaman: Öyküde net bir zaman ifadesi bulunmamaktadır. Bununla beraber genç kızın arkadaşıyla olan diyalogları gün içinde imiş hissi uyandırır da anlatının gece vakti gerçekleşmiş olması da mümkündür. Çünkü öyküde genç kızın hatıralarına, zihin yolculuğuna gidilmektedir. Bu da herhangi bir zaman diliminde

²⁰³ el-Osman, a.g.e., s. 100.

²⁰⁴ el-Osman, a.g.e., s. 99.

olabilir. Bunun yanında öyküde bekleyişi, zamanın hızını ifade eden zaman kavramları şu şekildedir;

“O gün seni sevdiğim tarihi yazdım... Kaç gün geçti... Kaç ay... Kaç sene?”

“-Asla seçmeyeceksin... Ben seçtim... Onu yanımda götüreceğim.

Annemin kucağına sımsıkı sarıldım... Ne günlerdi! Ne haftalar! Ne aylar! Seçme zamanım ne vakit gelecek diye ne kadar bekledim bilmiyorum.”²⁰⁵

Anlatıcı bazı hatıralarını anımsarken başından geçen bir olayla zamanı ifade etmektedir:

“Yıpranmış renkli bir bezle annemin ayağını sardığı o gün... Komşu ve ahbablarına dikiği elbiselerden kalan birkaç çer çöp kumaş.”²⁰⁶

Mekân: Öyküde mekân anlayışı ağaç, şehir gibi imgeler ile güçlü hale getirilmiştir. Buradaki mekân anlayışı göze hitap etmekten çok hayal gücüne işaret etmektedir. Mekân kendisine bakan kişinin psiko-kültürel konumunu yansıtan bir aynadır. Anlatıcının hatıralarını aktardığı bölümlerde mekân bir ev, bir cadde olarak karşımıza çıkar.

“Ayaklarım ilk adımı attığında. Sessiz evimizin yanan ocağına bastım. Onu gömdükleri yer şimdi modern binaların altında... Bütün anılarımızı katletmişler... Geçmişimizi... Bize bir şey bırakmamışlar... Duvarlara serpilmiş hikayeleri yağmamışlar... Düşün geceleri yayılan tütsülerden kalanları yakmışlar... Bayram günleri yanan tütsüleri... Narin ayakların yanarken bile nefret etmediğim sobalarımızı söndürmüşler.”²⁰⁷

Yukarıdaki alıntıda görüldüğü gibi mekânın geçmiş ve şimdiki hali arasında mukayese yapılmakta ve yeni yapıların geçmişin izlerini sildiği dile getirilmektedir. Maziye olan özlemi ve yeninin getirdiği tahribatı anlatması açısından bu cümleler aynı zamanda eleştiri niteliği taşımaktadır.

Öyküde genç kızın aşk konusuna bakış açısını anlatan mezar kelimesini mekân temsili olarak görmekteyiz. Bu kelime kişinin duygu dünyasına işaret eden bir kısıtlama ve son olması açısından önemlidir. Burada mezar, dar bir mekânı böylece

²⁰⁵ el-Osman, **a.g.e.**, s. 106.

²⁰⁶ el-Osman, **a.g.e.**, s. 97.

²⁰⁷ el-Osman, **a.g.e.**, s. 96.

genç kızın daha önceki serbest ilişkilerinin sonlandığını göstermesi açısından zikredilmiştir.

“Gerçek bir sevgili olamadım... Adam istiyor... Umurumda değil... Ama küçük kalp defalarca seviyor... Defalarca... Büyüdüğünde bir kez sevecek ve böylece sonsuz bir tabut olacak.

- Ne oldu da bana böyle bakıyorsun?

- Aşkın ebedi mezar olduğunu mu söylüyorsun!

-Seni sevdim... Bu son kez... Demek istediğim... Sadece senin olarak öleceğim... Benim için sonsuza den sen varsın... Kızdın mı?

- Hayır... Sana bazı nasihatlerde bulunmam gerekiyor, çocuksun...

- Annem de böyle yapardı... Kafamın içinde yığın yığın biriken nasihat ve telkin tepeleri...

Bundan hoşlanmıyorum... Beni sıkıyor... Büyüdüğümde arzu ve isteklerimi saran duygu yoğunluğunu hayal ettiğim aşkın doruklarından istifade etmeyi keşfettim. Yemyeşil emeller.

İlk aşkımda başarısız oldum... İkinci kez sevebilmenin ümidiyle yaşadım, üçüncü kez, dördüncü kez, mezarı hazırlayana kadar...

- Ölmüş gibi mezar konusunda ısrarcısın.”²⁰⁸

Şehir metaforu öyküye hâkim olan mekândır. Burada mekân, anlatıcın zihin dünyasını yansıtmaktadır.

“İşte ilk şehir... Sessiz... Rüyalarda yer etmiş şehir. Ayakkabını çıkarabilirsin... Çıplak ayakla yürüyebilirsin böylece temiz yumuşak çimlere ve nemli toprağa dokunabilirsin... Yer yeşil bir şefkate bezendi... Kokusu taze sağılmış süt kokusuna benziyor. Bulutların kalbinde ortaya çıkan sancak gibi beyaz güvercinler uçuşuyordu gökyüzünde... Serinliğine rağmen çıplak uyuyabilirsin. Soğuğu asla hasta etmez... Hayallerin seni ısıtır. Sabahleyin tertemiz gökyüzünde gururla, özgürce barıştan yana kanat çırpıp güvercinlerin sesine uyanırsın.”²⁰⁹

Yukarıdaki alıntıda anne ve çevresini temsil eden bir betimleme vardır. Anne tasavvuru üzerinden güven, rahatlık ve ümitli bir gelecek algısı oluşturulmaktadır. Buna karşın baba tasavvuru, şehir metaforu üzerinden güvensiz, kaosun yaşandığı bir yer olarak yansıtılmaktadır.

“- O şehrin kadınları... Kendilerine has güzellikleri var mı?

- Güzeller! Fakat vefasızlar, sarhoşluk anında beline hançeri saplayabilir. İçinde bir hazine olduğunu sanırsın.

²⁰⁸ el-Osman, a.g.e., s. 98-99.

²⁰⁹ el-Osman, a.g.e., s. 100.

- Şarap! Bazen gamı kederi yok eder.

- Onu içeceksin... Ayıldığında parmaklarının çalınmış olduğuna şaşıracaksın belki de kendine gelemeyeceksin.

Orada bir anda zaman nehri patlar ve peşinden kırmızı kan akar!
Kadını unutursun... Şarabı da... Güzel dansları, ipek elbiseleri de.

- Silah alırım.

- Faydası olmaz! Dişlerinin, pençelerinin olması gerekir. Aniden gelen tehlikeyi savuran yumruğun olmalı..."²¹⁰

Anlatım Teknikleri:

Anlatma- Gösterme: Öyküde anlatma- gösterme tekniği bir arada kullanılsa da öykü bütününe değerlendirdiğimizde gösterme tekniğinin sıkça kullanıldığına şahit olmaktadır. Siyahlaştırılmış satırlar gösterme, diğerleri ise anlatma tekniğidir.

"Başka yerden git demedim mi sana, haydi evinize.

Fakat ayaklar beni taşııyordu. Kararmış korku içimdeki her şeyi susturdu... Adam bana merhametle baktı bu kez... Beni götürdü... O gün bir kız çocuk değildim... Bu taşıma küçük kız çocuğunun bedenini etkileyecek türdendi. Adamın tuhaf bir kokusu vardı... Ama hoştu kokusu... **Beni seven adamı hayal ettim o gün. O da beni hayal ediyordu. Bu korku dolu anın içinden sıyrıp aldı beni, güvenin olduğu yere... Tek başına bana ait olan şehre..."**²¹¹

Duygu yoğunluğu okuyucuya gösterme tekniği ile verilmektedir. Bu kişiler arası konuşmalarda şu şekildedir;

"Yüzüme bir yaprak düştü... Çekip aldım... Yaprğa bakıp düşündüm... Çizgileri pek düzgün.

-Bak Allah nasıl yaratmış bu yaprağı, çizgilerini nasıl düzgün çekmiş ve bu hayata göndermiş.

-Yapraklar düştüğü zaman ölürlər.

"Düşen yaprakları yeniden hayata bağılıyordum... Bir adamı sevdiğim gün, gittiğim her yerde ağaç yaprakları topluyordum... Ve üzerlerine onun adını yazıyordum... Buluştuğumuz tarihleri... Kurusun diye bir kitabın arasına koyuyordum yaprakları... Çizgileri kayboluyordu ama yeşil rengi kalıyordu. İsim silinmiyordu..."²¹²

²¹⁰ el-Osman, a.g.e., s. 104.

²¹¹ el-Osman, a.g.e., s. 99.

²¹² el-Osman, a.g.e., s. 102-103.

Tasvir: Bu öyküde tasvir tekniği, genç kızın iç dünyasını okuyucuya açıkladığı öznel tasvir olarak kullanılmıştır. Aynı zamanda betimlemeler okuyucuyu metne bağlamakta ve öykünün diline güç katmaktadır.

“Beni yere çalan rüzgâr gibi kuşatıyor etrafımı... Beni sarıyor... Resimler geliyor... Dönüyor... Ayaklarım yanıyor... Ağırlar... Annemi istiyorum dediğimde, seçim anında babamın yüzü taş kesildi... Buruştu... Son kan damlasını da kaybetti... Yaktığım yapraklar gibi alev alev bir yüz. Tabutuna uzanmış sarı bir ölü yüzü! Ve ağacın büyük yaprakları.”²¹³

Şehir metaforuyla anlatılan anne-baba ve ikisi arasında kalan kızın tercihi şu şekilde tasvir edilmektedir.

“Aralarındaki büyük farkı bilmeme rağmen iki yer (şehir) arasında bir seçim yapmak, uzun yıllar beni yetiştiren, bana dokunan iki yer arasında... İkisinin de toprağı var üzerimde, ağaçlarını yok eden böceklerle mücadele eden kuru toprağın nasıl olduğunu keşfettim. Çocukluğumun sıcak günlerini gölgeleyecek bir dal uzanmayacak ondan. Toprak daim bereketini, gök yüzünün arzuları üzerine her döküldüğünde iyiliğini tertemiz berrakça çıkarıyor... Seçmek! Zor lokma.”²¹⁴

Anlatıcının annesine kavuştuğu anın tasvirindeki ifade gücü okuyucuyu kendisine hayran bırakmaktadır.

Engel devam ediyor... Ben devam ediyorum... Ve sen yaklaşıyorsun... Beni bağrına basmak için bütün dünyadan kaçacak gibi olduğunu hissediyorum... Soluk soluğa ağlıyorsun... Göz bebeğinde asılı kalan çirkin kareleri siliyor göz yaşı... Ve çektiğim o gecenin endişesini.”²¹⁵

Diyalog: Anlatıma doğallık kazandıran, düşünce ve felsefelerin yansıtılması²¹⁶ açısından öyküde geniş bir yere hâkimdir.

“- Annem yutkundu ve üzüntüyle şöyle dedi:

- Bütün yol seni taşımaya mecbur kalacağım.

O an onu çok seviyor olduğumu gördüm. Beni taşıyan çelimsiz vücuduna şefkatle baktım öyle ki altı senedir sürünen bir çocuksanız.

Ona dedim ki:

- Bırak da yürüyeyim... yanan yer çok acımıyor...

²¹³ el-Osman, **a.g.e.**, s. 108.

²¹⁴ el-Osman, **a.g.e.**, s. 107.

²¹⁵ el-Osman, **a.g.e.**, s. 108.

²¹⁶ Tekin, **a.e.**, s. 278.

Bazı acılar adım attırmaz diye fısıldadığını duydum sanki.

İçimden yüksek bir sesle şöyle diyordum sanki:

- Hayır... doğrusu acılar insanı koşturur... Ağrıyan yerimize her bastığımızda onu öldürmüş oluyoruz...oradaki hisler kayboluyor böylece yürüyoruz...aldırmıyoruz...bu yolu yürüyeceğim. Fakat annemin omzu taşıdı beni...vardığımızda beni indirdi ve sessizce şöyle dedi:

- Allah kimseye muhtaç etmesin seni.”²¹⁷

Bir başka diyalog örneği de şu şekildedir:

“ Sanki kâğıttan bir şehir... Kırılgan... Elimle dokunsam dağılıvereceğini düşünüyorum.

- Ama cazip bir şehir... Kalabalık görünüyor... Gürültülü... Uyku nedir bilmiyor gibi...

- Rahat nedir onu da bilmiyor gibi.

- Niçin önce bu sesli şehre girmiyoruz?

- Diğerini görmeden ölmek mi istiyorsun?

- Bu bir ihtar mı! Yoksa gerçek mi?

- Orada ölüm insanı gözleyip duruyor! Bir şey olsa ölsen seni kim taşıyacak? Kim defnedecek, kim namazını kılacak?

- İnsanlar!

- Burada insanlar ancak kendilerini umursuyorlar! Ölüm mermiden çıkıp geliyor! Cesetler kaldırımlara örtü oluyor.”²¹⁸

Geriye Dönüş: İnsan, bilinci sayesinde geçmişe ve geleceğe ait bir varlıktır. Öyküde yapıcı geriye dönüş tekniği kullanılmıştır. Yapıcı geriye dönüş bir olay veya kahraman hakkında okuyucuya net bilgi vermek için tercih edilir.²¹⁹ Genç kız geçmişindeki bazı hususları netleştirmeye çalışmakta ve sonrasında buna göre bir seçim yapmak istemektedir.

“ ‘Düşen yaprakları yeniden hayata bağlıyordum... Bir adamı sevdiğim gün, gittiğim her yerde ağaç yaprakları topluyordum... Ve üzerlerine onun adını yazıyordum... Buluştuğumuz tarihleri... Kurusun diye bir kitabın arasına koyuyordum yaprakları... Çizgileri kayboluyordu ama yeşil rengi kalıyordu. İsim silinmiyordu.’

Nerede o yapraklar şimdi?

Seni sevdiğim gün eski yaprakların hepsini yaktım.”²²⁰

²¹⁷ el-Osman, **a.g.e.**, s. 97.

²¹⁸ el-Osman, **a.g.e.**, s. 100-101.

²¹⁹ Tekin, **a.e.**, s. 256

²²⁰ el-Osman, **a.g.e.**, s. 103.

Anlatıcının öykü başında gizlenen duyguları bu teknik ile açığa vurulmaktadır.

“İçimde işler birbirine karışıyor, allak bullak oluyor, seçmem gerek... Tuzlu göz yaşlarıyla ıslanmış dudaklarım arasından... Bekleme sırasında kucağında oturduğum annemin göz yaşları, kararın çıkması gerek.

Ayrılma anı... Seçme anı... Son karar... Bunu ben söyleyecektim. Çok zor bir tecrübe oldu.”²²¹

Otobiyografik: Bu yöntemde anlatıcı birinci tekil kişidir. Anlatan ve anlatılan aynı kişidir. Anlatıcının bakış açısı okuyucuya yansır.²²²

“ ‘Çocukluk günlerimi ilk kez sevdim. Sevdığım adama karşı nasıl davranacağımı henüz bilmiyordum. Bakışlar... Utanma... Sonra yine bakışmalar... Gülümseme... Sonra yine bakışmalar... Ve titrek parmakların buluşması... Sonra bakışmalar yine ve her buluşmada avucuna sıkıştırdığım, okul harçlığımla aldığım renkli kağıtlara yazılmış kısa mektuplar... Sonra yine bakışmalar... Kalpleri okşayan temenniler... ilk tecrübesi için sevgilin kollarına uzanan bir vücut... Başka bir haliyle aşkı tanımak... Fakat olması mümkün değil... Nerde buluşacağız? Nasıl? Ne zaman? İnsanların gözleri yakalamak için anları kolluyor.

Gerçek bir sevgili olamadım... Adam istiyor... Umurumda değil... Ama küçük kalp defalarca seviyor... Defalarca... Büyüdüğünde bir kez sevecek ve böylece sonsuz bir tabut olacak.’ ”²²³

Leitmotiv: Öyküde kullanılan şehir, ağaç metaforu sıkça zikredilmektedir. Geçiş cümleleri ve kıyas anlatımlarında şehir, geleceğe dair umut anlatımında ağaç metaforu kullanılmıştır.

“Yürüyüş sona erdi. Susuzluk ve yorgunluk... Şimdi oraya bakıyorum... Birbiriyle uyumsuz iki şehri keşif yolculuğu başlıyor...”²²⁴

Öykü, yukarıda zikredilen bölümle başlamakta devamında yeni bir anlatıma geçerken yine şehir kelimesi ile geçiş gerçekleşmektedir.

“İki şehir el sallıyor...

- Korkuyor musun?

- Orada ne olduğunu bilmiyorum...”²²⁵

²²¹ el-Osman, **a.g.e.**, s. 106.

²²² Tekin, **a.e.**, s. 271.

²²³ el-Osman, **a.g.e.**, s. 98.

²²⁴ el-Osman, **a.g.e.**, s. 95.

²²⁵ el-Osman, **a.g.e.**, s. 96.

Öykünün sonunda taze bir başlangıç yaparak geleceğe ümit ifadesi ağaç metaforuyla sağlanmaktadır.

“Göz kapaklarımı kapatıyorum... Etrafımızdaki yeşil alanları yok ediyorum... Geniş gövdeli ağacı... Yapraklarını... Çoğu şeyi... Sana soruyor gibiyim... Bu ne?

Kısık sesle şöyle diyorsun:

-Bize şehirleri gösterdin... Ağaç dikmeliyiz... Ağaçlar...

-Öyleyse... Dönmemize karar veriyorsun

-Kesinlikle... İnsanlarımıza anlatacaklarımız var. Şehrimizi baştan yapabiliriz.”²²⁶

Sonuç: Bu öyküde annesi ve babası arasında tercih yapmak mecburiyetinde kalan bir kızın iç dünyası ve yaşadığı seçim sürecinin zorluğu anlatılmaktadır. Öykü bir belirsizlik ile başlar bu belirsizlikte okuyucunun tutunabileceği dal “*Birbirleriyle uyumsuz iki şehri keşif yolculuğu başlıyor.*” cümlesidir. Okuyucu öykünün giriş bölümünde şehir kelimesi ile adeta bir tuzağa çekilmekte yazar tarafından anlatılması beklenenin gerçek anlamda bir şehir olduğunu zannetmektedir. Fakat öykünün sonraki safhalarında anlatıcının hatıraları, şehir kelimesinden kastedilenin başka bir şey olduğu hissini oluşturmakta ve sona doğru şehir ifadesinden kastın anne-baba olduğu anlaşılmaktadır. Böylece okuyucu sona geldiğinde tekrar başa dönmekte ve o cümleyi hatırlamaktadır. Öykü tekil bakış açısı ile sunulmuştur. Genç kızın zihni yolculuğu anne ve babayı şehir metaforu üzerinden değerlendirmesi, kızın gözünden olay ve duyguları aktarması bu bakış açısını göstermektedir. Öykü bir belirsizlikle başlamıştır ve sahnede genç kızla konuştuğu kişi vardır. Genç kızın bir muhatabının olması ve ona sorular yöneltmesi öyküde birinci tekil kişiden kaynaklanan dar anlatımın olumsuz yönlerini ortadan kaldırmaktadır.

Bir durum öyküsüdür. Genç kızın tercih konusunda yaşadığı güçlük anlatılmaktadır. Öyküde yazarın kelime seçimleri son derece özenlidir. Bağlantıları oluşturmada bu kelime tercihi öyküye sinematografik bir özellik katar. Anlatıcı hafızasını zorlamakta ve geçmişi aydınlatmaya çabalamaktadır. Bu tarz anlatımlarda geçiş etkisi kelime seçiminin ne derece özenli olduğunu okuyucuya göstermektedir.

“- Hafızam şimdi fırsatım benim... Sen de benimlesin... Buraya yazıyorum... Senin yanına... Güçlü bir hafızan var mı?

²²⁶ el-Osman, a.g.e., s. 108-109.

- Öyle olduğunu söylerler.

- Öyleyse... Anlaştık. Bir gün beni kaybedersen o zaman hikâyeden çıkarırsın. İnsanlara bunu söyle... Her şeyi bilmelerini istiyorum. Bak...

- Orada tam olarak ne var?

- Her şeyi bileceksin... Burada ve orada ne olduysa... Sonra nerde uyuyacağını nerde kalacağını ve yaşayacağını seçeceksin... İlk **adımı atmadan** bir şey sorma.

"Ayaklarım **ilk adımı attığında**. Sessiz evimizin yanan ocağına bastım. Onu gömdükleri yer şimdi modern binaların altında... Bütün anılarımızı katletmişler..."²²⁷

Kelime seçimiyle yazar, öyküde şimdi ile geçmiş arasında köprü oluşturma konusunda ve okuyucuyu bir sahneden diğerine götürmede çok başarılıdır.

"- İlk aşkımda başarısız oldum... İkinci kez sevebilmenin ümidiyle yaşadım, üçüncü kez, dördüncü kez, **mezarı** hazırlayana kadar...

- Ölmüş gibi **mezar** konusunda ısrarcısın.

"Suyla ıslanmış **tahtaya uzanan bir ölüyü** ilk kez gördüm orada... Okuldan dönüyordum... Caddenin adamlarla dolup taşıtığını gördüm. Ve hüznle... Evime giden yoldan yürümek istediğimde komşulardan biri ismimi söyleyerek seslendi:

- Başka yerden git.

Fakat merak bu söze kulaklarımı tıkamaya itti beni... Adımlarımı attım... Yaklaştım... Tahta sedye üzerinde komşumuzun cesedi beni şaşkına çevirdi. Beni bir telaş sardı, uzaklaşmamı emreden bir adamın elinden savrulan tokatla kendime geldim..."²²⁸

Yukarıdaki alıntılarda görüleceği üzere anlatıcı hatıralarında geçmişi ele alırken bugünü de değerlendirmektedir. Buna ilaveten hafıza ve mekân unsuru arasında sıkı bir ilişki olduğunu sezdirmektedir.

"Ayaklarım **ilk adımı attığında**. Sessiz evimizin yanan ocağına bastım. Onu gömdükleri yer şimdi modern binaların altında... Bütün anılarımızı katletmişler... Geçmişimizi... Bize bir şey bırakmamışlar... Duvarlara serpilmiş hikayeleri yağmamışlar... Düşün geceleri yayılan tütsülerden kalanları yakmışlar... Bayram günleri yanan tütsüleri... Narin ayakların yanarken bile nefret etmediğim sobalarımızı söndürmüşler..."²²⁹

Öyküde kültürel unsurlar anlatıcının hatıraları arasında okuyucuya sunulmuştur. Doğu kültüründe kız erkek ilişkilerindeki sınırlama, düşün, bayram gibi

²²⁷ el-Osman, **a.g.e.**, s. 96.

²²⁸ el-Osman, **a.g.e.**, s. 99.

²²⁹ el-Osman, **a.g.e.**, s. 96.

özel günlerde tütsü yakılması, cenaze merasimlerinde kadınların geride tutulması gibi gelenek ve toplumu yansıtan ifadelerle yer verilmiştir.

“Sonra bakışmalar yine ve her buluşmada avucuna sıkıştırdığım, okul harçlığımla aldığım renkli kağıtlara yazılmış kısa mektuplar... Sonra yine bakışmalar... Kalpleri okşayan temenniler... İlk tecrübesi için sevgilin kollarına uzanan bir vücut... Başka bir haliyle aşkı tanımak... Fakat olması mümkün değil... Nerde buluşacağız? Nasıl? Ne zaman? İnsanların gözleri yakalamak için anları kolluyor.”²³⁰

Öyküdeki teşbihler ve nostaljik anlatım üslup açısından anlatıyı güçlendirmiş ve anlatıcının duygusal durumunu okuyucuya yansıtmıştır.

“Eğer zamanın bir yüzü olsaydı taştan daha katı olurdu... O an babamın yüzü zamandan daha da sert oldu. Beni parça parça eden kılıçtan daha da sert... Bu sertlik beni annemin şefkatinden ayırıyor, yaralıyken beni taşıyan o omuzdan... Sonrasında bana yürümeyi öğreten.”²³¹

Öykü geneline bakıldığında her yerde bir mücadele söz konusudur. Bu mücadele kimi yerde yazarın önceki eserlerinde değindiği kadın erkek arasındaki güç mücadelesi iken kimi yerde eski ile yeni mücadelesi, hayat ölüm mücadelesi şeklindedir. Öyküdeki bu çatışma durumları kullanılan güven- güvensizlik, huzur-savaş, hayat- ölüm, açlık-tokluk, aşk-ihanet, sessizlik-gürültü, dost, vefa- vefasızlık vb. kavramlarla dile getirilmiştir.

“- Geniş bir gövde bütün yaprakları taşıyor... Belki binlerce... Milyonlarca yaprak... Kim bilir... Sayalım mı?

- Beni gerçekte şaşırtan şey sayısı değil... Ahenkleri... Bütün bu yapraklar o gövdeden güç ve gıda umuyor... Merak ediyorum... Niçin bu dünya tek bir gövdeyi bir arada tutmuyor!

- Temenni... Gerçekleşmesi uzak bir temenni... Sen birbirinden farklı iki şehri gördün mü:

Sakin... Gürültülü... Barışın hüküm sürdüğü... Savaşın hâkim olduğu... Kim bilir! Bu şehri henüz anlatmadı bana.

- Oraya gireceksin...ve kendini göreceksin.”²³²

Öyküde ironi oluşturan zıt kavramlar da göz ardı edilmemelidir. Hayat- ölüm konusu yaprağın düşüşü üzerinden dile getirilirken sonsuz hayat yine yaprağın kuruması, ölümü ile olmaktadır.

²³⁰ el-Osman, **a.g.e.**, s. 98.

²³¹ el-Osman, **a.g.e.**, s. 105-106.

²³² el-Osman, **a.g.e.**, s. 103.

"Yüzüme bir yaprak düştü... Çekip aldım... Yaprğa bakıp düşündüm... Çizgileri pek düzgün.

-Bak Allah nasıl yaratmış bu yaprağı, çizgilerini nasıl düzgün çekmiş ve bu hayata göndermiş.

- Yapraklar düştüğü zaman ölürler.

*'Düşen yaprakları yeniden hayata bağlıyordum... Bir adamı sevdiğim gün, gittiğim her yerde ağaç yaprakları topluyordum...Ve üzerlerine onun adını yazıyordum... Buluştuğumuz tarihleri...kurusun diye bir kitabın arasına koyuyordum yaprakları... Çizgileri kayboluyordu ama yeşil rengi kalıyordu. İsim silinmiyordu.'*²³³

Anne-baba arasındaki kopukluk şehir metaforu ile anlatılırken bir yandan da anlatıcının gözünde dünya algısı ve eleştirisi gerçekleşmektedir.

*"Faydası olmaz! Dişlerinin, pençelerinin olması gerekir. Aniden gelen tehlikeyi savuran yumruğun olmalı... Silahın işi ise kolay... Orada insanların çekişmelerinden faydalanan silah tüccarları var. Ne vakit bir ceset düşse kurşun yaparlar... Ne vakit bir şehir yansa silah yaparlar."*²³⁴

İnsanlar arasındaki anlaşmazlıklar, sınıf farkları, çatışmalar ve bunların kaybettirdikleri ile durumun iyiye çevrilmesi ağaç metaforuyla aktarılmaktadır.

"- Kuru yaprakları muhafaza etmek, düzeltmek kolay değil.

- İnsanı da öyle, hepsinin bir tabiatı var, mizacı var, hayalleri var.

- Gerçekten sınıfları düzeltseler yer yüzünün her tarafını barış kaplasın diye... Şu ağaca bak.

- Geniş bir gövde bütün yaprakları taşıyor... Belki binlerce... Milyonlarca yaprak... Kim bilir... Sayalım mı?

- Beni gerçekte şaşırtan şey sayısı değil... Ahenkleri... Bütün bu yapraklar o gövdeden güç ve gıda umuyor... Merak ediyorum... Niçin bu dünya tek bir gövdeyi bir arada tutmuyor!"

Özet olarak öykü ilk okuyuşta kendini okuyucuya açmamakta sonlara doğru kendisini belli etmektedir. Bu yönüyle kurgunun sağlamlığına ve yazı işçiliğinde yazarın ne kadar başarılı olduğuna tanıklık etmekteyiz. Bunun yanında özellikle üzerinde durulması gereken hususlardan biri de öykünün felsefi zeminini temsil eden estetik ifadelerin öyküdeki olay akışıyla başarılı bir şekilde mezcilmesidir.

"Ona dedim ki:

- Bırak da yürüyeyim... Yanan yer çok acımıyor...

²³³ el-Osman, a.g.e., s. 102-103.

²³⁴ el-Osman, a.g.e., s. 105.

Bazı acılar adım attırmaz diye fısıldadığını duydum sanki.

İçimden yüksek bir sesle şöyle diyordum sanki:

- Hayır... Doğrusu acılar insanı koşturur... Ağrıyan yerimize her bastığımızda onu öldürmüş oluyoruz... Oradaki hisler kayboluyor böylece yürüyoruz... Aldırmıyoruz... Bu yolu yürüyeceğim. Fakat annemin omzu taşıdı beni... Vardığımızda beni indirdi ve sessizce şöyle dedi:

- Allah kimseye muhtaç etmesin seni.”²³⁵

Yukarıdaki alıntı aynı zamanda anlatıcının hayata karşı duruşunu temsil etmekte ve okuyucuya zor zamanlarda nasıl hareket edileceğine dair bir mesaj niteliği taşımaktadır.

Öykü belirsizlikle başlamış ve yine başka bir belirsizlikle sonlanmıştır. Son bölümde genç kızın konuştuğu kişinin annesi mi yoksa sevgilisi mi olduğu net değildir? Yeni bir başlangıç hem annesiyle hem de sevgilisiyle olabilir. Burada yazar okuyucunun zihnine soru işareti bırakmakta ve istediği sonu yazması için kalemini okuyucuya uzatmaktadır.

“Göz kapaklarımı kapatıyorum... Seninleyim...Etrafımızdaki yeşil yerlere dönüyorum... Geniş gövdeli ağaca... Yapraklarına... birçok şeyi sana soruyor gibiyim... Bu ne?

Kısık sesle şöyle diyorsun:

- Bize şehirleri gösterdin... Ağaç dikmeliyiz... Ağaçlar...

- Öyleyse... Dönmemize karar veriyorsun

- Kesinlikle... İnsanlarımıza anlatacaklarımız var. Şehrimizi baştan yapabiliriz.”²³⁶

3.8. LÂ YESLİHU Lİ'L-HUBB (AŞKA UYMUYOR)

Yeni boşanmış bir kadın trafik işaretlerinin olduğu yerde bir adamla göz göze gelir. İkisi de bu sırada araç kullanıcısıdır. Bu kısacık bakışma onları bir an durdurur. O sırada kadın önceki evliliğinin izlerini unutmak istemekte ve yeni bir başlangıç için heyecanlanmaktadır. Kadının eski evliliği beş sene sürmüştür. Bu süreçte kocası kısır olduğu için çocuk sahibi olamamıştır. Bu sebeple çocuk özlemi çekmektedir. Yeni bir başlangıcın kendisine bu hediye (çocuk) verebileceğini düşünür ve umutlanır. Fakat daha sonra böyle bir adım atmaktan geri durur. Bunda toplumdaki erkeğin kadına bakışı etkili olmaktadır. Kadın, kendisini dış görünüşü için değil gerçekten nitelikli

²³⁵ el-Ösman, a.g.e., s. 97.

²³⁶ el-Ösman, a.g.e., s. 108-109.

olduğu için beğenecek sevecek bir adam tahayyül eder. Bu sırada trafik işaretlerinin olduğu yerde karşılaştığı adam kendisiyle ısrarla görüşmek istemektedir. Kadın bu ısrara karşılık vermek ister ama önceki yaşantıları ve toplumundaki erkek algısı görüşmeyi kabul etmesine engel olur. Öykü kadının içinde yaşadığı duygusal ve fikri dalgalanmaları anlatmaktadır.

Anlatıcı: Öykü birinci tekil kişi (ben) anlatıcı ile kaleme alınmıştır. Öyküde anlatıcı kadın aynı zamanda anlatılan kişidir. Onun yaşamının bir parçası kendi bakış açısıyla verilmektedir. Bu sayede anlatılanlar gerçekçi bir nitelik kazanmaktadır.

“Trafik işaretlerinin olduğu yerde karşılaştı bakışlarımız... Güzel gözleri vardı... Keskin bakışlı şahin gözleri. Avının olduğu yere dikkatle bakıp derin düşüncelere dalmaya alışmış gözler. Bütün sevgileri yüklenmiş bir nazarla dikkatle baktı bana. Bir gülümseme ile karşılık verdim.”²³⁷

Kişiler:

Kadın: Öykünün ana kahramanıdır. Zor bir evlilik yaşamış kocasının zorbalığına beş sene tahammül etmiş sonra boşanmaya karar vermiştir. Boşanma davasını açar. Kocasının boşanmamak için direnmesine rağmen mahkemede kocasını sevmediğini ve bunun ayrılmak için yeter sebep olduğunu açıkça ifade etmesi açısından cesur bir karakterdir. Gerçek sevgiyi, aşkı aramaktadır. Buna ilaveten çocuk hasreti ile yanmaktadır. Boşanmasına neden olan itici güç kadının evlat sahibi olma arzusudur. Yeni bir başlangıç yapmak istemesinin temelinde çocuk sahibi olma duygusu yatar. Bu yüzden karşılaştığı adamla görüşmek ister fakat onun da diğer erkekler gibi olduğu kanısına varır ve görüşmeyi kabul etmez.

“Evet istiyorum. Beş sene yetti. Ben bir kadınam ve çocuğumun yüzünü okşamak benim hakkım. Seninle beraberken yaşadığım türlü zorlukları unutturmak için gelmiş olsa bile.

Nikahını bedenime zerk edilen zehir gibi boşaltıyordu. Kendi kendimi yiyordum, çocukların yüzünü her yerde görüyordum, anneleri kıskanıyor, suçları yokken onlara kıskanarak ve şefkatle bakıyordum, çocukların bakışlarına âşık olduğum halde onlardan mahrum kalmak benim kaderim mi?”²³⁸

Kadının kocası: Kadına şiddet uygulayan, erkek cinsinin üstün olduğu görüşünde olan karakterdir. Bir erkek olarak karısının dava açıp boşanmak istemesi onu deliye çevirir. Boşanmak istememesinin asıl sebebi kısır olduğunun ortaya

²³⁷ el-Ösman, a.g.e., s. 113.

²³⁸ el-Ösman, a.g.e., s. 114.

çıkacak olmasıdır. Hâkimin kararına karşı çıkmış ve mahkemede saygısızlıkta bulunmuştur. Burada kocanın dar görüşe ve basmakalıp düşüncelere sahip bir karakter olduğunu anlamaktayız. Aynı zamanda karısının içinde olduğu vaziyeti anlamak istemeyen bencil tutumu olan bir şahıstır. Bu yönüyle okuyucunun hiddetini üzerine çekmektedir.

“Çocukların yüzlerine olan tutkum ve sevgi dolu bakışlarım onlara değdiğinde dişlerinin altında öfkesini (kocas) ezdiğini biliyordum. Etime dişlerini geçirir gibi öfkeli bakışları oluyor ah ediyordu ve ben korkuyordum. Bakışlarımı değiştiriyor memnuniyeti için uğraşıyorum. Onun evde bu durumu işlediğim bir suça çevireceğini ve tereddüt etmeden saçlarımı yolup beni döveceğini biliyordum.”²³⁹

Koca karakteri karısının kendisinden ayrılmasını hazmedememekte ve onu tehdit etmektedir:

“Avukata çok para verdim... Sinirlerim bozuldu, rahatım bozuldu, hâkim kararını açıkladığında her şeyi unuttum, bir serçe gibi yeniden doğduğumu hissettim ve uzaklara kanat çırpacaktım. Fakat o arkamdan koştu ve yüksek sesle beni tehdit etti:

- Seni öldüreceğim... Arabamla üzerinden geçeceğim. Sana hayatı zindan edeceğim.”²⁴⁰

Trafik işaretlerinde karşılaşılan adam: Kadınla karşılaşma noktası trafiktir. Bakışları ile muhatabını etkilemiş devamında görüşmek istediğini ifade etmiştir. Görüşme konusunda ısrarcı bir şahıstır. Anlatıcının gözünden kişinin alelade biri olduğu anlaşılmaktadır. Bütün kadınları etkileyebilecek bakışları olduğu, kadına değer vermeyen bir yapıda olduğu anlatılmaktadır. Daha çok anlatıcı (kadın) nın iç dünyasını, duygularını ve insan, adam tasavvurunu ortaya çıkarmasını sağlayan figüran konumundadır.

“Şahin bakışlarını gözlerimin içine dikti. Ona bir fırsat vereyim mi? Kendime bir fırsat vereyim mi?

Hayır.

Gözlerini sabitledi. Kendinden emin gözler. İçinde ısrar, içinde “Bana karşı koyacak bir kadın yok, sen de diğer kadınlar gibisin.” diyen sözler vardı.

Değersiz diğer kadınlar gibi mi olmalıyım? Kemikleri dahi eriten o gözlere kendimi teslim mi etmeliyim?”²⁴¹

²³⁹ el-Osman, **a.g.e.**, s. 114-115.

²⁴⁰ el-Osman, **a.g.e.**, s. 117.

²⁴¹ el-Osman, **a.g.e.**, s. 123.

Zaman: Öyküde zamanı ifade eden kelimeler çokça kullanılmıştır. Anlatıcı, bunu kimi zaman geçmişe dönük bir hatırasını anlatırken kimi zaman da geleceğe dair bir imada bulunurken yapmaktadır. Kocası ile boşanma süreçlerinin uzun sürdüğünü öyküde geçen “aylar önce” ifadesinden anlamaktayız. Buna ilaveten henüz yeni boşanmıştır. Trafikte karşılaştığı kişi, boşanmanın üzerinden beş gün geçtikten sonra anlatıcının tesadüf ettiği kişidir.

“Sadece aylar önce, acı bir yaşanmışlığın hapsinden kurtulmuş benim gibi bir kadını cezbedecek gözleri olduğunu mu düşünüyor? Daha beş gün önce, boşandığı kocasının kendisini takip ettiğini, intikam peşinde olup kendisini yere sereceğinden korkan bir kadın olarak ancak sinirlerine hâkim olabilmış ve aracını kullanabilmiş (birini mi cezbedecek)?”²⁴²

Anlatıcı, öyküde bir bölümden diğerine geçerken de zaman unsuruna yer vermektedir.

“Aylar geçti. Zor geceler beni zorluyor, bir defasında beni zavallı bir kediye çeviriyor ve nazıkçe konuşuyorum onunla... Beni serbest bırakmasını rica ediyorum, başka bir defa yırtıcı bir kaplana dönüşüyor ve pençelerini onun etine geçirip bağıırıyorum...”²⁴³

Kocasının şiddetinden uzak durmaya çalıştığını ve üzerindeki tesirin büyüklüğünü yine kullandığı zaman ifadesi ile okuyucuya hissettirmektedir.

“-Seni öldüreceğim... Arabamla üzerinden geçeceğim. Sana hayatı zindan edeceğim.

Gizlendim! Aylar aylarca, dediğini yapmasından korkuyordum, evliliğimiz süresince bana çocuk yüzü göstermeyen, karanlık bir şekilde beş senemi çalan adamın uzak olduğunu düşündükten sonra ömrümü ziyan etmesinden korktum.”

Öykünün başka yerlerinde zaman imgesi geceleyin, o gün, o saat gibi ifadelerle yer verilerek kullanılmıştır.

Mekân: Öykü dış mekân ile aktarılmaya başlanmaktadır. Bu da yeni boşanmış bir kadın olarak anlatıcının özgürlüğe kavuştuğunu ifade etmesi açısından önemlidir. Trafik işaretlerinin olduğu yerde bir karşılaşma olur ve bu iki kişi araçlarını yol kenarına çekerler. Yol kelimesi, olayın yolda başlamış olması yeni bir hayatın, yeni bir başlangıcın olacağı hissiyatını bizlere verir.

²⁴² el-Osman, **a.g.e.**, s. 113.

²⁴³ el-Osman, **a.g.e.**, s. 116.

"Evet, çocuk yüzü... Trafik işaretlerinin olduğu yerde karşılaştığım adamın yüzü değil... Fakat o dik dik baktı..."

*Sevgiyle, tutkuyla, hayalle baktı... Ona gülümsedim, karşılıklı mutlu olduk. Daha sonra beni arabasına alıyor...Duruyor...Ve duracağımı düşünüyor ve aracımı kaldırıma park edip kolayca yanına geçiyorum benim için kalbi heyecanlanıyor."*²⁴⁴

Öyküde geçen bir başka mekân ise mahkeme salonudur. Mekânın kapalı bir yer olması hem güven duygusuna hem de yaşanan sıkıntıya işaret etmektedir. Kadın boşanma davasının neticesine göre güven duygusunu ve korkuyu aynı anda yaşamaktadır. Bu tedirginliği gösterme açısından mahkeme salonuna yani karar verme mekanına özellikle yer verilmiştir.

"Hâkim kararını açıkladığında bağırdı:

-Hayır... Boşamıyorum senin hükmün de neymiş.

Hâkim sinirleri bozulmuş bir halde ona kötü kötü baktı ve:

*-Dava kapanmıştır... Ayrılmanıza karar verilmiştir."*²⁴⁵

Öykünün sonunda kadın yeni biriyle tanışmaktan vazgeçer, evindedir. Mekânın verdiği huzuru şu şekilde ifade etmektedir.

"Kendimi toparlayacağım. Mekânın sıcaklığına sokulacağım. Güzel gözlerini kovacağım.

*O günü unutmaya çalışacağım... O saati... Ve güzel bir uyku çekeceğim."*²⁴⁶

Anlatım Teknikleri:

Anlatma- gösterme: Anlatma yöntemi tekniği öykünün girişinde ve öyküdeki geçiş bölümlerinde kullanılmıştır.

*"Trafik işaretlerinin olduğu yerde karşılaştı bakışlarımız... Güzel gözleri vardı... Keskin bakışlı şahin gözleri..Avinin olduğu yere dikkatle bakıp derin düşüncelere dalmaya alışmış gözler. Bütün sevgileri yüklenmiş bir nazarla dikkatle baktı bana. Bir gülümseme ile karşılık verdim. Damla damla dökülen o bakışlardaki tatlılığı hissettim. Yüzümü canlandırmak istiyor, fakat ben hayal kırıklığına uğradım... O da öyle, bütün ateşini püskürten bir bakışla ince ince baktım ona."*²⁴⁷

²⁴⁴ el-Ösman, **a.g.e.**, s. 117.

²⁴⁵ el-Ösman, **a.g.e.**, s. 113-114.

²⁴⁶ el-Ösman, **a.g.e.**, s. 123.

²⁴⁷ el-Ösman, **a.g.e.**, s. 113.

Yukarıda örneklendirilen bazı öykü kesitlerinden anlaşılacağı gibi öyküde birinci tekil şahıs anlatıcı tipinin yapısından kaynaklanan gösterme yöntemi kullanılmıştır ve olaylar okuyucu tarafından birinci elden görülmektedir. Sık diyalog kesitlerinin olması da gösterme tekniğinin gücünü okuyucuya tattırmaktadır.

“Bir gün kelepçelerimi kırmaya karar verdim. Ona şunları söyledim yüksek sesle:

-Boşa beni.

Dedi ki:

-Ancak rüyanda görürsün.

Dedim ki:

-Dava açacağım.

Bana erkek olduğunu hatırlatarak şöyle dedi:

-Hakkını asla vermeyeceğim... Alıkoyacağım, ayaklarını birbirine dolayacağım ve sen mahkeme koridorlarında hayal içinde harap olacaksın.

Kin dolu bir şekilde:

-Senden nefret eden bir kadını kabul edecek misin, seni reddeden bir kadını?

Gururla şöyle dedi:

-Beni reddetmezsin. Çünkü ben erkeğim. Ben karar veririm, seni tutarım... Yahut reddederim.

-İtibarın şerefın ne olacak?

-Budur şerefın itibarın anlamı. Kadın reddedemez. Siz kadınlar istediğimiz zaman değiştirdiğimiz ayakkabılar gibisiniz.”²⁴⁸

Tasvir: Öyküde bu tekniğe çok az yer verilmiştir.

“Aylar geçti. Zor geceler beni zorluyor, bir defasında beni zavallı bir kediye çeviriyor ve nazikçe konuşuyorum onunla... Beni serbest bırakmasını rica ediyorum, başka bir defa yırtıcı bir kaplana dönüşüyor ve pençelerini onun etine geçirip bağırlıyorum... Fakat o soğuk kanlılıkla söylediklerimi sineye çekiyor, zayıflığıma acıyor. Çektiğimi hoş görüyor ve sanki bu onun bağıını çözecek tek vesile.”²⁴⁹

²⁴⁸ el-Osman, a.g.e., s. 115.

²⁴⁹ el-Osman, a.g.e., s. 116.

Diyalog: Öyküde geniş yer kaplayan anlatım tekniklerindendir. Akıcılığı artıran bir unsur olmuştur.

“Alo ...

Kimsiniz?

Trafik işaretlerinin olduğu yerde karşılaştığınız kişi.

Sonra ne oldu?

Size gülümsedim, siz de bana güldünüz.

Madem yüzünüze gülmüşüm niçin beni aradınız?

Sizi beğendim.

Ben sizden hoşlanmadım... Asla hoşlanmam.”²⁵⁰

Geriye dönüş: Dar anlamda geriye dönüş tekniği açıklayıcı ve destekleyici unsur olarak kullanılmıştır. Kadının medeni durumu ile ilgili aktarımlarda karşımıza çıkmaktadır.

“Sadece aylar önce, acı bir yaşanmışlığın hapsinden kurtulmuş benim gibi bir kadını cezbedecek gözleri olduğunu mu düşünüyor? Daha beş gün önce, boşandığı kocasının kendisini takip ettiğini, intikam peşinde olup kendisini yere sereceğinden korkan bir kadın olarak ancak sinirlerine hâkim olabilmiş ve aracını kullanabilmiş (birini mi cezbedecek).”²⁵¹

Kocasının şiddetini hatırladığı zamanı ve boşanma sonrası süreci anlatırken de anlatıcı bu teknikten istifade eder.

“Gizlendim! Aylar aylarca, dediğini yapmasından korkuyordum, evliliğimiz süresince bana çocuk yüzü gösteremeyen karanlık bir şekilde beş senemi çalan adamın uzak olduğunu düşündükten sonra ömrümü ziyan etmesinden korktum.”²⁵²

Otobiyografik: Öyküde anlatan ve anlatılan aynı kişidir. Okuyucunun ilgisi anlatıcının iç dünyasında yoğunlaşmaktadır. Anlatıcı kişinin bakış açısı ve zihin dünyasına şahit olmaktadır, diğer kişilere bakışımız yine bu kişi üzerinden gerçekleşmektedir.

“Bir adama ihtiyacım var, gerçek bir adama, içindeki vahşi ve hayvani duygularıyla uyuşmayan bakışları olan bir adam. Giydiğim

²⁵⁰ el-Osman, **a.g.e.**, s. 118.

²⁵¹ el-Osman, **a.g.e.**, s. 113.

²⁵² el-Osman, **a.g.e.**, s. 117.

ufak tefek parçalardan beni soyutlayıp sadece bir kere görmekle beni hoş bulmayacak bir adama.

Fakat! Nerede bu adam? Erkeklerin çoğu aşka uygun değiller.

İstediğim adamın belli özellikleri olmalı. Beni korkutmayan bakışlarının olmasını istiyorum. Yumuşak yonca bakışları olsun. Beni içine alan, bana saygı duyan utangaç bakışları olsun. Ah! Böyle bir adam var mı?”²⁵³

İç Monolog: Anlatıcıyı pasif bir konumda gösterse de onun psikolojik yapısını ortaya koymaktadır. İç dünyasındaki duygusal değişim ve dönüşümün yansıtması açısından önemlidir.

“Şahin bakışlarını gözlerimin içine dikti. Ona bir fırsat vereyim mi? Kendime bir fırsat vereyim mi?

Hayır.

Gözlerini sabitledi. Kendinden emin gözler. İçinde ısrar, içinde “Bana karşı koyacak bir kadın yok, sen de diğer kadınlar gibisin.” diyen sözler vardı.

Değersiz diğer kadınlar gibi mi olmalıyım? Kemikleri dahi eriten o gözlere kendimi teslim mi etmeliyim?

Fakat gözleri güzel.”²⁵⁴

Buna başka bir örnek olarak öyküdeki doğal konuşma hali anlatıcının görüşlerini şu şekilde aktarmasına yardımcı olur.

“Güzel gözlü adam. Onu tanımıyorum. Beni kötü tecrübeleri art arda yaşamış bir kadın olarak buluşmaya davet ediyor. O da beni tanımıyor. Etrafımdaki bütün erkekler kurt ve atmaca gibiyken bir adamla görüşmeye cesaretim var mı?”²⁵⁵

Sonuç: Kadının sosyal ve psikolojik yönünü konu edinen öyküde yaşanan kaygı, umut ve umutsuzluk durumları üzerinde durulur. İnsanın sosyalleşme gereksinimi doğal yapısının bir gereğidir. Sosyalleşmenin bir türü de evlilik bağı ile kurulan ilişkilerdir. Bireyin olumsuz yaşam tecrübeleri sosyolojik ve psikolojik olarak insanı etkilemektedir. Öyküde boşanma olayının gerçekleşmesi boşanma sonrasında kadının, önceki ilişkilerini olumsuz yönde etkiler yani evli olduğu dönem kurduğu ilişkiler bağına ve çevresine karşı mesafeli durmasını zorunlu kılar. Kadında sosyal bir kaygı oluşturur.

²⁵³ el-Ösman, **a.g.e.**, s. 122-123.

²⁵⁴ el-Ösman, **a.g.e.**, s. 123.

²⁵⁵ el-Ösman, **a.g.e.**, s. 121.

“Gerçekten bir arkadaşına ihtiyacım var... Geçip giden aylar boyunca dosta özlem duyan ayaklarımı tuttum. Birçok arkadaşım izimi kaybetti. Her şeyle ilgileniyordum. Boşandıktan sonra evliyken kurduğum ilişkilerin birçoğunu kaybettim. Kadınlar bana selam vermiyor. Hepsi ellerinden kocalarını alacağını zannediyor... Adamlarsa şiddetli arzularıyla nefes nefese kalmış var gücüyle beni takip eden bir kurda dönüyorlar.”²⁵⁶

Öyküde karar verme süreci ve insanın iç dünyasında denge sağlama durumu anlatılmaktadır. Kadın kararlığı üzerinde durulmakta ve erkek egemen bir toplumda verilen hak mücadelesi örneği sunulmaktadır.

“Bir gün kelepçelerimi kırmaya karar verdim. Ona şunları söyledim yüksek sesle:

-Boşa beni.

Dedi ki:

-Ancak rüyada görürsün/hayal edersin.

Dedim ki:

-Dava açacağım.

Bana erkek olduğunu hatırlatarak şöyle dedi:

Hakkını asla vermeyeceğim... Alıkoyacağım, ayaklarını birbirine dolayacağım ve sen mahkeme koridorlarında hayal içinde harap olacaksın.”²⁵⁷

Öyküde değinilen bir başka husus insanın umut ve umutsuzluk arasında kalmasıdır. Umut kişiyi harekete geçiren ve iyi olma duygusu veren bir hal olmasına karşılık umutsuzluk güven duygusu yoksunluğundan kaynaklanmaktadır.

“Ya ben!

Yardım bekleyen basit bir dilenci mi olayım?

Bir adama ihtiyacım var, gerçek bir adama, içindeki vahşi ve hayvani duygularıyla uyumayan bakışları olan bir adam. Giydiğim ufak tefek parçalardan beni soyutlayıp sadece bir kere görmekle beni hoş bulmayacak bir adama.

Fakat! Nerede bu adam? Erkeklerin çoğu aşka uygun değiller.

İstedğim adamın belli özellikleri olmalı. Beni korkutmayan bakışlarının olmasını istiyorum. Yumuşak yonca bakışları olsun. Beni içine alan, bana saygı duyan utangaç bakışları olsun. Ah! Böyle bir adam var mı?

²⁵⁶ el-Osman, **a.g.e.**, s. 120.

²⁵⁷ el-Osman, **a.g.e.**, s. 115.

*Şahin bakışlarını gözlerimin içine dikti. Ona bir fırsat vereyim mi?
Kendime bir fırsat vereyim mi?*

Hayır.”²⁵⁸

Yukardaki alıntıda görüleceği üzere kadın nazarında erkek tasavvuru üzerinde durulmaktadır. Kadının sadece cinsel bir obje olmadığı, bunun yanında birçok erkeğin kadın algısının yanlış olduğu bilgisi anlatıcı üzerinden yazarın vermek istediği mesajlar arasındadır. Birçok erkeğin kadını özellikle de hoşlanacağı, evleneceği kadını tercih ederken dış görünüşüne önem verdiği, kadının iç dünyası ile ilgilenmedikleri, kişiyi seçkin kılan birtakım özelliklerin gölgede kaldığı konusu eleştirilmektedir. Yine öyküye başlığını veren “aşka uymuyor” ifadesi erkeklerin dünyasını, algısını göstermesi açısından dikkatle seçilmiştir. Bu anlamda kadın imgesi yüceltilmiş ve kadının toplumda kazanmaya çalıştığı hak mücadelesi, aşk konusuna bakışı, yüzeysel özelliklerin insandaki derin hususiyetlere asla değişilemeyeceği sezdirilmiş ve okuyucuya gerçek hayatta insan tasavvuru hakkında net bilgiler aktarılmıştır. Bunun yanında aile kavramı ele alınmış çocuk sahibi olmak isteyen bir erkek ve bir kadının yine toplumsal açıdan durumları değerlendirilmiştir.

“Son olarak mahkemeye sığımdım, benimle dalga geçti... Fakat avukat beni rahatlattı.

-Sana engel olmak istiyor o, fakat sen davayı kazanacaksın.

Yüzüme avaz avaz bağırdı:

-Benim kısır olduğumu söyleyip erkekliğine helal getireceksin!

Şöyle söyledim:

-Kendini benim yerime koy... Ne yapacaktın?

Hindi gibi kabarmadan önce ağzını açtı ben tamamladım cümleyi:

-Muradına ermek için ikinci bir kadınla evleneceksin.

Söylemini yumuşatarak:

-Fakat seni boşamayacağım seni tutacağım nikahımda.

-Senden gelen iyilik ve şefkat... Nikâhında kalamam senin. İkinci bir evlilik bana reva görülüyor... Hangi musibet bu şekilde bize reva görüldü! Neden bedel ödüyoruz?”²⁵⁹

Öykünün tek kadın karakter ve iki erkek karakter üzerinden anlatılması, kadının haklı ve dik bir duruşu olması yanında erkeklerin bağnaz düşünceli, sathi

²⁵⁸ el-Osman, **a.g.e.**, s. 122-123.

²⁵⁹ el-Osman, **a.g.e.**, s. 116.

varlıklar olarak gösterilmesi hem bir gerçekliğe işaret etmekte hem de yazarın feminizmle ilgili görüşlerine dair okuyucuya bir soru işareti bırakmaktadır.

Geleneksel toplumlarda nikah kavramının gücü gösterilmekte ve bu bağın bazen hiç çözülemeyecek bir kördüğüm haline geldiği ve insanları mutsuz ettiğinin de üzerinde durulmaktadır. Nikah ve boşanma gibi konular erkeklerin tekelinde gibi görünse bile öyküde mahkeme sürecinin anlatılması kanunun yüceliğini göstermesi açısından önemlidir. Fakat burada dikkat çeken başka bir detay da şudur ki mahkeme aylarca sürmüş kadın istediği halde erkek boşanmak istemediği için süreç uzamıştır. Son olarak mahkemede hâkimin davayı kadın lehine kapatması erkeği deliye çevirmiş ve mahkeme önünde hâkime kafa tutan, kanun tanımaz bir koca imajı yinelenmiştir. Burada şu soru zihinlere takılmaktadır: Kadının kocasından şiddet görmesi bir yana kocası kısır olduğu için çocuk özlemi çeken bir kadının bu hakkını iade etmek için mi boşanma gerçekleşmiştir?

İki erkek gözünden kadının değeri anlatılmaktadır. Beraberinde toplumda dul kadın olmak ve kadının kadına karşı zorbalığı da işlenmiştir. Toplumun boşanmış kadına mesafeli olması ve ondan şüphe duyması, kadının yalnızlığa itilmesine sebep olmuştur. Buna rağmen öyküdeki kadın karakter son derece akıllıdır, etrafını sorgular başına geleceklerden korkmadan hareket eder.

“Gerçekten bir arkadaşına ihtiyacım var... Geçip giden aylar boyunca dosta özlem duyan ayaklarımı tuttum. Birçok arkadaşım izimi kaybetti. Her şeyle ilgileniyordum. Boşandıktan sonra evliyken kurduğum ilişkilerin birçoğunu kaybettim. Kadınlar bana selam vermiyor. Hepsi ellerinden kocalarını alacağımı zannediyor... Adamlarsa şiddetli arzularıyla nefes nefese kalmış var gücüyle beni takip eden bir kurda dönüyorlar.

Beni içine çeken bir boşlukta yaşadım öyle ki kâinatta tek başıma olduğum hissine kapılacaktım neredeyse. Kendi sesimden başka bir ses duymuyordum. Tutulamayan zayıf ince ipler dışında ve zapt edilemeyen kementler dışında bir şey görmüyorum. Sanki bir gün sağlam bir ipe tutunacağım. Beni tercih edip örtecek, etrafımı saracak ve güven verecek bir ipe.”²⁶⁰

Yine yukarıdaki cümle geçen “Beni tercih edip örtecek, etrafımı saracak ve güven verecek.” ifadesi kadının bilinçli sevmeye eyleminin olduğunu göstermekte ve kadını okuyucu gözünde yüceltmektedir. Dış görünüş, para ve bunun gibi maddesel

²⁶⁰ el-Ösman, a.g.e., s. 120.

unsurlar değil gerçek aşkın tercih sebebinin “sağlam ip” ifadesinden anlaşılacağı üzere güven ve merhamet duygusu olduğu sezdirilmektedir.

Şu ifadeler kadının duygu yoğunluğunu yönetmesi açısından dikkat çekmektedir. Kadının değersiz olmaktan ya da öyle algılanmaktan uzak durması ile öykü sonlanır. Burada toplumsal açıdan değerlendirme değil bizzat kişinin iç dünyasındaki değere atıf vardır.

“Değersiz diğer kadınlar gibi mi olmalıyım? Kemikleri dahi eriten o gözlere kendimi teslim mi etmeliyim?

Fakat gözleri güzel.

Güzel kelebeğin kanatları ne kadar kırılğan.

Kendimi toparlayacağım. Mekânın sıcaklığına sokulacağım. Güzel gözlerini kovacağım.

O günü unutmaya çalışacağım... o saati... ve güzel bir uyku çekeceğim.”²⁶¹

Yazarın hayata bakış açısı gerçekçidir. İnsanın iç dünyasının olumlu olumsuz yönlerini anlatır. Çözümleme esnasında üzerinde durulan sosyal şartlar anlatıcı diliyle aktarılmıştır. Akıcı, sade bir dil kullanmasının yanında, ifade gücü yüksek anlatımlara da yer vermiştir. Teşbihin gücünden yararlanılmış ve bu öyküdeki gerginliği tasvir etmede öne çıkmıştır.

“Keskin bakışlı şahin gözler, Avının olduğu yere dikkatle bakıp derin düşüncelere dalmaya alışmış gözler.”²⁶²

“Çocukların yüzlerine olan tutkum ve sevgi dolu bakışlarım onlara değdiğinde dişlerinin altında öfkesini(kocası) ezdiğini biliyordum. Etime dişlerini geçirir gibi öfkeli bakışları oluyor ah ediyordu ve ben korkuyordum.”²⁶³

Yazar dıştan içe gitmekte, zaman ve mekânı belirtirken kadının yaşadığı psikolojik duruma yer vermektedir. Öykünün sonunda geçen “*Güzel kelebeğin kanatları ne kadar kırılğan*” ifadesi ile yazar kadın fitratının inceliğine, güzelliğine ve narinliğine işaret eder.

²⁶¹ el-Ösman, **a.g.e.**, s. 123.

²⁶² el-Ösman, **a.g.e.**, s. 113.

²⁶³ el-Ösman, **a.g.e.**, s. 114-115.

3.9. DAKKÂTU'L-MATAR (YAĞMUR TIPIRTILARI)

Paris'e okumak için giden doğu kökenli bir Arap kızının (Nevvar) gözünden doğu-batı farkı, kadın-erkek eşitsizliği- kadınlar üzerindeki toplumsal baskı, gurbet ve yabancılık gibi konulara değinilmektedir.

Paris'in soğuk havasında yürüyen kız, yürürken gördüklerini aktarmakta, yağan yağmurun seyri ile zihin dünyasındaki hareketliliği yansıtmaktadır. Yağmur hızlandıkça onun da adımları hızlanır ve aynı şiddetle zihninden geçen düşüncelerin, konuşmaların da hızı artar. Yağan yağmurla birlikte bir takım köhnemiş yanlış düşüncelerin de yok olup gitmesini temenni eder. Paris şehrinin kalabalık olması ve bu kalabalıkta yitip giden birçokları gibi kendisinin de zaman zaman kaybolduğunu düşünmektedir. Soğuk havada tuttuğu şemsiyenin, rüzgârın etkisiyle elini çekiştirmesini, ayrılırken abisinin elini çekip bırakmasına benzetir ve yolculuk esnasında kendisine sıkıca tembih ettiği sözleri hatırlar; okumak gayesi ile gittiğini, fırsatı iyi değerlendirmesi gerektiğini, doğulu olduğunu her daim hatırında tutmasını, Arap olduğunu, adet, gelenek ve göreneklerini unutmamasını iştir. Bir Arap olarak batılı bir gence gönül vermesi olanağını düşünür ve yine abisinin aklını başına alması için sıkı sıkı boynuna sarılışını hatırlar. Buradan kadınların doğu toplumundaki değersizliğine geçer ve nafaka, miras gibi haklarından mahrum bırakılmalarını eleştirir. Derken her zamanki gibi gazete aldığı büfeye yönelir, raflardaki gazete görüntülerine bakar, erotik içerikli birçok görüntü ona rahatsızlık verir. Eline bir Arap gazetesi alır sayfalarını çevirir. Savaş haberleri, ölüm dolu haber yığınlarındaki paramparça olmuş kadın ve çocuk görüntüleri onu derinden etkiler. Başka bir sayfa çevirir ve orada şık giyimli gülen insanları ve yalan haberleri görür. Sonra yine yolcuğu aklına gelir veda ederken yaşadığı burukluk hâlâ tazedir, toprağını özlemektedir. Fakat özlem duyduğu toprakların düzenini sevmez ve kendisinin çöle bırakıldığını fakat Paris'in serin havasında yettiğini düşünür. Özgür olmayı arzu etmekte hatta hayallerine bile gölge düşüren gelenek algısından tamamen kurtulmak istemekte gönlünce birini sevmenin ihtimalini düşünmektedir. Sonra gözleri vitrinlere takılır ve oradaki basit parçalara iliştiren yüksek fiyatlar içini daha da çok üşütür ve soluğu sıcak bir kahvehanede alır. Çay alıp bir masaya geçer. Gözlerini kapatıp çayını yudumladığında dudakları gülümser ve gözünü açtığında karşısında birini (Nizam) görür. Karşısındaki kişi tıpkı kendisi gibi doğu kökenlidir, Arap'tır. Gurbette kendi dilini konuşan birine tesadüf etmesi hoşuna gider ve aralarında bir münasebet, yakınlık, akrabalık duygusu oluşturur. İki kişi mekândan çıkar ve dışarıda bir miktar yürürler.

Bu esnada konuşurlar, Nizam uzun zamandır Paris'te olduğunu, ailesini göremediğini ve vatanını çok özlediğini belirtir. Nitekim Paris'te yaşadığı hayat şartları zordur ve bu zorluğu Nevvar'la paylaşır. Kendisi gibi birçok kimsenin olduğunu söyler. Ve bu esnada fakir olup çalışmak zorunda kalan Nizam ile maddi imkanları geniş olan Nevvar'ın problem anlayışı üzerinde durulur. Nizam'a göre para sıkıntılarının çoğunun üstesinden gelmeye yeter güçtür. Fakat Nevvar paranın insanı sıkıntı ve meşakkatlerden korumadığını ifade eder. Ve Nizam'ın yaşadığı zorluklara karşılık özgürlüğünü kazanmış olmasını hatırlatır. Kendisi dilediği gibi bir erkek arkadaşla gezememekte ve özgürlük sıkıntısını doğrudan yaşadığını belirtmektedir. Kendisini gözetleyen bir sürü gözün abisine haber uçuracağı korkusunu taşıdığını söyler. Buna karşılık Nizam kendisiyle konuştuğu için onu cesur olmakla taltif eder ve kendine güvenen ve akli başında biri olarak korku yaşamasına gerek olmadığını söyler. Ama yine de ailesinin Nevvar'ı okumak için Paris'e göndermelerine şaşırır. Nevvar'ı korkmadan karşı durması için cesaretlendirir ve kendi dünya görüşünü oluşturması gerektiğini salık verir. Nizam müsaade isteyerek elini uzatır ve tokalaşırlar. Yağmur yağmaya devam etmektedir ve bununla akıp giden su damlaları ile kendisinin geçmişten getirdiği korkuları, yanlış duyguları silmeye karar verir. Geleceğe dair adımlarının önünde set olacak karanlığı aydınlatmak için ışığa uzanan bir sayfa açmaya kararlıdır.

Anlatıcı: Öyküde birinci tekil şahıs anlatıcı tipi tercih edilmiştir. Anlatıcı çevresini, çevresindeki kişileri, duygu ve düşünceleri bizzat görmekte ve okuyucuya aktarmaktadır. Bu şekilde anlatının sunulması ve sahne algısının uyandırılması gerçeklik duygusunu artıran bir unsur olmuştur.

*"Paris'in havası yüzüme vuruyor. Kâh okşuyor yanağımı kâh sert bir tokat oluyor. Soğuk soğuk ciğerlerime giriyor. Sabır ve ümit kokularıyla yumuşacık."*²⁶⁴

Kişiler

Nevvar: Doğu kökenli bir Arap kızıdır. Okumak için Paris'e gider. Öyküde ana karakterdir ve öykü onun ağzından aktarılmaktadır. Varlıklı bir ailenin kızı olduğu anlaşılmaktadır. Yetiştirdiği geleneği ve kültürel yapıyı beğenmez ve eleştirir. Özgür olabilmeyi arzu eder. Dilediği kişiyle görüşüp konuşmayı ve ailesinin kendisi üzerindeki egemenliğine son vermesini ister. Geçmişinden gelen korkular onu kolay

²⁶⁴ el-Ösman, a.g.e., s. 127.

kolay bırakmaz. Kadınlar konusunda ikinci sınıf muamele canını sıkar ve Arap kültüründeki erkek egemen baskıyı reddeder. Kadınların haklarının gasp edildiğini düşünür. Geçmişten getirdiği kötü ve katı düşüncelerin hepsinin yağmurla akıp gitmesini, kaybolmasını temenni eder. Yaşadığı Paris'te bir nebze de olsa özgür olduğunu düşünmektedir. Buna rağmen yabancı olduğu için de bir taraftan yalnızlık hissiyatı hakimdir. Kendi dilini konuşan biri ile karşılaşınca sevinir ve hiç tanımadığı halde konuştuğu kişiye karşı bir samimiyet duygusu yaşar.

Nevvar özgür olmayı önemseyen, kadına karşı katı tutumu yüzünden Arap kültürünü eleştiren bir karakterdir. Arap dünyasında yaşanan savaş vb. durumların üzüntüsünü derinden hissetmekte ve yaşadığı şehir Paris üzerinden doğu-batı mukayesesini yapmaktadır. Cesur ve azimli bir genç kız olan Nevvar kendi şahsiyetini, geleceğini oluşturma konusunda kararlı bir yapıdadır.

Nizam: Öyküde Nevvar'ın Paris'te bir kahvehanede tanıştığı kişidir. O da Nevvar gibi doğu kökenlidir, Arap'tır. Paris'te hem öğrencidir hem de çalışmaktadır. Memleket özlemi çekmektedir. Çok uzun zamandır ne ailesini ziyaret edebilmiş ne de vatan toprağını görebilmiştir. Okumak için geldiği şehirde ikamet problemi yaşamaktadır. Nevvar Paris'te yaşamının güzel ve ayrıcalıklı olduğunu düşünürken Nizam bunun aksi görüştedir. Batı ülkesinde bir doğulu olarak yaşamının zorluklarını tatmıştır. Bir yerinin, vatanının hatta pasaportunun bile olmadığını düşünür, pasaport onun gözünde havalimanlarında yüzlerine çarpılsın diye taşıdıkları bir şeydir. Geri dönemediği için çalışmak mecburiyetindedir ve bir barda çalışır.

- "Ne kadar zor bir hayat olduğunu tahayyül edemezsin. Öğrenmemiz gerekir. Bizim bir yerimiz yok... Bir vatanımız... Hatta pasaportumuz bile... havalimanlarında yüzlerimize çarpılsınlar diye taşıdığımız bir şey. Eğitim masraflarımızı biriktirmek için çalışmamız gerekiyor. Bunun bir kısmını ailemize gönderiyoruz."²⁶⁵

Tuvalet gibi bir yerde kalabilmek için yaşlı bir kadının evini temizlediğini, elbiselerini yıkayıp ütlediğini ve onun her istediğini yaptığını anlatır. Bütün bu sıkıntıları geride bırakan aile ve vatan özlemi her şeyin üzerindedir onun için. Nevvar'a göre Nizam türlü sıkıntılar yaşamış ama sonunda "özgürlüğü"nü elde etmiştir. Nevvar'ı cesur olması konusunda teşvik eden, dünya görüşünü oluşturma için fırsatları değerlendirmesini salık veren bir kişidir.

²⁶⁵ el-Ösman, a.g.e., s. 135.

- "... Şimdi şahsiyetini oluşturma fırsatın, kendine itimat etmelisin, kendi dünya görüşünü yaratmalısın..."²⁶⁶

Abi: Kardeşini yolcu ederken ona doğulu olduğunu her daim hatırlamasını, Arap olduğunu, adetlerini gelenek ve göreneklerini unutmamasını söyleyen karakterdir. Kardeşinin yabancı bir memlekette başka dinden ve başka dilden birisi ile evlilik kurmasına rıza göstermeyecek biridir. Kardeşi üzerinde baskı kurduğu Nevvar'ın ifadelerinden anlaşılmaktadır:

"...Beni tanıyan bir göze tesadüf etme korkusu beni mahvetti... Haberleri erkek kardeşime götüreceksin, tatlı bir hava teneffüs etmemize engel olacak yere, kuru topraklara gömüldüğümüz yere."²⁶⁷

"...Beni yolcu ederken elimi çeken erkek kardeşimin avuçlarını hatırlatıyor bana. Ve ağzından yuvarlanıp dökülen sözlerini. Sözler birbirini itiyordu, sanki yavaş yavaş ağzından çıkmasından korkuyordu. Kelimelerin ihanet etmesinden yahut kaçmalarından:

- İlim öğrenmek için gittin. Orada yaşa, vaktini iyi değerlendir. Şartların imkân verdiği ölçüde istifade et. Bizlerin doğulu olduğunu hatırla her daim! Arap olduğumuzu ve adetlerimizi... gelenek ve göreneklerimizi."²⁶⁸

Zaman: Öyküde zamana dair açıktan bir ifade olmamakla beraber gündüz vakti hatta günün işlek saati, sabah saatleri olduğu anlaşılmaktadır:

"Fena bir kalabalık. Gözlerim hafızamda yer etmeyecek yüzleri yutuyor. Gün, dükkanların, ekmek fırınlarının, otobüslerin, taksilerin, kahvehanelerin arasına sıkışmış soluğu kabarmış insanlara eğiliyor. Her yüz izlerini ve hikayelerini üzerinde taşıyor. Hafızalarda binlerce isim, binlerce münasebet, binlerce hatıra eşyalar yanıp sönüyor."²⁶⁹

Mekân: Öykü Paris'te geçmektedir. Paris sokakları, gazete büfeleri, vitrinlerin önü ve kahvehane Nevvar'ın geçtiği mekanlardır.

"Her zamanki yerimde durdum... Gazete satan meşhur büfelerden birinin önünde. İlginç dergiler. Ellerin ve gözlerin yutuverceği seks görüntüleri... Tiksindim. Moda dergisi çektim, sayfaları çevirdim beni şaşırtmadı. Yanımızda böyle giyinen çok. Herhangi bir görünüşe ihtiyacım yok. İnsanlar başka türlü düşünüyorlar."²⁷⁰

"Gözlerim dükkân vitrinlerini geziyor. Beğenenleri ve sahip olmak isteyenleri üzen bir servete muhtaç uçuk fiyatlar, kavurucu soğuk

²⁶⁶ el-Osman, **a.g.e.**, s. 138.

²⁶⁷ el-Osman, **a.g.e.**, s. 133.

²⁶⁸ el-Osman, **a.g.e.**, s. 128.

²⁶⁹ el-Osman, **a.g.e.**, s. 127.

²⁷⁰ el-Osman, **a.g.e.**, s. 130.

bedenimi kesiyor ve sıcak çay istemek için civarda bir kahvehaneye gidiyorum.”²⁷¹

Paris sokaklarının mekân olarak ele alınması dış ortamın kullanılması “özgürlük” tutkusunu anlatmaya yardımcı olmaktadır:

“Soğuk hava, gözlerinin önünde çocukları bir türlü büyümeyen babamın tokadı gibi. Ve gelin Paris ve ben! Kafalardan önce kalplerin hayal ettiği şehirde yeni kayıp.”²⁷²

Anlatım Teknikleri:

Anlatma- gösterme: Öyküde anlatma ağırlıklı bir yöntem tercih edilmiştir. Aynı zamanda diyaloglara da yer verilmiş, gösterme tekniği kullanılmıştır. Anlatma tekniği birbiri peşine gelen kısa cümlelerle hareketli hale getirilmiştir. Sanki okuyucu hıza kendisini teslim etmekte ve öyküdeki ortama ayak uydurmaktadır:

“Yağmur...”

Yağmur...

*Bulutlar, beyaz gelinler gibi semaya sarılıyorlar. Sonra dağılıyorlar, sonra bir araya geliyorlar eşleşiyorlar. Bir bağırsık kopuyor, şimşek çakıyor, her yeri aydınlatıyor, yağmur doğuyor. Gökyüzünden boşalan bir iyilik, yer kendini açıyor, içindeki neşeyi boşalttığı vakit titriyor yer. Emiyor. Tertemiz oluyor. **Sağanağın, kulağıma annemin fısıldadığı şarkı gibi tatlı ve hüzünlü bir sesi var. Kulağımdan kalbime iniyor. Hissediyorum onu. Duyuyorum:***

Şıp...şıp...şıp...şıp.”²⁷³

Yukarıdaki alıntıda siyahlaştırılmış satırlarda gösterme, diğer kısımda ise anlatma yöntemi kullanılmıştır.

Tasvir: Öyküde tasvire geniş yer verilmiştir. Özellikle anlatıcının ruh durumunu ifade eden tasvir örnekleri yer almaktadır:

“Ne zaman bir ağaca veya şemsiyeye yahut aşıklara denk gelsem... Gökyüzünde intihar müziği çalıyor. Üzüntüleri dünyadan silmek ister gibi... Kusurları silmek ister gibi. Hızlı yağmur taneleri birbiri peşine iniyor, sevinç nehirlerinin yarışarak damarlarıma aktığını hissediyorum ve daha fazla üşüdüğümü hissediyorum. O sabah bedenimdeki fırtınayı söndürecek bir palto aramak için çıktığımı hatırlıyorum, kalbimdeki sıcak çöl diyarına ait hasret fırtınasını dindirecek bir palto.

²⁷¹ el-Osman, **a.g.e.**, s. 132.

²⁷² el-Osman, **a.g.e.**, s. 128.

²⁷³ el-Osman, **a.g.e.**, s. 127.

Gözlerim dükkân vitrinlerini geziyor. Beğenenleri ve sahip olmak isteyenleri üzen bir servete muhtaç uçuk fiyatlar, kavurucu soğuk bedenimi kesiyor ve sıcak çay istemek için civarda bir kahvehaneye gidiyorum.

Bir yudum aldığımda tuhaf bir sıcaklık aktı ve beni gülümsetti, başımı kaldırdığımda benim gülümsememe karşılık veren yahut alay eden mütebessim bir yüzle karşılaştım. İçinde çimenlerin bittiği yemyeşil gözleri vardı.”²⁷⁴

Diyalog: Nevvar ve Nizam arasında geçen diyalog öyküde geniş bir yer tutmaktadır:

- “Masanıza oturmama müsaade eder misin?

Bu nezaket, mahcubiyet ve sadece merhaba diyen güzel gözler önünde bir kaçış bulamadım:

- Buyurun, masada ikiden fazla kişiye de yer var. Şöyle fısıldadı:

- Arap olduğunuzu anladım.

Güzelliğime işaret etti.

Gülümsedim:

- Arapça konuştuğunuza göre siz de Arap’sınız.”²⁷⁵

Geriye dönüş: Dar anlamda geriye dönüş tekniği kullanılmıştır. Anlatıcı Paris’te iken ara sıra memleketinden ayrılma sahnelerine gider:

“Uçak kalktığında sevgiyle veda ettim o topraklara. Kalbimle o toprakları bağlayan ince bir ip vardı. İşte uzayıp giden ve bitmeyen şeyler, vasiyetin ağırlığına rağmen rahatlamayan şeyler, hile ile almaya çalışmalar, hatırlatmalar, gelenek ve görenekler, zımnî tehditler, vaatler. Ve ben sanki akıbeti bilinmeyen ve ateşe atılan bir kız çocuğuyum.

İşte bu benim...

Yanan çölde ateşe bırakıldıktan sonra serin yağmur altında yetişiyorum. Heveslerimi özgürlük ülkesine götürdüm, düşler ülkesine.”²⁷⁶

Leitmotiv: Öykü “yağmur” kelimesi ile başlamaktadır. Bu, öyküde sıkça tekrar edilmekte özellikle geçiş kısımlarında yinelenerek yağmurun bir şeyleri alıp götürmesi, silmesi emeli taşınmaktadır. Öykü yağmurun yağması ve yeni umutların yeşermesi ile son bulmaktadır.

²⁷⁴ el-Osman, **a.g.e.**, s. 131-132.

²⁷⁵ el-Osman, **a.g.e.**, s. 132-133.

²⁷⁶ el-Osman, **a.g.e.**, s. 131.

“Birçok köşe... Bazı cahillerin Allah’ın kullarına hakaret ettiği, bu hakaretlere eleştiri denen köşeler; başkalarını eleştiriyorlar ve buna doğru vatan eleştirisi diyorlar! Keşke bu kalpler böyle bir yağmurda defalarca yıkansaydı.

Yağmur...

Yağmur...

Engin semadan dökülen ilahi şefkat ve sessizliği parça parça eden soğuk.”²⁷⁷

Öykü tekrar baştaki yağmur imgesine dönüyor:

“Yolu tamamladım... yağmurun sesi kalbime sevinçle vuruyordu.

Şıp...şıp...şıp...şıp.”²⁷⁸

Sonuç: Öyküde içinde yetiştiği toplumun dayatmalarından sıkılmış bir genç kız Paris’e eğitim için gitmekte ve özgürlük arayışı yolculuğuna orada başlamaktadır. İsyan, itiraz ve çelişki üzerine kurulmuş bir durum öyküsüdür ve öykü yağmur imgesi üzerinden ilerlemektedir. Yağmur temizliğin, iyiliğin, bereketin ve yeniden var olmanın, bir oluşun sembolü olarak karşımıza çıkmaktadır. Öyle ki genç kız doğu kültüründen getirdiği özellikle kadınlara karşı olan baskı ve ayrımcılığın, katı fikirlerin yağmurun yer yüzünü yıkayıp temizlemesi gibi kaybolmasını arzu etmektedir. Paris’in soğuk havası onu mutlu etmekte ve sabır ve ümidin temsili olmaktadır. Çok kalabalık bir şehir olan Paris’te yaşam hızlıdır. Birbirini hiç tanımayan yüzlerce insan aynı yerden gelip geçerler. Genç kız bu kalabalık karşısında şaşkındır. Yağmurun siyah kaldırım üzerinde parlaması ona Afrikalı bir kadının doğum yaptığı film sahnesini çağırıştır ve o kadının yaşadığını yaşamamak için söz verir kendine. Burada görüyoruz ki yazar kadın sorunsalını başka bir kıta üzerinde yaşanan acı üzerinden de göstermektedir.

Paris şehrinin büyüleyici güzelliğinden bahseder bu kalabalık yerde kendisini yeni bir “kayıp” olarak nitelendirir. Yazar burada önce kaybetmeyi sonra da buldurmaya amaçlamaktadır. Bir “benlik, kimlik arayışı” olduğunu hatırlatır okuyucuya.

“Gelin Paris ve ben! Kafalardan önce kalplerin hayal ettiği şehirde yeni kayıp.”²⁷⁹

Öyküde havanın soğuk olması okuyucuda başka çağrışımlara da imkân verir. Sıcak ortamdaki soğuk ortama geçişte biyolojik olarak bir farklılık olur. Sıcak ortam

²⁷⁷ el-Osman, **a.g.e.**, s. 130-131.

²⁷⁸ el-Osman, **a.g.e.**, s. 139.

²⁷⁹ el-Osman, **a.g.e.**, s. 128.

yani doğu kültüründen soğuk ortam yani batı kültürüne geçiş bir uyanışı anlatmaktadır. Öyküde soğuk hava, Paris'in soğuğu genç kızı üşütse de ona ümit olmaktadır.

Soğuk üşüttüğü zaman ancak memleketin sıcak toprağına hasret duymaktadır. Bunun da önüne geçmek için gerekli olan bir paltodur.

“Hızlı yağmur taneleri birbiri peşine iniyor, sevinç nehirlerinin yarışarak damarlarıma aktığını ve daha fazla üşüdüğümü hissediyorum. O sabah bedenimdeki fırtınayı söndürecek bir palto aramak için çıktığımı hatırlıyorum, kalbimdeki sıcak çöl diyarına ait hasret fırtınasını dindirecek bir palto.”²⁸⁰

Yazarın öyküde işlediği konulardan biri de doğu kültüründe var olan kadın erkek ilişkilerindeki eşitsizliktir. Bunu doğulu bir kadının yabancı biriyle özellikle din ve dil birliği olmaksızın arkadaşlık kurması, evlenmesi örneğinde değerlendirir. Nevvar'ın geldiği topraklarda bu meseleye hoş bakılmaz. Bu konu ile ilgili olarak abisi ile vedalaşırken sorduğu soru aklına gelir.

- “Bir “Fransız”ı seversem ne yapayım? Onunla evlenir miyim? Dostça bir şekilde kendisini mi yoksa beni mi ikna edeceğini bilemediğini söyledi:

-Böyle bir ahmaklık yapacağını sanmıyorum. Sen uslu bilirsin...Adet ve geleneklerimizi...sınırları...”²⁸¹

Kadın erkek ilişkilerine aşk meselesi üzerinden değinilmektedir.

“Aklımı başıma alayım diye kardeşim sımsıkı sarılıyor boynuma. Gelenek ve göreneklerimi hayatın her sahasına taşıyayım diye. Bütün hayallerimi, arzularımı, temennilerimi sığdırayabileceğim daha büyük bir yer arayacağım bir kez kalbim özgürce çarpsın diye. Adı aşk olan şeyle. İtiraf edilmeyen ve çoğu zaman yüzlerde kale gibi duran kelime.

Ve ben...

Gerçekten kalbimin dizginlerini bırakabilir miyim ki azgın bir at gibi koşsun?

Kalbim, akrabalık ve kan bağı olmaksızın bir adamın kalbinde yer edinir mi ve din bağı olmadan? Kardeşimle şakalaştığım zaman? Bu fikir söylediklerimin önüne geçmedi.”²⁸²

Arap kültüründe kadınların haklarının gasp edilmesi üzerinde de durulur:

²⁸⁰ el-Osman, **a.g.e.**, s. 132.

²⁸¹ el-Osman, **a.g.e.**, s. 128.

²⁸² el-Osman, **a.g.e.**, s. 129.

“Kardeşim, bir Arap’la evlendiğimde sarf edilecek boş sözleri unuttuğumu mu düşünüyor? Bazıları birçok kadını haklarından mahrum bırakmaya çağırmıştı, barınma, nafaka, tek başına bu nitelikler Arap kızlarıyla evlenmeyi sağlar, herhangi bir meziyeti, güzel vasfı reddederek erkekleri Arap kızlarına çeker. Uyumlu ya da uyumsuz orada adı aşk olan, iki kalbi birbirine bağlayan onun dışındaki bütün kelepçeleri kıran bir durum var. Anlaşmayı yok eden (bir gerçek var; aşk)”²⁸³

Öyküde kadın haklarını savunan yazarların köşelerinde bu meseleyi dile getirdiği ve katı zihniyete karşılık verildiği de anlatılmaktadır. Burada yazar kendi dünya görüşünü okuyucuya sunmaktadır.

“Kadınlardan biri bu zulme karşı koyan bir yazı yazdı. Bazı genç kızların kan ve din bağı olmadan yabancılarla evlendiğini hatırlattı. Başka bir sayıda adamlardan biri can yakan bir karşılık yazdı ve şöyle dedi: Bu gibi evlilikler eşin(erkek) İslam tarafına geçtiği bir kazanç olarak sayılır.

Ne maskaralık! Soğuk gelenekler, bu fikirler karanlıkta dibe çökmüş değersiz fikirlerdir. Bu fikirleri eritmeye, yakıp yok etmeye ne çok ihtiyacımız var ki yerine yeni çiçekler açsın!”²⁸⁴

Öykünün her yerinde bir gözleme şahit olmaktadır. Mukayese merdiveni birer birer karşımıza çıkıyor ve bizi bir üst basamağa götürmeyi istiyor. Arap dünyasında yaşananlar gazete sayfaları üzerinden aktarılmakta ve bu yaşananlar Arap topraklarına mensup anlatıcıya tesir etmektedir.

“Her zamanki yerimde durdum... Gazete satan meşhur büfelerden birinin önünde. İlginç dergiler. Ellerin ve gözlerin yutuvereceği seks görüntüleri... Tiksindim. Moda dergisi çektim, sayfaları çevirdim beni şaşırtmadı. Yanımızda böyle giyinen çok. Herhangi bir görünüşe ihtiyacım yok. İnsanlar başka türlü düşünüyorlar. Arap bir gazete aradım. Sevindim, sayfaları çevirdiğimde derin bir hüznü sardı beni. Savaş haberleri ile dolu, ölüm haberleri ile. Çocukların ve kadınların paramparça fotoğrafları, açlık sebebiyle kemikten ibaret yüzler! Hemen yan sayfada üst tabakanın sayfalarını öne çıkaran başka yüzler... Güzel yüzler ve yalan haberler.”²⁸⁵

Nevvar, gazetede köşe yazarları olarak addedilen güruhun da eleştirisini yapmaktadır. Kendileri gibi düşünmeyen yazarların, başkalarının kalemine değer vermedikleri anlatılır.

“Birçok köşe... bazı cahillerin Allah’ın kullarına hakaret ettiği, bu hakaretlere eleştiri denen köşeler; başkalarını eleştiriyorlar ve buna

²⁸³ el-Osman, **a.g.e.**, s. 129.

²⁸⁴ el-Osman, **a.g.e.**, s. 130.

²⁸⁵ el-Osman, **a.g.e.**, s. 130.

doğru vatan eleştirisi diyorlar! Keşke bu kalpler böyle bir yağmurda defalarca yıkansaydı.”²⁸⁶

Yazar doğu gelenekleri doğrultusunda yetişen genç kızın dünyanın bir ucunda da olsa peşini bırakmayan korkularını da dile getirmektedir. Ona göre doğu torakları insanı yok eden bir yerdir.

- “Sana eşlik edeyim ya da ...

Acele ettiğini anladım:

- *Bu seni rahatsız eder mi?*

- *Hayır...*

Düşünmeden söyledim, yavaşça cevap vermesini beklemeden. Fakat yanıma yaklaştığında bana uzaktan gösterilen bir iğne olduğu korkusuna kapıldım. Tabi ki bu korku içimde dönüp duruyor. Beni tanıyan bir göze tesadüf etme korkusu beni mahvetti... Haberleri erkek kardeşime götürecektim, tatlı bir hava teneffüs etmemize engel olacak yere, kuru topraklara gömüldüğümüz yere.”²⁸⁷

Özgürlüğünün peşine düşen genç kız, Arap gencin anlattıkları karşısında şaşırır. Zira genç adam büyük zorluklarla mücadele etmekte ve mücadelesinin en zorunu da ailesine, topraklarına kavuşmamakta görmektedir. Batı toplumunda yabancı olmanın güçlüğü anlatılmaktadır. Bununla beraber milli duygular da yansıtılmaktadır. Nizam bu düşüncelerini Nevvar’ın şu sorusu karşısında açıklar.

- “Senin gibiler çok mu?

-Tabi. Hepsinin sıkıntıları, ayrı yorgunlukları var. Bundan daha da önemlisi ailelerini özleyiyorlar, doğdukları yerleri, bir yerde doğmak sonra oradan ayrıldığımızda dönemeyecek olmak üzücü değil mi? İnan ki orayı seviyoruz çünkü bizler ondan başka vatan toprağı bilmeyiz. Bir anne nasıl yavrusunu reddeder? Ve nasıl ...”²⁸⁸

Yazar, genç kızın gözünde Nizam’ı yüceltir çünkü o yaşadığı fakirlik, gurbet, aile ve memleket hasreti karşılığında özgürlüğünü kazanmıştır. Kendisi ise bir kız olarak tek başına bir erkekle yürüme konusunda bile özgür değildir. Nizam genç kızın özgürlük algısının dar olmasını küçümser. Genç kız küçük bir mesele gibi görünen bu mevzunun kadına bakış açısını temsil ettiğini bizlere sezdirir ve onun konuya bakışını göstermek için şu soruyu sorar:

- *Sana diyorum ki, şayet bu ülkede bir kız kardeşin olsa, bir adamla yürüdüğünü görsen...Tamamen şimdi seninle yürüdüğüm gibi*

²⁸⁶ el-Osman, **a.g.e.**, s. 130.

²⁸⁷ el-Osman, **a.g.e.**, s. 133.

²⁸⁸ el-Osman, **a.g.e.**, s. 135-136.

*özgürlükten bahsederken ben. Bu seni kızdırır mı, öfkelenendir mi...
ve...*

- Yaa!!! Çektiğin tek sıkıntı bu mu?

Parmağımı yüzüne doğru salladım:

*Gördün mü, bu önemi olmayan bir engel...Bundan daha fazlası
var.”²⁸⁹*

Öykü dil ve üslup açısından sade ve anlaşılır bir biçimde kaleme alınmıştır. Diyalogların geniş yer tutuyor olması akıcılığı sağlamakta ve bununla yazarın iki karakter üzerinden görüşü kolayca ifade edilmektedir. Öykünün bir Batı ülkesi Paris'te geçmesi ile mekân üzerinden doğu-batı kültürünün iyi ve kötü yönleri anlatılmaktadır. Mekân unsuru öyküdeki çatışmayı yansıtmaya yönünden önemlidir. Nevvar karakterinin gezdiği yerler ve orada gördükleri onun kimliği olan doğu kültürünü yansıtmakta ise de bazı meseleleri eleştirmesine engel olmamaktadır. Ana karakterin adının Nevvar olması ile nur, ışık kelimelerine işaret edilmesi farkındalığın ve beraberinde yeni bir dünya algısının oluşturulmasının, eskiden gelen karanlık düşüncelerin yok olacağının bir temsili olarak düşünülebilir. Buna ilaveten öyküde sıkça kullanılan yağmur kelimesi genişlik ve yeniliğin, temizliğin ve umudun sembolü olarak öyküde geçmektedir.

Yazar, Nizam'ın ağzından korkuların kişiyi sınırlamamasını salık verir. Zira korku özgürlüğe giden yolun önündeki engellerden biridir. İnsanın kendi anlam arayışını bulabilmesi için cesur olunması gerektiği vurgusu yapılmaktadır. Geleceğe dair umutlar yine yağmur imgesi ile aktarılır ve öykü kararlı bir duruş ile sonlandırılır.

*“Yağmur çiselemeye devam ediyordu ...Her şeyi temizleyerek
akıyordu, yol-lar-dan acıları silmeye kararlıydı, çirkin tartışmaları ve
hüzünlü yüzleri de...*

Ve ben...

*Hafızama yerleşen her şeyi silmeye karar verdim o an. Yeniden
ortaya çıkıp büyümelerini istemiyorum, geleceğe atılan adımları
ketleyecek her karanlığı aydınlatmak için ışığa uzanan bir sayfa
açmaya karar verdim.*

Yolu tamamladım... Yağmurun sesi kalbimde sevinçle vuruyordu.

Şıp...şıp...şıp...şıp.”²⁹⁰

²⁸⁹ el-Osman, **a.g.e.**, s. 137.

²⁹⁰ el-Osman, **a.g.e.**, s. 138-139.

3.10. AS-SARHATU Fİ FEMİ'S-SU'BÂN (YILANIN AĞZINDAKİ ÇIĞLIK)

Anne, kızının piyano çaldığını görür ve kızının zarif parmaklarıyla piyano tuşlarına dokunması onun hoşuna gider. Annesini memnun gören kız sevinir zira annesi duyduğu nağmelerin tesiriyle umutlanır, sakinleşir. Fakat bu sırada bir çığlık yükselir. Annenin yüzü değişir, kız annesini rahatlatmak için başka bir melodi çalacağı konusunda ısrarcı olur, anne kızının bu haline duygulanır fakat o çığlığı düşünmekten kendisini alamaz, kötüleşir. Kız, annesinin bu vaziyetten kurtulması için piyano çalmaya devam eder. Müziğin annesinin zihnindeki sesi bastırmasına yardımcı olmak istemektedir. Anne bir nebze de olsa rahatlar, sinirleri gevşer ve sakinleşir. Fakat o çığlık anneyi tam olarak terk etmez. Anne hafızasına döner, bir yılanla karşılaşır. Ne yapacağını bilemez ve korkar. Aklına erkek kardeşinin dedikleri gelir; kıpırdamaz. Soğuk terler dökmeye başlar, yılan annenin üzerine tırmanır. Sonra yine piyano sesi kulağına gelir, korkusu yatışır gibi olur. O çığlık müzik sesini bastırır, güzel olan her şeyi alır götürür. Kadının bağırması üzerine yılan onu bacağından ısırır ve zehrini akıtır. Elleri uyuşur, zehre karşı koymak için uğraşır anne. Yine kızının çaldığı nağmeleri duyar. Ümitsiz bir teslimiyetin içindedir, yılan da çığlık atar. Kızı annesinin kendisine gelmesi için çabalar. Anne zehre karşı koymaya çalışır, midesi döner ve rahatlar. Kız, annesi için yeni bir parça çalar. Anne kızının güzel yüzüne bakıp ne kadar büyüse büyüsün kız çocuğunun farklı olduğunu düşünür. Kendisini de alını kırıkmış bir kız çocuk olarak görür o an. Anne rahatlar, bacağındaki acıyı hissetmez. Kendisi ve kızı için yarınların ümidini taşır. Kız bir parça daha çalar ve annesini çekip ona sarılır, o an anne kendisini bir çocuk gibi hisseder ve kızının sıcak kucağında uyur.

Anlatıcı: Öykü birinci tekil kişi (ben) anlatıcı tipi ile yazılmıştır. Anlatıcı öyküdeki anne karakteridir.

"Çalıyor... Mırıldanıyorum... Yumuşak, ince parmakları çalmaya pek yakışıyor, piyanonun tuşlarına hafifçe dokunuyor, dingin nağmeler odanın esintisine karışıp dağılıyor... Mırıldanıyorum... Gülümsüyor... Hayale dalan yüzümü seyreliyor:

- Mutlusun sen?

*- Gerçekten öyle... Bu nağmeler kanımın her damlasına ulaşıyor. Hatta damarlarımda kıpır kıpır bir canlılık kaynıyor."*²⁹¹

²⁹¹ el-Ösman, a.g.e., s. 143.

Kişiler:

Anne: Kızının her halini güzel gören, evladına büyük bir sevgi ile bağlı klasik anne tipidir. Kız çocuğunun farklı olduğunu düşünmektedir. Kız evladın şefkat, merhamet odağı olduğunu, kendisini kızının yanında çocuk gibi hissetmesiyle ifade etmektedir.

“ Anne lütfen... Hadi lütfen... Sana Bach (Johann Sebastian Bach) çalacağım...

- Ah... Ah... Baş ağrısı... Korkunç ritim...

Beni duygulandırdı... Onun telaşı... Sevgisi... Tatlı şefkati... Sıcacık fısıltıları... Nazik bir ısıltı gibi etrafımı sarıyor...”²⁹²

Annenin gözünde kız çocuğun farklı olduğu şu cümlelerle anlatılmaktadır:

“ Kız çocuk... Ne kadar büyürse büyüsün...

Bana itiraz ederek:

- Büyüdüm ben...

Fısıltıyla söylüyorum:

Ben de... Alnım kırışıyor(sadece)”²⁹³

Kız: Annenin hayranlığını kazanmış, onun sevgisine muhatap olmuş kişidir. Öyküde cinsiyet yönünden anneyi temsil ettiği için o da annesine karşı şefkat ve merhamet doludur. Anne kız arasındaki büyük sevgi öykünün geneline hâkimdir. Kız karakteri anlatıcı olan annenin duygusal yoğunluğunu göstermesi açısından tercih edilmiştir. Bu anlamda yardımcı karakterdir.

Annenin kızına bakarken düşündükleri öyküde şu şekilde aktarılmıştır:

“Allah’ın yaratmış olduğu yüzü serçelerinki gibi...”²⁹⁴

“Saçları yumuşak omuzlarına sarkıyor... Tomurcuk ağzı seslenen bir çiçek...”²⁹⁵

“Alt dudağını büktü olgun bir meyve gibi yumru oldu...”²⁹⁶

Diğerleri: Anne karakterinin kardeşi, komşular.

²⁹² el-Ösman, **a.g.e.**, s. 144.

²⁹³ el-Ösman, **a.g.e.**, s. 148.

²⁹⁴ el-Ösman, **a.g.e.**, s. 147.

²⁹⁵ el-Ösman, **a.g.e.**, s. 148.

²⁹⁶ el-Ösman, **a.g.e.**, s. 148.

Zaman: Öyküde zaman unsuruna ait herhangi bir bilgi verilmemiştir. Öykü içinde zamanı tahmin edebileceğimiz bir ima da bulunmamaktadır.

Mekân: Öyküde mekânın neresi olduğuna dair bilgi yoktur. Kızın piyano çalıyor olması evde oldukları düşüncesini vermektedir. Fakat mekân bilgisi açık olmadığından piyano çalma eyleminin herhangi bir yerde olabilmesi de mümkündür.

Anlatım Teknikleri:

Anlatma: Öyküde belirgin şekilde görülen anlatım tekniğidir. Anlatıcının ağırlığı söz konusudur.

“Bir çılgılık yükseldi... Yüzüm buruştu. Ellerim alnımın üzerinde gerginleşiyor... Kafamın içinde her şey birbiriyle savaşıyor... Nağmeler tokmağa dönüşüyor. Hafızamda kapılar şiddetle çarpıyor... O lanetli çılgılık yükseliyor, beni takip ediyor... Sağa sola gidiyorum... Anın mutluluğunu unutuyorum...”²⁹⁷

Tasvir: Öyküde geniş bir yer tutmaktadır. Betimlemeler yazarın anlatım gücünü göstermesi açısından önemlidir.

“Koşuyorum... Kan kuvvetle dağılıyor, beni itiyor... Koşuyorum... Geniş bir orman... Gövdeleri uzun ağaçlar fakat yeşillikleri solgun, sanki binlerce kum fırtınası kaplamış onları... Üzerinde uyumuş kum taneleri, yerdeki kuru otlar hain gece perilerinin tırnakları gibi uzamış... Dikenli... Fakat ayaklarım yerdeki dikenlere basmaya niyetli... Deli feryat yükseliyor...”²⁹⁸

Betimlemeler arasındaki teşbihler okuyucunun zihninde anlatının görselliğini kolaylaştırmaktadır.

“Yılanın ağzı açık sefil bir kadının ağzı gibi... Kırmızı cehennem gibi yanan iç organlarının sesi değişiyor yüzüme... Kötü bir şekilde acı çekiyorum... Kaskatı kesiliyorum hatta gözümdeki kirpikler bile kaskatı oluyor... Kimildamam gerek... Kardeşim öyle dedi...”

Fakat ben, korkuyorum... Neredeyse ölüyorum... Ümitsizlik ateşine düşüyorum... Kaçış yok... Yılan önümde... Dikenler ayağımın altında...”²⁹⁹

İç Monolog: Yazar, okuyucuyu anlatıcının iç dünyasına şahit tutar. Bu anlamda anlatıma doğallık kazandırılmış olur.

“Mavilik dupduru oluyor... Ve güzel... Kâinat tertemiz... Uyaniyorum... Bacağımdaki acıyı hissetmiyorum... Hızla

²⁹⁷ el-Osman, **a.g.e.**, s. 143.

²⁹⁸ el-Osman, **a.g.e.**, s. 145.

²⁹⁹ el-Osman, **a.g.e.**, s. 146.

yürüyorum... Koşuyorum... Taze otlara çarpıyorum... Uzun zaman önce sütü kesilmiş sert otlara basıyorum... Kızımın yüzü sesleniyor... Acı, rüyalarda eriyip giden tembel vücudumun olduğu yere tatlı sesin kaynağına doğru çeviklikle uçuran bir kuvvet oluyor. Hızlı olmam gerekir... Dikenli yollara ulaşmam gerekir... Dikenleri ne kadar zehirli olursa olsun... Yılanların ısırması umurumda değil... Ölülerin cesetleri üzerlerine bassak da hissetmezler... Geçen gece bizi ilgilendirmez. Gelecek gündüz bir başına bekliyor tıpkı annesinin göğsünü bekleyen çocuk yüzü gibi bekliyor... Ona doğru koşuyorum... Gelecek bu kaybolan günler... Ve kâinatı saracak bu nağmeler... Masumiyet ezgileri... Mavi gökyüzü ve aşkla birbirine tutunmuş bulutlar... Şevkle... Geçen bu kayboluştan sonra asla ayrılmayacaklarını söylüyorlar..."³⁰⁰

Leitmotiv: Öykünün adında geçen 'çığlık' kelimesi başta olmak üzere 'koşuyorum', 'tatlı nağmeler, müzik' ifadeleri sıklıkla kullanılmıştır.

"Koşuyorum... Koşuyorum... Bilmiyorum...Dört yol gürültülü kollarını açıyor... Bahçeler... Ateşler... Fırtınalar... Rüzgarlar... Nem... Kar... Çığlık... Şarkılar... Çılgın kıvılcımlar... Ve çığlık sesi geliyor. Sesler yarıp geçiyor, beynimin içine tuhaf ağırlıkları düşüyor... Bir gülümseme ve küstahlık hissediyorum..."³⁰¹

Diyalog: Anne kız arasında geçen kısa diyalog örneklerine yer verilmiştir.

"- Hayır, lütfen hayır... İyisin değil mi...

- Lanet olsun! Çığlık beni kovalıyor...

Bir su damlası boğazıma iniyor... Acı bir damla... Onu yutuyorum ve güzel kokusunu çekiyorum... Teri titrek bir bedenden akıyor ve beyaz temiz yüzünü görüyorum... Ağız şöyle haykırıyor:

- Seni seviyorum...çalayım mı?

- Çal ruhumun canı.

- Sevdiğin nağmeleri çalacağım... O çığlığı bastırarak... İnan bana...

- Gitti... Lanet olsun... Onu kafama kim soktuysa lanet olsun."³⁰²

Sonuç: Yazar, öyküde anne kız arasındaki bağın gücünü anlatmaktadır. Bir annenin evladının yanında kalabilmek için uğraş vermesi, yılanın onu sokması ve zehrin etkisinden kurtulmaya çabalaması ile verilmektedir.

Öykü, yazarın birçok öyküsünde olduğu gibi bir durum öyküsüdür. Anne karakterinin durumu ele alınmaktadır. Öykü müzikle başlamış yine müzikle bitmiştir.

³⁰⁰ el-Osman, **a.g.e.**, s. 149.

³⁰¹ el-Osman, **a.g.e.**, s. 145.

³⁰² el-Osman, **a.g.e.**, s. 144.

Öyküde annenin başına gelenler net değildir. Anne, kızı piyano çalarken birden hayal alemine gider ve yaşadığı olumsuz bir ânı hatırlar. Bu anıda yılan kendisini sokmuştur. Buradaki yılan hakikaten bir yılan mıdır yoksa temsilen kullanılmış ve anne karakterinin yaşadığı zorlu durumu anlatan bir sembol mü olmuştur? Burada okuyucu düşünmek mecburiyetinde kalmaktadır. Bize göre yılan temsili bir kavramdır. Öyküde geçen kavuşma, bir araya gelme ifadeleri anne kızın kısa süreli ayrı kaldıklarını gösterir. Bu ayrılık gerçekte yılanın anneyi sokması ve zehrin vücudu terk etme süresi olabileceği gibi, başka bir sebepten ayrı kalınmış olabileceğini de düşündürmektedir.

“Yılanların ısırması umurumda değil... Ölülerin cesetleri üzerlerine bassak da hissetmezler... Geçen gece bizi ilgilendirmez. Gelecek gündüz bir başına bekliyor tıpkı annesinin göğsünü bekleyen çocuk yüzü gibi bekliyor... Ona doğru koşuyorum... Gelecek bu kaybolan günler... Ve kâinatı saracak bu nağmeler... Masumiyet ezgileri... Mavi gökyüzü ve aşkla birbirine tutunmuş bulutlar... Şevkle... Geçen bu kayboluştan sonra asla ayrılmayacaklarını söylüyorlar...”³⁰³

Anne karakterinin, annelik fitratında olan sevgi, şefkat, merhamet duygularını kadın cinsi olan kızında da görüyor olması bir ayna gibi düşünülürse kızında kendisini gördüğünü söyleyebiliriz.

“Yılanın soktuğu bacağımı uzatıyorum zehrin etkisini yok ediyorum... Sinsi çılgılık... Kanımdan alıyorum kokusunu, orada merhamet şehrinde bekleyen dalgın başımdan. Parmakları hala piyano tuşlarına basıyor... Yumuşak bir okşayış... Kedisi beyaz bacaklarının altına kıvrılıyor...Ve kollarını açıyor... Sesi çıkıyor:

- Tuna nehri... Sevdiğin şey... Haydi.

İki bulut oluyoruz... Gökyüzü açılıyor. Gülüyorum...

Beni göğsüne doğru çekiyor... Bir çocuk oluyorum... Bir tavşan... Gömleğin düğmesini koparıyorum... Göğsüne yerleşiyorum. Sıcak teninin üzerinde uyuyorum.”³⁰⁴

Yukarıdaki alıntıdan anlaşılacağı üzere anne kendisini kızının çocuğu gibi görmekte ondaki şefkati sevgiyi aşikâr etmektedir.

Öyküde tasvir tekniğini de içine alan yoğun ve süslü bir anlatım söz konusudur. Bunun yanında cümlelerin kısa olması, kelimelerin fasılalarla verilmesi anlatıma şiirsellik kazandırmıştır. Öyküde yılanın zehrini akıttığı bölüm kısa cümlelerin peş

³⁰³ el-Ösman, a.g.e., s. 149.

³⁰⁴ el-Ösman, a.g.e., s. 149-150.

peşe gelmesiyle hız kazanmış ve bu hız anne karakterinin yaşadığı telaşı hissettirmesi açısından önemli olmuştur.

Öykünün son bölümü okuyucuya verdiği coşku yönüyle çok başarılıdır. Motivasyon gücü yüksek ifadelerin olduğu görülür.

3.11. ZEHRA TEDHULU'L-HAYY (ZEHRA MAHALLEYE YERLEŞİYOR)

Zehra adında bir kadın, kendisini kimsenin tanımadığı bir mahalleye gelir. Otuzlu yaşlarında güzel bir kadın olan Zehra bu mahalleyi, insanların iyi olması ve denizin olması hasebiyle tercih etmiştir. Zehra'nın güzelliği mahalle kadınlarını endişeye sokar. Zehra tek başına yaşamaktadır. Kadınların kocaları denizlerde çalışmakta ve Zehra'nın evi de denize bakmaktadır. Bu, mahalle kadınlarının Ümmü Muhammed'e gitmelerine sebep olur. Ümmü Muhamed, mahallenin bilir kişisidir. Herkes akıl danışmak, üzüntüsünü anlatmak, sevincini paylaşmak için ona gider. Zehra meselesinde de onun kapısını çalmışlardır. Kadınlar kocaları için endişelendiklerini söyleyince Ümmü Muhammed öfkelenir ve kocaları için değil deniz için endişelenmelerini ister. Sonra kadınları Zehra ile konuşmaya gönderir. Zehra kadınları hoş bir şekilde karşılar. Hepsine hâl hatır sorar. Mahalle hakkında çok şey bilmektedir. En son Ümmü Muhammed'i sorar ve asıl sormak istediği de budur. İnsanların onun etrafında hala toplanıyor olup olmadığını öğrenir. Mahalleye gelme sebebini kadınlarla paylaşır. Kocasını terk ettiğini, çocuklarının daha sonra belki yanına geleceklerini söyler. Zehra'nın böyle güzelken kocasız olması diğer kadınları iyiden iyiye korkutur. Zehra bunu fark eder ve bu kaygıyı ortadan kaldırmak için kedisi hakkında bilgi verir. O dışarı çıkmayı, çarşı pazarı kalabalığı sevmeyen biridir. Zehra kendisini acındırarak çaresizliğini anlatır. Kadınlar ona arkadaşlık edip ihtiyaçları için ona yardımcı olmak niyetlerini belli ederler. Zehra kocasından para gelene kadar çalışmaya mecbur olduğunu söyler. Her türlü nakış, dikiş, tatlı, börek yapımı, her tür süsleme yapabileceğini anlatır. Helal para kazanmanın derdinde olduğunu evlerde çalışmak istediğini dile getirir. Bu konuşmadan sonra kadınlar Zehra'nın şerefli bir kadın olduğunu düşünür, helal iş istemesini üzümlere karşılarlar. Fakat Ümmü Muhammed mahallenin kadınlarını dikkatli olmaları hususunda uyarır. Ve zamanla Zehra bütün evlere girer, artık evler kendi evi olmuştur. İnsanlarla dostluklar kurmuş bir başına kadın olarak mahallede benimsenmiştir. Kadınlar onun hakkında tedirginliklerini bir kenara bırakmış ve Ümmü Muhammed'in evinin yolunu da unutmışlardır. Mahalle kadınları Zehra ile dertlerini, sevinçlerini paylaşır ve ondan

yardım isterler. Ümmü Muhammed bu duruma ah vah eder. Zehra her gece kapsını açar denize karşı sabaha kadar oturur. Herkes uyurken uyumayan tek kişi Ümmü Muhammed'tir. Zehra yavaş yavaş bütün yakınlarını mahalleye getirir ve yerleştirir. Deniz kıyısındaki evler onların mülkü olur. Mahalle insanların güvenini kazanması neticesinde kimse tedirgin olmaz. Bir gün Zehra'nın evini sel basar. Zehra'nın yakınları alışılmadık şekilde yas tutmaktadır. Bu mahalleliyi korkutur ve soluğu Ümmü Muhammed'in evinde alırlar. Ümmü Muhammed bir gece ne olduğunu anlamak için deniz kıyısına gider. Orada farklı şeyler gördüğünü mahalleliye anlatır. Bunu duyan Zehra ve yakınları Ümmü Muhammed'in evine doğru bağırarak yürürler. Zehra küfreder, bağırır çağırır. Ümmü Muhammed hiç karşılık vermez. Zehra'nın gerçek yüzünü gören mahalleli onu ve yakınlarını kovarlar. Zehra buna itiraz ederek kendisinin mahalleliyi kovacağını söyler ve tehditler savurur. Fakat sahil boyunca uzanan evler Zehra ve yakınlarındandır artık. Ümmü Muhammed sessizce ağlar, gözleri evlere ve insanlara bakar. Artık onların değildir. Başını iki yana sallayarak hayıflanır.

Anlatıcı: Öykü, ilahi yönün ortadan kaldırılmasının mümkün olmadığı yansız düzeyde üçüncü tekil kişi anlatıcı tipi esas alınarak kaleme alınmıştır. Yazar, olayları dışarıdan gözlemci olarak izlemektedir. Gördüklerini nesnel ve yansız bir biçimde anlatır. Kişilerin davranışları ve iç dünyalarına dair yorumlara yer vermez.

“Zehra kadınları hoş bir şekilde karşıladı, kadınlar şaşırdılar. Uzun zamandır onları tanıyor gibi hepsini tek tek öptü. Hepsine ayrı ayrı hâl hatır sordu. Birine hasta kocasını sordu, birine bahtsız kızını. Bir diğerine hamile kalamayan gelinini sordu. Onun için bir ilaç tarifi vereceğini söyledi ve kadının yüzünde sevinç dalga dalga oldu...”

Kişiler:

Zehra: Öyküde ana kahramandır. Başka bir yerden gelip mahalleye taşınmıştır. Denizi çok sevmektedir. Güzel görünümlü genç bir kadındır. Gerçek yüzünü insanlardan saklayan, kendini acındırarak mahallede yer edinen karakterdir. Ümmü Muhammet'i kendisine hedef olarak görmekte ve mahalle insanlarını ondan uzaklaştırarak mahalledeki yerini sağlamlaştırmaktadır. İnsanları tatlı dili, becerisiyle kendisine hayran bırakmakta onları kendine bağlayan sinsi bir karakter olarak öyküde yer almaktadır.

“Zehra güzel kadın. Mahalle sessiz ve güvenilir. Toprak evleri kin, öfke seslerini kaldırmaz. Mahalledeki insanlar yumuşak huylular. Hatta çatılardaki güvercinler bile yuvalarını biliyorlar.

Kaybolmuyorlar. Uzaklaşmıyorlar. Zehra mahalleye girdiğinde kendinden emin kadınların kalplerini bir telaş sardı.”³⁰⁵

Öyküde gelişme bölümünde geçen diyaloglarda Zehra ve Ümmü Muhammet'i anlatan konuşmalara yer verilmektedir. Bu şekilde dramatik yöntem kullanılmıştır.

“Gözlerdeki telaşlanmaları anladı ve dostça davranarak:

- Ben dışarı çıkmayı sevmem. Çarşı pazarı da. İnsan kalabalığını da. Burada kalmayı tercih ederim. Fakat!

Sustu. Yüzünde bir hüznün belirdi. Bazı kadınlar onunla şefkatli bir şekilde konuştular:

- Böyle kalırsan yalnızlık çekersin. Sen yabancısın. Komşu oldun biz her istediğini yapmaya hazırız. Ancak nerede yaşayacaksın?

Zehra'nın sesine bir hüznün çöktü:

- Benim düşündüren şey de bu. Kocam para gönderene kadar geç olur. Bu yüzden çalışmaya ihtiyacım var.

Kadınlar aralarında bakiştılar ve sorular sormaya başladılar:

- Ne yapabilirsin ki?”³⁰⁶

Ümmü Muhammet: Mahallede herkesin akıl danıştığı, yanına vardığı bilir kişi konumundaki karakterdir. Öykünün bir diğer ana kahramanı da odur. Mahallenin derdiyle dertlenen, sevinciyle sevinen, kalbinde kin ve hasede dair yer olmayan akli başında, mahalleyi, insanların ve denizi seven karakterdir. Zehra'nın akıl çelmelerine karşılık vermez. Bu yönüyle Zehra'nın hedefindedir ve Zehra onun mahalledeki gücünü kırmak istemektedir. Ümmü Muhammet her şeyin farkındadır ve mahalleliyi uyarır.

“Ümmü Muhammet gaz yağı kokan siyah örtüsünü düzeltti, yüzünü sildi ve şöyle dedi:

- Dikkatli olun hanımlar, mahallenin iyi hanımları... Ancak iyiyi güzeli gören gözler dikkatli olun. Fitne evlerinize giriyor.”³⁰⁷

Mahallenin kadınları: Saflığı ve iyi niyeti temsil eden kadın karakterlerdir. Zehra'nın güzelliği, yalnız oluşu, denize olan tutkusu onları tedirgin eder. Zira kocaları denizlerde çalışmaktadırlar. Kadınlar kocalarının fitneye düşmesinden korkarlar. Ümmü Muhammet'e danışıp Zehra'nın yanına giderler. Zehra'nın kendisini

³⁰⁵ el-Osman, **a.g.e.**, s. 153.

³⁰⁶ el-Osman, **a.g.e.**, s. 157.

³⁰⁷ el-Osman, **a.g.e.**, s. 157.

acındırması sonucu onun iyi, şerefli, helal para kazanma derdinde olan biri olduğuna hemen inanırlar. Böylece kadınlar ona yardım ederler ve evlerini açarlar.

“Zehra alay ederek güldü:

- Hırsızlar! Köpekler! Korkmuyorum ben. Hırsız gelirse ne yapacağımı iyi biliyorum. Köpeklere gelince! Onlar için başka bir çözümüm var.

- Ey Zehra tek başına geldin ve hala öylesin.

Zehra sorunun tarzını anladı. Gülümsedi:

- Kocamı terk ettim... Çocuklarım oradalar belki gelirler.

Kadınların yüreğine bir korku düştü. Böyle güzelken uzakta bir kocası var. Kadınların kocalarının büyüğü gözleri var aynı zamanda yağ kokusuna gelen karınca tabiatları.

Zehra! Ne biçim bir kadın!

Gözlerdeki telaşlanmaları anladı ve dostça davranarak:

- Ben dışarı çıkmayı sevmem. Çarşı pazarı da. İnsan kalabalığını da. Burada kalmayı tercih ederim. Fakat!”³⁰⁸

Zehra ile olan dostlukları, onlara her zaman akıl danışıp yanında soluklandıkları Ümmü Muhammet'i unutturur.

“Peş peşe on akşam kara hüznün mahalleyi gezdi. Hüznün ayrı bir rengi var. Ayrı bir kokusu.

Mahalle mahvoldu. Kadınlar evlerine çekildiler, Ümmü Muhammed'in evine gitmeyi düşündüler. Onları suçlar gibi karşıladı:

- Epeydir yoktur.

- Hayat meşguliyeti Ümmü Muhammed.

- Yooook, sizi Zehra meşgul etti.

- Biz seni severiz Ümmü Muhammed. Sende vazgeçmeyiz. Senin görüşünü almaktan geri durmayız.

- Sizi endişelendiren şey ne?

- Mahalle bozuldu. Yabancı adamlar sahilde ağlıyorlar. Kadınlar Zehra'nın evinde ah vah ediyorlar. Bu hüznün sebebini anlamıyoruz ey Ümmü Muhammed.”³⁰⁹

³⁰⁸ el-Osman, a.g.e., s. 157.

³⁰⁹ el-Osman, a.g.e., s. 161.

Diğerleri: Zehra'nın kız kardeşi, kız kardeşinin eşi, amcasının kızı ve diğer akrabaları dekoratif konumdadırlar.

"O gün. İnsanlar Zehra'nın evinde güzel bir kız çocukla karşılaştılar. Onu sordular şöyle dedi:

- Kız kardeşim.

Onu selamladılar. Yeni bir yabancı. Zehra'nın sevimli kardeşi. Güzel mahalle misafirleri sever ve ikram eder misafirlerine.

Haftalar sonra başka bir yabancı daha geldi. Deniz kıyısında Zehra ona ev tuttu.

- Bu kim Zehra?

*Amcamın kızı."*³¹⁰

Zaman: Öyküde Zehra'nın mahalleye gelişi gece vaktidir. Onun gece vakti mahalleye gelmesi gizli kapaklı işlerin olduğunu okuyucuya sezdirmesi açısından dikkat çekicidir. Ümmü Muhammet'in gece yarısı denize inmesi ve orada şahit oldukları, gizli işlerin ortaya çıkmasını sağlamıştır. Öyküde gece, zaman unsuru olarak gizemli bir durumu işaret etmektedir. Bunun yanında o gün, bir gün, sabahleyin gibi kelimeler zaman ifadesi olarak kullanılmıştır.

*"O gece Zehra mahalleye geldi kimse onun kim olduğunu bilmiyordu! Ve nasıl geldiğini! Niçin geldiğini: denize açılan pencereli evi ona kim tuttu? Böyle olmasına rağmen evin deniz tarafına bir kapı daha açıldı. Zehra geceleri yol edinmişti. Kapının önünde oturuyor, sabaha kadar bekliyordu. Komşuları Zehra'nın denize âşık olduğunu söylüyorlardı..."*³¹¹

Mekân: Öyküde geçen mekân bir mahalledir. Sıcak ilişkilerin olması yönünden yazarın mekân seçimi önemlidir. Mahalle doğruluğun, dostluğun, iyiliğin hâkim olduğu bir yerdir. Bir başka mekân unsuru denizdir. Deniz mahalle insanının geçimini sağladığı yer olmasının dışında öyküde başka bir anlamı ifade etmektedir. Öyküde sembolik değeri olan deniz Ümmü Muhammet için vazgeçilmesi mümkün olmayan bir şeydir. Kadınlar kocaları için endişe duyarken Ümmü Muhammet deniz için kaygılanmaktadır. Deniz hem Zehra'nın hem Ümmü Muhammet'in âşık olduğu bir mekandır. Öykünün iki ana karakteri deniz üzerinden bir çatışma hali yaşamaktadır. Zehra ve akrabaları denize bakan evleri satın almışlardır ve bu Ümmü Muhammet'in önüne geçemediği bir üzüntüdür. Denizin el değiştirmesi ile mahallenin

³¹⁰ el-Osman, a.g.e., s. 160.

³¹¹ el-Osman, a.g.e., s. 153.

yabancılaşması anlatılmaktadır. Öykü, bazı değerlere sahip olunamamasının beraberinde getirdiği olumsuz sonuçları anlatması yönünden mekân unsurunun önemini göstermektedir.

“ Ey Ümmü Muhammed. Zehra edalı işveli, kapısı her rüzgâra açık, Zehra deniz havasını seviyor ve bizim kocalarımız da denizde çalışıyor. Biz onların fitneye düşmelerinden korkuyoruz.

İyi kalpli yaşlı kadının yüzünde sıkıntı ve üzüntü belirdi. Ve azarlayarak konuştu:

- Kocalarınız için endişeleniyorsunuz. Deniz için endişelenmiyorsunuz.

- Deniz herkesin denizi ey Ümmü Muhammed. Zehra denize aşık.

Ümmü Muhammed'in gözünde bir damla yaş ışıldadı. Uzaklardan geliyor gibi bir hüznün dolaştı gözlerinde:

- Zehra bizlerden daha mı çok seviyor denizi? Kumuna aşık mı? Rüzgarına? En çok âşık olduğumuz dalgalarına? Bu deniz bizim denizimiz. İşte önünüzde. Ona sorun: Kim ona âşık? Kaç kalbe girdi sevgisi. Kaç kalbi mutlu etti! Bizden ne aldı? Bize ne verdi?

Adamlarımızın kemikleri denize kürek oldu. Boyunları direk. Bizim denizimize bizden başkası âşık olamaz. Umutlanmayın. Kadınlar çırpınıp durdular, içlerinden biri şöyle dedi:

- Ey Ümmü Muhammed seninle istişare etmeye geldik, Zehra'yla ne yapacağız? Adamlarımızı nasıl koruyacağız? Sen Allah'ın hidayetine mazhar olmuşsun, deniz hakkında konuşuyorsun. Sanki sen Zehra'nın adamları bırakıp denizi çalmasından korkuyorsun.

Ümmü Muhammed başını salladı:

- Kalbimi tutuşturan şey bu ama siz farkında değilsiniz. O zaman Zehra'ya gidin. Onun nabzını yoklayın ve ondan ne istediğini anlayın. Niçin gelmiş! Söyleyeceği her şeyi düşünün.”³¹²

Anlatım Teknikleri:

Anlatma- Gösterme: Öyküde anlatma tekniği ile gösterme tekniği birlikte kullanılmıştır. Öyküde diyalog parçalarıyla gösterme yönteminden söz edilmekle beraber anlatma yöntemi tekniği geniş bir yer tutmaktadır.

“Zehra bütün evlere girdi. Zehra güzel kadın. Mahallenin mevzusu oldu. Hızlı hareket etmesinden ve her yaptığı işi çok güzel yapmasından dolayı ona ‘rüzgâr esintisi’ adını verdiler. Mahallenin kadınları en güzel elbiseleri giydiler. Kır lentler, yastıklar dantellerle süslendi, ışıltılı kumaşlarla bezendi. Kadınların yüzleri boyalarla güzelleşti. Zehra uzun saç örgülerinde hünerini gösterdi. Bütün evler Zehra'yı sever oldu, onu istiyor ve ona ikram ediyorlardı. Bütün

³¹² el-Ösman, a.g.e., 154-155.

kadınlar halinden memnundu. Zehra zeki kadın. Herhangi bir adama dokunmamaya özen gösteriyordu. Ne kocalardan ne oğullardan kimseye, biri aniden girecek olursa öksürmeden veya izin istemeden, Zehra öfkeleniyor, başını öne eğiyor ve anlaşılmayacak bazı kelimeler dökülüyordu ağzından.”³¹³

“Zehra’nın akrabaları çoğaldı. Geliyorlardı. **Kimse de nasıl geldiklerini sormuyordu. Onları hangi rüzgârın attığını. Mahalle son derece nezaketlidir. Hoştur...** Herkes mahalleye iyilik eden Zehra’ya teşekkür ediyor. Onlar da ona iyilik yapıyorlardı... Zehra hangi evi seçerse onu boşaltıyorlardı. Akrabaları için. Sonra Zehra büyük bir meblağ ödeyip ev satın aldı. Birçok akrabası da yanı şeyi yaptı. Evleri sahil boyunca uzanıyordu. Her evin kapısı (denize) açılıyordu. Çünkü deniz havası Zehra’ya ve yakın akrabalarına iyi geliyordu. Onlar da mahallenin insanı oldular. Mahallenin kendisinden... bütün mahalle sevdi onları.

Sadece Ümmü Muhammed. Elini eline vuruyor. Göğsünde korkular tomurcuklanıyordu. Ah çekti:

“La havle vela kuvvete illa billah. Evleri sattılar.”³¹⁴

Yukarıdaki alıntıda siyahlaştırılmış yerler gösterme, diğerleri anlatma yöntemidir.

Tasvir: Öyküde Ümmü Muhammet’in denize doğru gidişi, orada ne olduğunu görmesi ve Zehra ile karşı karşıya geldiği sırada başvuru bir teknik olmuştur. Bu teknik, kişileri ve kişilerin davranışlarını yansıtmada etkili bir betimle örneğidir.

“Ümmü Muhammed sakın, kendinden emin ve gülümseyerek çıktı. İyiliğe alışkın, huzur içinde yaşayan her yüzde bir ışıltı vardı. Akıntıyı durdurmak için elini kaldırdı Zehra. Nakışlı süslü elbisesi göründü, güneş ışınları üzerinde parladı. Mekânı aydınlatan altın noktaları tesir etti. Kin dolu yüzler gözlerdeki ışığı kırdı fakat dillerdekini kıramadı. Zehra yaşlı kadının yüzüne kötü sözler haykırdı. Mahalle halkı şaşırıldı. Bu bağırış bütün yüzleri tokatlardı ve Ümmü Muhammed’in etrafında toplandılar. Toprak evin duvarlarını korumak için sıkıca yapıştılar. Bazıları evin önünde set oldu. Endişelendiler. Zehra ve akrabaları sayıca fazla idi. Fakat onlar dik durdular. Annelerini ve evin duvarını korumak için kollarını kaldırdılar...”³¹⁵

Diyalog: Öyküde, kahramanların duygu ve düşüncelerinin yansıtılmasında ve doğallığın sağlanmasında kullanılan bir yöntemdir. Öyküye çeşitli yönlerden güç kazandırmış geniş diyaloglara yer verilmektedir.

“Kadınlar Zehra’nın tarafını tutuyorlardı, adamların işledikleri kusurdan ötürü özür diliyorlardı. Zehra’nın kızmasını istemiyorlardı.

³¹³ el-Osman, **a.g.e.**, s. 158.

³¹⁴ el-Osman, **a.g.e.**, s. 160-161.

³¹⁵ el-Osman, **a.g.e.**, s. 165.

Evlerden birini nahoş görmesini istemiyorlardı. Fakat Zehra'nın rüyası Ümmü Muhammed'i görmektir.

Kadınlardan birine sordu:

- Ümmü Muhammed kendisine bir elbise dikmemi istemez mi?

Kadın şöyle dedi:

- Ümmü Muhammed eski elbiselerine pek düşkündür onları değiştirmez, israf etmez.

- Ona yastıklar yapmamı? Börekler?

- Onun kırlentleri bedevilerin yaptıkları eski kırlentler, her şeyden daha değerli onun için, börekleri sevmez. Kendisine kek yapar.

Zehra'nın hayali suya düştü. Bütün evler evi gibi olmuştu, Ümmü Muhammed'in evi hariç. Hala kapalıydı.”³¹⁶

Özetleme: Öyküde giriş bölümünde kahramanlar tanıtılırken, Zehra ve akrabalarının mahalleye taşınması anlatılırken yer verilen bir yöntem olmuştur.

“Zehra'nın akrabaları çoğaldı. Geliyorlardı. Kimse de nasıl geldiklerini sormuyordu. Onları hangi rüzgârın attığını. Mahalle son derece nezaketlidir. Hoştur. Gelecek el 'gözünü kapatarak' çalışıyor. Üretiyor. İcat ediyor. Yorulmuyor. Şikâyet etmiyor. Herkes mahalleye iyilik eden Zehra'ya teşekkür ediyor. Onlar da ona iyilik yapıyorlardı... Zehra hangi evi seçerse onu boşaltıyorlardı...”³¹⁷

Zehra'nın yakınlarının nasıl geldiği detaylı bir biçimde anlatılmamış özetleme tekniği kullanılarak kısaca zikredilmiştir.

Sonuç: Öyküde iyilik ve dürüstlüğün hâkim olduğu bir mahalleye dışarıdan gelen bir kadının mahalleyi değiştirmesi anlatılmaktadır. Mahalle kadınlarının değer yargılarındaki değişiklik, bir kötülüğün fark edilmesini engellemektedir. Öyküde Ümmü Muhammed karakteri maharetli bir şekilde gerçeği ortaya çıkardığında anti feminist değerleri üzerinde taşıyan Zehra'nın kişiliği ortaya çıkmaktadır. Aldatma, aç gözlülük ve sembolik anlamda bir yerin işgal edilmesi söz konusudur. Zehra bu yönünü muhatap olduğu kitleyi iyi tanıdığı için kendini acındırmak suretiyle gizlemekte sıkıntı çekmemiştir. Fakat bilge kişilik Ümmü Muhammed'in karşısında Zehra'nın niyetinin aşikâr olması mahalle kadınlarında pişmanlık duygusu oluşturur.

Öyküde olay Zehra'nın mahalleye gelmesi, mahalle kadınlarını kendine çekip akrabalarını deniz kıyısındaki evlere yerleştirmesi ve Ümmü Muhammed'in Zehra'nın

³¹⁶ el-Osman, **a.g.e.**, s. 159.

³¹⁷ el-Osman, **a.g.e.**, s. 160.

gerçek yüzünü ortaya çıkarması şeklinde cereyan eder. Olaylar belli bir sırayla gerçekleşmektedir.

Öyküde iyi niyetli insanların acıyarak içlerine aldıkları yabancı bir kadının aç gözlülük ve hırsla mahalleyi alışılmadık bir hale getirmesi anlatılırken mahallenin bilge kişisi yalnız bırakılır. Gerçek iyinin, iyiliğin bir süre hak ettiği değeri bulamaması onun gerçek iyi oluşuna gölge düşürmemekte hak elbet eninde sonunda yerini bulmaktadır. Elde olanın kıymetinin bilinmesi ana temayı oluşturmaktadır. Bu yönüyle deniz ve Ümmü Muhammet arasında bağ kurulmakta her ikisinin de mahalle için büyük bir değer olduğunun altı çizilmektedir.

Öyküde içten pazarlıklı, yapmacık ve göstermelik ilgi ve alaka ile kurulan ilişki ağının dürüstlük ve karşılıksız iyilik üzerine kurulan ilişkilerin önüne asla geçemeyeceği ele alınmakta karşılıksız iyiliğin, dostluğun geç de olsa her zaman kıymetinin bilineceği işlenmektedir.

Öyküde mekân deniz ve mahalledir. Deniz mahalle insanının hem geçmişini hem geleceğini temsil etmektedir. Bu anlamda Ümmü Muhammet geleneklerine, eskiye bağlı bir karakter olması ile öne çıkmaktadır. Zehra'nın mahalleye getirdiği yeniliklere kapalıdır. Aslında burada anlatılmak istenen görünenin altında bir görünmeyenin olduğudur. Mahallede oturup helal para kazanma derdi ile görünen Zehra bütün sahili kendisi ve akrabaları için aç gözlü bir şekilde ele geçirmek istemektedir. Mahalle kadınları Zehra'nın eliyle süse düşkün hale gelmiş ve asıl niyeti görememiştir. Fakat Zehra'ya karşı şüphe ile hareket eden Ümmü Muhammet gerçeği en başından beri sezmektedir. Mahalle insanını uyardığı halde kimse ona kulak asmamıştır. Tecrübe ve yaşın getirdiği bilgelik sonunda gerçeği ayan eder fakat artık bazı şeyler için çok geçtir.

Öyküde karakter çiziminde açıklama ve dramatik yöntem birlikte kullanılmıştır. Öykünün giriş bölümünde Zehra ve Ümmü Muhammet tanıtılarak açıklama yöntemi ile karakter çizimi gerçekleşmiştir.

“Zehra otuzlu yaşlarında olgun bir kadın; güzel, yuvarlak beyaz yüzlü, neredeyse kan fışkıracak kanlı canlı gül gibi yanaklar, siyah gözler ve gözleri koruyan keskin kılıca benzeyen ince kaşlar. Saçlarıysa, tazecik omuzlarına kestane rengi şelale gibi dökülüyordu. Zehra tebessüm ettiğinde ağzı gerçek bir inci gibi

açılıyordu. Ağzının en uzak kısmında altın dişin ucu görünüyordu, büzülen dudaklarını kapatır kapatmaz kayboluyordu diş."³¹⁸

*"Şüpheler ve korkular kalplerde gezip oynadığı zaman kadınlar rahatlamak için Ümmü Muhammed'in evi ve mahallenin kederini, tasasını göğüslemeye alışmış Ümmü Muhammed'in gönlünden başka gidecek bir yol bulamadılar. Her canı yananı teskin eder, her sevinci tebrik eder, dili zılgıt çeker dudakları dans ederdi. Ümmü Muhammed'in gönlü ayırmaz kin nedir haset nedir bilmezdi."*³¹⁹

Zehra'nın güzel, genç ve bakımlı olarak dış görünüşü ile tasvir edilmesi, Ümmü Muhammed'in ise mahallenin kederini göğüslemeye alışmış, iyi kalpli, gönlünde kine ve kötülüğe yer olmayan bilge olarak batını yönüyle tasvir edilmiş olması önemlidir. Öykünün ilerleyen kısmında ve sonunda mahalle halkı üzerinde tesiri olan bu iki kişinin karakter çatışması yansıtılmaktadır. Zehra insanların gözünü, aklını ve kalbini çelen sathi bir insan tipini temsil ederken Ümmü Muhammed geçmişe bağlı, gösterişten uzak, manevi bir tipin örneği olarak anlatılmaktadır.

Öykü akıcı bir dil kullanılarak kaleme alınmıştır. Kültürel öğelere yer verildiği için öyküde günlük konuşma dilinde anlaşılamayacak kelimeler yazar tarafından dipnot oluşturularak açıklanmıştır.

3.12. VAHDEHU'Z-ZIL YEBKÂ (SADECE GÖLGE KALIR)

Muheysen, hizmet etmeyi seven, atik, zeki bir çocuktur. Babasına nargile ve köz dağıtma işlerinde yardım eder. Küçükken nargile hortumunu karıştırdığı sırada yüzüne köz sıçramış, alnından gözüne kadar olan kısmı yanmıştır. Ebu Fadıl denilen kimse çocuğun yanan bölgesini sarar ve sargıyı bir süre sonra açar. Sargı açıldığında çocuğun bir gözü neredeyse açılmaz. Annesi çocuğunun kör olduğunu zannederek feryadı koparır. Bundan böyle çocuğu mahallede kör diye çağırırlar. Bu çocuğa tesir eder, Muheysen çok üzülür. Annesine bazen dert yanmaktadır. Aile çocuğun daha fazla üzülmemesi için taşınır. Fakat gittikleri yerde de çocuklar onu kör diye çağırırlar. Annesi Muheysen'in üzüntüsüne karşılık, ona kör diyenleri taş atarak kör etmesini ister. Fakat babası bunun yanlış olduğunu ve insanın bir kusurunun olmasının ayıp olmadığını, önemli olanın bu kusuru örtecek iyi, cesur bir insan olunması gerektiğini anlatır. Bundan böyle Muheysen gözündeki kusuru önemsemez. Mahallede cesareti ile meşhur olmuştur. İnsanlar onun gözündeki kusuru unutmuşlardır. Mahallede cesaret gerektiren işlerin en başında Muheysen vardır. Muheysen cesurca

³¹⁸ el-Ösman, a.g.e., s. 153.

³¹⁹ el-Ösman, a.g.e., s.154.

davranışları sevdiği kız için de yapar. Onun kahramanlığından haberdar olmasını ister içten içe. Arkadaşları bir gün Muheysen'in sevdiği kızın evine doğru gözlerinin daldığını görürler ve Muheysen'in kızı çok sevdiğinden haberdar olurlar. Muheysen'in sevgisini sınamak için bir şaka yapmak isterler. Sevdiği kızın ağzından ona bir mesaj getirirler. Kız sevgisini ispat etmesini ister. Daha önce birçoklarının da Muheysen gibi söyleyip hiçbir şey yapmadıklarını söylemiştir mesajında. Muheysen sevgisinin ispatı için kızıdan haber beklemektedir. Arkadaşları şakayı devam ettirirler ve şartın cam yemesi olduğunu söylerler. Muheysen irkilir fakat cesaretine söz getirmemek için kabul eder şartı. Arkadaşları ile sözleştikleri yerde buluşurlar. Muheysen'in elinde bir torbada cam ve hurma vardır. Camları ufalayıp hurmayla birleştirerek top haline getirir. O sırada arkadaşları şakanın varacağı yeri tahmin edip onu vazgeçirmeye çalışsalar da Muheysen sözünü tutar, camları yer ve ölür. Öldüğünde kusurlu gözü açılmıştır. Gözünde bir gülümseme vardır.

Anlatıcı: Öykü üçüncü şahıs anlatıcı tipi (tanrısal anlatım) ile kaleme alınmıştır. Anlatıcı öyküye giren ve her şeye hâkim bir pozisyonudadır. Kahramanın duygularını, düşüncelerini üst bakışla bize aktarır.³²⁰

"Muheysen kör olmadı. Fakat onlar bu uzak mahallede bu sıfatla tanıdılar onu, gözleri o elim kazaya maruz kaldığından beri.

*Küçüktü. Evlerinin kapısında tıraş olan adamların arasında takılmak onun hoşuna gidiyordu. Olayları, havadisleri konuşuyorlar, birbirlerinin şikayetlerini dinliyorlar, mahalle işlerinin ticaretini yapıyorlardı. Bazen hayatın sıkıntılarını bir kenara bırakıyorlar öyle ki içlerinden biri şaka yaptığında kahkaha sesleri yükseliyordu... Yahut bir diğeri gün boyu komik bir olaya yorum yapıyordu."*³²¹

Yazar, karakter çiziminde dramatik yöntemi kullanmıştır.

Kişiler:

Muheysen: Öyküde ana kahraman olan çocuktur. Yaşadığı kaza sonucu gözü kusurludur. Kusuru onu üzmektedir. Cesur ve yardımsever bir karakter olup insanlar arasında bu yönüyle şöhret bulur. İnsanlar tarafından bu şekilde kabul görmesinin ardından gözündeki kusuru önemsemez. Mahalledeki bir kızı sever. Sevgisinin temelinde iyilik vardır. Sevgisi için her şeyi göze alabilecek cesur bir karakterdir.

³²⁰ Tosun, **a.g.m.**, s. 61.

³²¹ el-Osman, **a.g.e.**, s. 169.

“O mahallede ve diğer mahallelerde Muheysen’in cesareti yayıldı. Bunun gibi birçok olay tekrar etti. Birçok kişi, kimsenin yapmadığı, yapmaktan geri durduğu işlerde Muheysen’e itimat etti. Doğrusu kimseden teşekkür veya bir ödül beklemeksizin bu güven için sevinç ve gurur duydu. Onun asıl önem verdiği şey bu haberlerin Ummune’ye ulaşmasıydı. Bu umut, içinde kıpırdadığında kusurlu gözünü unutuyor, uzaklardaki ufuğa bakıyor, sadece bu umut ışığı onu aydınlatıyordu.”³²²

Anne: Çocuğunun üzerine titreyen, onun üzülmesine tahammülü olmayan klasik anne tipidir. Bakış açısı dar, sıradan bir kadındır.

“Bu mahalleye taşındıklarında oradaki çocukların Muheysen’in gözünün kör olduğunu asla fark etmeyeceklerini düşündü. Fakat çok kısa sürede çocuklar onu bu isimle(kör) çağırmaya başladılar. Çok üzüldü, utandı Muheysen fakat kasıtsız o kelimeyi söyleyen annesini azarlamaya cesaret edemedi, ama bir gün üzülerek içini boşalttı. Şikâyet ederek annesine koştu ve gözyaşları yanaklarından süzülürken şöyle dedi:

- Bugünden sonra sokağa asla çıkmayacağım.

Annesi ellerini sert bir şekilde göğsüne vurdu:

- Neden Muheysen?

- Çocuklar bana kör diye sesleniyorlar. Bu canımı yakıyor.

Annesi telaşla kalktı. Düşünmeksizin ona şöyle dedi:

- “Köpek soyları” dinle, biri sana böyle derse al bir taş onun gözünü kör et.

Babası annesinin telaşını duydu ve bağırdı:

- Çocuğa kin öğretiyorsun. Farz et ki yaptı, birinin gözünü kör etti, ne olacak?

Kadın elini salladı:

- “Şeytanlar” gözleri kör olsun. Yoksa sen çocuğumuzun gönlünü kırsınlar mı istiyorsun?

Adam karşılık vermeyi ihmal etti...”³²³

Baba: Nargile ocağı işleten, çocuğunu sevip kollayan baba tipidir. Geniş dünya görüşü ile oğlunu rahatlatan, ona nasihatler eden, yol gösteren bilir kişidir.

³²² el-Ösman, a.g.e., s. 175.

³²³ el-Ösman, a.g.e., s. 170.

“Adam karşılık vermeyi ihmal etti ve çocuğuna döndü onu ikaz ederek:

- Dinle Muheysen. Annenin sözüne kulak asma. Sen kör değilsin hatta öyle olsan bile insanda bir kusur olması ayıp değil önemli olan insanlara kusurunu unutturmandır. İyi, cesur bir insan olmandır, o zaman seni severler. Sana saygı gösterirler. Gözünün kusuruyla seni ölçmezler.

Muheysen’in gözleri uzaklara daldı. Evin duvarını geçti, ilerledi bir şey çarpmadı gözüne. Dudaklarında tatlı bir gülümseme belirdi. O gün... İlk dersi aldı.”³²⁴

Ummune: Muheysen’in mahallede sevdiği, uğruna ölümü göze aldığı kızıdır. Muheysen’in cesaretini ve aşkını göstermesi açısından figüran konumundadır. Muheysen kahramanlıklarının onun tarafından bilinmesini ve sevgisini kazanmayı istemektedir.

“Cassum’a cesaret verdi. Ve Cassum çukurdan çıktı. Çamur elbisesini kirletmişti. Ayaklarını ve ellerini. Zavallı Cassum teşekkür etmek için Muheysen’e yaklaştı fakat biri ona şunu diyerek menetti:

- Küçük şeylerin peşinden bir daha koşup gitmezsin. Deli misin sen?

- Asla yapmam. İyiliğini asla unutmayacağım.

Çocuklar koşuştular ve yüksek sesleri birbirine karıştı:

- Kör Muheysen çok yaşa... Cesur Muheysen çok yaşa.

Muheysen kusurlu gözünü sildi ve mutlu bir şekilde iç çekti. İçinde ısrarla sorulan bir şey vardı:

- Görüyorsun: Bu haber Ummune’ye ulaşır mı?”³²⁵

Diğerleri: Ebu Fadıl; Muheysen’in gözüne sıçrayan köz sonrasında onun gözünü sararak tedavi etmeye çalışan kişidir.

Deli Saliha: Mahallede oturan komşu kadındır. Evinde yangın çıkmış, ateş hayvanlarının olduğu çardağa sıçramıştır. Yangını Muheysen söndürmüş kadının hayvanlarını kurtarmıştır.

“Deli Saliha’nın evinde yangın çıktığı gün sokakta kimse yoktu. Tesadüfen Muheysen geçiyordu sadece...

Deli Saliha’yı gördü kırmızı dili sarkmış bir halde ve yalın ayak, yırtık çarşafıyla panik halde kendini sokağa atmış.:

- Yangın... Ey ahali... Yangın... İneğim çardağın altında ateş onu yok edecek. Muheysen annesinin öğüdünü unuttu ve bir tuğla aldı

³²⁴ el-Osman, **a.g.e.**, s. 171.

³²⁵ el-Osman, **a.g.e.**, s.171,172.

ve evlerin kapalı kapılarını çalmaya başladı. Bunun üzerine kadınlar koştu. Annelerin tembilediği bir kız çocuğu şöyle diyerek geldi:

- Koşun ... Adamlara haber verin.

Muheysen beklemedi. Eve girdi. Hızlı adımlarla çardağa yöneldi. İneğin böğürtüsü boğazlanmış gibi geliyordu. Köşeye üst üste yığılmış bazı kuru otlar ve tahta parçalarına ateş sıçramıştı, kara bir duman yükseliyordu.

Muheysen poşusunu yüzüne doladı, gözleri dışarıda kalacak şekilde yüzünü kapattı. Mandıraya indi. Hızla çözdü sonra ineği arkadan çekti ve dışarı çıkardı. Saliha'ya teslim etti.³²⁶

Arkadaşlar: Muheysen'in mahalledeki arkadaşları. Muheysen'in Ummune'ye olan sevgisini ispatlaması için ona yalan söyleyerek cam parçaları yemesine ve ölmesine sebep olan kişilerdir.

Zaman: Öyküde olayın gerçekleştiği zaman net olarak ifade edilmemektedir. Buna rağmen öykü içinde bir hafta, söylenen vakitte, geceleyin, güneş kaybolduğunda gibi zaman ifade eden unsurlar bulunmaktadır.

"Güneş kaybolduğunda toplandılar. Muheysen'e doğru geldiler, yerlerinden sıçradılar gözlerine inanamadılar."³²⁷

Mekân: Öyküde vakanın meydana geldiği, şahısların içinde yaşadıkları yer mahalledir. Mahalle olması sıcak ilişkilerin olduğu yer anlamında öykü karakterlerine uygundur.

"Muheysen kör olmadı. Fakat onlar bu uzak mahallede bu sıfatla tanıdılar onu, gözleri o elim kazaya maruz kaldığından beri.

Muheysen pek hizmet eden bir çocuk... Ve zeki. Ev kapısının arkasından seslenen annesinin sesini duyduğunda alevli közü almak için hemen koşardı. Adamlara nargile dağıtan babasına bırakırdı sırasını."³²⁸

Anlatım Teknikleri:

Anlatma- gösterme: Öyküde olayın bir mahallede, farklı yer ve zamanlarda geçiyor olması yüzünden anlatma ve gösterme teknikleri birlikte kullanılmıştır. Tanrısal bakış açısı anlatma yönteminde yaygın olarak kullanılmakta ve okuyucuyu metne yabancı hale getirebilmektedir. Gösterme tekniği ile bu durumun önüne

³²⁶ el-Osman, a.g.e., s. 174.

³²⁷ el-Osman, a.g.e., s. 180.

³²⁸ el-Osman, a.g.e., s. 169.

geçilmiş, öyküde olay akışını hızlandırılmış ve okuyucunun metne dahil edilmiş, olaylar ve kişilerle baş başa bırakılmasını sağlanmıştır.

“Muheysen poşusunu yüzüne doladı, gözleri dışarıda kalacak şekilde yüzünü kapattı. Mandıraya indi. Hızla çözdü sonra ineği arkadan çekti ve dışarı çıkardı. Saliha’ya teslim etti. Kadının korkusu sevince dönüştü. Muheysen’i tuttu onu öpmeye çalıştı fakat Muheysen kadının elinden kurtulup kendini çekti ve avludaki su havuzuna çıktı, oradan su çekti, ateşin üzerine döktü.”³²⁹

“- Yapmam gerekir. Bir kere olsun cesaretim ihanet ederse çocukların bana olan güveni kırılır. Ummune’nin bana karşı ümidi kaybolur. Daha önce söyleyip yapmayan kimselerde olduğu gibi.”³³⁰

Yukarıdaki alıntılarda ilk kısım anlatma, ikinci kısım ise gösterme yöntemine örnektir.

Öyküde anlatma ve gösterme yönteminin iç içe kullanıldığı da olmuştur.

*“Muheysen’in gergin bedeni kendini bıraktı. Keskin bir bıçağın onu bıçaklayacağını düşündü. **Bu tuhaf bir şart. Güzel yüzlü Ummune’nin böyle bir şart koşacak kadar kötü olacağına aklı ermiyor muydu?** Bu soru ağzından çıktı ve kusurlu gözü hafifçe açıldı:*

- Cam mı yiyeceğim?”³³¹

Yukarıda siyahlaştırılmış satırlar gösterme, diğerleri anlatma tekniğidir.

Tasvir: Öyküde tasvire pek az yer verilmiştir. Anlatım gücü diyalog tekniği ile sağlanmıştır.

“Atik kollarıyla çekmeye başladı. Soluğu kabarıyordu. Cassum’u kaldırdığında ona dedi ki: Şimdi. Bir ayağını kaldır, çukurun duvarına daya, ayağının üzerine dayan ve ikinci ayağını kaldır. Tırmanmaya çalış.

Cassum’a cesaret verdi. Ve Cassum çukurdan çıktı. Çamur elbisesini kirletmişti. Ayaklarını ve ellerini. Zavallı Cassum teşekkür etmek için Muheysen’e yaklaştı fakat biri ona şunu diyerek menetti:

- Küçük şeylerin peşinden bir daha koşup gitmezsın. Deli misin sen?”³³²

Bir başka tasvir örneği de şu şekildedir;

³²⁹ el-Osman, **a.g.e.**, s. 174.

³³⁰ el-Osman, **a.g.e.**, s. 180.

³³¹ el-Osman, **a.g.e.**, s. 178.

³³² el-Osman, **a.g.e.**, s. 172-173.

“Fakat ateş aç, çardağın çatısına uzandı, ateşin kırmızı dili tıs sesi çıkarmaya başladı az su fayda etmezdi artık. Aniden... İtfaiye aracının sirenleri duyuldu. Muheysen kovayı bıraktı, rahat bir nefes alarak biricik ineğine sevinçle sarılan Saliha'ya bakmaya gitti. İçinde aptalca bir soru dönüp duruyordu: Ummune olanları öğrenecek mi?”

Diyalog: Yazar, en doğal anlatım yolu olan diyalog tekniğini tercih etmiştir. Öykünün büyük bir bölümü diyaloglar halinde aktarılmıştır. Bu öyküde diyalog yöntemi vazgeçilemez bir yapı taşı halindedir.

“Ağlayan Cassum’a bağırdı:

- Ne oldu da indin?

Çocukları suçlar gibi yüzlerine baktı. Fakat onlar kendilerini müdafaa ettiler:

- Ona yapma dedik.

- Onu çukura biz itmedik.

- Çekirgeyi almak istedi.

- Kendini cesur Muheysen zannetti.

Muheysen hepsini susturdu:

- Hepiniz çenenizi kapatın... Haydi.

Poşusunu çekti ve Cassum’a uzattı:

- Sıkı tut şunu. Seni çıkartacağız ... Haydi.

Çocuklara kıpırdamalarını söyledi fakat kimse yapmadı dediler ki:

- Bizi aşağı çekmesinden korkuyoruz. Yarısı gömülü. Toprağa güven olmaz.

Yere tükürdü:

- Allah belanızı versin korkaklar.

Sonra Cassum’ a hitaben:

- Seni tek başıma çıkaracağım. Haydi... cesur ol.”³³³

Leitmotiv: Öyküde geçen anlatım tekniklerinden biri de leitmotiv tekniğidir. “Ummune olanları öğrenecek mi?” ifadesi sıkça tekrar edilmektedir.

Sonuç: Gözü kusurlu olan bir çocuğun uçsuz bucaksız cesaretini konu alan öykü, kusurları yüzünden toplumda kabul görmek isteyen insanların durumunu

³³³ el-Ösman, a.g.e., s. 172.

anlatmaktadır. Yazar öyküde vermek istediği mesajı baba karakterinin söylemi üzerinden aktarmaktadır.

- Dinle Muheysen. Annenin sözüne kulak asma. Sen kör değilsin hatta öyle olsan bile insanda bir kusur olması ayıp değil önemli olan insanlara kusurunu unutturmandır. İyi, cesur bir insan olmandır o zaman seni severler. Sana saygı gösterirler. Gözünün kusuruyla seni ölçmezler.

Muheysen'in gözleri uzaklara daldı. Evin duvarını geçti, ilerledi bir şey çarpmadı gözüne. Dudaklarında tatlı bir gülümseme belirdi. O gün... İlk dersi aldı.”³³⁴

Öyküde olay örgüsü, Muheysen'in gözüne kor düşmesi ve gözünün kusurlu olması, kusurunu ortadan kaldıracak cesareti ile tanınması ve bu cesaretin sonucunun ölümle bitmesi şeklindedir.

Muheysen saf, yardımsever, içli biridir. Gözü kusurludur ve bu durumunu bir şekilde avantaja çevirmiştir. Bu yönüyle dışarıda ona benzeyen birçoklarını temsil eden bir tiptir. Yazar Muheysen'i şahsi özellikleriyle anlatmakta, onu ana fikri anlatan sembol haline getirmektedir. Yazar Muheysen'i toplumla/mahalle ile münasebeti bakımından ele almıştır.

Öykünün girişi “Muheysen kör olmadı” diye başlar. Fakat herkes onu bu sıfatla çağırır. Muheysen bu durumunu kabul etmiş kendisini başka bir sıfatla yeniden var etmiştir; cesaret. Bu yüzden başkalarının sözlerine ehemmiyet vermez. Körlük ve görme duyusu arasında kurulan tezat öykünün can damarıdır. Bu duygu ve kaybı üzerinden insanların tutum ve davranışları tanıtılmaktadır.

“Çocukların tıraş oldukları zaman geldiğinde. Güldüler... Sohbet ettiler...Tek ayak üzerinde koşu yarışı yaptılar. Bilye oyununda Muheysen üstün geldiğinde her defasında onlara şunu hatırlatıyordu:

- Kör sizi yendi.

Çocukların utançla yüzü kızarıyor ve gülümsüyorlardı:

- Muheysen senin ayıbını kastetmiyoruz.

Gülümsemelerine karşılık veriyor:

- Alınmıyorum ki. Körüm... Körüm...Önemli olan benim görüyor olmam.

Gözünün daldığını gördüler ve sustular.”³³⁵

³³⁴ el-Ösman, **a.g.e.**, s. 180.

³³⁵ el-Ösman, **a.g.e.**, s. 175.

İyiliğin, saflığın, cesaretin sembolü olan Muheysen, mahallede Ummune denilen bir kızı sever. Onu sevmeye sebebi kızın çok iyi olmasıdır. Kız sureten çirkin olarak bilinir mahallede. Fakat Muheysen için onun iyi olması sevmeye yeter sebeptir. Burada gören gözün farklı olmasına, kusurlu da olsa Muheysen'in gözünün gerçeği, fizik ötesini görebiliyor olmasına dikkat çekilmektedir.

- Onu seviyor musun Muheysen?

Bakışlarını indiriyor.

Diğeri ise şöyle diyor:

- O güzel bir kız değil.

İtiraz ederek başını kaldırıyor.

- Kocaman burnu var.

- Allah yaratmış... Allah'a isyan mı ediyorsun?

- Muheysen. Onun hala yatağını ıslattığını söylüyorlar.

Şiddetle müdafaa ediyor:

- Yalancılar... Bunu size kim söyledi?

- Herkes biliyor. Evlerine gidiyorlar ve yatağının güneşin altında serili olduğunu görüyorlar, nem kokusu geliyor ondan.

- Bu altına kaçırıyor anlamına gelmez. Rutubet her şeye siner öyle ki ağızlarınıza bile.

- Onu niçin sevdiğini bilmiyoruz Muheysen. Kendini beğenmiş gururlu bir kız olmasına rağmen.

- Seviyorum çünkü çok iyi biri. Eski mahallemizdeyken onun hakkında çok şey duyduk. Onun doğduğu gün çok garip bir günmüş. Gökyüzünden yağmur boşanmış, yer yüzü yemyeşil olmuş, iyilik artmış, davarlar çoğalmış, senelerce çekilen kuraklıktan sonra insanlar canlanmış. Yaşadıkları sıkıntılardan sonra. Öyleyse nasıl sevmeyeyim onu?

- Onu seven çoktur Muheysen. O seni fark etmez, belki de seni sevmez.

Hüzünlü bir şekilde gülümsedi:

- Sorun değil çocuklar. Önemli olan onu ben seviyorum ben; mahallenize ve diğer mahallere gelen iyilik kaynağı olduğunu hatırlıyorum her zaman. İnanın bana Ummune hayatımı istese onun için ölürüm."³³⁶

³³⁶ el-Osman, a.g.e., s. 175-176.

Öyküde Muheysen'in sevgisi koşulsuz bir sevgi örneğidir. Fakat bu sevgi onu cesaretiyle birlikte ölüme götürür. Öykünün sonu ölümle bitmesi yönünden kapalıdır.

Öyküde bakmak ve görmek kavramları arasındaki farka işaret edilmektedir. Görmenin gerek şartı bakmaktır fakat yeter sebep değildir. Görmek için bir tercih durumuna, bilinç durumuna ihtiyaç vardır. Öykünün sonu bu şekilde başına bağlanır.

"... Haydi... Benim için birden yediye kadar sayın. Reddettiller saymayı... Sessiz kaldılar... Dişlerinin altında ölüm zili çalana kadar sessizlik bozulmadı. Kör öldü.

Çocuklar onun etrafında kaçıırken yüzlerinde sarı bulutlar çizildi. Ona son bir kez baktılar.

Kusurlu gözünün açılır gibi olduğunu fark ettiler. Ve o gözünde bir gülümsemenin uzandığını.

Bundan sonra Ummune'nin evinin önünden her geçişlerinde o göz onları izlemeye devam etti..."³³⁷

3.13. RA'SÂN... VE CESED (İKİ BAŞ... VE TEK VÜCUT)

Gece eğlence mekânına arkadaşlarının davetlisi olarak katılan bir çift etrafı izlemektedir. Kadın bu davete isteyerek katılmamıştır. Eğlence mekânı ışık gösterisi ile hareketlendirilmiştir. Bu hareketlilik insanların davranışlarına da yansır. Herkes deliler gibi dans eder, şehvet tutkunu insanların yaptıkları kadını şaşırtır ve o ortamdan sıkılmasına sebep olur. Oturduğu yer ona yemekte bir türlü rahat vermemektedir. Bir hapishanede olduğunu düşünür. Gitmek istediğini belirtir fakat davetli olarak geldikleri için ayrılmalarına eşinin izni olmaz. Mekândaki kadınların yarı çıplak ve azgın vaziyetleri, birbirine karışan ter kokuları onu iyice sıkar. Sıkıntıdan kurtulmak için eşine dans etmeyi teklif eder fakat olumlu cevap alamaz ve çaresiz etrafı izlemeye devam eder. Türlü türlü yiyecek ve içeceklerle donatılmış sofalar, garsonların hareketleri kadını iyiden iyiye daraltır. Eğlence mekânını terk etme isteği büyür. Böylece beden olarak o yeri işgal etse de zihnen bir parça orada değildir. Sanki başı ikiye ayrılmış, biri seyirci olarak kalmış ve beden bütünlüğünü korumuştur. Diğeri ise kalabalığın arasından yavaşça ayrılmış ve kendini dışarıya atabilmiştir. Başının birinin gitmesi kısmen de olsa kadına bir ferahlık verir. Bu anı bir doğum anına benzetmekte ve diğer başının sabah ışığını görüyor olacağına sevinmektedir. Hayata karışan baş sokaklarda sevinçle haykırarak ilerler. İç içe geçmiş sokaklarda koşar, oradaki insan manzaralarıyla karşılaşır. Bu dar sokaklarda hoş olmayan şeyler varsa

³³⁷ el-Ösman, a.g.e., s. 183.

da insanların hayat mücadelesi onun hoşuna gider. Sefaletin, açlığın olduğu kaldırımlarda bir lokmanın hayalini kuran insanların varlığına şahit olur. Bu şehrin bir başka yüzüdür ve bu şehirdeki şefkat kokusu kadının/başın hücrelerine kadar işler. Sonra aklı yine eğlence mekanındaki başına gider. Orada garsonun getireceği eti bekleyen başının nasıl olduğunu düşünür. Geçtiği sokaklardaki açlık ve fakirlik ile daha önce içinde bulunduğu israf şehrini, eğlence mekânını karşılaştırır. Bir tarafta gürültülü müziğe kendini kaptırmış çılgınca dans edenlerin olduğu şehir, diğer tarafta bir lokma için günlük hengameye kendini vermiş insanların olduğu şehir bulunmaktadır. Bu düşünceler akabinde kadın iki başını kavuşturur. Dışarıdaki hayata karışan baş o eğlence mağarasına dönmek istemez. Fakat iki başı bir araya getirmenin başka imkânı yoktur. Yaşanan bu zihni yolculuktan kimsenin haberdar olmadığı aşıkardır. İki baş bir araya gelir ve birbirlerine aç olup olmadıklarını sorarlar. Dışarıdan gelen baş bir şey yememiştir fakat açlık hissetmez. İçeride kalan ise sipariş verdiği eti beklemektedir. Et geldiğinde kesip yemek ister fakat tiksindir önünde duranın insan eti olduğunu düşünür.

Anlatıcı: Yazar diğer pek çok öyküsünde olduğu gibi birinci tekil kişi anlatıcı tipini kullanmıştır. Bu anlatıcı tipini anlatıcının zihinsel serüveni ile güçlü kılmayı başarmıştır.

“Sanki demir parmaklıklar arkasındayım... Burnum ter kokusundan düşecek... Koltuk altlarına bolca sürülmüş kokular geliyor dans edenlerden ve her kulak arkasına sürülmüş kokular... Böyle münasebetler dışında su görmemiş beden kokularına karışmış bacak arası kokuları.”³³⁸

Zihinsel yolculuk kadının başının iki ayrı baş haline gelmesiyle başlamaktadır.

“Başım dönüyor... İçinde bir fikrin doğmasından korkuyor, düşünmekten... Fakat herkesin gözü, aklı mekânın atmosferine bırakmış kendini, karmakarışık kokuların gezindiği. Başım bu fırsatı değerlendiriyor... Ve ikizinden ayrılıyor... Boynumun üzerinden yere düşüyor.”³³⁹

Kişiler:

Kadın: Öyküde ana karakterdir. Eğlence mekânına davetli olarak eşiyile katılmıştır. Eşinin arkadaşları tarafından davetin gerçekleştirildiği sezdirilmektedir. Zira kadın kimseyle irtibat kuramamaktadır. Sıkıldığı için ortamdan ayrılmak istemektedir.

³³⁸ el-Ösman, **a.g.e.**, s. 189.

³³⁹ el-Ösman, **a.g.e.**, s. 192.

Fakat eşi davetli olduklarının altını çizerek buna izin vermez. Bulunduğu ortam kendisini sıkıntı verir. Bu problemi aşmak için dans etmek ister fakat eşi razı gelmez ve çılgınca dans eden insanları izlemeye koyulur. Bu insanların hal ve tavırları, giyim kuşamları kadının orada bulunmasının anlamsızlığını güçlendirmektedir.

“Ona doğru eğiliyorum... Fısıldayarak:

- Uzun kalacak mıyız?

Elimi çekiyor:

- Vaktini iyi değerlendir... Gece uzun.

- Neredeyse boğulacağım.

- Şimdi ışık gösterisi başlayacak.”³⁴⁰

Kadın cinsinin toplantı, tören gibi münasebetlerde kendisini teşhir etmesine anlam veremez. Bu yönüyle anlatıcı mekâna yabancı olduğunu okuyucuya gösterir. Anlatıcı giyim kuşamıyla da ortama yabancı olduğunun ayırımındadır.

“Göğsüm ipek bir şalla örtülü...

Önümdeki bu göğüslerden şehvet, azgınlık akıyor. İç çekişleri elbiseleri parçalayacak.

- Keşke başka bir yerde olsaydık...

- Gece geçiyor... Keyfini kaçırma.

Keyif!?

Görüşü engelleyip göze hücum ederek imdat dileyen renkleri izlemek mi keyif?

Zincirle ve iple bağlı çıplak göğüsleri izlemek mi keyif?

Bu kuyumcu dükkanına nereden geldik?

Bu esarete boyunlar nasıl dayanıyor?

Niçin kadınlar her toplantı ve törende hazinelerini gösterme konusunda ısrar ediyorlar?”³⁴¹

Bedenen bulunduğu yerden ayrılamasa da zihnen farklı bir yere gider. Toplumsal gerekliliklerin insanı çaresiz bırakması yönünden kadının durumu dikkat çekicidir. Anlatıcı durumunda olan kadının bakış açısıyla

³⁴⁰ el-Osman, **a.g.e.**, s. 187.

³⁴¹ el-Osman, **a.g.e.**, s. 188-189.

mekânı ve olayları tanımaktayız. Kadının betimlediği sahnelerdeki nahoş durumlar ile okuyucuda bir algı oluşturulmaya çalışılmakta ve bu eğlence mekanlarında insanların bilinçsiz bir şekilde hareket etmeleri, başka dünyalara uzak olmaları, zenginlik ve israfın getirdiği körlük eleştirilmektedir.

Kocasının izni ile hareket eden bir kadın profili çizilmektedir. Bir yere gitmesi ve bir yerden ayrılması onun müsaadesine tabidir. Bu anlamda kültürel açıdan kadın serbestliğinin kısıtlanmış olduğu sezgisine kapılmaktayız.

“Soğuk bacağımı hareket ettiriyorum... Onun/eşi güçlü bacağına dokunuyorum:

- Hareketlenelim mi?

- Olmaz.

Gözleri açık bir sitemle bütün yalvarmalarımı bastırdı.

- Hayır, lütfen.

Çabalamaya ümit yok...

Teslim oldum... Önümde olanları izlemeye başladım...”³⁴²

Kadının bu tarz sosyal mekanlara alışık olmadığı görülmektedir. Garsonun kendisine sipariş için sorduğu et çeşitleri hakkında malumatı yoktur. Buna rağmen anlatıcı, farkındalığı olan bir kadın tipidir. Başının iki farklı baş olmasının temsili ile iki farklı hayatı, yaşam tarzını okuyucuya sunmaktadır. Sonunda kendi değerlendirmesini yapar ve yaşama karşı bir lokma için mücadele eden insanları yüceltir. Bunu yaparken diğer başın içinde bulunduğu eğlence ortamını hayatın söndüğü mağara olarak nitelendirerek eleştirir.

Kadının eşi: Bir davet, gereklilik üzerine eğlence mekanına eşiyle giden figüran kişidir. Onun da kadın gibi bu tarz mekanlara yabancı olduğu anlaşılmaktadır. Eğlence mekanlarındaki ışık gösterisinin sıradan olmasına karşılık kadının sıkıntısını hafifletmek için bu gösteriyi beklemesini salık vermektedir. İkisi de diğerleri gibi ortamın atmosferine kendilerini bırakıp dans edip eğlenmezler. Oturup etrafı izlemekte ve önlerine gelecek yemekleri beklemektedirler.

“Oturduğum yerde dönüp duruyorum... Tekrar fısıltıyla:

- Dudaklarım kurudu.

³⁴² el-Osman, **a.g.e.**, s. 189.

- Su ile ıslat.

- Soğuk su... Ve bunaltıcı hava.

Elini omzuma koyarak:

- Canım... Ciğerlerine/göğsüne hava girsin diye derin nefes al.”³⁴³

Garson: Eğlence mekânlarında hizmet eden sıradan bir tip olup figüran konumundadır. Menüde yer alan et çeşitleri hakkında bilgisi olmayan getir götür işlerini yapan alelade bir çalışandır. Garsonun kaba dudaklı olarak tasvir edilmesi onun siyahi olduğu izlenimini vermektedir. Garson lüks bir yerde çalışmanın verdiği gurur ile küstah hareketlerde bulunmakta ve yapmacık tavırları ile mekânın bir parçası olmaktadır.

“Garson yaklaşıyor...

Kaba dudaklı ağzını kulağımın içine kadar dayıyor:

Buyurun hanımefendi... Tavuk pane mi?... Dana biftek mi? Midemi bulandırıyor. Sahne tarafından kadınlardan biri yaklaşıyor... Deli gibi dönüp, çiftleşmek isteyen bir inek gibi bacağını sallıyor böylece yağlı baldırları görünüyor.

Garson yapmacık bir nezaketle sorusunu yineliyor... Ağzının hala kulağımı kuşatmış olduğu dikkatimi çekiyor.

- Hım... Ne eti? İnek mi? Koyun... Yahut tavşan? Ona sorunca ahmakça güldü ve tavuk panenin! ne olduğunu anlamak için mekânın baş şefine gitti. Ve fileto... Ve dana biftek... Bu soruyu ona sorduğum için ben bir aptalım. Fakat o, sanki bana yeni bir şey öğrenme fırsatı bahşediyor gibi cevap verdi.

- Hemen bir dana biftek...”³⁴⁴

Diğerleri: Etrafta koşuşturan diğer garsonlar, dans edip eğlenen kadın ve erkekler, sefaletin kol gezdiği sokaklardaki çocuklar ve insanlar.

Öyküde karakter çizimi dramatik yöntemle yapılmıştır.

Zaman: Öyküde eğlence mekânına gece gidilmiştir.

“- Uzun kalacak mıyız?

Elimi çekiyor:

- Vaktini iyi değerlendir... Gece uzun”³⁴⁵

³⁴³ el-Osman, **a.g.e.**, s. 188.

³⁴⁴ el-Osman, **a.g.e.**, s. 190.

³⁴⁵ el-Osman, **a.g.e.**, s. 187.

Gece vakti, karanlık olması anlatıcının psikolojik olarak yaşadığı sıkıntıyı temsil etmesi açısından önemlidir. Gece eğlence mekânının yapay ışıklarla aydınlatılıyor olması oradaki hayatın da yapay olduğu hissiyatını uyandırmaktadır.

“Gece uzun ve zor olacak diye hissediyorum... Üzerinde parlak ışığın dans ettiği vücudum loşluğa teslim olmuş, kolumu kesen bir kılıç gibi oradan geliyor ve sallanıyorum...”³⁴⁶

Nitekim gece başlayan anlatı sabaha doğru sonlanmaktadır. Burada vaktin sabah olması, sabahın aydınlık ve ışıltılı olması insanın kendisine gelmesi, ayılması, akli bir varlık olduğunu düşünmesi yönünden değerlendirilebilir. Sabah aydınlığının kendiliğinden olması doğallığa işaret etmektedir. İnsan tabiatının da buna uygun olduğunu bize sezdirmektedir. Öyküde ikiye ayrılan başın biri gece yarısı kendisini dışarı atar ve aslında sabahın ışımaya başladığını görür. Sabah tazeliğinin insanlardaki iz düşümünü hareketlilik, canlılık, mücadele kavramlarıyla dillendirir.

Başsız bir vücut kurtuldu... Hayata kaçan başıma tutunuyor...

Sabahı olan bir hayatı var... Gece karanlığını dağıtmaya başladı... Şehir fecrin dağınık örgüleri altında utangaç bir gelin gibi belirdi... Gece ona el sürmemiş gibi bekaret kokusu geliyor. Sabah çiçekleri açıyor yavaş yavaş... Gül yaprakları gibi... Bir sevgilinin kollarına uzanır gibi... Anne öpücüğü gibi yüzü saran incecik zarif temiz esintisi geliyor.”³⁴⁷

Zaman unsuruyla yukarıda değinilen gece ve sabah vakti arasındaki zıtlık anlatıma güç katmakta, anlatıcının mesajını okuyucuya ulaştırmasına kolaylık sağlamaktadır.

“Bu mağarada... Hayat ölüyor...”

Güneş ışınları gelmiyor... Bulaşıcı israf ve ahlaksızlık mikroplarını uzaklaştırmıyor... Öyle ki göğüslerde hastalık akıyor, vicdanlarda... Bedenlerde... Zevkler yükseliyor ve şehvet kazanıyor...Kaçan kadınlar çocuk büyütecek zamanın olmadığına karar veriyorlar.”³⁴⁸

Mekân: Öyküde mekân gece kulübüdür. Eğlence yeridir. Kapalı bir mekân olması yönüyle anlatıcının ruhsal durumuna işaret etmektedir. Eğlence yeri kadını boğacak gibi olur. Kalabalık yönü, insanların hareket halinde olması ve ter kokusu mekân unsurunu daha da daraltmaktadır böylece anlatıcı üzerinde baskı ve sıkıntı duygusu artmaktadır.

³⁴⁶ el-Osman, **a.g.e.**, s. 191.

³⁴⁷ el-Osman, **a.g.e.**, s. 194.

³⁴⁸ el-Osman, **a.g.e.**, s. 191.

“Sanki demir parmaklıklar arkasındayım...burnum ter/kokusundan düşecek... koltuk altlarına bolca sürülmüş kokular geliyor dans edenlerden ve her kulak arkasına sürülmüş kokular...böyle münasebetler dışında su görmemiş beden kokularına karışmış bacak arası kokuları.

Çiğerlerim konuları yutuyor... tütün kokusu...terle beslenen...çeşit çeşit kadeh kokusu... heyecanlarına gem vurulmuş sözlerin itirafı...”³⁴⁹

Öyküde geçen başın ikiye bölünmesi ve birinin eğlence yerinden kaçıp kendisini dışarıya atması, kapalı ve daralmış bir mekândan açık ve geniş bir mekâna geçiş olması yönünden değerlendirildiğinde zihnen anlatıcının ferahladığı, rahatladığı hissini vermektedir. Zikredilen caddeler, sokaklar kelimeleriyle zihin dünyasındaki açılım ve genişleme anlatılmaktadır. Yine ip şeklindeki dar sokaklardan yüksek binalara, minareleri göğe dek uzanmış cami kapılarının kullanılması darlık ve genişlik ifadeleri anlatıcının zihni yolculuğunu yansıtmaktadır.

“Şehrin kalbine doğru sıırıslam yürüdüm... Sabah nidasıyla ıslak caddelere uzanan bedenlerini konuşuran, iç içe geçmiş evlerin olduğu şehir... Sidik kokusu... Dar sokaklara dağılıyor... Hırslı bedenler hayatla mücadele ediyor...

Yürümeye devam ediyorum...

İğne deliğinden geçebilecek ip gibi dar sokaklardan geçiyorum. Yüksek binaların duvarları altında bedenler dağılıyor... Minareleri göğe dek uzanmış cami kapılarında... Kaldırımlar üzerinde.”³⁵⁰

Anlatım Teknikleri:

Anlatma- Gösterme: Öyküde anlatma ve gösterme yöntemi birlikte kullanılmıştır. Genel olarak anlatma yöntemi öyküde ağırlıklıdır.

“Renkler iç içe dikdörtgen şekillere dönüşüyor... Orada kareler halinde dallanıyor... Büyüyor... Büyüyor... Birinci sınıf kağıtla kaplı duvara uzandığında daire şekillerine dönüşüyor ve ikinci kez tavana dönüyor ışık... Sonra taneler halinde parlak zemine iniyor... Zümrüt taneleri... Dans eden ayaklar basıyor üzerine sonra tekrar yükseliyor renkler aşağılanmayı reddedip tavana yükseliyor. Her tarafta sürünmeye devam eden yılanın dişlerine dönüşüyor. Yüzlerdeki renkleri yalıyor ve kadınların elbiselerine ısıltı katıyor ve renklerini değiştiriyor böylece daha gösterişli ve güzel oluyor... Kırmızı dudaklara gelince şehvet arzusunu ortaya çıkarıyor.”³⁵¹

³⁴⁹ el-Osman, **a.g.e.**, s. 189.

³⁵⁰ el-Osman, **a.g.e.**, s. 195.

³⁵¹ el-Osman, **a.g.e.**, s. 187-188.

Bazı bölümlerde anlatma ve gösterme iç içe verilmiştir.

“Önümde olanları izlemeye başladım... Hizmetçiler arı gibi masaların etrafında geziniyorlar... Elleri iştah açıcı mezelerin olduğu tabaklara uzanıyor... Kadehleri kaldırıyorlar... Kadehleri dolduruyorlar. Taze yeşilliklerle dolu tabakların uçlarını siliyorlar. Bazıları bu mevsimde olmuyor ama gelmiş. Bunun için kaç para ödediler acaba? Para nereden geldi? Burada her şey ne kadar fazla... Hatta alışveriş pazarlığına hevesli aç gözlü bir babanın verdiği çeyiz gibi kızların hayal ettiği “kuş sütü” bile var.

İşık her noktayı, meydan okurcasına ve küstahça istila ederek hoyratça mekânı geziyordu. Göğüsler sevgiden şaşkın ...Aç bir müşteri arayan kayıp eşya gibi göğüslerin etleri görünüyor... Garson yaklaşıyor...

Kaba dudaklı ağzını kulağımın içine kadar dayıyor:

Buyurun hanımefendi... Tavuk pane mi?... Dana biftek mi?³⁵²

Yukarıdaki alıntılarda siyahlaştırılmış yerler gösterme, diğerleri anlatma tekniğidir.

Tasvir: Yazar öyküde tasviri gerektiği gibi kullanmıştır. Öykünün güçlü yönü ağır basan anlatım tekniğidir. Bu anlamda okuyucuyu etkilemektedir.

*“Hayatta kalma isteği... Mücadele etme arzusu... Güneşin kavurduğu esmer tenlerine işlemiş bu arzu... Çatlaklara... Kaba avuçlara işlenmiş... Gözlerin üzerindeki alınlarda geriye kalan istek dalgalanıyor... Yorgunluğa rağmen çalışıyorlar... Dinlemiyorlar... Ve rica minnet gelen gündüz lokması.”*³⁵³

Öyküde öznel tasvir dekor olarak kullanılmamış anlatıcının vermek istediği duyguyu taşıyan bir unsur olmuştur.

*“Birbirine geçmiş terli parmaklar... Aniden sızan ter... Renkleri birbirine yapışan yanaklar... Gözler yasak kelimeleri fısıldıyor... Burada müzik bütün sesleri bastırıyor... Böylece her herkesin özel bir aşkı oluyor... Öyle ki heyecanla titreyen pürüzsüz kadın bacakları zevkin doruklarına ulaşıncaya kadar hareket ediyor.”*³⁵⁴

Diyalog: Anlatıya doğallık katan diyalog örnekleri geçmektedir.

Garson yapmacık bir nezaketle sorusunu yineliyor... Ağzının hala kulağımı kuşatmış olduğu dikkatimi çekiyor.

- Hım... Ne eti? İnek mi? Koyun... Yahut tavşan? Ona sorunca ahmakça güldü ve tavuk panenin ne olduğunu anlamak için mekânın baş şefine gitti. Ve fileto... Ve dana biftek... Bu soruyu ona

³⁵² el-Osman, **a.g.e.**, s. 189-190.

³⁵³ el-Osman, **a.g.e.**, s. 195.

³⁵⁴ el-Osman, **a.g.e.**, s. 189.

sorduğum için ben bir aptalım. Fakat o, sanki bana yeni bir şey öğrenme fırsatı bahşediyor gibi cevap verdi:

- Hemen bir dana biftek...

Başımı salladım:

- Peki... Dana biftek... Fakat iyi pişirin.

Et bekliyorum...

Dudaklarım dişlerimin arasında...

- Görüyorsun?! Hangi eti getirecek bakalım?³⁵⁵

Anlatıcının zihinsel yolculuğundan iki başın bir vücutta buluşması da bu teknik ile sunulmaktadır.

"Başımın olduğu masaya yaklaşıyorum... Kızgın.

Oturur oturmaz ikizi azarladı:

- Geciktin...

- Keyifli bir yolculuktu.

- Acıktım...

- Ben aç değilim.

- Dışarıda mı yedin?

- Orada et yok...

- Fakat burada çok et var..."³⁵⁶

Bilinç Akımı: Duygu ve düşüncelerin seri ve düzensiz olarak aktarıldığı iç konuşmaları ifade eden yöntemdir. Bu yöntemde okuyucu kahramanın iç dünyası ile karşı karşıya bırakılır.³⁵⁷ Anlatıcı, bir başının eğlence yerinden ayrılmasının ardından ruhunda cereyan eden değişikliği yansıtmaktadır.

"Koşuyorum...

Sönmüş kavisli ışık sütunları caddeyi koşuyor...

Ve kelebekler koşuyor... Ve kaldırım yaprakları...

Haykırıyorum...

Sabah ışığı haykırıyor... Yeni doğan bir bebeğin sesini dünya duyuyor ve seviniyor...

³⁵⁵ el-Osman, **a.g.e.**, s. 190.

³⁵⁶ el-Osman, **a.g.e.**, s. 198-199.

³⁵⁷ Tekin, **a.e.**, s. 295-299.

Sesleniyorum...

İyi becerikli satıcıların da sesleri yükseliyor...

Öksürüyorum...

Çalışan bir eşek anıyor...

Uzaklaşıyorum...

İyiliği taşıyan ağaç boyunları uzanıyor.

Bağırıyorum...

Bütün hayat peşimden bağırıyor... Erken... Taze... Az evvel memeye inen taze süt köpüğü gibi iştah açan koku!"³⁵⁸

İç monolog: Anlatıcı öykünün son bölümünde zihin yolcuğu sonlanırken kendi kendine konuşmaktadır.

"Çıkıyorum... Yorgun şehrin kokusu da benimle... Kalmasını istediğim için onu taşıyorum... Reddedeceğini düşündüğüm derimden, etimden ayrılmasından korkuyorum. Yahut etrafı saran güzel kokuların olduğu yere onu götürürken kendisinden çekiniyorum... Tenimdeki kokuyu gizliyorum... Ciğerlerimde kalsın diye içime çekiyorum kokuyu..."³⁵⁹

"Kimse içimde olanı hissetmedi... Sanki ben gitmemiştim ve başım herhangi bir yerdeydi... Sanki ben teri ile duvarları yıkan bir koku taşımıyorum... Izgara etin gözenekleri... Her şey olduğu gibi... Orada yiyeceklerle bezenmiş masalar şu sokaklarda bir an kalsa..."³⁶⁰

Sonuç: Öyküde adı verilmeyen ana kahraman kadın, kendisini ait hissetmediği bir mekândan kurtulmak istemektedir. İçinde bulunduğu durum buna izin vermez. Bu kez bedenlen kaldığı yeri zihnen terk eder. Öyküde insanın kendine ait olmayan bir dünyada yaşamasının güçlüğü, o yaşantıdan haz almasının olanaksız olduğu anlatılmaktadır. Kuş sütünün bile eksik olmadığı sofralarda oturup eğlenen insanları seyretmek, güzel parfüm kokularının birbirine karışmış olması vb. ona hoş gelmemekte, zihnen gittiği sokaklarda insanların bir lokma için hayat mücadelesi vermesi, o sokaklardaki idrar kokusu vb. hoş gelmektedir. İnsanın aidiyet duygusu bir bilinç durumuna işaret eder. Bu duygu, insanın içinde yetiştiği, doğumundan itibaren onu kuşatan sosyal çevre ile sonrasında bilinçli bir tercih olarak dahil olduğu çevre ile ortaya çıkmaktadır. Aidiyet bir bütünleşme çabasıdır.³⁶¹ Öyküde kadın karakter

³⁵⁸ el-Osman, **a.g.e.**, s. 194-195.

³⁵⁹ el-Osman, **a.g.e.**, s. 198.

³⁶⁰ el-Osman, **a.g.e.**, s. 198.

³⁶¹ Duygu Alptekin, "Toplumsal Aidiyet ve Gençlik: Üniversite Gençliğinin Aidiyeti Üzerine Sosyolojik Bir Araştırma", **Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji Anabilim Dalı Doktora Tezi**, Konya, 2011, s. 20.

bulunduğu ortamla bütünleşememektedir. Buna rağmen küçük de olsa bir bütünleşme çabasına girmeye teşebbüs eder fakat eşinin engeli ile karşılaşır. Buradan hareketle insanın karmaşık yapılı bir varlık olduğu gerçeği karşımıza çıkar.

“Soğuk bacağımı hareket ettiriyorum...onun güçlü bacağına dokunuyorum:

- Hareketlenelim mi?

- Olmaz.

Gözleri açık bir sitemle bütün yalvarmalarımı bastırdı.

- Hayır lütfen

Çabalamaya ümit yok...

Teslim oldum...

Önümde olanları izlemeye başladım... Hizmetçiler arı gibi masaların etrafında geziniyorlar... Elleri iştah açıcı mezelerin olduğu tabaklara uzanıyor... Kadehleri kaldırıyorlar... Kadehleri dolduruyorlar...”³⁶²

Bir durum öyküsü anlatılmaktadır ve öykü iç odaklanma tekniği ile kaleme alınmıştır. Öykünün mesajı içindeki kadın karakter ile taşınmaktadır.³⁶³ Öykü giriş bölümüne tasvir ile başlayarak mekânı tanıtır. Anlatıcı eğlence yeri aktarılırken sürekli bir kıyas halindedir. Yazar, önceki öykülerinde görüldüğü gibi yaşam tarzlarını, zenginlik ve fakirliği karşılaştırır. Bu karşılaştırma ironik anlatımla gerçekleşmektedir. Yazar anlatıcının gözüyle alaycı bir üslupla mekanları, insanları vb. mukayese etmektedir.

“Garson yaklaşıyor...

Kaba dudaklı ağzını kulağımın içine kadar dayıyor:

- Buyurun hanımefendi... Tavuk pane mi?... Dana biftek mi?

Midemi bulandırıyor.

Sahne tarafından kadınlardan biri yaklaşıyor... Deli gibi dönüp, çiftleşmek isteyen bir inek gibi bacağını sallıyor böylece yağlı baldırları görünüyor.

Garson yapmacık bir nezakette sorusunu yineliyor... Ağzının hala kulağımı kuşatmış olduğu dikkatimi çekiyor.

- Him... ne eti? İnek mi? Koyun... yahut tavşan?”³⁶⁴

³⁶² el-Osman, **a.g.e.**, s. 189-190.

³⁶³ Kâmil Parın, “Anlatıbilim: Anlatı Teorisi El Kitabı”, **Akademik Dil ve Edebiyat Dergisi**, C.1, S.1, 2017, s. 69.

³⁶⁴ el-Osman, **a.g.e.**, s. 190.

Yukarıdaki alıntıda ironi, kadının sipariş için et istemesi ve o sırada dans eden başka bir kadının yağlı baldırlarının-etinin görünmesindedir.

Yazar, eğlence mekanını anlatıcının gözüyle bir mağaraya benzetmektedir. Bu mağara- eğlence yeri ışık gösterilerinin yapıldığı bir yerdir. Burada hayatın öldüğünü ifade edilmektedir. O yere güneş ışınlarının değmemesi hayat kaynağı olarak görülen güneşten uzak olması ile hayat-ölüm kavramları zıt olarak bir araya getirilmiş, gerçekte yaşayarak ölünen bir hayat gerçeğinin de altı çizilmiştir.

“Bu mağarada... Hayat ölüyor...”

Güneş ışınları gelmiyor... Bulaşıcı israf ve ahlaksızlık mikroplarını uzaklaştırmıyor... Öyle ki göğüslerde hastalık akıyor, vicdanlarda...”³⁶⁵

Öykü iki başın tek vücutta buluşması ve kadının önüne konan siparişi ile iç dünyasındaki karşılaştırması ile biter. Bu kısım yine ironi ile güçlendirilmiş ve öykü tesirli bir şekilde sonlandırılmıştır.

“Garson yapmacık bir nezaketle yaklaşıyor. Izgara filetoyu önüme koyuyor... Yemekleri taşıyan adamların vücutları gibi esmer... Çatalı tutuyorum...Ve bıçağı... Et parçasının üzerine koyuyorum ikisini de... Pişirilmesine dikkat ediyorum... Üzerine bastırıyorum... Damarlarından birini kestim... Kan aktı... Kırmızı... Elim titredi... Her yanımda titredi... Midem bulandı... İnsan etinin önümde olduğu hissettim...”³⁶⁶

³⁶⁵ el-Osman, **a.g.e.**, s. 191.

³⁶⁶ el-Osman, **a.g.e.**, s. 199.

SONUÇ

Arap Körfez ülkeleri arasında Kuveyt'in ayrıcalıklı bir yeri vardır. En zengin körfez ülkelerinden biri olan Kuveyt'te özellikle petrol keşfi ve akabinde gelen refah düzeyi ülkede toplumsal açıdan değişimin temelini oluşturmuştur. Bu değişime paralel olarak 20. yy'da edebi ve kültürel alanda da gelişmeler olmuş kısa öykü konusunda Kuveyt kendini göstermiştir.

Kuveyt'in önde gelen kısa öykücülerinden biri olan Leyla el-Osman Arap dünyasına adını duyurmakla kalmamış pek çok ülkede onun kabiliyeti ve edebi kişiliği takdir edilmiştir. Yazar eserlerinde daha çok kadın sorunlarına eğilmiş kadının Arap toplumunda yerini belirlemesine öyküleri ile hizmet etmiştir. Öykülerinde Arap kültürünün özelliklerini yansıtmalarının yanında modern dünyanın gerektirdiği düzeyde bir yaşam hakkının her iki cinsiyet için de geçerli olduğunu ifade etmekten hiç yorulmayan yazar, toplumsal sınıf farklılıklarını, zengin- fakir ayrımını, hurafe ve eski geleneklere olan inançları, aile içi sorunları, evlilik ve eşler arasındaki problemleri, evlat- ebeveyn ilişkisini, aidiyet duygusunu, boşanma, aşk, cesaret ve özgürlük gibi konuları öykülerinde işlemiştir. Bunun yanında yaşadığı Arap kültürünün olumsuz yanlarını eserlerinde eleştirel bir bakış açısıyla incelemiş olsa da o, vatan ve toprak bilinci üzerine öyküler kaleme almış, Arap dünyasında yaşanan olayları ve bu olaylar karşısında duyduğu hüznelerini ve sevinçlerini öykülerine naksetmiştir. Yaşadığı çevrede muhafazakâr kesim tarafından sıklıkla eleştirilere tabi tutulmuş olmasına rağmen kişinin rabbi ile olan bağlantısının bazı sebeplerden acımasızca eleştirilmesi onu hayrete düşürmüştür. Yazar bir Müslüman olarak Allah'ın yarattıkları üzerinde hep düşünmüş ve çektiği sıkıntılı günleri yine rabbine sığınarak, ona şikâyetle bulunarak geçirmiştir. Çocukluğundan bugüne kadar başına gelen iyi kötü her şeye şükreden bir insan olarak Allah'ın merhametinin çok yüce olduğu insanların ise o denli merhametsiz olduğu görüşündedir. Bu yönden insanlardan korkarak yaşamış ve bu korku ile mücadele etmeyi öğrenmiştir. Meydan okumuş ve kazanmıştır.

Leyla el-Osman, sevgi ve merhamete değer vermektedir. Çoğu insanın kıymet verdiği altın, mücevher vb. maddi şeylere önem vermez. Onun için insan onuru en yüce değerdir. Bu anlamda ataerkil toplumun kadına yönelik baskısını reddetmektedir.

Yazar, öykülerinde karakter seçimlerinde kadın kahramanları ağırlıklı olarak kullanmıştır. Onun öykülerinde kadınlar mücadelecî rûhi yapıları ile kendini gösterir. Aynı zamanda eski dönemi anlattığı eserlerinde o kültürün doğru-yanlış temsili unsurlarını da görmek mümkündür. Eserlerinde hep bir özgürlük savaşı, ulaşılamayan aşk gibi konuları ele almışsa da içinde bulunduğu dünyanın siyasi düzenini eleştiren eserler kaleme almaktan da uzak durmamıştır.

Öykülerinde kimi zaman sade, anlaşılır bir dil kullanılırken kimi öyküleri metafor ağırlıklı yoğun bir üslupla kaleme alınmıştır. Yazarın ifade gücü, hayal dünyası ve bunların öykülerindeki yansımaları onu ayrıcalıklı kılan yönlerdir. Geçmişe dair meseleleri anlattığı öykülerinde o dönemin kelime çeşitliliğini görmek mümkündür. Hemen her öyküsü hayatın tâ içinden alınmış parçalar halinde, derinliği olan uzun anlatımlardır. Öykülerindeki kurgusal yapı, okuyucuyu merak duygusuyla sürüklemekte mahirdir. Bu kurgu doğrultusunda kimi zaman son, okuyucuyu en başa ulaştırmaktadır. Gerek öykülerinde seçtiği karakterler, onların isimleri, olay örgüsü ve bağlantı noktaları gerekse kullandığı betimlemeler ve tasvirler Leyla el-Osman'ın edebî şahsiyetinin büyüklüğünü göstermesi açısından önemlidir.

Fethiyye Tehtâru Mevtahâ adlı koleksiyon yazarın en çok dikkat çeken koleksiyonlarından biri olup kadın sorunsalının farklı biçimlerde ele alındığı öykü derlemelerine bir örnektir. Yukarıda belirtilen özellikler bu koleksiyon incelendiğinde açıkça görülmektedir. Yazarın 1987'de kaleme almış olduğu bu eser onun edebî yönden kudretini, başarısını göstermektedir.

Sonuç olarak, bu çalışmayla Kuveyt toplumu özelinde Arap kültürünün öykülerdeki tesirine ve Leyla el-Osman'ın çalışmaları üzerinden Kuveyt kısa öykücülüğüne bir pencere açmış olduk. Bu çalışmanın Kuveyt toplumunu tanımaya vesile olmasını aynı zamanda kadın sorunsalı alanında yapılacak çalışmalara ve iki ülkenin kültürel alışverişine bir nebze de olsa katkı sağlamasını temenni ederiz.

KAYNAKÇA

- Alptekin, Duygu: "Toplumsal Aidiyet ve Gençlik: Üniversite Gençliğinin Aidiyeti Üzerine Sosyolojik Bir Araştırma", **Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji Anabilim Dalı Doktora Tezi**, Konya, 2011.
- al-Sanousi, Haifa M. A.: "The Kuwaiti Short Story: 1947-1985 An Analytical Study Of Its Social And Political Aspects", **Glasgow University Department of Arabic Faculty of Arts**, Glasgow, 1995.
- Bilge, Mustafa L.: "Basra Körfezi", **DİA**, İstanbul, 1992, C.V, s. 114-117.
- Boran, Leyla Yakupoğlu: "XX. Asırda Kuveyt'te Edebî ve Kültürel Faaliyetler", **İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Doğu Dilleri Ve Edebiyatları Anabilim Dalı Doktora Tezi**, İstanbul, 2018.
- Çatak, Bilge Deniz: "Mülteci olmak: Mersin'de yaşayan Filistinli mültecilerin göç hikâyeleri", **Göç Dergisi**, C.3, S.2, 2016, s.200-224.
- el-Osman, Leyla: **Fethiyye Tahtâru Mevtehâ**, Damascus, Al Mada, 2000.
- el-Osman, Leyla: **El Mar'atu ve'l Kitta**, Beirut, Arab Scientific Publishers, 2010.
- Eriş, Sırrı: "Küveyt" **DİA**, Ankara, 2003, C.27, s.35-36.
- Kaplan, Mehmet: **Hikâye Tahlilleri**, İstanbul, Dergâh Yayınları, 2015.
- Miličić, Matija: **"Nation, State and Society in Literature, Representation in Contemporary Kuwaiti Novels"**, Universiteit Leiden Middle Eastern Studies Arabic Studies, Leiden, 2019.
- Parın, Kâmil: "Anlatıbilim: Anlatı Teorisi El Kitabı", **Akademik Dil ve Edebiyat Dergisi**, C.1, S.1, 2017 s. 68-74.
- Rüzgar, Zeynelabidin: "Erdal Öz'ün Öykü ve Romanlarında Yapı ve Tema", **Batman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi**, Batman, 2018.
- Soyer, Sanem: "Kuveytli Leyla el-Osman'ın ve Öykücülüğü", **Kırıkkale İslami İlimler Fakültesi Dergisi (KiiFAD)**, Yıl:1, Sayı:2, 2016, s.101-110.
- Tekin, Mehmet: **Roman Sanatı**, İstanbul, Ötüken Neşriyat, 2001.
- Tosun, Necip: "Öyküde Anlatıcı Ses", **Hece Öykü**, S.47, 2011, s. 61-70.

- Yazıcı, Hüseyin: “Hikâye”, **DİA**, İstanbul, 1998, C. XVII, s. 481-503.
- Yazıcı, Hüseyin: “Kuveyt’te Modern Öykü”, **İ.Ü Şarkiyat Mecmuası**, S.11, 2009, s.119-151.
- Yazıcı, Hüseyin: “**The Short Story In Modern Arabic Literature**”, Cairo: General Egyptian Book Organization, 2009.

İTERNET KAYNAKLARI

- Ebî Sa’b, Piyâr, Leyla el-Osman, (Çevrimiçi)
https://www.al-akhbar.com/Culture_People/167525/%D9%84%D9%8A%D9%84%D9%89-%D8%A7%D9%84%D8%B9%D8%AB%D9%85%D8%A7, [Erişim Tarihi: 30 Nisan 2020].
- Ebu’n-Necâ, Şirin, Medhal ilâ kısas Leyla el-Osman (Çevrimiçi)
<http://www.3rbi.info/Article.asp?ID=10684> , [Erişim Tarihi: 01 Mayıs 2020].
- el- Acemî, Mursel, el- Kıssatu’l kasîra fî’l-Kuveyt: Ecyâl ve itticâhât, (Çevrimiçi)
<https://www.alquds.co.uk/%d8%a7%d9%84%d9%82%d8%b5%d8%a9-%d8%a7%d9%84%d9%82%d8%b5%d9%8a%d8%b1%d8%a9-%d9%81%d9%8a-%d8%a7%d9%84%d9%83%d9%88%d9%8a%d8%aa-%d8%a3%d8%ac%d9%8a%d8%a7%d9%84-%d9%88%d8%a7%d8%aa%d8%ac%d8%a7%d9%87%d8%a7/> , [Erişim Tarihi: 18 Mayıs 2020].
- el-Ceburî, Kamil Süleyman, “Mu‘cemü’l-üdebâ’ mine’l-‘asri’l-câhilî hattâ seneti 2002”, Dâru’l-kütübi’l-‘ilmiyye, C.II, Lübnan, 2002, s.305. (Çevrimiçi)
<https://books.google.com.tr/books?id=d3RLCwAAQBAJ&pg=PT304&dq=%D8%AE%D8%A7%D9%84%D8%AF+%D8%A7%D9%84%D9%81%D8%B1%D8%AC&hl=tr&sa=X&ved=0ahUKEwjKmaDQ58TmAqVqTRUIHcGKCoYQ6AEISDAE#v=onepage&q=%D8%AE%D8%A7%D9%84%D8%AF%20%D8%A7%D9%84%D9%81%D8%B1%D8%AC&f=false> , [Erişim Tarihi: 30 Mayıs 2020].
- el-Hadarî, İhâb Mahmud, Leyla el-Osman tektub “enfudu annî el-ğubâr” litetehaffef esgâle’z-zemen, (Çevrimiçi)

<https://diffah.alaraby.co.uk/diffah/print//books/2017/11/22/%D9%84%D9%8A%D9%84%D9%89-%D8%A7%D9%84%D8%B9%D8%AB%D9%85%D8%A7%D9%86-%D8%AA%D9%83%D8%AA%D8%A8-%D8%A3%D9%86%D9%81%D8%B6-%D8%B9%D9%86%D9%8A-%D8%A7%D9%84%D8%BA%D8%A8%D8%A7%D8%B1-%D9%84%D8%AA%D8%AA%D8%AE%D9%81%D9%81-%D8%A3%D8%AB%D9%82%D8%A7%D9%84-%D8%A7%D9%84%D8%B2%D9%85%D9%86>, [Erişim Tarihi: 26 Mayıs 2020].

el-Heybân, es-Seyyid, Leyla el-Osman fî Vesmiyye tahruc mine'l-bahr, (Çevrimiçi)

<https://pulpit.alwatanvoice.com/articles/2014/12/09/350526.html> , [Erişim Tarihi: 07 Nisan 2020].

el-Kasım, Nebih, Leyla el-Osman: İmraatun bilâ kuyûd ve Muhammed Safûrî, (Çevrimiçi) <http://www.nabih-alkasem.com/safuri1.htm> , [Erişim Tarihi: 30 Nisan 2020].

Habîb, Pervin, Neltekî mea Pervin Habîb, (Çevrimiçi)

<https://www.youtube.com/watch?v=9kmhRVg2XU0&t=180s> , [Erişim Tarihi: 28 Mayıs 2020].

Er, Rahim, Modern Arap Edebiyatında Mısır'ın Yeri, (Çevrimiçi)

http://www.misirkultur.net/tr/article.php?id_article=17 , [Erişim Tarihi: 20 Mayıs 2020].

eş-Şattî, Süleyman, "Târîhu'l-kıssati'l-kasîra fi'l-Kuveyt", **el-Âdâb**, sy. 37 (Beyrut, 1989), s. 66-105.
<https://al-adab.com/volume/1989-v.37/02-03> , [Erişim Tarihi: 03 Nisan 2020].

Ferit, Hasan Şakir, Leyla el-Osman tenfudu'l-gubâr an hayâtihâ fî sîretihâ'z-zâtiyye, (Çevrimiçi)

<https://www.knooznet.com/?app=article.show.22080> , [Erişim Tarihi: 12 Nisan 2020].

Ğallûm, İbrahim, el-Kıssatu'l kasîra fi'l-Halici'l-Arabî- el-Kuveyt ve'l-Bahreyn, (Çevrimiçi)

<https://www.albiladpress.com/newspaper/3469/491596.html> , [Erişim Tarihi: 14 Mayıs 2020].

<http://alwatan.kuwait.tt/articledetails.aspx?id=364041&yearquarter=20142> ,
[Erişim Tarihi: 16 Nisan 2020].

<http://www.jehat.com/AR/AlBahrain/naqed/Pages/page-24.html> , [Erişim Tarihi: 14 Mart 2020].

<https://al-sharq.com/opinion/25/06/2016/%D9%8A%D9%88%D8%B3%D9%81-%D8%A8%D9%86-%D8%B9%D9%8A%D8%B3%D9%89-%D8%A7%D9%84%D9%82%D9%86%D8%A7%D8%B9%D9%8A> , [Erişim Tarihi: 12 Mayıs 2020].

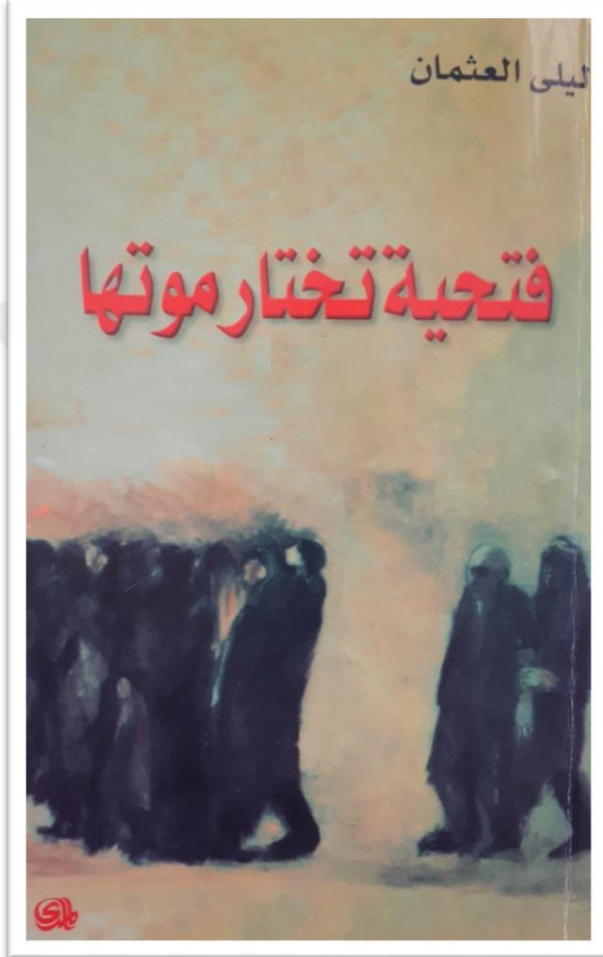
<https://diffah.alaraby.co.uk/diffah/print//books/2017/11/22/%D9%84%D9%8A%D9%84%D9%89-%D8%A7%D9%84%D8%B9%D8%AB%D9%85%D8%A7%D9%86-%D8%AA%D9%83%D8%AA%D8%A8-%D8%A3%D9%86%D9%81%D8%B6-%D8%B9%D9%86%D9%8A-%D8%A7%D9%84%D8%BA%D8%A8%D8%A7%D8%B1-%D9%84%D8%AA%D8%AA%D8%AE%D9%81%D9%81-%D8%A3%D8%AB%D9%82%D8%A7%D9%84-%D8%A7%D9%84%D8%B2%D9%85%D9%86> , [Erişim Tarihi: 26 Mayıs 2020].

<https://www.aljarida.com/ext/articles/print/1461365655105989300/> , [Erişim Tarihi: 04 Mayıs 2020].

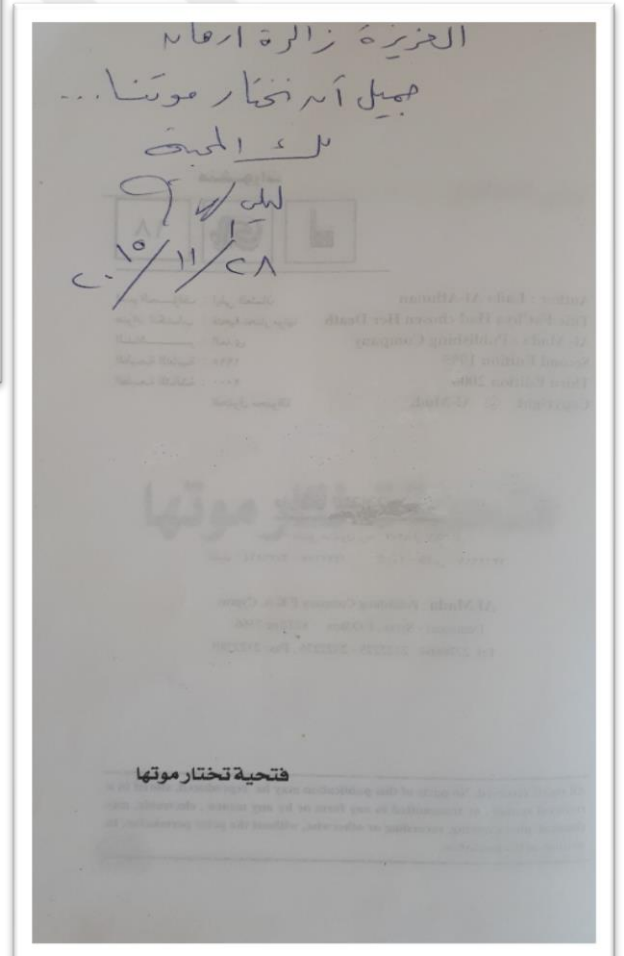
<https://www.youm7.com/story/2014/2/18/%D8%A7%D9%84%D9%83%D9%88%D9%8A%D8%AA%D9%8A%D8%A9-%D9%84%D9%8A%D9%84%D9%89-%D8%A7%D9%84%D8%B9%D8%AB%D9%85%D8%A7%D9%86-%D8%AA%D9%82%D8%AF%D9%85-%D8%B3%D9%8A%D8%B1%D8%AA%D9%87%D8%A7-%D8%A7%D9%84%D8%B0%D8%A7%D8%AA%D9%8A%D8%A9-%D8%AE%D9%84%D8%A7%D9%84-%D8%A3%D9%85%D8%B3%D9%8A%D8%A9-%D9%81%D9%89-%D8%B1%D8%A7%D9%85/1512837> , [Erişim Tarihi: 25 Mayıs 2020].

Salih, Leyla Muhammed, Leyla el-Osman eykûnetu's-serd'il-Kuveytî (Çevrimiçi)
<http://alrabeta.com/MagazinePostDetails.aspx?SID=29&EntryID=41> , [Erişim Tarihi: 30 Nisan 2020].

EKLER

Resim 1: Leyla el-Osman'ın Fethiyye Tehtâru Mevtehâ (Fethiyye Ölümü Tercih Ediyor) adlı hikâye koleksiyonunun kapağı.

Resim 2: Leyla el-Osman'ın Kuveyt kitap fuarında adıma imzaladığı Fethiyye Tehtâru Mevtehâ (Fethiyye Ölümü Tercih Ediyor) adlı hikâye koleksiyonunun iç kapağı.

Resim 3: Leyla el-Osman

Resim 4: Leyla el-Osman